

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

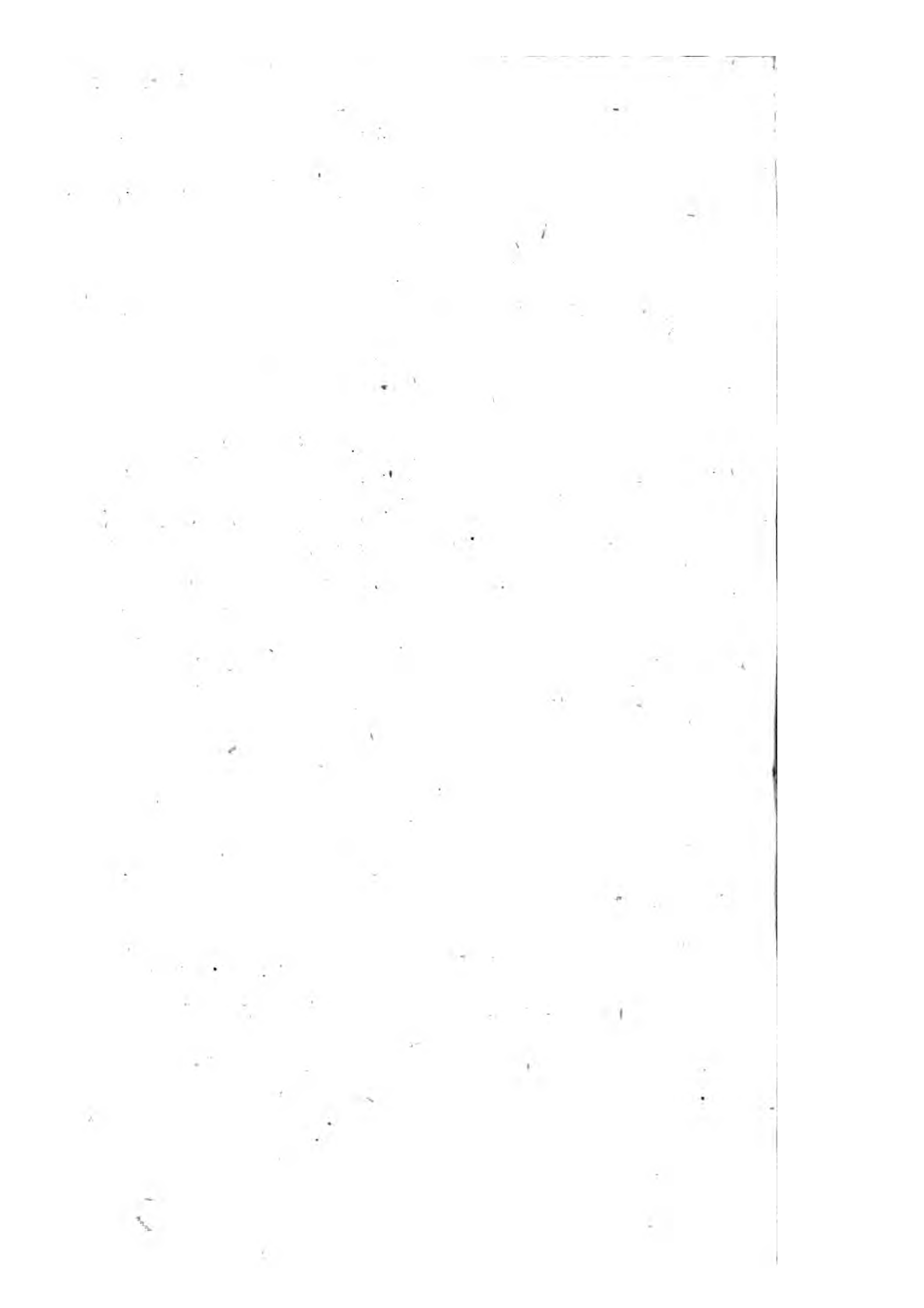

off
3/6

Mason
A.A. 317.

A. Glasmeijer d'Amo 17.5.3.
A. tota.

*Nic. Klimius Imperator
Subterraneus et Adituus ad Templi:
Crucis Berg: Norweg:*

4096

NICOLAI KLIMII
ITER
SVBTERRANEVM
NOVAM TELVRIS THEORIAM
AC
HISTORIAM QVINTÆ
MONARCHIÆ
ADHVC NOBIS INCOGNITÆ
EXHIBENS

E

BIBLIOTHECA B. ABELINI.

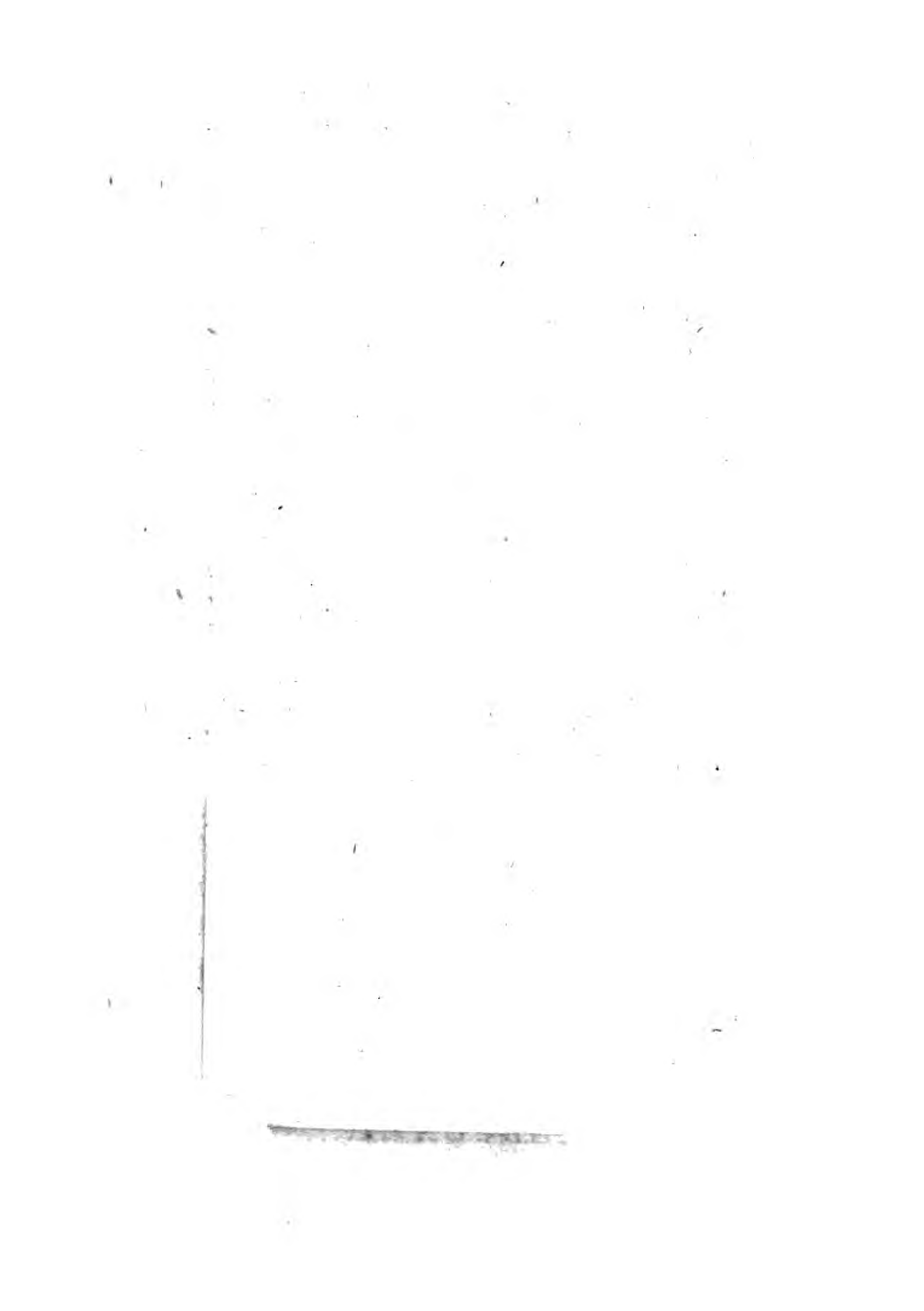
HAFNIÆ & LIPSIAE,
SVMP TIBVS IACOBI PREVSSII.
MDC C XLI.

Fig. I.

Mezzanotte.

Martina

NICOLAI KLIMII
ITER SVBERRANEVM.

CAPVT I.
AVTORIS DESCENSVS
AD INFEROS.

anno 1664, postquam in Academia Hafniensi utroque examine defunctus eram, et Characterem, qui dicitur Laudabilis, suffragiis Tribunalium, tam Philosophorum, quam Theologorum, emerueram, reditui in patriam me accingo, nauemque Bergas Noruegiae ituram conscendo, niueis utriusque Facultatis calculis monstrabilis, at aeris inops. Commune mihi fatum cum caeteris Noruegiae Studiosis erat, qui a bonarum artium mercatura deplumes in patriam redire solent.

A

Feren-

Ferentibus ventis vſi, poſt proſperam ſextidui nauigationem portum Bergenfem intrauimus. Ita redditus patriae, doctior quidem, ſed non ditior, ſumptibus eorum, qui neceſſitudine mihi iuncti erant, ſubleuatus aliquandiu, precariam, licet non plane deſidem atque inertem vitam egi. Nam, vt Phyſicum, cui initiatus eram, ſtudium experimentis illuſtrarem, indolemque terrae ac montium viſcera explorarem, omnes prouinciae angulos ſolicite perreptabam. Nulla tam ardua erat rupes, quam non ſcandere, nulla tam praeceps et immanis cauerna, in quam non deſcendere conabar, viſurus, ecquod curioſum ac Phyſici examine dignum forte reperirem. Per multa enim in patria noſtra, non oculis modo, ſed ne auribus quidem nouimus, quae ſi tuliffet Gallia, Italia, Germania, aliaue quaelibet miraculorum ferax comendatrixque terra, audita, perlecta luſtrataque haberemus. Inter ea, quae notatu maxime mihi viſa ſunt digna, erat ſpelunca magno praeceps hiatu in cacumine montis, quem indigenae vocant *Flöien*. Cumque os eiſdem ſpeluncae leuem ac haud ingr

gratam

ITER SVBTERRANEVM. 3

gratam per interualla emittat auram, sed
 ita, vt crebris quasi singultibus fauces
 modo laxare, modo includere videatur,
 literati Bergenses, in primis celeberrimus
Abelinus, et Conrektor Scholæ Mag.
Eduardus, Astronomiæ ac Physices appri-
 me gnarus, rem credebant exercitationi-
 bus philosophicis dignissimam, sæpeque
 populares, cum ipsi prae senio nequirent,
 stimulauerant ad indolem istius cauernæ
 penitus inspiciendam; maxime cum sta-
 tis veluti vicibus, ad exemplum respiran-
 tis hominis, retractam cum impetu rege-
 reret animam. Stimulatus ego qua ser-
 monibus horum, qua proprio ingenio,
 descensum in hanc cauernam meditabar,
 mentemque meam quibusdam ex amicis
 indicabam. Sed his consilium valde dis-
 plicebat, dicentibus, inceptionem esse
 stulti ac desperati hominis. At impetum
 his monitis non flectere, nedum frangere
 poterant, et quæ sufflaminare ardorem
 deberent, aegro animo faces subiiciebant.
 Ad quoduis enim discrimen subeundum,
 acerrimum istud, quo in res naturales de-
 regendas ducebar, studium excitabat, et
 sponte currenti calcaria addebant rerum

domesticarum angustiae. Nam exhaustae erant facultates, et durum ac molestum mihi videbatur, aliena diutius quadravivere in patria, vbi omni emergendi spe incisa, ad perpetuam mendicitatem me damnatum intuebar, omneque ad honores et emolumenta obseptum iter, nisi audaci aliquo facinore nobilitarer. Obfirmato igitur animo, et praeparatis huic expeditioni necessariis, die quodam Iouis, cum serenum atque implutum esset coelum, egredior ciuitate paulo post diluculum, quo, rebus peractis, saluo adhuc die, redire in urbem liceret; Quippe rerum futurarum nescius praevidere non poteram, quod alter ego Phaëthon *Voluerer in praecipit, longoque per aëra tractu* in alium orbem detrusus, non nisi post decem annorum errores patriam et amicos reuisurus essem.

Suscepta est haec expeditio Anno 1665 Coss. Berg. Iohanne Muntbe et Laurentio Seuerini, Senatoribus, Christierno Bertholdi et Laurentio Scandio. Euntem comitabantur quatuor mercenarii, qui funes et harpagones, quibus descendenti erat opus, secum

ITER SVBTERRANEVM. 5

secum ducebant. Recta tendimus ad *Sanduicum*, per quem commodissime in montem ascenditur. Enixi in cacumen, postquam peruenimus in locum, vbi fatalis erat cauerna, fessi molesto itinere, paulisper ibi confedimus, ientaculum sumpturi. Tunc animus, quasi instantis mali praesagens, compauescere mihi primum coepit. Igitur conuersus ad comites, ecquis, rogo, aleam hanc prior subire velit? nemine vero respondente, impetus languescens ex integro recaluit: funem aptari iubeo, itinerique ita paratus animam Deo commendo. Iam in cauernam demittendus comites docebam, quid porro faciendum: pergerent scilicet remittere funem, donec vociferantem me audirent, quo signo dato, restem intenderent, ac vociferari perseverantem ex antro subito retraherent. Ipse dextra tenebam harpagonem, quo mihi opus erat, vt, si qua in descensu occurrerent obstacula, remouerem, et medium inter vtrumque cauernae latus corpus suspensum seruarem. At vix ad altitudinem decem vel duodecim cubitorum descenderam, cum rumpitur restis. Malum hoc mihi innotuit

e subsequenti mercenariorum clamore et
 ululatu, qui tamen mox euanuit. Nam
 mira celeritate in profundum rapior, et
 tanquam alter Pluto, nisi quod harpago
 mihi pro sceptro esset,

*Labor, et ista viam tellus ad tartara
 fecit.*

Circiter horae quadrantem, quantum
 in ista animi perturbatione coniecere li-
 cuit, in spissa caligine et perpetua nocte
 versatus eram, cum tandem tenue quod-
 dam lumen, crepusculi instar, emicue-
 rit, et mox lucidum et serenum coelum
 apparuerit. Stulte igitur credebam, aut
 a repercussione aëris subterranei, aut vi
 contrarii venti me reiectum, cauernam-
 que istam spiritus sui reciprocatione in ter-
 ram me reuomuisse. At neque sol, quem
 tunc conspicabar, nec coelum, nec re-
 liqua sidera nota mihi erant phaenomena,
 cum coeli nostri sideribus ista, quae iam
 videbam, essent minora. Credebam igi-
 tur, aut totam noui istius coeli machi-
 nam in sola cerebri imaginatione, e capi-
 tis vertigine excitata, consistere, aut fin-
 gebam me mortuum ad sedes beatorum
 ferri. At vltimam hanc opinionem mox
 ride-

ridebam, cum me ipsum intuerer harpagone munitum, et longum funis syrma trahentem, satis gnarus, recte ac harpagone non opus esse in paradifum eunti, nec coelitibus placere posse ornatum, quo ad exemplum Titanum Olympum vi expugnare, et superos inde deturbare velle viderer. Tandem, re serio pensitata, iudicabam, delatum me fuisse in coelum subterraneum, ac veras esse eorum coniecturas, qui concavam statuunt terram, et intra crustas illius alium contineri orbem nostro minorem, aliudque coelum sole, fideribus ac planetis minoribus interstitum. Et docuit euentus, acu me rem tetigisse.

Impetus iste, quo praeceps ferebar, diu iam durauerat, cum tandem sentirem, paulatim languescere, prout propius accederem planetae, seu coelesti cuidam corpori, quod primum in descensu obuium habui. Idem planeta in tantum sensim excreuit, vt tandem per densiorem quandam atmosphaeram, qua cinctus erat, montes, valles et maria internoscere haud difficulter possem;

*Sicut avis, quae circum litora, circum
 Piscosos scopulos humilis volat aequora
 iuxta,
 Haud aliter terras inter coelumque vola-
 bam.*

Tunc animaduvertebam, non modo
 suspensum me in aura coelesti natare, sed
 et cursum, qui adhuc perpendicularis fue-
 rat, in circularem abire. Hinc stetero
 mihi comae; nam verebar, ne in plane-
 tam vel satellitem proximi planetae trans-
 formarer, aeterna vertiginè circumagen-
 dus. At, cum reputarem, dignitatem
 meam hac metamorphosi nil detrimenti
 capturam, corpusque coeleste, seu satelli-
 tem coelestis corporis pari saltem passu
 ambulaturum cum famelico Philosophiae
 Studio: animum resummo, maxime cum
 beneficio aurae purioris et coelestis, in
 qua natabam, neque fame neque siti pre-
 mi me sentirem. Attamen, cum ad ani-
 mum reuocarem, in oculis meis esse pa-
 nem (Bergenses vocant Bolken, qui figu-
 rae ovalis vel potius oblongae solet esse)
 statui e oculis eundem depromere, et pe-
 riculum facere, ecquid in isto rerum sta-
 tu palato arrideret. Sed primo statim
 morfu

morfu nauseam mihi moturum omne ter-
 restre alimentum deprehendens, tanquam
 rem plane inutilem abieci. At excussus
 panis non modo suspensus in aethere ste-
 tit, sed mirabile dictu, circulum mino-
 rem circa me describere coepit. Et in-
 notuerunt mihi exinde verae motus leges,
 quae efficiunt, vt omnia corpora in ae-
 quilibrio posita motum circulare sortian-
 tur. Hinc qui tanquam fortunae ludibri-
 um me nuper deploraueram, fastu tume-
 scere coepi, intuens me ipsum non solum
 tanquam simplicem planetam, sed et ta-
 lem, qui perpetuo stipatus foret satellite,
 adeo vt inter sidera maiora aut primi or-
 dinis planetas quodammodo referri pos-
 sem. Et vt impotentiam meam fatear,
 tantus tunc animum fastus incescit, vt, si
 obuios habuisssem omnes simul Consules
 ac Senatores *Bergenses*, cum supercilio
 eosdem excepisssem, tanquam atomos ad-
 spexisssem, indignosque iudicasssem, quos
 salutarem, aut quibus herpagonem meum
 subiicerem.

Integrum fere triduum in isto statu
 permanebam. Nam, cum circa planetam
 mihi proximum absque intermissione vo-

lutarer, noctes ac dies discriminare poteram, solem subterraneum iam orientem, iam rursus descendentem, et e conspectu meo abeuntem cernens, quamuis nullam, qualis apud nos, noctem sentirem. Caden-
te enim sole, lucidum apparuit ac purpureum vndique firmamentum, splendori lunae haud dissimile; id quod iudicabam esse intimam terrae subterraneae superficiem aut hemisphaerium, quod lumen istud a sole subterraneo, in centro huius orbis posito mutuabatur. Hypothesin hanc mihi fingebam studii Physicae coelestis non plane hospes. At, cum ista felicitate Diis me proximum crederem, meque ut nouum coeli sidus intuerer, vna cum satellite meo, quo cingebar, a proximi planetae Astronomis in catalogum stellarum inferendum: ecce! immane apparuit monstrum alatum, quod iam dextro, iam sinistro lateri meo, iam capiti et cervici imminebat. Credebam primo intuitu esse vnum e duodecim signis coelestibus subterraneis, ac proinde optabam, si vera esset coniectura, Virginem fore, cum e toto duodecim signorum systemate solum istud signum (sc. Virgo) in ista soli-

solitudine auxilii quid ac solatii afferre valeret. At, cum corpus istud mihi propius accederet, videbam toruum et immanem esse gryphum. Tanto tunc corripiebar terrore, vt oblitus mei ipsius et fidee meae, ad quam nuper euectus eram, dignitatis, in isto animi aestu deprompserim testimonium meum Academicum, quod in oculis meis forte habebam, occurrenti ostensurus aduersario, examina mea Academica me sustinuisse, Studiosumque me esse, & quidem Baccalaureum, qui quemuis aggressorem extraneum exceptione fori repellere possem. At deferuescente primo aestu, cum ad me paulatim redirem, stoliditatem meam deridebam. Dubium adhuc erat, in quem finem gryphus iste me comitaretur, vtrum hostis esset, an amicus, aut quod verisimilius erat, an sola rei nouitate delectatus, propius accedendo oculos saltem pascere vellet. Nam adspectus corporis humani, in aëre circumacti, harpagonem dextra tenentis, et longum post se funem caudae instar trahentis, phaenomenon erat, quod quoduis brutum animal in spectaculum sui allicere posset. Insolita ista
 figura,

figura, quam tunc expressi, variis, vt postea audiui, sermonibus et coniecturis ansam dederat incolis globi, circa quem voluebar. Nam Philosophi ac Mathematici cometam me putarunt, funem pro cauda cometæ capientes. Et erant, qui ex eodem insolito meteorō imminens aliquod malum, pestem, famem aut insignem aliquam catastrophē portendi iudicarent. Nonnulli etiam vterius progressi, corpus meum, quale e longinquo illis visum fuerat, accuratis penicillis delineauerant, adeo vt descriptus, definitus, depictus & aeri incisus essem, antequam globum istum attigerim. Haec omnia non sine risu ac voluptate quadam audiui, cum in orbem hunc delatus linguam subterraneam didicissem.

Notandum est, dari quoque repentina quaedam fidera, quae subterranei dicunt *Sciscisi*, (i. e.) crinita, quaeque describunt horrentia crine sanguineo, et comarum modo in vertice hispida, adeo vt in speciem barbae longae promineat iuba. Hinc non secus ac in orbe nostro inter prodigia coelestia referuntur.

Sed

Sed vt ad telam reuertar, gryphus iste eo vicinia iam peruenerat, vt alarum quassatione me infestaret, et tandem crus meum ferrato vexare morfu non dubitaret, adeo vt manifeste patuerit, qua mente nouum hospitem venaretur. Hinc coepi pugnacissimum animal armata elidere manu, et harpagonem vtraque manu complexus, hostis audaciam compescui, fugae locum saepe circumspicere cogens, tandemque, cum pergeret me vellicare, post vnum vel alterum inanem ictum, harpagonem tanto impetu tergo alitis inter vtramque alam iniegi, vt telum reuellere nequirem. Vulneratus ales, horrendo edito stridore in globum praecipit corruit. Ego vero status iam fiderei ac nouae dignitatis, quam variis casibus et periculis, vt vulgo fieri solet, expositam videbam, pertaesus

Arbitrio volucris rapior, quaque impetus egit,

Huc sine lege ruo, longoque per aëra tractu

*In terram feror, vt de coelo stella sereno,
Etsi non cecidit, potuit cecidisse videri.*

Et

Et ita motus circularis, quem nuper descripseram, in perpendicularem denuo mutatur.

Sic ingenti cum impetu per aduersa crassioris aëris verbera, cuius stridor aures percutiebat, diu tractus, tandem leui innoxique casu in globum delabor vna cum alite, qui paulo post e vulnere obiit. Nox erat, quando in planetam istum delatus fui, id quod e sola absentia solis colligere poteram, non vero e tenebris; nam tantum luminis restabat, vt testimonium meum Academicum distincte legere possem. Oritur nocturnum istud lumen e firmamento siue crusta terrae inuersa, cuius hemisphaerium splendorem, qualem apud nos luna, reddit: hinc si solius luminis ratio habeatur, parum hic differunt noctes a diebus, nisi quod absit sol, et absentia eiusdem noctes reddat paulo frigidiores.

* * * * *

CAPVT II.

DESCENSVS IN PLANE-
TAM NAZAR.

Defunctus ita aëria hac nauigatione, cum globum saluus et illaesus attigissem, (nam impetus, quo initio ferebatur gryphus, cum virium diminutione languerat) iacebam diu immobilis, expectans, quid noui illucescente die mihi contingeret. Animaduertebam tunc pristinas infirmitates redire, opusque mihi esse tam somno quam cibo, adeo vt poenitudo me ceperit abiecti temere panis. Variis sollicitudinibus fesso animo tandem altus sopor obrepfit. Stertueram, quantum conicere mihi licuit, duas horas, cum horrendus botus diu quietem turbans, tandem somnum penitus excusfit. Dormientis animo variae ac mirae oberrauerant imagines. Videor in Noruegiam rediisse, ibique popularibus, quae vsu venerant, narrasse. Imaginor denique in Templo Faenoensi haud procul ab vrbe cantantem Diaconum *Nicolaum Andreae* audire, stridor-

rem-

remque vocis illius aures meas misere et more solito ferire. Igitur expectatus credebam, latratum istius viri somnum turbasse. Sed eum haud procul stantem viderem taurum, ex eiusdem boatu quietem abruptam conieci. Mox timidos oculos undique circumferens, cum oriente sole, virides passim campos et foecundos videbam agros. Arbores quoque apparuerunt, sed (mirabile visu) mobiles erant, licet tanta esset aëris tranquillitas, ut ne leuissima quaedam pluma moueri loco posset. Cum mugiens taurus recta ad me tenderet, trepidus fugam circumspiciebam, ac in ista trepidatione arborem haud procul stantem conspiciens, eandem scandere conabar. Sed cum in eo essem, vocem illa edidit teneram, sed acutam et talem, qualis solet esse iracundae mulieris, moxque quasi palma excussissima colaphus mihi tanta vi inflictus est, ut vertigine correptus, pronus in terram caderem. Ictu hoc iam quasi fulmine percussus, ac terrore animam propediem agens, murmura undique audiebam et strepitus, qualibus resonare solent macella aut mercatorum basilicae, quando maxime

ITER SVBTERRANEVM. 17

xime sunt frequentes. Postquam oculos aperiebam: conspicabar totam circum me sylvam animatam, campumque arboribus arbusculisque obsitum, cum nuper vix sex vel septem apparuissent. Vix dici potest, quantas haec omnia in cerebro meo turbas excitauerint, et quantum his praestigiis animus commotus fuerit. Iam vigilem me somniare, iam spectris me vexari, et malis spiritibus obsideri, iam alia absurdiora mihi fingebam. Sed tempus mihi non datum est, automata haec eorundemque causas excutiendi; nam aduolans mox alia arbor ramum demittit, cuius extremitas sex gemmis, tanquam totidem digitis, munita erat. His iacentem me sustulit, ac vociferantem abstraxit, comitantibus innumeris diuersi generis diuersaeque magnitudinis arboribus, quae sonos ac murmura edebant, articulata quidem, sed auribus meis peregrina, adeo, ut nihil praeter verba haec, *Pikel Emi*, cum saepius eadem iterata fuerint, retinere memoria potuerim. Audiui mox per verba haec intelligi simiam insolitae figurae: quippe e corporis mei forma et cultu coniciebant, me simiam esse, quamuis specie non-

B

nihil

nih' distinctam a Cercopithecis, quos haec terra alit. Alii pro incola firmani me coeperunt, quem alitem per aërem huc asportasse credebant; id quod olim vsu venisse, annales huius globi testantur. Sed haec non nisi post aliquot mensium intercapedinem, et postquam linguam subterraneam edoctus fueram, didici. Nam in praesenti rerum statu praemetu et mentis perturbatione mei ipsius oblitus eram, nec capere poteram, quid de viuis et loquacibus arboribus statuendum, nec quorsum euaderet processio haec, quae lente et compositis gradibus fiebat. Voces tamen et murmura, quibus vndique personabant campi, iram et indignationem quandam indicabant; et sane non sine graui causa iram in me conceperant. Arbor enim ista, quam taurum fugiens scandere volebam, vxor erat Praetoris, qui in proxima ciuitate ius dicebat, qualitasque personae laetae crimen aggrauauerat; nam non modo simplicem et plebeiae sortis mulierem, sed matronam primi ordinis visus sum voluisse palam subagitare; insolitum ac horrendum genti adeo modestae ac verecundae spectaculum.

culum. Tandem ad ciuitatem, quo captius ducebar, ventum est. Erat illa non minus superbis aedificiis, quam regionum, vicorum ac platearum concinno ordine et symmetria monstrabilis. Altae adeo conspicuaeque erant aedes, vt speciem turrium praeberent. Plateae ambulanti- bus plenae erant arboribus, quae demittendo ramos se inuicem in occur- su consalutabant, quoque plures deprimerent ramos, eo maius erat reuerentiae ac submissionis argumentum. Ita, cum e conspicua quadam domo forte eodem tempore egrederetur quercus, ad visum illius demissis ramis plerisque retro cedebant caeterae arbores, vnde con- iicere licuit, eandem supra fortem vulga- rem esse. Et innotuit mox mihi vr- bis esse Praetorem, et quidem eundem, cuius a me laesa dicebatur vxor. Rapior mox sublimis in eiusdem Praetoris aedes, vbi confestim a tergo meo obditur ianua, et fores oppessulantur, quocirca me tan- quam pistrini candidatum intuebar. Me- tum hunc insigniter adaugebant positi ex- tra fores, tanquam in excubiis, tres custo- des; singuli sex securibus pro numero ra- morum erant armati; nam quot rami erant, tot brachia, et quot gemmae, tot

digiti. Notabam in summitate truncorum posita esse capita, humanis haud absimilia, et loco radicum binos conspicabar pedes, eosdemque admodum curtos, unde fit, vt testudineo gradu incedant planetae huius incolae. Hinc, si solutus fuisset, facile mihi foret, manus illarum effugere, cum pernicitate pedum praestantior prae illis volare viderer.

Vt breui me expediam, perspicue iam videbam, arbores has incolas esse huius globi, et ratione easdem esse praeditas, mirabarque varietatem istam, qua natura in animantium formatione delectatur. Arbores haec nostras proceritate non exaequant, quippe iustam hominis staturam vix excedunt pleraeque; quaedam minores erant; flores diceres aut plantas; et has coniciebam esse infantes. Mirum est, in quosnam cogitationum labyrinthos phaenomena ista me deduxerint, quot suspiria mihi expresserint, quantumque carissimae tunc patriae desiderium subierit. Nam, quamuis istae arbores visae mihi sint sociabiles, linguae beneficio vtentes, ac specie quadam rationis praeditae, adeo, vt ad animantia rationalia quodammodo referri

referri possent, dubitabam tamen, comparari posse cum hominibus; negabam iustitiam, clementiam, aliasque virtutes morales inter easdem locum habere. His cogitationum turbis collisus, viscera mea moueri sentiebam, et e fontibus oculorum torrentes lacrimarum defluentes faciem inundabant. Sed cum dolori ita indulserim, et in fletus me muliebres coniecerim, intrant cubiculum custodes corporis mei, quos respectu securium tanquam lictores intuebar. His praeceuntibus ducor per urbem ad perspicuam quandam domum, in vmbilico fori positam. Visus mihi tunc sum Dictatoriam dignitatem adeptus, et Consule Romano maior; nam non nisi duodecim secures in comitatu consulum erant, cum ego octodecim stipatus procederem. Valuis aedium, ad quas ferebar, caelata stabat iustitia, in formam arboris efficta, bilancem ramo tenens. Imago eadem erat filo virginali, adspectu vehementi, luminibus oculorum acribus, neque humilis, neque atrocis, sed reuerendae cuiusdam tristitiæ dignitate spectabilis. Hinc senaculum esse mihi liquido patuit. Introductus in curiam, cuius strata tessel-

lati operis marmore interstincta nitebant, aureo ibi sedili tanquam tribunali sublimem vidi arborem, cum bis senis affessoribus, qui a dextra et sinistra Praesidis, ordine concinno, ac totidem subselliis affidebant. Praeses palma erat mediocris staturae, sed inter caeteros iudices ob foliorum varietatem, quae diuersis coloribus erant tincta, notabilis. Vtrumque latus cingebant apparitores numero viginti quatuor, quorum singuli sex securibus armati stabant. Horrendum oculis meis spectaculum! cum ex ista armatura sanguinariam hanc gentem ominarer.

Ad introitum meum consurgentes fenatores excelsos ad aethera extendebant ramos, quo religionis exercitio defuncti, denuo confederunt. Sudentibus cunctis, ante cancellos ego sistor inter duas mediis arbores, quarum trunci pelle ouina erant obducti. Credebam esse aduocatos, et reuera tales erant. Antequam causas dicere coeperunt, centonibus quibusdam atrati coloris obuoluitur caput Praesidis. Mox actor breuem habuit orationem, quam ter repetiuit; responditque pari breuitate rei defensor. Actiones eorum

eorum subsecutum est semihorae silentium. Tunc adempto, quo tectus erat, velamine, exsurgit Praeses, sublatisque denuo ad sidera ramis, verba quaedam decenter enunciauit, quibus sententiam meam contineri iudicabam. Nam finito sermone, dimissus ad vetus ergastulum reducor, vnde tanquam e cella promptuaria ad flagrum me mox depromendum ominabar. Solus ibi relictus, cunctis quae acciderant ad animum reuocatis, ridebam stultitiam huius gentis; nam visa mihi est potius histrioniam egisse, quam iustitiam exercuisse, omniaque, quae videram, gestus, ornatus, modus procedendi etc. ludicris spectaculis ac pantomimorum scenis, quam graui Themidos tribunali apparebant digniora. Felicitatem tunc orbis nostri praedicabam, et praestantiam Europaeorum prae caeteris hominibus. At, quamuis stuporem et stoliditatem gentis huius subterraneae damna-rem; coactus tamen simul eram fateri, a brutis animantibus debere distingui. Nam nitor ciuitatis, symmetria aedificiorum, et alia manifeste indicabant, ratione non destitutas esse has arbores, nec artium,

inprimis mechanices, prorsus esse rudes. Sed putabam, hoc solo virtutem ac praestantiam omnem absolui.

Dum ita tacitus mecum loquebar, intrat arbor, sistrum manu tenens. Eadem, diffibulato meo pectore, ac nudato altero brachio, mediam mihi venam scite admodum pertudit. Postquam sanguinis, quantum sat videbatur, elicuerat, brachium non minori dexteritate obligabat. Ita officio functa, inspecto solícite sanguine, tacita ac velut admiratione satura digreditur. Haec omnia confirmabant opinionem, quam de stoliditate huius gentis mihi finxeram. At, quam primum linguam subterraneam edoctus essem, et explicata mihi cuncta fuissent, contemptus in admirationem vertitur. Processus hic forensis, quem temere damnaueram, ita mihi exponitur. E forma corporis mei iudicauerant, me esse incolam firmamenti. Visus fueram honestam et primi ordinis matronam velle violare. Ob crimen hoc in forum reus tractus fueram. Aduocatorum alter culpam exaggerauerat, supplicium lege debitum poscens; alter vero non poenam deprecatus erat, sed dila-

dilationem supplicii suaserat, donec innotuerit, quis, qualis et cuius essem, vtrum brutum, an animal rationale. Porro ramorum extensionem didici esse actum religionis ordinarium, antequam res diiudicaretur. Aduocati ouina tecti erant pelle, vt memores essent innocentiae et integritatis in partibus obeundis. Et reuera probi hic omnes ac integri sunt, id quod monstrat, in republica bene constituta dari posse probos ac honestos caufidicos. Seuerae adeo in praeuaricatores latae sunt leges, vt nec sycophantiis, nec fucis vllum mantellum sit obuium; nec deprecatio perfidiis, nec maledictis sit fuga, nec confidentiae vsquam hospitium sit, nec diuerticulum dolis. Verborum trina repetitio fieri solebat ob tarditatem perceptionis, qua ab aliis gentibus distinguebantur huius terrae incolae; nam paucis datum erat intelligere, quod obiter legerant, aut percipere, quod semel tantum audiuerant. Qui statim rem capiebant, vi iudicandi credebantur destituti, ideoque raro hi ad magna ac momentosa munera admittebantur. Experientia quippe didicerant, fluctuasse rempublicam in ma-

nibus eorum, qui promptissimae sunt perceptionis, ac qui vulgo magna ingenia dicuntur; tardos vero, ac per contemptum hebetes dictos, composuisse, quae primi turbauerant. Paradoxa haec omnia erant, licet serio ponderanti non plane absurda mihi sint visa. Maximam vero admirationem mouebat historia Praefidis: nam virgo erat, indigena huius loci, et a Principe constituta *Kaki*, seu supremus in ciuitate iudex. Apud hanc gentem enim nullum in distributione officiorum obseruatur sexus discrimen, sed habito delectu, reipublicae negotia dignissimis conferuntur. Vt rite de vniuscuiusque profectu ac dotibus animi iudicetur, instituta sunt seminaria, quorum ephori siue directores dicebantur *Karatti* (vox ista proprie denotat examinatores siue scrutatores). Eorum officium erat, profectum et vires vniuscuiusque examinare, indolem iuuentutis penitus inspicere, habitoque examine, principi quotannis exhibere indicem eorum, qui ad munera publica essent admittendi, simulque ostendere, qua in re vnusquisque patriae maxime vsui esse posset. Accepto isto catalogo,

logo, Princeps nomina candidatorum libro inferri iussit, quo in memoria et tanquam ante oculos haberet, quos ad vacantia munera admoueret. Praedicta virgo splendidum ante quatuor annos a Karattis obtinuerat testimonium, eoque nomine a principe constituta erat Praeses Senatus huius vrbs, in qua nata erat. Sancta et constans est huius moris obseruantia apud *Potuanos*, cum credant, optime iis perspectum esse statum loci, quī in eodem nati sunt et educati. *Palmka* (id nomen huic virgini erat) summa cum laude triennii spatio spartam hanc ornaverāt, habitaque fuit prudentissima totius ciuitatis arbor. Nam tanta illi erat perceptionis tarditas, vt rem, nisi ter vel quater repetita esset, aegre perciperet. At, quod semel percepit, penitus perspexit, tantoque iudicio quaeuis problemata discussit, vt effata eiusdem totidem oracula habita fuerint.

*Nouit enim iustum gemina suspendere lance
Ancipitis librae, rectum discreuit, ubi*

inter

*Curua subit, vel cum fallit pede regula
raro.*

Hinc

Hinc nulla ab ea quadriennii spatio dicta fuit sententia, quae non a summo Tribunali *Potvano* confirmata et encomiis ornata esset. Igitur institutum istud in fauorem sexus sequioris, quod primo intuitu damnaueram, non plane absolum curatius examinanti visum est. Cogitabam mecum, quid, si vxor Praetoris nostri *Bergensis* loco mariti ius diceret? quid, si aduocati *Seuerini* filia, eloquentia ac praeclaris animi dotibus ornata virgo, pro stupido parente causas in foro ageret? iurisprudencia nostra parum inde detrimenti caperet, et forsitan Themis toties non vapularet. Cogitabam porro, quoniam in foris Europaeis causae celeriter adeo iudicantur, sententias istas extemporales ac praecoces, si seueriori examini subiicerentur, notas censorias non effugituras. Vt pergam reliqua explicare: venae sectionis rationem hanc audiui. Si quis criminis conuictus sit, pro flagris, membrorum mutilatione aut capitali supplicio ad venae sectionem damnatur, quo pateat, vtrum e malitia, an sanguinis aut humorum vitio deriuandum sit crimen, et an tali operatione corrigi queat, adeo,
vt

vt tribunalia haec ad emendationem potius quam ad poenam spectent. Emendatio tamen haec poenam quodammodo complectebatur, quoniam nota quaedam ignominiae erat, ex iudicis sententia hanc operationem subire. Si quis iterum laberetur, indignus ciuitate iudicatus, ad firmamentum, vbi omnes absque discrimine recipiebantur, solebat relegari. At de exilio isto, eiusdemque indole, plura mox dicenda. Quod vero chirurgus iste, qui venam mihi mediam aperuit, ad visum sanguinis mox obstupuerit, causa haec erat, quod incolae huius globi, loco sanguinis, liquidum et candidum habeant succum, per venas fluentem, qui, quo est candidior, eo maior sanctitatis nota.

Haec omnia linguam subterraneam edocto penitus innotuerunt, quo facto clementius iudicium ferre coeperam de gente ista, quam temere nimis damnaueram. At, quamuis stupidas et stolidas has arbores primo intuitu iudicaueram, animaduenteram tamen mox non omni humanitate esse destitutas, ac proinde nullum mihi esse periculum vitae; in qua spe confirmabar, cum viderem, bis quouis die ali-
menta

menta mihi afferri. Cibus vulgo constabat e fructibus, herbis ac leguminibus; potus erat liquidus succus, quo nil dulce magis ac saporum.

Praetor iste, in cuius custodia eram, Principi siue Dynastae, haud procul ab hac ciuitate degenti, mox indicabat, in manus suas casu incidisse animal quoddam rationale, sed insolitae figurae. Rei nouitate motus Princeps, in lingua me erudiri, et deinde ad aulam suam mitti iubet. Datus hinc mihi fuit Magister linguae, sub cuius institutione semestri spatio tantum profeci, vt cum incolis satis expedite fabularer. Postquam in lingua subterranea tyrocinii rudimenta deposueram, adfertur ab aula nouum mandatum de vltiore mea institutione, iubeorque seminario vrbis initiari, vt a *Karattis* eiusdem siue examinatoribus perspicerentur vires ingenii mei, et in quo disciplinae genere maximam spem promitterem. Haec omnia solícite exsequuntur; sed dum in stadio hoc eram, non corporis mei minor cura habebatur quam animi, et solíciti imprimis erant, vt ad similitudinem arboris, quantum fieri licuit, formarer; quem in
finem

finem ramos quosdam adscititios corpori aptabant.

Dum haec aguntur, hospes meus redeuntem quavis vespera e seminario, variis sermonibus ac quaestionibus exercebat. Audiuit summa cum animi voluptate me de iis, quae in subterraneo hoc itinere vsu venerant, dissertantem; maxime vero obstupuit ad descriptionem terrae nostrae, et immensi, quo cincta erat, coeli, innumeris sideribus interstincti. Horum omnium attentus avidusque erat auditor; at erubuit non nihil ad ea, quae narrabam de arboribus nostri orbis, quae inanimatae, immobiles, ac radicibus terrae stent fixae, ac tandem non sine indignatione me intuebatur, cum testarer, arbores nostras caesas calefaciendis fornacibus et cibus coquendis inseruire. Attamen referio pensitata, paulatim ira detumuit, protensisque versus coelum quinque ramis, (nam totidem illi erant) iudicia Creatoris, cuius sint variae occultae rationes, est miratus: attente porro audiuit alia narrantem. Vxor illius, quae adhuc praesentiam meam auersata fuerat, cum veram, ob quam in iudicium tractus eram, causam

causam didicisset, ac specie me arboris, quam in orbe nostro scandere solemus, deceptum, abiecta omni suspicione, in gratiam mecum rediit. At ego, ne inter initia coëuntis gratiae recentem cicatricem rescinderem, non nisi praesente ac iubente marito, sermones cum illa miscui.

* * * * *

C A P V T III.

DESCRIP TIO VRBIS

K E B A E.

Interea, dum in cursu hoc tyrocinii eram, per urbem me circumduxit hospes meus, ut monstraret, quicquid maxime curiosum ac spectabile erat. Ambulauimus absque impedimento, ac, quod maxime mirabar, sine vlllo incolarum accursu; aliter ac apud nos fieri solet, ubi ad omne, quod insolitum est, cateruatim aduolant homines, ut curiosos pascant oculos. Nam incolae huius planetae nouitatis parum auidi solida tantum sectantur. Ciuitati huic nomen est *Keba*, quae inter vrbes Principatus *Potuari* secundum locum tenet.

net. Incolae graues adeo sunt ac prudentes, vt quot ciues, tot Senatores diceres. Honestissimum ibi est senectutis domicilium; nusquam enim tantum tribuitur aetati, nusquam senectus est honoratior, cuius non in sententia sola, sed et nutu refidet auctoritas. Mirabar gentem adeo modestam ac sobriam certaminibus ludicris, comoediis ac spectaculis delectari; nam haec grauitati eiusdem parum conuenire videbantur. Id quod animaduertens hospes: per totum, ait, hunc Principatum seria ac nugae per vices nos partuntur,

Saturnumque grauem nostro Ioue frangimus vna.

Inter alia enim huius Principatus egregia instituta erat permissio voluptatum innocuarum, quibus roborari creditur animus, et ad molesta obeunda munera reddi idoneus, quibusque dissipari putantur atrae istae nubes, ac melancholici affectus, tot turbarum, seditionum ac prauorum consiliorum fontes. Hac ratione ducti grauiora opera lusibus iocisque distinguunt, seueritatem tamen comitatemque ita miscentes, ne illa in tristitiam, haec in petulantiam

lantiam degeneret. At non sine indignatione animaduvertebam, inter spectacula et ludos scenicos numerari exercitia disputatoria. Namque statis anni temporibus, factis sponfionibus, et certo vincen-
tibus statuto praemio, disputatores tanquam gladiatorum paria committebantur, eisdem fere legibus, quibus certamina apud nos fiunt inter gallos gallinaceos aut animalia aequae ferociae. Hinc diuitibus mos erat, alere disputatores, quemadmodum in orbe nostro canes venaticos, eisdemque in arte disputandi siue dialectica erudire, ut idonei et loquaces redderentur ad stata, quae quotannis fierent, certamina. Ita ciuis quidam opulentus, nomine *Henochi*, triennii spatio magnas opes, scilicet 4000 *Ricatu* cumulauerat e tropaeis vnus, quem hunc in finem alebat, disputatoris, et haud semel immodicae summae domino eiusdem oblatae fuerant ab iis, qui ex eiusmodi exercitiis quaestus facere solebant; sed adhuc vendere nolebat thesaurum, unde tot illi quotannis erant redditus. Mira ille linguae volubilitate pollens diruebat, aedificabat, quadrata rotundis mutabat, syllogismorum captio-

ptionumque dialecticarum laqueis strepebat, et vnumquemque opponentem distinguendo, subfumendo, et limitando eludere, ac ad silentium pro lubitu reducere callebat. Semel atque iterum spectaculis eiusmodi summa cum animi aegritudine interfui. Nam impium et indignum mihi videbatur; augusta adeo exercitia, quae ornare solent gymnasia nostra, in ludos scenicos transformari. Et cum ad animum reuocarem, ter me summo cum applausu publice disputasse, et lauream exinde emeruisse, a lacrimis vix temperare poteram. Caeterum non ipse magis actus, quam disputandi modus stomachum mihi mouebat. Conducti enim erant certi stimulatores, quos dicebant *Cabalcos*, qui, cum viderent impetum disputantium languescere, latera eorundem fistris quibusdam pungerent, vt denuo recalescerent, ac vires torpentes integrarent. Mitto alia, quorum meminisse pudeat, et quae in gente adeo exculta damnabam. Praeter hos disputatores, quos *Masbakos*, siue altercantes, per ludibrium vocant subterranei, erant et alia certamina inter quadrupedia, tam fera, quam mansueta, et alites maxime feroces, quae

certo spectantibus pretio exhibebantur. Quaerebam ab hospite, qui fieri posset, ut gens, tanto iudicio praedita, ad ludos circenses reiiceret nobilia adeo exercitia, quibus facultas loquendi paratur, veritas detegitur, ingeniumque acuitur. Respondebat ille, certamina haec barbaris olim saeculis magni aestimata fuisse; sed cum experientia tandem edocti fuerint, veritatem disputando potius suffocari, iuuentutem procacem reddi, turbas inde enasci, et solidis studiis compedes iniici, ab Academicis ad circos haec exercitia transtulisse: et docuisse euentum, silentio, lectione, ac meditatione citius magisterium adipisci tyrones. Qua tamen responsione, quantumuis speciosa, non acquiescebam. In ciuitate hac erat Academia siue Gymnasium, vbi decenter ac summa gravitate docebantur artes liberaliores. Ab hospite meo in auditorium huius scholae introducor die quodam solenni, quo crearetur *Magister*, siue Philosophiae Doctor. Celebratus fuit actus absque vlla caeremonia, nisi quod Candidatus docte et eleganter de problemate quodam physico disseruerit; quo exercitio defunctus, a Praesidibus Gymnasii in album relatus est eorum qui

qui publice docendi iure gaudent. Rogitanti hospiti, ecquid actus iste mihi placuisset, respondebam, siccum nimis ac ieiunum prae nostris promotionibus mihi visum. Exponebam porro, qui apud nos creari soleant Magistri ac Doctores, nempe praeuiis speciminibus disputatoriis. Ad haec frontem ille contrahens, modum et indolem eiusmodi disputationum, et, qui a subterraneis differant, quaerit. Respondebam ego, vulgo fieri de rebus admodum doctis et curiosis, in primis de iis, quae spectant ad mores, linguas, et vestitus duarum veterum gentium, quae olim in Europa maxime floruerant; testabarque me trinis eruditis disputationibus commentatum in veteres earundem gentium crepidas. Hoc audito, tantum edidit cachinnum, vt tota domus inde exsonaret. Excitata ad strepitum hunc vxor illius aduolat, causam risus curiose sciscitans. At, tantam ego conceperam iram, vt respondere non dignarer; nam indignum mihi videbatur, res adeo graues ac serias cum risu ac ludibrio excipi. At a marito tandem id, quod rei erat, edocta, in risum non minorem erupit. Res

haec per totam breui urbem disseminata, perpetuis fannis ansam dedit, et vxor Senatoris cuiusdam, in risum prona, narratione hac adeo commota fuit, vt ilia crebris cachinnis paene dissolueret. Et cum non ita multo post feбри correpta moreretur, credebatur ex immoderato hoc risu, quo pulmonem nimis exagitauerat, morbum, qui fatalis illi erat, contraxisse. Sed de vera mortis causa non satis liquide constat; murmura tantum eiusmodi audiebantur. Erat alias praeclarae indolis matrona, ac strenua materfamilias; nam septem illi erant rami, quod rarum in isto sexu. Hinc mortem illius aegre tulerunt omnes honestae arbores. Humo mandatur intempesta nocte extra urbis pomeria, iisdemque vestibibus effertur, quibus mortua est inuenta. Cautum enim lege est, ne quis in vrbe sepeliatur, cum aërem ex effluuiis cadauerum putrescere credant. Cautum porro est, ne cum insigni comitatu ac splendido ornatu efferrantur funera, vermium scilicet pabula mox futura. Quae omnia satis prudenter instituta mihi videbantur. Parentalia tamen haberi solent orationesque funebres,

bres, sed quae pura tantum hortamina sunt ad bene viuendum, quaeque mortalitatis imaginem ante oculos audientium ponunt. Adesse iubentur Censores, obseruaturi, an defunctorum praeter merita memoriam aut extenuent oratores, aut attollant. Hinc encomiorum parcissimi sunt oratores subterranei, cum poena immodice et praeter merita laudantibus sit statuta. Non ita multo post, cum tali parentationi interfuerim, quaerebam ab hospite de sorte et statu defuncti herois, cuius memoria celebrabatur. Respondit ille, agricolam fuisse, quem ad urbem tendentem mors in itinere occupauerat. Hinc, qui nuper a subterraneis derisus fueram, meo more non minus effuse ridebam, telaque, quae in Europaeos vibrauerant hi, strenue rectori. *Eccur, aiebam, boues ac tauri, rusticorum socii, et commilitones, pro rostris etiam non laudantur? eandem, quam fossores terrae materiam orationi suppeditabunt, eodem ministerio fungentes.* At a risu me temperare iubet hospes, docens, agricolas in his terris summo in honore haberi, ob nobilitatem ministerii, in quo occupantur, nullumque vitae genus hic honestius agricul-

tura censerit. Hinc quivis honestus rusticus, ac diligens paterfamilias, nutritor et patronus oppidanorum salutatur. Eo respectu fieri solet, ut agricolae, cum circa autumnii initium, aut mense Palmae ad urbem cum ingenti numero vehiculorum, frumento onustorum, tendunt, extra portas urbis obvios habeant Magistratus urbis, ac tubarum clangore, et symphoniae sono, quantum ritu, in civitatem introducantur. Stupesceram ad hanc narrationem, ad animum reuocans sortem agricolarum nostrorum, sub foeda seruitute gementium, et quorum occupationes sordidas et illiberales iudicamus praee aliis artibus, quae ministrae sunt voluptatum, ut, coquorum, fartorum, vnguentariorum, saltatorum etc. Hospiti quidem hoc paulo post, sed sub fide silentii exposui, verens, ne nimis sinistra iudicia de genere humano ferrent subterranei. Silentium ille pollicitus, ad auditorium me, ubi habenda esset oratio funebris, secum duxit. Fateor, nil unquam me solidius, veracius, et ab omni adulationis specie magis immune audiuisse: et visa mihi haec parentatio exemplar, ad quod omnes eiusmodi orationes exprimi deberent. Orator primo conspectum dedit

dedit virtutum defuncti, moxque vitia ac infirmitates enumeravit, monendo auditores, vt ab hisce sibi cauerent. Redeuntibus ex auditorio obuius fit noxius quidam, tribus custodibus stipatus. Idem nuper ex iudicis sententia poenam brachii (ita vocant venae sectionem) subierat, iam vero in nosocomium vrbis publicum trudendus. Quaerenti damnationis causam, respondetur, eundem publice de qualitatibus ac essentia Dei disputasse; id quod prohibitum in his terris, vbi curiosae eiusmodi disputationes temerariae adeo ac stolidae censentur, vt in compositae mentis creaturas cadere nequeant. Solitum est igitur subtiles hos disputatores, tanquam insanos, post venae sectionem in ergastula publica compingere, donec delirare cessant. Hinc tacite mecum: hei! *quid de Theologis nostris hic fieret?* quos quotidie, de qualitate et attributis Numinis, de natura spirituum, et id genus aliis mysteriis rixantes cernimus. Qualis fors esset, Metaphysicis nostris, qui transcendentibus suis studiis superbientes, supra vulgus sapere, imo Diis se proximos credunt? Certe pro laureis, birretis, pileis,

C 5

Docto-,,

„Doctoralibus, quibus in terris nostris
 „decorantur, iter sibi panderent ad erga-
 „stula, aut nosocomiorum candidati fie-
 „rent.

Haec & alia, quae valde paradoxa mihi visa sunt, tempore tyrocinii notabam. Aderat tandem mandato Principis definitum tempus, quo e Gymnasio in aulam cum testimonio dimittendus essem. Splendida mihi encomia et niueos calculos pollicebar, fretus qua propriis virtutibus, cum linguam subterraneam expectatione celerius didicissem, qua hospitis mei fauore, ac iudicum decantata integritate. Tandem traditum mihi est testimonium, quod prae gaudio tremens aperui, avidus laudes meas legendi, exindeque, qualis fors mea foret, noscendi. At lectio eiusdem in iram et desperationem me coniecit. Literae commendatitiae his verbis conceptae fuerunt:

„Mandato Serenitatis vestrae obse-
 „quentes, instructum solícite in Gymna-
 „sio nostro dimittimus animal nuper ad
 „nos ex alio orbe delatum, hominemque
 „se nuncupans. Perspecto penitus eius-
 „dem ingenio, ac moribus exploratis,
 „doci-

docilem fatis ac promptissimae perceptio-
 nis offendimus, sed obliqui adeo iudicii,
 vt ob ingenium nimis praecox, vix ad
 creaturas rationales referri, nedum ad
 munus aliquod momentosum admitti,
 queat. At, cum pernicitate pedum nobis,
 omnibus sit praestantior, cursoris aulici,
 officio fungi strenue poterit. Datum ex,
 Seminario de Keba, mense Veprium, a,
 Serenitatis Vestrae seruis humillimis,

Nehec. lochtan. Rapasi. Chilac.

In lacrimas hinc effusus hospitem me-
 um adibam, humillime obsecrans, vt,
 auctoritate sua interposita, clementius te-
 stimonium a *Karais* extorqueret, vtque
 monstraret iisdem testimonium meum
 Academicum, in quo ingeniosus et opti-
 mae notae ciuis salutor. Regeffit ille,
 testimonium istud in nostro orbe suo stare
 pretio, vbi forsitan maior vmbrae quam
 corporis, maior corticis quam medullae
 habeatur ratio, sed nullius hic esse pon-
 deris, vbi in viscera rerum penetratur:
 hortatur porro, vt sortem meam patienter
 feram, maxime cum testimonium rescindi
 aut mutari nequeat. Nam nullum hic gra-
 uius

uius crimen esse virtutum immeritarum
praeconio. Vulneri tamen fomentum ali-
quod admoturus,

*- - verba facit, quibus hunc lenire do-
lorem*

*Possit, et ingentem morbi partem remo-
uere:*

*Ne cures haec, quae stulte miraris et
optas.*

*Quos non praecipitat subiecta potentia
magnae*

*Inuidiae? mergit longa atque insignis ho-
norum*

*Pagina: namque homini, nimios qui ca-
ptat honores,*

*Et nimias venatur opes, numerosa paran-
tur*

*Excelsae turris tabulata, unde altior illi
Casus, et impulsae praeceps immane
ruinae.*

Porro addidit; nihil tale in tenui aut me-
diocri fortuna metuendum. Quod vero
ad testimonium *Karattorum* attinet, illud
confirmat, oculatissimos simul ac integer-
rimos esse iudices, qui nullis neque donis
corrumpi, neque minis deterreri possunt,
vt vnguem latum a vero deflectant; qua-
propter

propter in hac etiam causa nullum esse
 suspitioni locum. Candide tandem ipse
 fassus est, iam dudum innotuisse sibi im-
 becillitatem iudicii mei, ac statim e me-
 moriae meae vbertate, et celeri apprehen-
 sione iudicasse, lignum me non esse, ex
 quo Mercurius fieri posset, ac proinde ob
 insignem iudicii eclipsin amplo alicui mu-
 neri non suffecturum. Didicisse se, ait,
 e narrationibus et descriptione gentis Eu-
 ropaeae, me

*Stultorum in patria, prauoque sub aëre
 natum.*

Caetera de amicitia sua prolixè testatus,
 itineri vt absque mora accingerer, me
 hortatus est. Consilium prudentissimi viri
 secutus sum, in primis cum ita postularet
 necessitas, et temerarium mihi videretur,
 mandato Principis obniti.

In iter igitur me coniicio, comitanti-
 bus nonnullis arbusculis, quae simul me-
 cum a seminario dimissae, eundem in fi-
 nem ad regiam urbem ablegantur. Dux
 itineris erat senior quidam e numero *Ka-
 ratorum*, siue ephorum, qui, cum ae-
 tate confectus, pedum vitio laboraret, tau-
 ro vehebatur. Nam intoliturum hic est ve-
 hicularis

hicularum uti, et soli hoc senes decrepiti siue aegroti priuilegio gaudent, quamuis nobis excusatiores essent huius planetae incolae ob difficultatem et tarditatem incessus. Memini, cum descriptionem semel fecissem uecturarum nostrarum, equorum scilicet, quadrigarum et pyxidum, in quas sarcinarum instar compacti, per urbem uehimur, ad hanc meam narrationem subridere subterraneos, maxime cum audirent, e vicinis alterum inuisere alterum non solere, nisi plastro vel pyxidi inclusum, et a duobus ferocissimis quadrupedibus per vicos ac plateas abreptum. Ob tarditatem incessus, qua laborant arbores hae rationales, triduum huic itineri infumere cogebamur, quamuis *Keba* ab urbe principali vix spatium quatuor miliarium dirimatur. Nam si solus fuissem, vna die iter hoc explicuissem. Gaudebam equidem, pedum beneficio me subterraneis longe praestare, sed dolebam simul, ob istam corporis praestantiam, ad vile et abiectum ministerium proscriptum iri. *Vellem me, dixi, eodem pedum vitio, quo subterranei laborare; cum hoc solo defectu euitarem destinatum mihi seruile et ignobile munus.*

munus. Quo audito, Dux noster: *si hac,* ait, *corporis praestantia natura non quodammodo compensasset animi tui defectus, tanquam inutile terrae pondus te omnes intueremur; Ob ingenii enim velocitatem sola rerum putamina, non nucleos vides; Et cum duo tantum rami tibi sint, in quouis opere manuario subterraneis longe inferior es.* Haec omnia cum audiuerim, gratias Deo egi ob pedum praestantiam, cum absque hac virtute me inter creaturas racionales locum vix habiturum viderem.

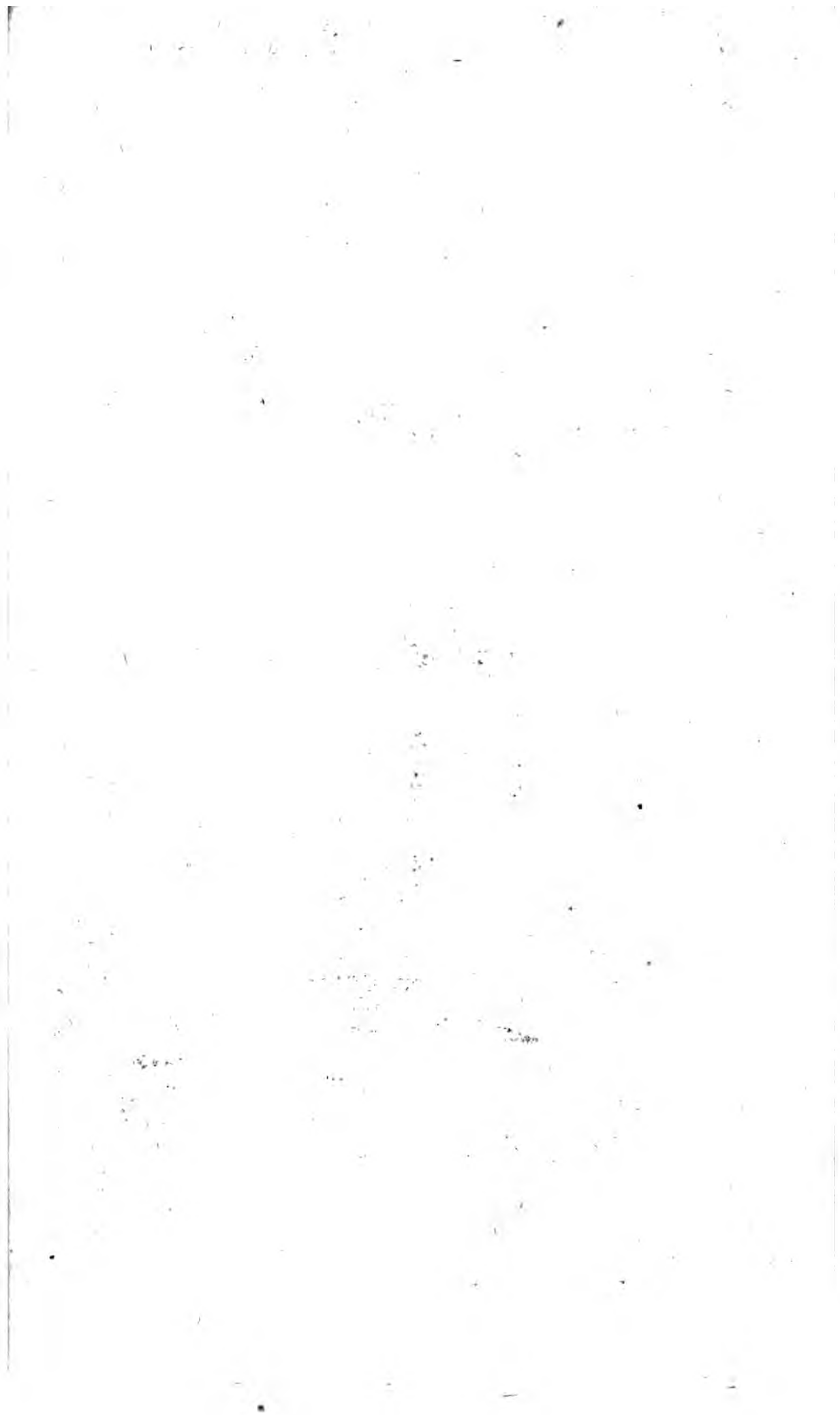
Iter faciens non sine admiratione videbam, incolas labori adeo intentos, ut ad adspectum praetereuntium, quamquam insolitum esset spectaculum, nemo labores intermitteret, aut lumina circumferre dignaretur. At finito die, laboribus solitis defuncti, ludis ac omnimodis animi remissionibus vacant, coniuente summo Magistratu, qui ludos hos corporum ac animorum futuras existimans, creaturas iudicat, iisdem non minus ali, quam cibo et potu. His et aliis de causis iter hoc summa cum animi voluptate confeci. Regionis forma pulcherrima est. Imaginare amphitheatrum aliquod, et quale sola rerum natura possit effingere. Vbi natura

tura minus prodiga fuerat, suppleta omnia erant arte incolarum, qui, positus a Magistratu praemiis, ad rusticos labores et agros colendos ornandosque acuebantur, qui vero agrum sordescere patiebatur, aerarius fiebat. Peragrauimus multos spectabiles vicos, qui ob frequentiam, vnius perpetuae et contiguae vrbis conspectum dant, vnamque faciem longe lateque contexunt. Infestabamur tamen nonnihil a simiis quibusdam syluestribus, quae viis passim inerrantes, me, quem ob affinitatem formae gentilitium credebant, crebris assultibus vellicabant. Hinc iram et indignationem suppressere non poteram, maxime cum viderem, scenam hanc risus materiam arboribus dare: nam ad aulam ducebar, cum ita iusserat Princeps, eodem habitu, quo in planetam hunc delatus fueram, harpagonem scilicet dextra tenens, quo perspiceret, qualis esset orbis nostri ornatus, et quo apparatu huc primum appulisset. Et commode tunc ad manum erat harpago, quo simias cateruatim ingruentes in fugam mittere conabar, quamuis frustra; nam in fugientium locum plures successerunt, adeo, vt quouis momento gradum praeliantis componere cogerer.

Fig. II.

Typus Civis Potuani.

CAPVT IV.

AVLA PRINCIPIS
POTVANI.

Tandem ad urbem regiam *Potu* ventum est. Magnifica quidem ac speciosa vrbs est. Ædificia ibi porrectiora sunt *Kebanis*, strataque magis patula et commodiora. Primum, ad quod delati sumus, forum ingenti mercatorum copia erat frequens, artificumque et opificum tabernis vndique cinctum. Videbam attonitus in medio fori noxium quendam, collo in laqueum inserto stantem, et ingenti grauissimarum arborum corona, quae speciem senatus praebuit, circumdatum. Quaerenti mihi, quid rei esset, ac quam ob noxam suspendium meruisset in primis cum nullum crimen in his terris sit capitale? respondetur, reum hunc esse nouatorem (*Proiect-Macher*) qui abrogationem veteris cuiusdam consuetudinis suaserat, circumstantes esse iureconsultos et senatores, qui nouum commentum more solito examinarent, ita vt, si bene

D

dige-

digestum, ac reipublicae salutare deprehensum foret, reus non modo absolendus, sed et remunerandus esset; si vero damnosum publico, aut si nouator ad proprium commodum ista legis antiquatione collineare videretur, gula eiusdem, vti reipublicae perturbatoris, mox laqueo frangeretur. Et haec est causa, cur pauci hanc aleam iacere, aut legis cuiusdam abrogationem suadere audeant, nisi res adeo aequa sit ac liquida, vt de successu dubitari nequeat. Adeo existimant subterranei, seruandas esse leges veteres, et maiorum instituta in honore habenda; credunt quippe nutare rempublicam, si ad cuiusuis libidinem mutantur aut antiquentur. Tunc ego mecum: „Hei! quid de nouatoribus nostri orbis hic fieret, qui sub specie publicae vtilitatis quotidie nouas meditantur leges, non statui publico, sed priuatis quaestibus ancillantes.

Tandem in spatiosam domum introducimur, solitum iis receptaculum, quae e seminariis totius Principatus emancipantur. Ex eadem domo educuntur Principi sistendi. Dux noster, siue *Karatti*, accin-

accinctos nos stare iubet, dum digredia-
 tur, aduentum nostrum Principi nuncia-
 turus. Vix egressus erat ille, cum ingens
 aures nostras ferit clamor, qualis trium-
 phantium esse solet, mox tiliarum sonitu
 ac tympanorum strepitu omnia perſona-
 bant. Excitati ad hunc strepitum, et fo-
 ras egressi, conspicamur arborem quan-
 dam, magnifico comitatu incedentem,
 coronaque e floribus contexta redimitam,
 moxque patuit, eundem esse ciuem, quem
 collo in laqueum inserto stantem nuper
 in foro videramus. Causa triumphi erat
 approbatio legis, quam capitis periculo
 suaserat. At quibus argumentis veterem
 ille legem impugnauerit, non mihi inno-
 tuit, nec vlllo modo ad notitiam meam
 peruenire potuit ob taciturnitatem inco-
 larum, qua fit, vt minima res, quae ad
 statum publicum pertinet, aut in Senatu
 peragitur, plebem lateat; aliter ac fieri
 solet apud nos, vbi Senatusconsulta et
 consiliorum conclusa in cauponis ac triuiis
 postridie narrantur, discutiuntur, notan-
 tur. Post vnus horae intercapedinem
 reuertitur *Karatti*, nosque omnes sequi se
 iubet. Dicto nos audientes ducem sequi-
 mur.

mur. In itinere nostro passim occurrebant arbusculae, quae venales offerebant impressos de rebus curiosis ac memorabilibus libellos. In ista libellorum farragine conspicabar forte opusculum, cui titulus erat: *De nouo et insolito Phaenomeno, siue Dracone volante, qui anno superiore apparuit.* Videbam me ipsum, qualis eram, cum circa planetam cum harpagone et firmate funis volutarer, aeri incisum. Vix risum eo aspectu continere poteram, et tacite mecum dicebam:

Hei qualis facies, et quali digna tabella!

Empto tamen libro tribus *Kilac*, qui duobus solidis nostrae monetae aequiparari possunt, risum compressi, iter tacite persecutus ad regiam. Hanc ars potius ac nitor commendant, quam atria

- - - - *Regali splendida luxu*

Aut picturata lucentia marmora vena.

Paucos tantum conspicabar aulicos siue apparitores; nam temperantia Principum omne, quod superfluum est, proscribit. Nec opus hic est tot ministris, quot poscunt aulae nostri orbis; nam quot rami his arboribus erant, tot brachia, adeo ut labo-

labores manuarii, ac ministeria oeconomica triplo vel quadruplo citius expediri possint.

Hora prandii erat, cum aulam Principis intrauimus. Et cum seorsum mecum loqui desiderauerat Serenitas sua, antequam accumberet, solus in diaetam intromittor. Erat in hoc Principe insignis clementiae ac grauitatis mixtura. Tanta eiusdam erat constantia, vt serenitas oris vultusque nulla aegritudine posset obnubilari. Viso Principe, in genua mox procubui. At ad adorationem hanc stupebant circumstantes, et cum causam, cur genua flecterem, roganti Principi indicassem, surgere me iussit, dicens, talem cultum soli Numini deberi: addit porro, sola obedientia, labore ac industria hic fauorem Principis obtineri. Postquam surrexeram, variae mihi quaestiones datae; et primum

*Qua veniam, causamque viae nomenque
rogatus*

Et patriam: Patria est, respondeo, grandior orbis,

*Klimius est nomen; veni nec puppe per
undas,*

*Nec pede per terras; patuit mihi peruius
aether.*

Pergit ille quaerere de rebus, quae in itinere euenerant, de nostri orbis moribus ac scitis. Pathetice tunc exposui hominum virtutes, ingenia, urbanos mores & alia, quibus genus humanum maxime superbire solet. Sed narrationem hanc frigide excepit, ac ad nonnulla, quae maximam admirationem mea opinione ciere debuissent, oscitauit. Tunc ego mecum: *Hei! quam varii sunt mortalium gustus! quae nos maxime afficiunt, hisce nauseam mouent.* Maxime vero aures Principis offendere videbam id, quod de modo procedendi in iure, de aduocatorum nostrorum eloquentia, et de iudicum in sententia dicenda celeritate exposui. Conabar hoc paulo explicatius reddere, sed loquentem interpellans ad alia digressus est, tandemque de cultu ac religione nostra sciscitari coepit. Explicui tunc breuiter omnes fidei articulos, ad quorum recitationem nonnihil ex rugis remisit, testans, vnicuique se haud inuitum subscribere posse, tantum miratur, gentis iudicii expertae sana adeo de Deo eiusdemque cultu esse prin-

principia. At cum mox audiret, christianos in sectas innumeras esse diuisos, ac ob istam in fide discrepantiam in propria viscera armari: „Apud nos, ait, etiam „variae de rebus ad cultum diuinum per- „tinentibus sunt dissentientes sententiae; „at alter alterum proinde non persequitur. „Nam omnis persecutio ob res theoreticas, aut errores, e sola perceptionis varietate „orientes, non nisi a fastu oritur, cum „alter altero perspicaciorem se stolide autumat: qui fastus vix placere poterit „Deo, modestiae ac humilitatis commendatori. Nemini, ait, qui bona fide in „theoreticis a recepta opinione aberrat, „circulos iudicii turbamus, modo in practicis, quae cultum Numinis spectant, „consentiat, ac in eo vestigia premimus „decessorum nostrorum, qui inhumanum „existimarunt, iudicium creaturarum com- „pedes iniicere, ac in conscientias dominari. Huius quoque regulae obseruantiam in rebus politicis sollicitè commendamus, ita, si subditorum variae sint „opinionum de corporis nostri forma, de „vitae genere, de oeconomia, et id genus „aliis, iidem vero agnoscant me legitimum,

„Principem, cui obsequium debetur,
 „cunctos existimo bonos esse ciues.“
 Respondebam ad haec: *Serenissime Prin-*
ceps! *istud apud nos dicitur Syncretismus,*
maximeque a literatis nostris improbatur.
 Non dedit mihi spatium plura loquendi;
 nam subiratus mox abiit, iubens vt ma-
 nerem, donec prandium finitum esset.

Ad mensam sedebant ipse Princeps
 cum serenissima eiusdem coniuge, item
 Filius Principis cum magno Cancellario
 siue *Kadoki*. Idem *Kadoki* ob morum vr-
 banitatem ac prudentiam circumspectam
 maximi inter *Potuanos* nominis erat. Per
 integros viginti annos nullam in senatu
 sententiam tulerat, cui caeteri non suffra-
 gati erant, nihil in rebus publicis statue-
 rat, quod non inconcussum steterat, di-
 ctaque eius totidem erant axiomata. At
 perceptionis adeo tardae simul erat, vt ad
 minimum edictum concipiendum 14 die-
 rum spatium stipulari soleret. Hinc si
 in nostrum orbem delatus foret, vbi cun-
 ctatio omnis desidia ac ignaviae nomen
 accipere solet, parum idoneus rebus ali-
 cuius ponderis esset iudicandus. At, cum
 quicquid perciperet, penitus perspiceret,
 nihil-

nihilque, nisi praeuio ac graui examine adhibito statueret, dici poterat plura fecisse, quam decem ex iis, qui prompte et celeriter negotia obeunt, ac vulgo magna ingenia dicuntur, quorum acta reformari, mutari ac limam saepius subire solent, adeo vt, tempore ministerii exacto, nihil non tentatum, sed nihil simul peractum cernere liceat. Inter apophthegmata igitur aulae huius insigne est istud, nempe eos, qui prompte nimis munera obeunt, comparari posse cum otiosis ambulatoribus, qui progrediendo, retroöundo eandem semitam terunt, mouendoque nihil promouent.

Postquam accubuerat tota serenissima Domus, intrat virgo octo ramorum cum totidem patinis et orbibus, adeo vt momento citius tota quadra ferculis instruat. Secuta mox alia arbor cum octo lagenis diuersi generis musto aut succo impletis. Huic erant nouem rami, quocirca ministeriis domesticis aut oeconomicis aptissima iudicabatur. Sic a duabus solis ministris, commode peragitur id, quod ab integris ministrantium cohortibus effici nequit in aulis terrestribus. Eadem,

qua apposita erant, dexteritate fercula etiam auferuntur. Prandium frugi erat, sed simul nitidum. Ex appositis ferculis vno tantum, quod maxime ad palatum erat, usus est Princeps; aliter ac diuites nostri orbis, qui lautam negant coenam, nisi ablatae patinae alia melior atque amplior succenturietur. Dum prandebant, varii de virtutibus ac vitiis, item de rebus politicis sermones ferebantur, adeo vt voluptates studiis condirentur. Mei quoque mentio identidem facta est, quem ob celeritatem apprehensionis credebant lignum esse, e quo vix Mercurius fieri posset.

Postquam exempta fames epulis, mensaeque remotae,

testimonium meum exhibere iubeor. Quo perlecto, in pedes meos oculos coniiciens Princeps, recte ait iudicasse *Karattos*, et fieri ita debere. Hoc responso tanquam fulmine percussus, manantibus vbertim lacrimis, petebam reuisionem actorum, cum, virtutibus meis et ingenii dotibus penitus examinatis, longe clementius sperarem iudicium. Princeps, vt erat clemens ac
aequus,

aequus, ob molestum et insolitum hoc postulatū, mihi non succensens, nouum et curatius examen praesenti *Karatto* iungit. Durante hoc tentamine, paulum seces fit, caetera perlecturus testimonia. Digresso Principe, *Karatti* nouas mihi quaestiones proposuit soluendas. Respondebam ego solita mea celeritate, quam miratus ille: *Celeriter quidem, ait, rem capis, sed iugulum rei non arripis; indicans enim solutiones tuae, quaestionem potius prompte perceptam, quam recte perspectam.* Finito tentamine, principis diaetam intrat, moxque reuertitur cum sententia huius tenoris: male me ac imprudenter fecisse reuocando in dubium *Karattorum* iudicium; ideoque eam me poenam incurrisse, quam temere calumniantibus dicitur legis spatii quarti maioris spatium tertium minus (per spatia maiora et minora, siue *Skibal* et *Kibal* intelligunt libros et capita) ac meruisse me venae sectionem more maiorum pati ambobus meis ramis siue brachiis, ac ergastulo publico includi. Verba Legis libr. 4. cap. 3. de Calumniis haec sunt: *Spik. antri. Flak. Skak. mak. Tabu Mihalatti Silac.* At quamuis euidens sit ver-

verborum sensus, et sanctio legis nullam exceptionem patiatur, decreuisse tamen Serenitatem suam grauissimum hoc delictum peculiari gratia, qua ob animi praecocis vitium, qua ob ignorantiam legis mihi ignoscere, cum peregrino et nouo hospiti noxa absque legis violatione remitti quodammodo posset. Tandem, ut eo maiorem in me testaretur fauorem ac beneuolentiam, locum mihi dedisse inter cursores aulicos ordinarios, quo fauore acquiescere me debere.

Hac dicta sententia, arcessitur *Kiua* siue secretarius, qui me cum caeteris nuper aduenientibus candidatis in album promouendorum inferret. Idem secretarius vir erat egregiae formae, vndecim scilicet ramorum, ideoque vndecim simul epistolas eadem, qua nos facilitate vnam solam scribimus, exarare poterat; mediocris tamen iudicii erat, quam ob causam ad maiora ascendere nequiret, sed in eodem officio, quod triginta fere annos exercuerat, consenescere cogeretur. Is vir erat, quocum postea coniunctissimus vivebam, quemque maxime colere debebam, cum copias edictorum aut epistolas
scri-

scriberet, quas cursor ego per prouincias
 disseminarem. Obstupui saepe, cum vi-
 derem, qua dexteritate spartam impleret,
 cum haud raro vndecim exemplaria eo-
 dem tempore scriberet, iisdemque simul
 totidem sigilla imprimeret. Igitur inter
 res maxime prosperas in familiis numeran-
 tur partus multorum ramorum. Hinc
 mulieres puerperae, postquam foetus fe-
 liciter sunt enixae, vicinis notum facere
 solent, quot ramis in lucem prodierint
 infantes. Fama hic erat, patrem secreta-
 rii nostri duodecim ramos habuisse, to-
 tumque eius genus pluralitate ramorum
 prae aliis celebre. Accepto meo diploma-
 te, cum inter cursores Principis ordina-
 rios receptus fuisset, cubitum iui; sed,
 licet valde fessa essent membra, maxi-
 mam tamen noctis partem pervigil oculos
 frustra in somnum orabam. Nam animo
 continue oberrauit ignobile, ad quod
 damnatus eram, ministerium, et indeco-
 rum ac turpe videbatur Ministerii Candi-
 dato ac Baccalaureo magni orbis, vilem
 agere cursorem subterraneum. In tristi
 ista imagine magnam noctis partem vigil
 exegi, et in hoc aestu legebam et relege-
 bam

bam testimonium meum academicum, quod mecum asportaueram (nam antea notavi diem ac noctem hic parum differre). Tandem his curis et cogitationibus fessum altus sopor oppressit. Variæ tunc quiescenti occurrebant imagines. Videbar in patriam redux, popularibus, quæ in itinere subterraneo acciderant, ad rauium vsque exponere: mox aëriam navigationem mihi fingens, cum toruo aliterem habebam, qui tantum mihi negotium facessebat, vt somnus praelianti tandem excuteretur. At euigilans cum horrore conspicabar lecto adstantem eximiae magnitudinis simiam, quæ per ianuam cubiculi, non satis solícite clausam intrauerat, ac in cubile irrepserat. Istud improuisum phaenomenon tantum mihi terrorem incussit, vt ingenti vociferatione, qua tota camera exsonuit, auxilium implorarem. Excitatae hoc strepitu arbusculæ quaedam, quæ in cubiculis meo contiguis cubabant, intrant, luctanti mihi cum simia in auxilium veniunt, foedumque istud animal foras eiiciunt. Audiui, mox fabulam hanc Principi largam risus materiam præbuisse. At, ne in eundem casum saepius reciderem, iussit

iussit illico me more subterraneo vestiri,
ramisque exornari. Vestes vero Euro-
paeae, quas adhuc portaueram, mihi adem-
ptae, ob insolentiam suspensae fuere in
cimelio Principis cum hoc epigrammate:

CVLTVS CREATVRAE SVPERTERRANAE.
Hinc ego mecum: „ Quid si sartori Ber-
genfi Iano Andreae vestium harum for-
matori innotesceret, opificia sua inter
cimelii subterranei rariora asseruari?
fastu sine dubio intumesceret, vixque
posthac ipsis consulibus aut vrbs cen-
turionibus cederet. „

Post hunc casum reliquum noctis in-
somnia egi vsque ad solis ortum. Tunc
surgenti affertur diploma, quo cursoris
ministerium mihi iniunctum fuerat. In-
numera mox dabantur negotia peragenda,
perpetuumque eram mobile, ad vrbes
minores ac maiores edicta ac literas pu-
blicas perferens. In hisce expeditionibus
meis indolem huius gentis curiosius scru-
tatus, miram in plerisque detegebam vr-
banitatem ac raram sapientiam. Soli in-
colae ciuitatis *Mabolki*, qui omnes vepres
sunt, parum culti ac morati mihi vide-
bantur. Quaeuis enim prouincia suis pe-
culi-

culiaribus gaudet arboribus siue incolis; id quod maxime patet e gente rustica siue agricolis, qui omnes indigenae sunt: Nam in magnis ciuitatibus, praesertim in vrbe regia, colluuius erat omnium arborum. Creuit ista, quam de prudentia incolarum huius principatus conceperam, opinio, prout virtutes eorum penitus inspiciendi data est copia. Leges et consuetudines, quas maxime improbaueram, maxime mox ob aequitatem ac iustitiam laudabam, verso in admirationem contemptu. Haud difficile mihi foret integrum exhibere indicem rerum ac consuetudinum, quae leuiter intuenti stultae, curiosius vero rimanti solidae ac prudentes visae sunt. E sexcentis vnum tantum afferam exemplum, quod characterem huius gentis graphice exprimit. Rectoratum scholae cuiusdam cum ambiret Philologiae studiosus, petitio eiusdem tali munita erat commendatione: testabantur nempe ciues vrbs *Nabani*, candidatum in coniugio cum lasciuia ac infida vxore integros quatuor annos placide vixisse, ac cornua sua patienter gessisse. Testimonium his fere verbis conceptum erat:

Cum

Cum testimonium vitae et morum,
 a tribubus petierit doctus ac veneran-
 dus vir *Iocthan Hu*, testamur nos ciues,
 habitantes in vico siue regione vrbis,
Pofko, integrum quadriennium eundem,
 in matrimonio cum infida coniuge abs-
 que vilo strepitu vixisse, corhua sua pa-
 tienter gessisse, ac tanta moderatione,
 animi istud malum pertulisse, vt dignissi-
 mum scholae vacantis Rectorem, mo-
 do studia moribus respondeant, fore
 ominemur. Datum die decimo mensis,
 Palmae 3000mo anno post magnum Di-
 luvium.

Isti tribulum commendationi anne-
 xum erat testimonium a seminarii *Karati-
 tis* de doctrina ac studiis eiusdem, quod
 magis ad rem facere videbatur; nam
 quodnam esset meritum cornuti ludima-
 giftri prae aliis Doctoribus, haud facile
 capiebam. At paradoxo huius testimonii
 hic erat sensus: Inter virtutes, quae Do-
 ctorem maxime commendant, est mode-
 ratio; namque hic, nisi ferrea praeditus
 sit patientia, cum toto eruditionis suae
 apparatu parum aptus erit muneri schola-
 stico, quod absque feueritate ac iracun-

dia fit exercendum, ne intempestiuis suis castigationibus iuuenum animi exasperentur. Iam cum maius moderationis exemplum vix dari potest ista, qua insigne adeo malum domesticum pertulerat candidatus, ita vicini supplicantis non dubitarunt huic maxime argumento insistere, vt exinde euincerent, quid sibi polliceri possent a ludimagistro, hac virtute inter alios conspicuo. Dicitur ad insolitam hanc commendationem impense risisse Principem; at cum non plane absurdam iudicauerit, in petito rem vacantem contulit Rectoratum: et constat, spartam hanc tanta dexteritate eundem impleffe, ac tyrones moderatione et clementia adeo sibi deuinxisse, vt potius tanquam parentem, quam scholae moderatorem, eundem intuerentur, tantoque in literas sub ephoro adeo miti ac moderato ferebantur studio, vt paucae in toto principatu hodie dentur scholae, e quibus tot praeclarae, eruditae ac bene moratae arbores quotannis dimittuntur.

Quoniam quadriennii tempore, quo ministerium cursoris obibam, occasionem nactus sum scrutandi tam ingenium huius
terrae,

terrae, quam indolem ac mores gentis, eiusdem politiam, sacra, leges ac studia, legentibus spero non ingratum fore, si, quae sparsim in hoc opere reperiuntur, hic vno veluti fasce complectar.

C A P V T V.

NATURA TERRAE POTVANAET ET GENTIS INDOLES.

Principatus *Potuanus* terminis admodum exiguis clauditur, ac modicam tantum partem huius globi perreptat. Totus globus *Nazar* dictus in circuitu vix ducenta miliaria germanica complectitur. Potest commode circumiri a quouis viatore absque itineris duce; nam vna est vbique eademque lingua, licet a reliquis rebus publicis ac principatibus, scitis ac moribus valde differant *Potuari*. Et velut in orbe nostro Europaei inter alias gentes eminent, ita hi, scilicet Potuani, inter reliquos huius globi incolas, virtute ac prudentia maxime sunt conspicui. Itinera

passim lapidibus distinguuntur, qui miliaria notant, et aut manus habent porrectas, aut alia signa, quae ad quamvis urbem ac vicum semitas monstrant. Totus principatus vicis ac splendidis urbibus frequens est. Illud sane memorabile et admiratione dignum est, quod cuncti huius globi incolae eadem lingua loquantur, quamvis singulae gentes forte, moribus, scitis ac ingenii dotibus, ita discrepent, ut orbis hic maxime perspicuam exhibeat imaginem varietatum, quibus laetatur natura, eoque intuitu viatores non tam afficit, quam percellit, ac in ecstasi paene coniicit.

Dirimuntur terrae aquis tam maioribus quam minoribus, quas secant naues, remis, virtute quasi magica impulsae; nam non lacertis, uti nostrae, sed machinis, automatorum instar, aguntur. Machinarum harum indolem et artificium definire nequeo, cum in mathesi parum versatus sim: huc adde, quod arbores hae tanta subtilitate omnia comminiscantur, ut nemo, nisi Argo sit oculatior, et diuino paene acumine praeditus, artificium detegere queat. Globus, instar terrae nostrae,

strae, triplici gaudet motu, adeo vt tempora hic, non secus ac apud nos, nocte, die, aestate, autumno, hieme ac vere distinguantur, locique sub polorum cardinibus siti caeteris sint frigidiores. At quod ad lumen attinet, parum est discriminis inter noctes diesque, ob causas, quas nuper exposui. Et dici potest nox quodammodo gratior die; nam nihil fingi potest splendidius lumine isto, quod a sole receptum in planetam hunc reflectit ac reuerberat hemisphaerium siue compactum firmamentum, speciem contiguae et immensae lunae longe lateque contexens. Incolae constant e diuersi generis arboribus, velut quercubus, tiliis, populis, palmis, vepribus etc. vnde nomina sortiuntur sedecim menses, in quos annus subterraneus describitur. Nam quouis decimo sexto mense ad sedis suae principia regreditur *Nazar*, non tamen statim die, idque ob motum inaequalem; quippe non secus ac luna nostra multifor-
mi ambage ingenia torquet eorum, qui firmamentum inhabitant. Annorum epochae sunt variae, et figuntur a rebus maxime memorabilibus, in primis ab ingenti

cometa, qui ter mille abhinc annis diluuium vniuersale creditur excitasse, quo submersum fuit totum arboreum genus cum caeteris animantibus, exceptis tantum paucis, qui in collibus ac montium cacuminibus commune naufragium effugerunt, et ex quibus praesentes incolae descendunt. Terra frugum, herbarum ac leguminum feracissima, eosdem fere omnes producit fructus, quos gignit Europa nostra: auenam tamen non patitur, nec opus ea est, cum equos hic globus non ferat. Maria ac lacus pretiosos pisces suggerunt, ac litora ripasque ornant varietate gratissima nunc continua nunc intermissa villarum tecta. Succus, quem bibunt, e certis elicitur herbis, quae cunctis anni tempestatibus virent. Succū huius venditores vulgo dicuntur *Minhalpi*, id est, herbicoctores, qui in quavis ciuitate ad certum numerum restringuntur, quique soli gaudent priuilegio herbas coquendi. Qui hoc priuilegio donati sunt, ab omni alio ministerio, quaestu ac opere manuario abstinere iubentur. In primis cautum est, ne ii, qui in officiis sunt, et publicis stipendiis fruuntur, hos quae-

ITER SVBTERRANEVM. 71

quaestus exercent; quoniam hi ob auctoritatem, qua in ciuitate pollent, omnes attrahant emptores, ac ob alia, quibus fruuntur, emolumenta res viliori pretio vendere queant, vti saepe fieri cernimus in orbe nostro, vbi officiales ac stipendiarii his mediis, aliorum opificum ac mercatorum coriis breui ditescunt.

Incolarum multitudinem mire promouet lex salutaris de procreanda sobole. Nam, pro numero liberorum, augentur aut minuuntur beneficia aut immunitates. Et qui sex liberorum pater est, tributis tam ordinariis quam extraordinariis eximitur. Hinc procreatio sobolis et copia liberorum hic non minus salubris censetur, quam in nostro orbe, vbi capitibus liberorum imponi solet tributum, incommoda sit ac damnosa. Nemo in hoc orbe duo simul munera exercet, credunt nempe, minimam occupationem totum poscere virum. Hanc ob causam, pace dicam incolarum nostri orbis, munera rectius et melius administrantur, quam apud nos. Sancta adeo est huius legis obseruantia, vt Medicus non in totam medicinam se diffundat, sed vnus tantum morbi natu-

ram solícite scrutetur; Musicus vni soli instrumento operam det: aliter ac in orbe nostro, vbi varietate officiorum humanitas infringitur, morositas augetur, munera negliguntur, et nusquam solemus esse, quia vbique. Ita Medicus, dum morbis corporis humani ac vitiis reipublicae simul medeatur, labitur in vtroque. Ita a musico, si citharoedum ac senatorem simul agit, non nisi dissonantia sunt expectanda. Admiratione nos illos prosequimur, qui varia simul officia obire non verentur, qui maximi momenti rebus vltro se ingerunt, ac nulli officio se impares existimant. At sola est audacia, ac virium propriarum ignorantia, quam stulte admiramur; quippe, si negotiorum pondera ipsis essent perspecta, sique modulum virium noscerent, oblatos vltro fasces remitterent, ac ad solum nomen fremerent. Nemo igitur hic inuita Minerva aliquid suscipit. Memini de hoc praeepto dissertantem me audire illustrem Philosophum *Rakbasi*, et quidem hunc in modum: „Suum quisque noscat ingenium, ac remque se et vitiorum et bonorum suorum iudicem praebat, ne scenici

nici plus, quam nos, videantur habere,,
 prudentiae; illi enim non optimas sed,,
 sibi accommodatissimas fabulas eligunt.,
 An histrio hoc videbit in scena, quod,,
 sapiens non videbit in vita? ,,

Incolae huius principatus in nobiles
 et plebeios non sunt diuisi. Obtinuit qui-
 dem olim haec ordinum distinctio. At,
 cum obseruauerint Principes, exinde se-
 mina discordiarum spargi, omnem, quae
 natiuitatem sequitur praerogatiuam, pru-
 denter sustulerunt, adeo, vt e sola virtute,
 muneribus et occupationibus aestimentur
 arbores; id quod alibi explicatius reddam.
 Sola, quae natiuitatem comitatur, prae-
 eminentia consistit in ramorum multitu-
 dine; nam pro eorundem copia aut defe-
 ctu nobilior aut ignobilior censetur foe-
 tus, quoniam copia ramorum arboribus
 habilitatem ad opera manuaria conciliat.
 De ingenio ac moribus gentis non pauca
 in antecessum sparsim attuli; quocirca
 remisso ad ea, quae superius dicta sunt,
 lectore, sectionem hanc claudo, ad
 alia progressurus.

CAPVT VI.

DE RELIGIONE GENTIS
POTVANAÆ.

Systema religionis *Potuvanae* paucis ab-
soluitur capitibus, et continet bre-
uem fidei confessionem, quae Symbolo
nostro Apostolico paulo extensior est.
Prohibitum hic est, sub poena relegationis
ad firmamentum, in libros sacros com-
mentari. Et, si quis disputare audeat de
essentia et attributis Dei, de spirituum et
animarum qualitatibus, ad venae sectio-
nem damnatur, ac in nosocomium vrbis
publicum truditur. Nam stultum aiunt
ea describere ac definire velle, ad quae ca-
ligat mens nostra, non minus quam oculū
noctuae ad lumen solis. Consentiunt
omnes in colendo summo aliquo ente,
cuius omnipotentia cuncta sunt creata, et
cuius prouidentia eadem conseruantur.
Si hunc cultum excipias, nemini ob dis-
sentientes sententias, modum cultus spe-
ctantes, molestia exhibetur; tantum illi,
qui palam impugnant religionem legibus
sanci-

fancitam, vt pacis publicae turbatores puniuntur. Hinc liberum mihi erat religionis exercitium, et a nemine eo nomine infestabar. Preces *Potuanorum* rarae sunt, sed admodum ardentibus, adeo, vt orantes, quamdiu durant preces, quasi in ecstasi esse videantur. Hinc cum narrarem, precari nos ac hymnos sacros canere ministeriis oeconomicis ac operibus manuariis occupatos, vitio id nobis vertebant Potuani, dicentes, Principem terrestrem agere laturum, si quem videret suppliciter cum petitione se accedentem, ac simul in praesentia sua vestes verrentem aut capillos crispantem. Nec magis ad palatum illis erant hymni nostri sacri; existimabant nempe, ridiculum esse musicis modulis dolorem et poenitentiam exprimere, cum lacrimis et suspiriis, non modulis, tibiis ac tubis ira Dei flectitur. Haec et alia audiebam non sine indignatione, praesertim cum beatus parens meus Cantor olim Ecclesiae diuersos hymnos, qui hodieque celebrantur, modulis musicis aptauerat, ipseque vacantem quendam Cantoratum ambire decreueram. Sed iram suppressere conabar: nam subterranei nostri

tanto acumine opiniones tuentur, et adeo speciose omnia exponunt, vt errores eorum vel maxime euidentes refellere in procliui non fit. Sunt et aliae circa sacra opiniones, quas eadem arte et sub eadem veritatis specie propugnant. Ita cum nonnullis eorum, quibuscum familiariter vivebam, saepe indicassem, nullam illis, quippe in tenebris versantibus, esse post mortem sperandam salutem, respondebant, severe damnantem alios maximum damnationis periculum incurrere. Nam damnatio aliorum ex arrogantia plerumque nascitur, quam odit et in creaturis improbat Deus, humilitatis maximus commendator: aliorum iudicia damnare, et dissentientes ad suas opiniones vi adigere, idem esse, ac sibi solis omne rationis lumen arrogare; id quod stultorum est, cum solos hi se sapere credant. Porro cum semel opinionem quandam probaturus conscientiae meae fidem disputanti opponerem, laudat argumentum aduersarius, iubetque, pergerem conscientiae meae testimonium sequi; id quod se ipsum quoque semper facturum pollicetur; ita enim, vnoquoque in controuersis conscientiae dictamen

men sequente, cessaturas omnes lites, et omnem disputandi materiam praecedendam. Inter alios errores, quos tuebantur huius principatus incolae, erant sequentes. Non quidem negabant, bona opera remunerari, ac mala a Deo puniri; sed non nisi in altera vita iustitiam istam in praemiorum ac poenarum distributione exercendam iudicabant. Afferrebam ego varia eorum exempla, qui ob scelera et iniquitatem in hac vita poenas subierunt; at illi totidem allegabant opposita scelestissimarum scilicet arborum, quae impiae simul ac summe felices usque ad obitum fuerunt: quoties, aiebant, cum aduersariis congregimur, e vitae communis pharetra sola ea tela defumimus, ac ad ea sola exempla attendimus, quae in usum nostrum sunt, ac quae theses nostras corroborant, neglectis ac praetermissis iis, quae iisdem aduersantur. Adduxi ego proprium exemplum, monstrando non paucos, qui vim ac iniuriam mihi attulerunt, exitum funestum habuisse: regerebant ii, e philautia haec omnia proficisci, dum crederem, me in oculis Dei maiorem ac praestantiozem esse aliis, qui, licet gra-
uissimas

uissimas immerito iniurias passi sunt, persecutores tamen suos in perpetua felicitate vsque ad obitum consenescentes viderunt. Porro, cum semel commendarem preces Deo quotidie faciendas, respondebant, nec se quidem precum necessitatem negare, sed persuasum sibi esse, pietatem et verum cultum maxime in obseruantia legis diuinae consistere. Haec vt probarent, a Principe vel legislatore tale argumentum mutuabantur; Princeps duplicibus imperat subditis; nonnulli quotidie peccant, ac mandata eiusdem siue infirmitate animi, siue malitia aut contumacia transgrediuntur: at in atrio Principis hi perpetuo cum supplicationibus ac deprecationibus versantur, petentes veniam criminum mox renouandorum. Alii vero raro et non nisi rogati in aulam veniunt, sed domi semper manentes, mandata Principis fideliter ac strenue exsequuntur, legisque obseruantia perpetua monstrant Principi debitam obedientiam. Quis dubitet, quin hos amore suo dignos iudicet; illos vero tanquam malos, inertes ac simul molestos subditos, intueatur, idque respectu qua transgressionum, qua crebrarum petitionum? Hisce

Hifce et aliis difputationibus faepius exercebar, quamuis absque fuffeffu; nam neminem in fententiam meam pertrahere valebam. Hinc omiffis caeteris religionis controuerfiis, pergami exponere dogmata eorum generalia et notatu maxime digna, iudicio legentium relinquens, cretane an carbone fint notanda.

Credunt *Potuanii* vnum Deum, omnipotentem, omnium creatorem et conseruatorem, monftrantque eiusdem omnipotentiam et vnitatem e rerum creatarum magnitudine et harmonia. Cumque fint *Astronomiae* ac *Phyficae* apprime gnari, de effentia et attributis Dei magnifice adeo fentiunt, vt ftolidum exiftiment, definire velle ea, quae captum noftrum transcendunt. Annus quinque feftis diebus diftinguitur: quorum primus fuma cum religione celebratur locis obfcuris, quo radii lucis penetrare nequeunt, vt monfrent numen, quod adorant, incomprehenfibile effe. Iisdem in locis adorantes, tanquam extra fe rapti, immobiles manent ab ortu folis vsque ad eiusdem occafum. Feftum hoc dicitur *dies incomprehenfibilis Dei*, et incidit in primum diem

diem mensis Quercus. Reliqua quatuor festa quatuor anni tempestatibus habentur, et instituta sunt eum in finem, ut grates agantur Deo ob praestita beneficia. Pauci sunt in toto principatu, qui his sacris solennibus non interfunt. Qui absunt, ni fonticas absentiae causas dent, mali subditi existimantur, ac in perpetuo contemptu viuunt. Publicae precationum formulae ita conceptae sunt, ut non ipsos precantes, sed solum Principem ac rei publicae salutem spectent. Hinc nemo preces pro se ipso publice effundit. Scopus instituti est, ut credant *Petuani*, salutem singulorum cum salute reipublicae adeo arcte esse coniunctam, ut separari nequeat. Nemo ad cultum diuinum aut vi aut pecuniaria multa adigitur: nam cum pietatem maxime in amore consistere iudicent, cumque experientia doceat, amorem vi potius frigescere quam accendi, non solum inutile, sed etiam noxium credunt, flagris ad pietatem tepidos pelere velle. Thesis hanc tali exemplo illustant: Si maritus reciprocum a coniuge amorem postulans, teporem aut frigus eiusdem fustibus ac pugnis expugnare molia-

moliatur, tantum abest, vt his mediis amor accendatur, vt potius crescat frigus, et denique in odium et horrorem terminetur.

Haec sunt praecipua capita Theologiae Potuanae, quae nil nisi mera religio naturalis nonnullis videbitur, et talis mihi initio apparuit. At contendunt *Potudani*, omnia sibi diuinitus esse reuelata, datumque ante aliquot saecula codicem, qui credenda et facienda complectitur. Olim, aiunt, sola religione naturali contentos vixisse maiores, docuisse vero experientiam, solum naturae lumen non sufficere, cum ob nonnullorum desidiam et incuriam praecepta ista naturalia penitus obliterarentur, et ob aliorum nimis subtilem philosophiam, cum nihil esset, quod libertatem cogitandi sisteret, ac intra limites contineret, omnia deprauarentur: hinc scriptam sibi legem a Deo fuisse datam. Et patuit inde, quantum errent ii, qui necessitatem reuelationis praefracte negant. Fateor equidem lubens, diuersa Theologiae *Potuanae* dogmata, si non laudanda, attamen non plane contemnenda mihi videri, nonnullis vero adstipulari

nequeo. Iſtud vero non ſolum laude ſed et admiratione dignum mihi videbatur, quod tempore belli a praeliis victores redeuntes, pro laetitia ac gaudio, quo nos victorias celebramus, ac *Te Deum* canimus, in trifti ſilentio aliquot dies exegerint, quaſi puderet victores cruentae victoriae. Hanc ob cauſam rerum bellicarum rara fit mentio in chronicis ſubterraneis, ſed annales eorum res tantum ciuiles, inſtituta, leges et fundationes complectuntur.

* * * * *

CAPVT VII.

DE POLITIA.

In Principatu Potuano ſucceſſio haereditaria, et quidem linealis, integros mille annos vigit, et adhuc ſancte obſeruatur. Monſtrant quidem annales, ſemel ab ordine ſucceſſionis deflexiſſe *Potuanos*; nam, cum recta poſtulare videatur ratio, vt imperantes prudentia et animi dotibus ſubditis praefent, neceſſe exiſtimarunt nonnulli, virtutum potius quam natalium ratio-

rationem habendam, ac illum eligendum, qui inter ciues praestantior credebatur. Hinc, sublata antiqua successione, Principatus omnium suffragiis delatus fuit Philosopho cuidam, nomine *Rabaku*. Idem prudenter initio ac placide adeo rempublicam moderabatur, vt regimen illius visum sit exemplar, ad quod alia exprimerentur. Attamen exiguae durationis fuit, adeo, vt sero tandem animaduerterint *Potvani*, falsum esse, quod vulgo dici solet: nempe beatum esse regnum, vbi Philosophi ad clauum sedent. Nam, cum nouus Princeps e sordidis initiis ad summa creuerat, solae eiusdem virtutes et regnandi artes venerationem illam ac maiestatem, quae reipublicae robur ac caementum est, parere ac tueri nequibant. Qui nuper illius aut aequales, aut superiores fuerant, vix adduci poterant, vt pari aut inferiori morem gererent, et vt eam nouo Principi praestarent obedientiam, quam subditi imperantibus debent, ideoque, quoties molestum quid et arduum illis imperatum fuit, murmura passim edebant, haud attendentes, qualis tunc esset Princeps, sed qualis ante promotio-

nem fuisset. Hinc more supplicantis cuncta eblandiri coactus fuit. Sed blanditiis parum profecit; nam imperata ac leges illius insuper habentes, ad quoduis edictum frontem contrahebant. Videns tunc *Rabaku*, aliis opus esse mediis ad subditos in officio tenendos, a clementia et popularitate ad seueritatem delabatur. Sed altero hoc extremo scintillae, quae sub cinere latuere, in apertum incendium eruperunt, inque Principem palam insurgere coeperunt subditi, vnaque male sopita rebellio initium erat sequentis. Tandem, cum animaduerneret, rempublicam stare nequire, nisi sub moderatore, illustri profapia orto, et cuius natales populo venerationem imprimere solent, se ipsum sponte abdicans, insignia Principatus transtulit in Principem, cui iure natiuitatis debebantur. Ita cum antiqua domo regnatrice pax rediit, et procellae istae, quibus diu vexata fuerat respublica, detumuerunt. Cautum ex eo tempore est capitali supplicio, ne quid in ordine successionis in posterum innouaretur.

Est igitur hic Principatus haereditarius, et verisimile est, veterem successionis ordi-

ordinem inconcussum semper mansurum, adeo, vt non nisi urgente extrema necessitate a primogenito discedatur. Mentio quidem in annalibus *Potuanis* fit Philosophi, qui regiam hanc legem infracturus temperamentum aliquod commentus est. Suasit ille, a regia quidem profapia non esse discedendum, sed, delectu filiorum defuncti Principis habito, scepra illi deferenda, cuius virtutes maxime enitebant, et quem huic oneri maxime parem subditi iudicarent. Idem, postquam legem hanc proposuerat, tentamini se more patrio subiecit, collo, dum de utilitate consilii suffragia ferrentur, in laqueum inserto. Habito vero senatu, ac numeratis suffragiis, legis istius rogatio tanquam temeraria ac reipublicae exitialis damnata fuit. Credebant scilicet, multarum turbarum hoc fomitem fore, ac seminibus discordiarum inter liberos regios ansam daturum, satius proinde fore, antiquum obtinere, ac tutius esse, vt ad Principem primogenitum ius principatus deuolueretur, quamuis natu minores animi dotibus essent praestantiores. Antiquata igitur lege, nouatoris gula laqueo frangitur. Nam soli, qui in

hoc Principatu capite puniuntur, sunt nouatores: credunt quippe *Potuari*, quamuis mutationem ac reformationem, licet bene digestam, motibus ac procellis causam dare, totamque rempublicam fluctuantem reddere; si vero male digesta ac praecox sit, praecipitium ac ruinam afferre.

Imperium Principum *Potuanorum*, quamuis nullis legibus circumscribatur, paternum potius quam regium est. Ingeniis enim non legibus iustitiam colentes, principatum ac libertatem, res alibi dissociabiles, constanter miscent.

Inter huius Principatus leges maxime salutaris est illa, qua Principes aequalitatem, quantum respublica patiatur, inter subditos tueri conantur. Hinc nullae hic sunt dignitatum classes, tantum inferiores superioribus obtemperare, et iuniores seniores colere ac venerari coguntur. Monstrant quidem annales subterranei, ante aliquot saecula in usu fuisse dignitatum classes, easdemque legibus publicis fuisse ordinatas, sed patet simul, magnis has motibus causam dedisse: nam fratri natu maiori durum atque acerbum videbatur,
fratri

fratri suo minori loco cedere, et parentibus intolerabile erat liberis posthaberi, adeo, vt altera arbor alterius praesentiam fugeret, et tandem omnes conuersationes ac sodalitates penitus cessarent. At non sola erant haec incommoda. Distinctionibus his procedente tempore effectum est, vt praestantiores ac digniores arbores, quas natura maximis animi dotibus et plurimis ramis decorauerat, vltimis ac infimis subselliis in conuiujs ac sodalitatibus locarentur. Nam omnis arbor, cui valor aliquis erat internus, quaeque virtute ac prudentia conspicua satis erat, adduci non poterat, vt titulum aut *προεδρίας* characterem ambiret. Arbores vero nauci ac nullius pretii, quo naturale vitium et inanitatem splendidis honorum titulis quodammodo tegerent, absque intermissione Principem tamdiu petitionibus fatigabant, donec titulum quendam extorquerent. Hinc effectum, vt tituli tandem vilissimarum arborum haberentur notae ac indicia. Miras igitur ac ridiculas scenas aduenis exhibebant congregationes solennes ac conuiuia, cum viderent, vepres aut dumos honoratioribus subselliis,

palmas vero, cedros et conspicuas quercus decem vel duodecim ramorum scamnis aut infimis sedilibus locari: nam, durante hoc statu, pauci erant vepres sine aliquo caractere. Foemnis tituli dabantur consiliariarum oeconomiae, moderationis aut aulae, et maiores in sexu sequiore, quam virili, turbas istud ciebat. Nonnullarum arborum vana ambitio eo vsque progrediebatur, vt, quamuis duobus tantum aut tribus ramis essent a natura donatae, titulos tamen decem vel duodecim ramorum venarentur, et, quae vepres aut dumi erant, palmae vocari gestirent. Id quod aequè ridiculum esset, ac si deformis aut monstrosus homo titulum formosi (*Wolgeböhrn*), aut infimo loco natus titulum illustris prosapiae (*Edelgeböhrn*) ambiret. Hinc cum malum istud in summum excreuisset, ac tota regio quasi ad primum chaos redacta fuisset, cunctis inanes umbras ac sine honore nomina aucupantibus, ausus est incola quidam ciuitatis *Keba* legem proponere de abroganda hac consuetudine. Idem more maiorum cum laqueo in forum abstractus est; at senatu coacto ac suffragiis initis, consili-

um

um illius, nemine intercedente aut abrogante, vtile reipublicae iudicatum est. Quo facto, florea corona redimitus in triumphum per ciuitatem, comitante ac plaudente toto populo, ductus est. Et cum processu temporis animaduersum fuerit, quantum vtilitatem abrogatio huius consuetudinis attulisset, *Kadoki* siue magnus Cancellarius factus est.

Ex eo tempore sancte obseruata est lex de aequalitate inter ciues perpetuo conseruanda. Attamen consuetudinis huius antiquatione non cessauit omnis aemulatio, sed sola virtute ac meritis alter alterum superare, conatus est. Patet ex historia subterranea, vnum solum nouatorem ex eo tempore extitisse, qui legem de classibus dignitatum reuocare bis tecte molitus est, sed ob primum conatum ad venae sectionem damnatus est, et, cum accusatus fuerit in molimine isto persistere, ad firmamentum denique relegatus est. Nullae hinc dignitatum aut titulorum classes hodie in hoc Principatu obtinent, tantum supremus Magistratus distinctione quadam certas professiones aliis nobiliores declarat, qua tamen declaratione nemini ius datur primum locum in conuentibus

sibi vindicandi. Distinctio haec cernitur ex edictis aut literis Principis, quae claudi solent his verbis: **MANDAMVS ET INIVNGIMVS AGRICOLIS NOSTRIS, FABRICARVM INVENTORIBVS, MERCATORIBVS, OPIFICIBVS, PHILOSOPHIS, ARTIFICIBVS, AVLAE MINISTRIS, etc.**

Didici in archiuo Principis seruari catalogum quendam dignitatum huius tenoris.

CLASSES DIGNITATVM.

- 1) Qui opibus suis Rempublicam subleuarunt difficillimis temporibus.
- 2) Ministri, qui seruiunt gratis ac absque stipendio.
- 3) Rustici et agricolae octo ramorum et supra.
- 4) Agricolae septem ramorum et infra.
- 5) Fabricarum siue manufacturarum conditores.
- 6) Opifices, qui opificia necessaria exercent.
- 7) Philosophi et mitra donati Doctores vtriusque sexus.
- 8) Artifices.
- 9) Mercatores.

10) Au-

- 10) Aulæ Ministri, qui stipendio fruuntur 500 Rupatorum.
- 11) Idem, quibus annuum stipendium est 1000 Rupatorum.

Valde ridiculus mihi visus est hic honorum index, cui nemo in orbe nostro album calculum adiiceret. Subodorabar equidem, quaenam esset inuersi ordinis ratio, quonam fundamento niteretur, et quibus argumentis eandem propugnarent subterranei. Sed fateor, adhuc mihi paradoxon esse, quod capere nequeo.

Inter alia notatu dignissima notabam sequentia. Quo pluribus beneficiis quis a republica cumulatur, eo modestiorem ac submissiorem se exhibet. Ita saepe videbam, *Bospolak*, virum inter Potuanos opulentissimum, tanta humilitate obuios in itinere ciues excipere, vt omnes submitteret ramos, capitisque inclinatione cuius plebeiae arbori gratum animum testaretur. Quaerenti mihi causam respondetur, ita fieri debere, cum in ciuium neminem plura beneficia essent collata, ac proinde maximus is reipublicae debitor existeret. Ad hunc tamen cultum nemo lege obligatur, sed, cum *Potuari* sane ac cum iudicio
omnia

omnia expendant, sponte hanc virtutem exercent, existimantes se ad talem, quem grata mens dicitur, cultum obstringi: aliter sane, ac apud nos, vbi ii, qui maximus honoribus maximisque emolumentis cumulantur, pauperiores alto supercilio despiciunt. Ciues vero meritissimi, quos omnes colere ac venerari iubentur, sunt numerosae sobolis auctores. Heroës hi subterranei sunt, sacraque apud posteros memoria eorundem manet. Soli etiam sunt, quibus nomen MAGNI conferitur. Longe aliter ac apud nos, vbi *Magni* dicuntur humani generis euerfores. Hinc facile est conicere, quid de *Alexandro Magno* aut *Iulio Caesare* statuerent subterranei, cum vterque sine prole mortuus aliquot hominum myriades neci dederit. Memini epitaphium rustici cuiusdam videre *Kebae* hac inscriptione ornatum: HIC IACET IOCHTANVS MAGNVS, TRIGINTA LIBERORVM PATER, SVI TEMPORIS HEROS. Notandum tamen est, ad gloriam istam acquirendam non sufficere solam sobolis procreationem, sed opus esse, vt et liberi honeste sint educati.

In

In legum ac edictorum latione omnia lente procedunt; nam veterum fere Romanorum ritu leges hic conduntur. Nouae legis rogatio cunctis ciuitatum curiis affigitur. Et tunc liberum est ciuibus eandem examinare, ac monita sua ad Prudentum collegium, eum in finem in ciuitate *Potiana* constitutum, deferre. Sero hic perpenduntur omnia, quae de legislatione, obrogatione aut abrogatione, approbatione, correctione, limitatione aut extensione allata sunt. Et cum iureconsultorum limam omnia sic subierint, tandem ad consensum ac subscriptionem Principis mittitur promulganda lex. Cunctatio haec ridicula quidem nonnullis videri potest; at effectus huius cautionis est aeterna legum duratio, et fama accepi, nullam huius Principatus legem quingentorum annorum spatio minimae mutationi fuisse expositam.

In custodia Principis est catalogus armorum maxime insignium, vna cum eandem testimoniis tam doctrinae, quae ab Examinatoribus siue *Karattis* dantur, quam vitae morumque, quae a vicinis et tribulibus emerere. Hinc reipublicae
NON

non defunt idonei viri, qui vacantia munera implebunt. Istud imprimis memorabile est, quod nemini ius habitationis in vrbis regione aut vico concedatur, nisi munitus sit testimonio regionis aut vici, vbi olim habitauit, cautionemque exhibeat vitae futurae.

In legem semellatam, ac publica auctoritate sancitam, prohibitum est sub poena capitis commentari, adeo, vt in rebus politicis restrictio sit libertas, quam in sacris. Causam huius instituti hanc afferunt: Si quis in religione aut rebus fidei aberret, suo solo periculo errat; at, si quis leges publice sancitas in dubium vocet, aut interpretationibus suis in alium sensum detorquere moliat, societatem turbat.

De statu aulico et de eiusdem oeconomia superius a me allata sunt nonnulla. Monstravi, *Kadoki*, siue magnum Cancellarium, supremum inter aulicos locum tenere. Huic proximus est *Smirtan*, siue magnus aerarii praefectus. Spartam hanc eo tempore obibat vidua septem ramorum nomine *Rabagna*, ob integritatem et egregias animi dotes ad tanti ponderis officium

um

um admota. Diu hoc munere functa erat, et quidem aliquot annos ante obitum mariti, qui, quamuis et ipse in rebus aerarij apprime versatus esset, coniugis tamen consilio ac nutu regebatur, adeo vt nihil proprio arbitratu ordinaret, hinc vicarium potius, quam maritum diceres. Literas quidem et edicta proprio nomine edidit, quoties illa aut puerperio aut morbis impedita, negotiis vacare nequibat, nihil tamen ratum ac authenticum censebatur, antequam vxoris subscriptione aut sigillo esset munitum. Duos *Rabagna* habuit fratres, quorum alter cellae aulicae inspector erat, alter lanio aulicus, nec ausi sunt obtenuitatem ingenij, licet sororem haberent in tanto honoris fastigio positam, maiora ambire: tanta hic iustitia distribuuntur munera.

Ipsa *Rabagna*, quamuis arduis negotiis distenta teneretur, infanti tamen posthumo mamillas praebebat. Munus istud nutritionis nimis molestum ac tanta matrona indignum mihi iudicanti, respondebant subterranei: Ecquid credis naturam, foeminis mammaram vbera, quasi quosdam naeuulos venustiores, non alendorum libero-

„liberorum, sed ornandi pectoris causa
 „dedisse? In moribus inolefcendis ma-
 „gnam partem ingenium altricis et natu-
 „ra lactis tenet. Quae partus suos ali-
 „arum nutritioni committunt, vincu-
 „lum istud coagulumque amoris ac ani-
 „mi interfciunt. „ Hinc cunctae huius
 Principatus matronae proprio liberos la-
 cte alunt.

Princeps haereditarius erat iuuenis
 sexennis, in quo erat indoles et magna-
 rum virtutum semina, ac iam sex ramis
 erat instructus; id quod rarum est in vi-
 ridi adeo aetate: nam nemo nisi cum quin-
 que aut sex ramis nascitur, caeteri cum
 aetate excrefcunt. Praeceptor eiusdem, sa-
 pientissima totius Principatus arbor, in-
 struebat discipulum in notitia Dei, in
 Historia, Mathesi et Philosophia mora-
 li. Vidi celebratissimum istud Systema
 morale siue Compendium Politicum, quod
 in vsum Principis composuerat. Eidem
 compendio titulus est: *Mabalda Libab He-
 lil*; quod lingua subterranea denotat *Clau-
 num Reipublicae*. Complectitur praecepta
 admodum solida ac salutaria, quorum non-
 nulla adhuc memoria retineo; suntque se-
 quentia.

1) Accu-

- 1) Accusationi aut laudi non temere fidem habendam; at suspendendum iudicium, donec matura rerum acquiratur notitia.
- 2) Si quis criminis alicuius arcessitus et conuictus sit, examinandum est, vtrum reus quid boni olim fecerit; atque ita bonarum ac malarum actionum comparatione facta, ac ratione simul habita, sententia tandem pronuntianda.
- 3) Molestis et crebro contradicentibus Consiliariis, tanquam cordatioribus subditis, confidat reipublicae Moderator: nam nemo pro dicenda veritate se ipsum periculo exponit, nisi is, cui patriae vtilitas propria salute sit carior ac antiquior.
- 4) In Senatum non recipiat, nisi latifundiorum Dominos; nam eorundem commoda cum commodo publico sunt coniuncta: contra, qui bona immobilia in Principatu non possident, regionem, non pro patria, sed pro stabulo quasi peregrinantes habent.
- 5) Ministerio quidem mali viri pro tempore, si ad certa negotia idoneus sit, vti potest; sed eundem peculiari vel fa-

uore dignari inconsultum erit: nam si improbus aut odiosus vir inter amicos Principis recipitur, patrocínio eiusdem pessimae notae ciues emergunt, ac munera publica inuadunt.

6) Illos quam maxime habeat suspectos, qui saepissime aulam frequentant, ac atriis illius perpetuo inerrant; nam qui limina principum crebrius et haud rogati terunt, ii sunt, qui facinus aut perpetrarunt aut moliuntur.

7) Ardentissimos honorum captatores minimo honore dignetur: nam, cum nemo stipem petit, nisi qui inops est, et fame premitur; ita nemo quoque honores auide venatur, nisi qui virtute ac meritis nullam aestimationem sibi acquirere potuit.

8) Praeceptum est reuera quidem vtilissimum, sed cui adstipulari nequibam ob odiosum, quo illustratur, exemplum. Praecepti verba haec fere sunt: nullum ciuem prorsus inutilem iudicandum; nam nemo tam hebes atque obtusus est, qui non, si verus sit delectus, vsui alicui inseruire, imo in certa re excellere queat. Ex: gr: ille iudicio pollet,
hic

hic ingenio, ille robore animi, hic corporis; ille iudicis, hic scribae officium implebit; ille in rebus inveniendis aut detegendis sagax, hic in rebus executioni dandis strenuus est: ideoque pauci sunt, qui plane inutiles dici queant. Nam, quod tot creaturae tales videantur, non creatoris culpa est, sed eorum, qui vires vniuscuiusque non rite perspiciunt, et eo, quo iubet Minerva, ducunt. Thesin hanc meo exemplo illustrat his verbis: vidimus aequo nostro animal superterreneum, quod omnium suffragiis ob praecox ingenium tanquam inutile terrae pondus habitum fuit, ob gressus tamen celeritatem et pedum praestantiam non exiguo nobis usus fuisse. Lecta hac paragrapho, tacite ita mecum locutus sum: *Prologus est honesti viri, sed epilogus ac finis est nebulonis.*

9) In arte regnandi praecipuum istud iudicat, ut imperator sollicitè circumspiciat idoneum haereditario principi praeceptorem, eligatque pietate et eruditione maxime monstrabilem, cum ex institutione futuri successoris salus rei publicae fluat. Nam quod in viridi aetate

tate discimus, in naturam abit. Ne-
 cesse hinc esse, ut iuuenis moderator
 sit patriae amans, qui amorem in pro-
 prios subditos principi instillet: eo enim
 cuncta, quae iuueni dat, praecepta col-
 lineare debere.

10) Necessè est, vt indolem subditorum
 penitus scrutetur Princeps, eidemque
 se conformet; et, si vitiis subditorum
 mederi velit, exemplo potius, quam
 legibus reformet.

*Velocius et citius nos
 Corrumunt vitiorum exempla domestica,
 magnis
 Cum subeant animos autoribus*

11) Vt neminem otiosum esse patiatur, cum
 otiosi viri patriae sint oneri: nam indu-
 stria continuisque laboribus crescunt et
 roborantur vires reipublicae; mala ve-
 ro consilia ac subdolae machinationes
 dissipantur et euanescent. Hinc con-
 sultius statui est, vt subditi rebus inu-
 tilibus, nugis ac ludis occupentur, quam
 vt indulgeant otio, prauorum consilio-
 rum fomiti.

12) Officium Principis est, vt concordi-
 am inter subditos seruet; quamuis non
 male

male faciat, si aemulationem quandam inter consiliarios suos foueat, cum hoc modo saepe detegitur veritas, velut veram causae cognitionem e iurgiis aduocatorum hauriet iudex.

13) Prudenter agit Princeps, si in rebus momentosis totius senatus sententias audiat; tutius tamen est singulorum senatorum seorsum, quam totius coacti senatus vno eodemque tempore mentem explorare: nam in toto coacto senatu, vbi sententiae palam dicuntur, fieri solet, vt disertissimus saepe senator torrente eloquentiae suae caeteros abripiat, et sic pro multis vnicam tantum sententiam audiat Princeps.

14) Poenae non minus necessariae sunt, quam praemia: nam illis sistuntur mala, his promouentur bona. Hinc opus est, et malum virum ob rem bene gestam praemio quo mactare, ad munera rite obeunda acuantur alii.

15) In promotionibus ad dignitates ac publica munera docet dexteritatis in primis habendam esse rationem. Nam licet pietas et integritas per se virtutes sint magis commendabiles, hae tamen

sunt, quarum specie saepe fallimur. Nam vnusquisque pietatem simulat, cum sciat, hac virtutis ostentatione viam sibi ad honores pandi. Vnusquisque etiam eodem intuitu probum atque integrum se profitetur. Huc adde, quod de pietate aut integritate viri non facile sit iudicare, antequam ad munus admittatur, in quo, tanquam in conspectu theatro, specimina virtutum editurus est. Dexteritatem vero praevio examine facile est explorare. Nam stupido ac ignaro difficilius est stupiditatem ac ignorantiam, quam hypocritae impietatem, aut nebuloni iniquitatem tegere. Porro capacitas ac probitas non sunt contrariae semper virtutes, quin in vno eodemque homine facile coalescant, veluti stupor cum probitate non semper est coniunctus. Si vero vir capax simul sit probus, omnibus numeris est absolutus. Stupidus vir aut bonus aut malus est; si malus, notum est, quot monstra alat ignorantia, quando cum malitia est coniuncta; si vero bonus est, ob stuporem virtutes, quas possidet, exercere nequit. Et, si ipse
vel

vel nequeat, vel non audeat facinora
 machinari, audebit seruus aut mini-
 ster, cuius opera vtitur. Nam stolidus
 fundi dominus vulgo astutum villicum
 habet, et stupidus iudex dolosum scri-
 bam, qui absque metu fraudes exercet;
 cum quicquid peccat, domini corio
 peccat. Hinc in distributione mune-
 rum in primis respicienda est dexteritas.

16) Nemo, tanquam ambitiosus, temere
 damnandus, ac ob id solum a limine
 honorum remouendus est, quod mu-
 nera, quibus parem se credit, ambiat.
 Nam si in distributione officiorum hanc
 regulam nimis stricte sequitur Princeps,
 humilitatis laruam induet ambitiosissi-
 mus quisque, certus, quod hac via
 tutius et celerius ad metam perueniat.
 Princeps vero acerrimos honorum ve-
 natores contra mentem suam promo-
 uebit, quia specie humillimos circum-
 spicit, id est, eos, qui, vacante aliquo
 munere, fugam simulant ac latebras
 quaerunt, quique per amicos dissemi-
 nant, ab omni se dignitate, ab omni
 honore publico abhorrere. Affert huc
 exemplum viri cuiusdam, qui vacante

perspicuo quodam et saluam illi maxi-
 me movente munere, per literas Prin-
 cipi indicat, peruenisse ad aures suas,
 quod Serenitati suae statutum sit, di-
 gnitatem, quam multi solicite ambiunt,
 in se conferre, quocirca splendidum
 istud munus, cui imparem se profite-
 rentur, deprecatur, et ut in alium magis
 idoneum conferat, humillime rogitat,
 in primis cum ipse statu suo praesenti
 contentus ad maiora non adspiret. Mo-
 tus adeo Princeps hac humilitatis testa-
 tione est, ut praeter mentem suam de-
 precantem ad eandem dignitatem eue-
 heret. Mox tamen didicit, falsa hu-
 militatis specie se circumuentum, cum
 nouus minister fastu ac impotentia ani-
 mi omnes excederet.

17) Pauperem, qui non est soluendo,
 Senatorem vel Quaestorem aerarii con-
 stituere idem esse, ac famelicum cellae
 promptuariae praeficere. Idem dicen-
 dum de diuite auaro: ille enim nil ha-
 bet; hic vero nunquam sat habet.

18) Nulla legata aut fundationes confir-
 mare, quae ad alendas otiosas arbores
 ac ad earundem inertiam fouendam so-
 lum

lum tendunt. Hinc cuncta huius Principatus monasteria, cuncta collegia, non nisi nauas ac frugi arbores admittunt, eas scilicet, quae aut opere aliquo manuario rempublicam subleuare, aut studiis ac literis societatem, cuius membra sunt, ornare queunt. Excipiuntur tantum pauca quaedam monasteria, quae arbores alunt effoetas ac senio marcidas; hae enim aetatis privilegio omni labore sunt exemptae.

19) Quando vitia status reformationem poscunt, lento incedere gradu necesse est. Nam cuncta simul inueterata vitia vno veluti ictu extirpare, velle, est idem, ac aegroti vomitum, purgationem ac venae sectionem vno eodemque tempore praescribere.

20) Qui audacter cuncta pollicentur, et plura in se negotia simul suscipiunt, aut stolidi sunt, qui proprias vires ignorant, et pondera rerum non perspiciunt, aut mali ac spurii ciues, qui sibi ipsis, non reipublicae seruiunt. Prudens homo incertos experitur, antequam molem subeat; et genuinus ciuis, cui patriae salus sit cordi, nil perfunctorie agendum existimat.

CAPVT VIII.

DE ACADEMIA.

In hoc Principatu tres sunt Scholae superiores siue Academiae, quarum prima est *Potu*, altera *Keba*, tertia *Nabami*. Studia, quae in iisdem excoluntur, sunt Historia, Oeconomia, Mathesis et Iurisprudencia. Quod ad Theologiam attinet, cum concisa adeo et compendiosa sit, ut duabus fere paginis tota pandi et explicari queat; cumque praecepta ista tantum contineat, ut amore et veneratione prosequamur Deum, rerum omnium creatorem ac moderatorem, qui in altera vita virtutes remunerabit, et scelera puniet; ita nullum est studium academicum, nec esse potest, cum legibus solicite cautum sit, ne quis de Dei essentia eiusdemque attributis disputet. Nec Medicina hic inter studia academica numeratur; nam cum arbores hae sobrie viuunt, morbi interni plerumque ignorantur. Nil dicam de Metaphysica et transcendentalibus studiis, cum nuper monstraui, disputantes de essentia diuina,

diuina, de angelorum qualitate, deque animarum natura, post venae sectionem in nosocomia aut ergastula compingi.

Exercitia academica haec sunt. Tenentur studiosi iuuenes tempore tyrociniū difficultum ac curiosarum quaestionum analysin reddere. Nodi hi soluendi statis temporibus proponuntur, certo iis statuto praemio, qui scitissime et elegantissimo aenigmata explicant. His mediis verus vniuscuiusque profectus elicitur: et perspiciunt studiorum moderatores, quanta cuique sit hasta, et qua in re magisterium polliceri queat. Nemo nisi vni soli disciplinae operatur. Nam polymathiae studium fluxi ac vagi ingenii notam autumant. Hinc fit, vt studia, cum intra limites adeo angustos coarctantur, breui maturescant. Iphis quoque Doctoribus annua incumbunt specimina exhibenda. Philosopho morali difficile quoddam problema datur enucleandum. Historici est historiam aut partem quandam historiae contexere. Oeconomus et Mathematicus abdita detegere ac scientiis suis nouis commentis lucem affundere tenentur. Iurisconsultorum specimina sunt aptae ac scitae compositae oratio-

orationes: nam soli hi sunt, qui in Rhetorica aut arte dicendi se experiri coguntur; cum soli sint, quibus haec exercitia in posterum proderunt, ac ad obeunda aduocatorum munera, quae in vi dicendi consistunt, idoneos reddent. Hinc, cum narrarem, cuncta apud nos specimina academica in re oratoria fieri, istud institutum palam improbantes: si omnes, aiebant, opifices in suendis calceis exempla exhiberent, pleraque specimina cruda atque incondita fore, ac solos sutores praemia et coronas emerituros. Mentionem tantum feci artis oratoriae, de disputationibus nil ausus dicere, cum eadem hic inter spectacula ludicra numerentur. Doctores publici, quae utilia monitu sua sive que sunt, non severe, non imperiose praecipiant, uti Philosophis nostris mos, sed festiuos delectabilesque apologos commenti, res salubriter animaduersas, cum audiendi quadam illecebra inculcant.

Mirum est, quanta grauitate quantoque decore actus academici celebrentur, ac promotiones hic procedant. Nam cautio summa adhiberi solet, ne quid in actibus academicis deprehendatur, quod risui

ansana

ansam dare, aut speciem ludicri spectaculi exhibere queat; quippe existimant, ritus academicos grauitate ac decore distinguere debere a ludis theatralibus, ne artes liberales ob earundem exercitia parum decentia sordeant aut vilescant. Hinc non ausus sum mentionem facere rituum, quibus gradus ac promotiones in nostro orbe celebrantur, cum id, quod mihi acciderat *Kebae*, promotiones nostras Doctorales describenti, satis grauis causa esset perpetui silentii.

Praeter has Academias cunctae ciuitates maiores sua habent seminaria, sua gymnasia, vbi solícite delectus habetur ingeniorum, quo mature perspici queat, quae nam sit Rhodus, in qua quisque saltabit, aut in quo studii genere spem maxime polliceri possit. Dum in seminario *Kebano* tyrocinii rudimenta deposui, commilitones habebam quatuor iuuenes summi sacerdotis filios, qui omnes in re militari erudiebantur; quatuor alios Senatorii generis in opificiis et rebus manuariis; et duas virgines, quae in re nauali instruebantur. Nam respicitur tantum tyronum indoles, nulla fortis aut sexus ratione habita. Habita ingeniorum exploratione,
testimo-

testimonia vnicuique dant seminariorum moderatores, ea qua superius monstratum est fide. Testimonia haec sincera admodum et absque studio partium data censentur, quamuis secus mihi videretur, cum testimonium, quod ego a Seminario *Kebano* obtinueram, stultum, absurdum atque iniquum crederem.

Nemini hic permittitur libros scribere, antequam tricesimum annum impleuerit, ac a studiorum moderatoribus maturus et idoneus ad scribendum sit iudicatus. Quocirca pauca, sed docta ac bene digesta scripta, in lucem prodeunt. Hinc cum infra annos pubertatis quinque vel sex dissertationes scripsissem, nemini id detegere audebam, ne risui exponerer.

Satis hoc de gentis indole, de Religione, Politia et Literis dictum. Restant alia nonnulla notatu digna, et huic genti peculiariora memoranda.

Si arbor arborem in duellum prouocat, prouocanti in perpetuum interdicitur armorum vsu; iubetur insuper tanquam infans sub tutela viuere, quoniam affectibus imperare nescit. Aliter ac apud nos, vbi prouocationes eiusmodi notae atque indicia

ITER SVBTERRANEVM. III

cia heroici animi censentur, maxime in septentrione nostro, qui originem huic pravae consuetudini dedit, cum prouocationes inter Graecos, Romanos aliasque antiquiores gentes plane fuerint ignotae.

In iure *Potvano* paradoxon istud notauit. Litigantium nomina occulta manent iudicibus, et lites non in locis, vbi sunt natae, dirimuntur, sed ad remotiores provincias diiudicandae ablegantur. Mirae adeo consuetudinis ratio haec est. Docet experientia, iudices plerosque aut praemio corrumpi, aut studio partium abripi. Igitur eiusmodi tentationibus obuiam iri credunt, si nomina litigantium lateant, sique ignorentur actor et reus simul cum rebus, praediis ac fundis, quae in disputationem veniunt. Sola argumenta vtriusque partis ad forum arbitrarium, pro lubitu Principis, mittuntur cum notis quibusdam ac characteribus: exempli gratia: *an A, qui est in possessione, rem possessam restituere debet, urgente et actionem mouente B.* Vellem equidem hunc morem apud nos introductum, cum, quid studium partium aut alia irritamenta efficere in iudicium animis queant, saepe simus experti.

Iura

Iura libere exercentur absque personarum respectu. Soli Principes ad interdictum non veniunt. Statim vero ac vivere desierint, accusatores publici siue reipublicae aduocati dicam defuncto scribunt. in Senatu tunc maxime frequenti acta extincti Principis ad examen vocantur, et tandem sententia fertur, quae pro meritis mortuorum certis characteribus distinguitur. Characteres vero hi fere sunt: LAVDABILITER, HAUD IL-
 LAVDABILITER; BENE, NON MA-
 LE; TOLERABILITER, MEDIOCRITER. Quae notae voce Praeconis in foro coram populo enunciantur, mox lapidibus siue monumentis defunctorum imprimendae. Consuetudinis huius talem *Potvani* dant rationem: principem viuentem in ius vocari non posse absque motu ac turbis; nam, dum viuit, caecam illi deberi obedientiam ac perpetuam venerationem, qua respúblicae maxime stare solent: cum principis vero obitu solui vinculum istud, quo imperantibus obstricti sunt subditi, ac proinde sui quodammodo iuris factos libere agere posse. Ita saluberrimo hoc, quamuis valde paradoxo,
 insti-

instituto securitati principis prospicitur, maiestati summi imperii nil detrahitur, et tamen salutem reipublicae simul consulitur. Nam characteres hi, quamvis defunctis dati, totidem viventibus ad virtutem sunt stimuli. Docet historia *Potiana*, per integros quadringentos annos, duos tantum principes fuisse, qui infimum characterem, scilicet *Mediocre*, tulerunt. Caeteri fere omnes *Laudabilem* aut *haud illaudabilem* emeruere, prout monstrant epigrammata vnius cuiusque monumenti, quae adhuc facta, tecta, et a temporis iniuria inuicta manent. Character *Mediocris*, qui dialecto *Potiano* dicitur *Rip-fac-si*, tantum in familia principali luctum ciet, ut successor defuncti Principis, vna cum eiusdem consanguineis, integros sex menses pullati incedant. Tantum abest, ut successores iudicibus ob ingratas eiusmodi sententias succenseant, ut stimuli illis potius sint ad res praeclare gerendas, et ut virtute, prudentia, iustitia et moderatione notam, domui principali iniustam, deleant.

Cur vero horum Principum alter character hoc notatus fuerit, causa haec erat: In rebus bellicis exercitatissimi qui-

H

dem

dem sunt *Potuari*, nemini tamen bellum inferunt, sed illatum fortiter propulsant. His mediis effectum est, ut arbitri fiant inter alios belligerantes, varique huius globi populi iustae ac pacificae gentis imperio se sponte subiecerint. At Princeps *Mkleta*, auidus proferendi fines Principatus, vicinos bello adortus, eosdem breui subegit. At, quantum gens *Potuanæ* hac deuictae gentis accessione creuit, tantum decrementi passa est, amore vicinorum, in terrorem ac inuidiam verso. Et ingens ista existimatio iustitiae et aequitatis, qua sola creuerant ac steterant res *Potuanæ*, ex eo tempore nutare coepit. Hinc *Potuari*, ut beneuolentiam aliarum gentium sibi rursus conciliarent, defuncti Principis memoriam hac nota affecerunt. Quenam vero noxa fuerit alterius Principis, hoc caractere notati, non constat.

Doctores publici sunt ii, qui tertiam aetatem attigerunt. Ut explicatius hoc fiat, notandum est, vitam arborum in tres classes describi. Prima aetas earum est, quae in rebus publicis erudiuntur. In secunda aetate ea, quae didicerunt, publice exercent. In tertia vero aetate, a
mune-

ITER SVBTERRANEVM. 115

muneribus publicis honeste dimissae, alias instruunt. Hinc nemo publice docendi iure gaudet, nisi in administratione rerum publicarum consenuerit, cum nemo solida praecepta dare existimetur, nisi qui ex usu plenam hauserit notitiam.

Si quis turpitudine vitae defamatus, honestum ac reipublicae salutare consilium dederit, supprimitur nomen viri, ne sententia proba turpissimi auctoris contagio dehonestetur; et iubetur decretum ex viri honestioris nomine fieri: sic bona sententia manet, turpis auctor mutatur.

In articulo de religione didici, interdictum esse, de rebus fidei fundamentalibus, in primis vero de essentia et attributis Dei disputare: at liberum est, de aliis rebus iudicia proferre, et sententias particulares ventilandas proponere. Dicunt *Potvani*, incommoda, quae ex eiusmodi litibus nascuntur, comparari posse cum procellis, quae tecta atque arbores prosterunt, at simul purificant aërem, impediuntque, ne nimia tranquillitate putrescat. Cur paucos habeant dies festos, causa haec est, ne otio torpeat arboreum genus: credunt enim *Potvani*, in utili

labore non minus, quam in votis ac pre-
 cationibus esse cultum Dei.

Studium poëticum frigide tantum ex-
 colitur, licet Principatus hic non plane
 destitutus sit Poëtis. At Poësis subterra-
 nea sola stili sublimitate differt a dictione
 soluta. Hinc tanquam puerile quippiam
 deridebant id, quod de pedibus ac ryth-
 mis nostris narrabam.

Inter Doctores *Potuanos* sunt, qui Pro-
 fessores boni gustus dicuntur. Horum est,
 curam agere, ne vitiginibus ac rebus
 nihili occupentur iuuenum animi, ne
 scripta nimis triuialia ac plebei saporis,
 quorum lectio gustum deprauat, in lucem
 prodeant; et vt e libris imprimendis de-
 leantur ea, quae contra sensum commu-
 nem sunt. Et hunc solum in finem insti-
 tutae sunt censurae ac reuisiones libro-
 rum; aliter ac in orbe nostro, vbi a cen-
 soribus optimae notae libri ob id solum
 supprimi solent, quod a regnante quadam
 opinione, siue adoptata quadam loquendi
 formula, paulum deflectant, aut quod
 vitia mortalium false aut candide perstrin-
 gant. Quo fit, vt studia sufflaminentur,
 et scripta sani coloris enitescere nequeant.

At,

At, quoniam liberum *Potuanis* cum conterminis gentibus est commercium, inter alias saepe merces libri nonnunquam triuiales ac plebei saporis irrepunt. Hinc instituti sunt censores, qui bibliopolia identidem frequentant. Vocantur hi *Sylamacati* (i. e.) bibliothecarum purgatores: Nam, velut in orbe nostro certum est hominum genus, qui caminos ac fornaces quotannis verrit, ita censores isti, examine librorum venalium habito, sordes solcite secernunt, ac in cloacas, quicquid est librorum triuialium, qui gustum deprauare queunt, abiciunt. Hinc mecum: Hei! quanta librorum foret strages, si id institutum in orbe nostro obtineret?

Maxime vero laudanda est cura eorum, qui e iuuenum indole, quem vitae cursum potissimum sequantur, exquirunt. Nam sicut in fidibus musicorum aures vel minima sentiunt: sic iudices hi atque animaduersores virtutum ac vitiorum, magna intelligunt saepe ex paruis; ex oculorum obtutu, superciliorum aut remissione aut contractione, ex moestitia, ex hilaritate, ex risu, ex locutione, ex reticentia et ex similibus rebus facile iudicant, quid

aptum cuique, et quid a natura discrepet.

Sed ut iam ad me ipsum redeam. Parum iucunde tempus transmisi cum paradoxis his arboribus, quibus contemptui ac derisui eram ob imputatum mihi praecox ingenium. Et aegre ferebam dicteria, eo nomine in me coniecta: nam vulgo *Skabba*, id est, praecocem aut praematurum me nominabant. Maxime vero dolebam, idem de me iudicium ferri a lotrice mea, quae, quamvis ex infima plebis faece esset, misera scilicet et triobolaris tilia, odioso tamen isto titulo me notare non dubitavit.

CAPVT IX.

ITER KLIMII CIRCA
PLANETAM NAZAR.

Postquam spatio biennii molesto cursoris officio functus eram, totamque regionem mandatis ac literis publicis oneratus peruolaueram, tacdebat me tandem molesti ac simul indigni muneris. Hinc alis super alias precationibus a serenissimo Principe honestam dimissionem petebam, munus paulo honoratius simul ambiens. Sed repulsam semper tuli, cum indicauerit Princeps, non esse virium mearum, maioris momenti res gerere. Allegauit etiam leges et consuetudines, quae petitionibus meis refragabantur, quaeque ad insignia atque ardua ministeria solos idoneos viros admittunt. Necessse igitur esse dicebat, in officio mihi semel collato permanere, donec aliquo merito ad maiora viam mihi sternerem. Clauditorationem his monitis:

Metiri se quemque suo modulo ac pede fas est.

*E coelo magnum descendit γνάθι σεαυτός,
Figendum ac memori tractandum pectore.*

Iteratae hae repulsae ad audax et desperatum consilium me adegerunt. Conabar ex eo tempore aliquid noui comminisci, quo praestantiam indolis patefacerem, et maculam, qua notatus eram, diluerem. Integrum fere annum in legibus et consuetudinibus huius Principatus inuestigandis omne studium posueram, periculum facturus, an vitia quaequam, reformationem poscentia, forte detegerem. Meditationes meas aperui dumo cuidam, quem arcta familiaritate complexus eram, et quocum seria et iocos miscere consueueram. Ille quidem commenta mea non plane absurda iudicabat, sed an reipublicae huic utilia forent, valde dubitabat. Esse reformatoris officium, aiebat, statum et indolem regionis reformandae oculis sistere; nam eadem res pro diuersis terrarum ingeniis diuersos et contrarios effectus producit, veluti idem medicamentum, quod vni corpori prodest, aliis noxium deprehenditur. Docuit porro, quanto me periculo exponerem, aleam hanc subeundo, comitia de capite meo habent-

habenda, actumque de vita mea fore, si consilia mea ab examinatore improba-
rentur. Ardenter igitur rogabat, vt ma-
turius omnia expenderem, quamuis a
conatu non plane dissuaderet, cum fieri
posset, vt quippiam solerti examine tam
mihi ipsi, quam statui vtile detegerem.
Secutus consilium amici, tempus proroga-
bam, ac patienter deinceps cursoris mu-
nere fungebar, vrbes ac prouincias more
solito circumuolans. Continuis iste cur-
sus ansam mihi dedit, totum Principatum
cum vicinis regionibus accurate perspici-
endi. Et ne memoria exciderent, quae
in itineribus meis annotaueram, cuncta
eo, quo poteram, stylo persecutus, non
exiguæ molis volumen Principi offere-
bam. Quantum hoc opus Serenitati suæ
ad palatum fuerit, exinde mox patuit,
quod labores meos in Senatu publico en-
comio extolleret, perlectoque studiose
libro, meo vti ministerio ad totum Pla-
netam *Nazar* detegendum decerneret.
Aliam ego lucubrationum mearum mes-
sem expectaueram, quocirca tacite cum
Poëta ingeminabam:

- - - *Virtus laudatur et alget.*

At, cum rerum nouarum auidissimus essem, ac praemia post reditum a benignissimo Principe sperarem, haud prorsus inuitus operam meam addixi.

Globus Planetae *Nazar*, quamuis circuitu vix ducenta miliaria germanica complectitur, valde tamen spatiosus ob tarditatem incessus incolis videtur. Hinc subterraneis hisce adhuc pleraeque regiones maxime vero remotiores sunt incognitae. Nam cuius *Potvano* biennii spatium non sufficeret, orbem hunc pedibus emensuro. Mihi vero ob pedum pernicitatem vnus mensis sat erat. Quod vero maxime me anxium habuit, erat ea, quam imaginabar, linguarum diuersitas. Sed animum mihi addiderunt nonnulli, qui totius Planetae incolas, licet moribus mire discordes, eadem tamen dialecto vti testabantur; porro totum arboreum genus innoxium, sociabile et beneficium esse, adeo, vt absque vilo discrimine totam huius globi superficiem perreptarem. His dictis calcaria addita sunt sponte currenti, initioque mensis Populi itineri me dabam.

Quae sequuntur stupenda adeo sunt, vt ad fictiones poëticas aut meros ingenii

lulus

lufus referri queant, maxime cum diuerfitas ifta corporum et animorum, quam in itinere hoc expertus fum, ne inter gentes quidem a fe inuicem diffitiffimas, et sub alio fole viuentes, expectari poffet. At notandum eft, plerasque huius globi gentes per freta ac maria dirimi, ac speciem quandam archipelagi praebere hunc globum. Raro haec freta traiciuntur, et portitores, qui ad ripas excubant, folorum peregrinantium caufa in his ftationibus ponuntur. Ipsi enim indigenae vix pedes extra limites patriae proferunt, et, fi neceffitate adacti freta transmittere cogantur, fubito reuerti folent, vtpote alienifoli diu impatientes. Hinc quot gentes, tot noui orbes. Praecipua vero huius diffimilitudinis caufa oritur e terrarum diuerfa natura, quam indicant agrorum ac glebarum varii colores, ac plantarum, frugum ac leguminum infignis diffimilitudo; vt mirum proinde non fit, in ifta terrarum ac frugum diuerfitate, tot diuerfas incolarum indoles, ac tot oppofitas naturas deprehendi. In noftro orbe indole, moribus, ftudiis, colore et corporis forma a fe inuicem leviter tantum diftant gentes etiam maxime remotae.

motae. Nam, cum soli qualitas vndique eadem fere est, nisi quod vna terra alia sit feracior, ac frugum, herbarum ac aquae eadem sit natura, tot heterogenea animantia produci nequeunt, quot in hoc globo subterraneo nascuntur, vbi cuius terrae sua peculiaris qualitas. Alienigenis iura quidem itineris et commercii, sed habitationis non conceduntur, nec ob terrarum diuersas adeo atque oppositas naturas concedi possunt. Hinc peregrini omnes, qui in itinere occurrunt, aut viatores sunt aut mercatores. Terrae vero, quae principatui *Potvano* sunt confines, eiusdem fere indolis sunt: incolae earundem grauiam olim bella gesserunt cum *Potuanis*, iam vero iisdem aut foedere sunt iunctae, aut domitae sub mansuetam eorum dominatione acquiescunt. At traiecto ingenti, quod totum globum secat, freto, noui visuntur orbis, noua et ignota *Potuanis* animalia. Id solum commune habent cum hoc principatu, quod cunctae totius globi creaturae rationales arbores sint, et eadem fere dialecto vtantur: Hinc molestum non est iter, in primis, cum ob frequentiam mercatorum aut viatorum

per

per prouincias transeuntium, affueti sint, omnes creaturas heterogeneas ac sibi dissimillimas videre. Istud monuisse operae pretium duxi, ne subsequenti narratione aures offendantur, ac narranti ob splendida mendacia dica scribatur.

Longum foret, nec operae est, figillatim et secundum ordinem historicum omnia, quae in hoc itinere mihi oblata sunt, persequi; describere tantum lubet gentes maxime paradoxas, in quarum moribus, ac indole non pauca adeo insolita ac stupenda deprehendi, vt globus *Nazar* eo nomine inter miracula mundi numerari queat. Obseruauit, totum plerumque arboreum genus humanitate, iudicio ac grauitate a *Potuanis* parum differre, ritibus vero, ingeniis corporisque forma adeo discordare, vt quaeuis prouincia nouus mihi orbis apparuerit.

In prouincia *Quamso*, quae prima ultra fretum regio est, nulli corporis infirmitati ac morbo obnoxii sunt incolae, sed omnes vsque ad canitiem in valetudine inoffensa viuunt. Hinc visae mihi sunt omnium creaturarum felicissimae: at, e leui cum iisdem conuersatione, opinione me
 insi-

insigniter falsum esse, animaduerti. Nam cum inter huius prouinciae incolas neminem viderim tristem, ita neminem simul contentum, ne dicam laetum, conspexi. Nam vti coeli serenitate ac aëris temperie, non nisi turbida ac nubila prius experti, afficimur; ita arbores hae felicitatem non percipiunt, quia perrennis ac sine interruptione est, sanosque se non sentiunt, quoniam morbos ignorant. Vitam igitur agunt in perpetua sanitate, at simul in perpetuo tepore: perpetua enim bona languescunt satietate; et foli iucunde viuunt, quorum suaues voluptates acoribus conduntur. Testari possum, in nulla gente mores minus lepidos, conuersationem magis frigidam et inuenustam me deprehendisse. Innoxia sane gens est, sed ea, quae nec amore, nec odio digna; nullius offensa metuenda, et nullius fauor expectandus: et vt paucis dicam: nihil hic, quod displiceat, nihil etiam, quod placeat, reperies. Porro, cum perpetuum istud corporis beneficium mortis imaginem nunquam oculis sistat, nullamque miserationem erga afflictos et laborantes alios moueat; ita nimis secrete ac frigide absque zelo.

zelo et misericordia totum vitae tempus transigunt. Quocirca in illa gente nullum pietatis, nullum amoris ac misericordiae vestigium apparet. Nam cum morbi mortalitatem nobis repraesentent, ad bene moriendum nos quoque acuunt, ac quasi in procinctu itineris paratos stare iubent; et, cum cruciatibus nos affligat, afflictorum simul misereri docent. Hinc facile mihi erat discernere, quantum morbi et pericula mortis ad pietatis ac socialitatis exercitia nos ducant, imo, quam iniuste succenseamus Creatori, quoniam ad certas nati videmur afflictiones, quae salubres tamen et vtilis nobis sunt. Notandum tamen istud est, has Quercus, quoties in alia loca divertuntur, morbis et infirmitatibus, non secus ac alias arbores, esse expositas. Hinc soli huius regionis aëri aut victui hoc beneficium, modo beneficium dici mereatur, acceptum ferendum iudico.

Prouincia *Lalac*, quae cognominatur *Mascatta*, id est, beata, nomini respondere videbatur; nam omnia ibi sponte proueniebant.

Flumina

Flumina iam lactis, iam flumina Nectaris

ibant,

Flauaque de viridi stillabant ilice mella:

Ipsa quoque immunis rastrisque intacta,

nec ullis

Saucia vomeribus per se dabat omnia

tellus.

At infigne hoc beneficium non aliis feliciores reddit incolas. Nam cum nullo ad victum parandum opus sit labore, otio ac desidia plerique torpentes, perpetuis vexantur morbis. Hinc pauci sunt, quos non praematura mors abripit, vermibus scilicet ac putredine corruptos. Materiam non minus amplam meditationibus philosophicis suggessit natura huius terrae, paruitque e gentis conditione et sorte, seruos et operarios quodammodo feliciores esse illis, qui de victu nunquam solliciti, desidia ac voluptati indormiunt.

Nempe inamarescunt epulae sine fine petitae,

Illusque pedes vitiosum ferre recusant

Corpus

Hinc tot praua consilia, desperati conatus, violentae mortes. Nam affluentia illa, in qua viuunt, omnem gustus ac voluptatis

luptatis sensum eripiens, nauseam ac vitae fastidium vnicuique affert. Ita regio ista, quam beatorum domicilium imaginabar, tristis silentium sedes mihi visa est, miseratione dignior, quam inuidia.

*Hoc celerare fugam, terraque excedere
suasit.*

Proxima huic terrae est regio dicta *Mardak*, cuius incolae sunt cupressi, eiusdem omnes corporis formae; solis vero oculorum diuersis figuris a se inuicem distinguuntur. Quidam lumina habent oblonga, quidam quadrata; minutissima alii, alii patula, quae totam fere frontem occupant: nonnulli nascuntur cum binis, alii cum trinis, alii cum quaternis oculis. Sunt etiam, qui vno solo oculo gaudent; sobolem diceres Polyphemi, nisi quod oculum hi in occipitio habeant positum. Hinc, pro diuersis luminum figuris, in totidem tribus describuntur.

NOMINA TRIBVVM

HAEC SVNT:

1) *Nagiri*, id est eorum, qui lumina habent oblonga, et quibus proinde cuncta obiecta apparent oblonga.

I

2) *Na-*

- 2) *Naquiri*, quorum oculi quadratae sunt formae.
- 3) *Talampi*, cum oculis minutis.
- 4) *Iaraku*, cum binis oculis, quorum alter altero paulo obliquior.
- 5) *Mebanki*, cum trinis.
- 6) *Tarrasuki* cum quaternis.
- 7) *Harramba*, quorum lumina totam frontem perreptant.
- 8) *Skadolki*, qui vnum in occipite oculum habent.

Harum omnium numerosissima ac proinde potentissima tribus est *Nagirorum*, id est, eorum, qui oculos oblongos habent, ac quibus proinde obiecta apparent oblonga. Ex ista tribu soli reipublicae Rectores, senatores ac sacerdotes desumuntur. Soli ad clauum sedent hi, et neminem ex alia tribu ad munera publica admittunt, nisi qui fatetur, tabulam quandam, soli dedicatam, et in loco editissimo templi positam, sibi etiam videri oblongam, eamque confessionem iureiurando firmat. Sacra haec tabula praecipuum cultus *Mardakani*, obiectum est. Hinc honestissimi ciues, qui crimine periurii se polluere nolunt, ab omni publico honore remoti, perpetuis fannis

fannis ac persecutionibus exponuntur; et quanquam testentur, oculis se fidem abnuere non posse, querelae tamen insuper habentur, et quod vitium naturae est, soli eorundem malitiae aut contumaciae imputatur.

Formula iurisiurandi, cui omnes, ad munera ac honores admittendi, subscribere tenentur, haec fere est:

Kaki manasca quibompu miriac Iacka mesimbrii Caphani Erukkia Manaskar Quebriac Krusundora.

i. e. Ego iuro, sacram solis tabulam, mihi videri oblongam, et polliceor, in hac opinione me ad vltimum vitae halitum, permanfurum.

Praestito hoc iureiurando, candidati honorum fiunt, et in tribum *Nagirorum* cooptantur.

Postridie aduentus mei, dum per forum otiosus ambulo, senem quendam ad flagra deduci conspicio, comitante ingenti cupressorum caterua, et dicteria in noxium eiaculante. Roganti mihi, quid rei esset, respondetur, haereticum esse, qui palam docuerat, tabulam solis sibi quadratam videri, in eaque pestifera opinio-

ne, post crebras admonitiones, pertinaciter perstiterat.

Hinc templum solis, periculum facturus, an orthodoxos haberem oculos, ingressus, cum tabula ista sacra mihi quoque quadrata appareret, hospiti meo, qui ad aedilitatem urbis nuper euectuserat, id candide indicabam. Profundo ille suspirio verba mea excepit, testans, sibi etiam quadratam videri, sed nemini id detegere ausum, ne negotium sibi faceretur tribus regnatrici, et munere priuaret.

Tremens igitur ac tacitus urbem reliqui, verens, ne crimen oculorum tergo lucrem, aut odioso haeretici titulo notatus, cum ignominia eiicerer. Nulla sane instituta horrida magis, magisque barbara et iniqua mihi sunt visa: sola enim videbam simulatione, solo periurio, iter ad honores pandi. Hinc redux in principatum *Potuanum*, quoties data fuit occasio, in barbaram istam rempublicam bilem eorumui. At cum iunipero cuidam, mihi admodum familiari, pro more furens indignationem meam patefacerem, ita fari exorsus est ille: „Nobis equidem stulta atque iniqua *Nagirorum* instituta videbuntur,

tur, tibi vero non mirum videbitur, si,,
 ob istam luminum varietatem tanta seue-
 ritas exerceatur; quippe afferere te me,,
 mini, in plerisque rebus publicis Europae,,
 is dari regnatrices tribus, quae ob natu,,
 rationale oculorum, siue rationis vitium, in,,
 caeteras ferro ac igne grassantur, teque,,
 eiusmodi coactiones tanquam pias ac re,,
 bus publicis admodum salutare laudasse.,
 Intelligebam mox, quorsum tenderet ar-
 guta viri oratio. Hinc rubore suffusus
 discessi, et ex eo tempore tolerantiae per-
 petuus praeco, mitiora de errantibus iudi-
 cia fero.

Principatus *Kimal*, omnium poten-
 tissimus ob diuitias, quibus abundat, ha-
 betur. Nam praeter argentifodinas, qua-
 rum magna est copia, ex arena fluuiorum
 ingens vis auri quotannis elicatur: margari-
 tarum quoque feracia passim sunt maria.
 At, in solis opibus felicitatem non esse po-
 sitam, e curatiori huius gentis examine di-
 dici. Nam quot incolae, tot fere fos-
 sores sunt et vrinatores, qui in lucrum in-
 tenti, ad perpetuam seruitutem, et maxime
 improbos labores damnati apparent. Qui
 ab his laboribus immunes sunt, pro the-

fauris acquisitis excubias agunt. Totare-
gio latronibus infesta adeo est, vt absque
custodibus corporum nemo iter facere au-
deat.

*Non tam festa dies, vt cesset prodere fu-
rem,*

*Perfidiam, fraudes, atque omni ex cri-
mine lucrum.*

*Viuitur ex rapto; non hospes ab hospite
tutus,*

*Non socer a genero, fratrum quoque gra-
tia rara est.*

*Filius ante diem patrios inquirat in annos;
Victa iacet pietas, et virgo caede ma-
dentes*

*Ultima coelestum, terras Astraea reli-
quit.*

Hinc gens ista, quam inuidis oculis intu-
entur vicini, commiserationem potius,
quam inuidiam meretur. Nam metus,
suspicio, diffidentia, liuor, omnium ani-
mos perpetuo obsidet, alterque alterum
tanquam hostem, bonis suis insidiantem, in-
tuetur, adeo, vt metus, sollicitudo, per-
uigilium, faciei pallor, fructus et mes-
ses sint felicitatis istius, quam iactat prin-
cipatus *Kimal*. Hinc non absque mole-
stia

stia ac metu regionem peragraui; nam in quavis semita ac loco limitaneo causam itineris, nomen, patriam et alia custodibus viarum indicare cogebam, expositumque me videbam cunctis his vexationibus, quas in regione suspicaci experiri solent viatores. Montem hæc terra habet igniuomum, vnde subterranei ignis venae perpetuis veluti fluctibus euoluuntur.

Postquam emensus eram hunc principatum, quo molestiorem nullum in toto meo itinere expertus sum, cursum persequor continue orientem versus. In gentes vbique sociabiles ac bene moratas, sed simul valde paradoxas, incidi. Maximam vero admirationem mouebant incolae perexigui regni *Quamboia*, quos natura inuerso ordine formauerat, adeo, vt, quo maturior quis aetate ac annis fit, eo proteruior ac voluptuosior euadat, crescantque cum annis petulantia, lasciuia ac vitia, quae viridem aetatem alibi comitari solent. Nemini igitur munus hic reipublicae committitur, nisi annum quadragesimum nondum impleuerit: si vero hunc terminum excefferit, instar pueri petulantis est,

- - *quem dura premit custodia matris.*

Videbam senio canos in plateis vrbis pas-
sim vitulantes, ludis puerilibus tempora
fallere,

*Aedificare casas, plostello adiungere mu-
res,*

*Ludere par impar, equitare in arundine
longa.*

Videbam, eosdem a pueris eo saepe nomi-
ne reprehendi, ac nonnunquam flagris
domum compelli. Virum conspexi de-
crepitum, in foro palam turbinem flagello
rotantem, aut trocho ludentem. Idem
olim vir fuerat omnium grauiissimus, et
magni consilii praeses. Inuersum hunc
ordinem in sexu tam sequiori, quam vi-
rili deprehendi. Hinc iuueni vetulam
vxorem ducenti, fata Actaeonis ominantur
omnes; id quod e diametro oppositum
est iis, quae apud nos vsu veniunt, vbi
fenex iuenculam ducturus cornua timet.
Obuios semel habui duos defloccatos se-
nes in foro digladiantes. Miranti insoli-
tum in ista aetate feruorem, et causam
duelli quaerenti, respondetur, litem inter
eosdem enatam esse de meretrice, quam
in lupanari ambo subagitauerant. Qui
istud

istud mihi narrabant, addiderunt, nates eorundem virgis strenue lacerandas, si ad aures tutorum aut moderatorum ista senum petulantia perueniret. Eadem vespere annosa dicebatur matrona suspendio vitam finiuisse, cum repulsam tulisset ab adolescentulo fago, cuius amore exarserat.

Inuersus hic ordo inuersas etiam leges postulat. Hinc in isto legis capite, vbi agitur de tutela, nemini bonorum administratio conceditur, nisi infra annos 40 sit. Porro pacta legitima non censentur, quae ab iis, qui annos quadraginta excesserunt, sunt inita, nisi a tutoribus aut liberis eorum sint signata. In capite de subordinatione, haec extant verba: *Senes ac vetulae liberis suis dicto obedientes sunt.* Hinc, qui in officiis est, paulo ante quadragesimum annum dimitti solet; et

Interdicto huic omne adimat ius

Praetor, et ad iuuenes abeat tutela propinquos.

Credebam ego, non consultum mihi fore, diutius in hac regione haerere, vbi, si decennium mihi adhuc viuere contingeret, iussu legis, repuerafcere cogerer.

In regione dicta *Cocklecu* consuetudo obtinebat non minus peruersa, et ab Europaeis maxime damnanda. Inuersus hic ordo non naturae, sed solis legibus originem debuit. Incolae terrae omnes iuniperi sunt vtriusque sexus: at soli viri ad culinaria, et ignobiles labores damnantur. Tempore belli militiae quidem nominant, sed supra sortem militum gregariorum raro ascendunt, cum pauci admodum sint, qui vexilliferi fiunt; estque munus vexilliferi summa dignitas militaris, ad quam arbor masculina aspirare queat. Mulieribus contra maximi ponderis negotia, qua ciuilia, qua sacra, et militaria committuntur. Nuper deriseram *Potuanos*, quod in distributione officiorum nullum sexus discrimen admitterent. At haec gens furere mihi visa est, et naturae penitus aduersari. Capere sane non poteram indolentiam virorum, qui, cum corporis viribus longe sint praestantiores, indignum adeo iugum sibi imponi passi fuerint, ac tot saecula ignominiam hanc concoxerint. Nam facile esset, iugum excutere, modo vellent, aut auderent neruos muliebri huic tyrannidi incidere. At,
inue-

inueterata consuetudo eo vsque excaecauerat animos, vt nemini in mentem veniret, pro tollenda ista ignominia aleam subire, quin crederent, naturam ita ordinasse, vt imperium penes mulieres esset, virorum vero esset texere, molere, pensum facere, aedes verrere, vapulare. Argumenta vero, quibus hunc vsum tueri solent mulieres, haec sunt: cum sexum virilem, corporis viribus, et lacertis, ad duros perferendos labores aptioribus, natura donauerit, credi potest, solum masculinum genus ad ignobiles ac ferreos labores relegasse. Stupebant extranei, cum domos introcuntes matremfamilias viderent in museo, cum stilo ac pugillaribus sedentem, maritum vero culinae inerrantem, et ollas patinasque tergentem. Et sane in quamcunque domum venerim, cum patrefamilias locuturus, mittor ad culinam, vbi

*Hic lauet argentum, vasa aspera tergeat
alter;*

*Vox dominae fremit instantis virgamque
tenentis.*

Inuersae huius consuetudinis funestos notabam effectus: Nam, quemadmodum in aliis

aliis terris petulantes ac falaces dantur mulieres, quae pro mercede corpora prostituunt, ac pudicitiam in propatulo habent, hic adolescentuli ac viri noctes vendunt, eumque in finem lupanaria conducunt, quorum portae titulis ac signis meretriciis dignoscuntur. Iidem cum nimis audacter ac palam quaestus hos improbos agunt, in carceres abducti, flagris in comitiis, non secus ac meretrices nostrae, caeduntur. Contra matronae ac virgines, hic absque vlla reprehensione incedentes, per vias viros contemplantur, nutant, nictant, sibilant, vellicant, vocant, molestae sunt, fores elogiorum carbonibus implent, veneres suas impune iactant, ac tanquam totidem tropaeis superbiunt, quemadmodum petulantes apud nos iuvenes iactanter enumerare solent, quot virginum aut matronarum pudicitiam expugnarint. Porro matronis ac virginibus vitio non vertitur, si carmina amatoria et munuscula offerant adolescentulis: hi vero frigus ac modestiam simulant, cum contra decorum sit, vt adolescens petitioni et desiderio virgunculae statim annuat. Ingens eodem tempore erat motus ob
filium

filium senatoris, cuius pudicitiam viola-
 uerat virgo. Male ob istud facinus passim
 audiuit puella, et audiebam, inter se
 mustitare amicos iuuenis, in ius mox
 vocandam virginem, et a proximo Con-
 sistorio ad nuptias, ac reparationem hono-
 ris damnandam esse, in primis cum legi-
 timis testimoniis euinci posset, inculpatae
 adhuc vitae fuisse iuuenem, quem ad
 amores illicitos pellexerat virgo. Non
 ausus sum, dum inter iuniperos hos ver-
 sabar, peruersam hanc consuetudinem
 palam damnare. At egressus vrbe prae-
 cipua, nonnullis indicaui, contra natu-
 ram hic agi, cum e iure vniuersali et suf-
 fragiis omnium gentium constet, ad ar-
 dua et momentosa negotia formatum esse
 sexum virilem. Regerebant hi: confun-
 dere me consuetudinem et institutionem
 cum natura, cum infirmitates istae, quae
 in sexu muliebri notantur, e sola educa-
 tione deriuentur, id quod maxime patet
 e reipublicae huius statu ac forma, vbi
 in sexu muliebri enitescere videmus vir-
 tutes animique dotes, quas mares alibi
 sibi solis vindicant. Nam mulieres *Cocle-
 kuanae* modestae sunt, graues, prudentes,
 con-

constantes ac taciturnae; contra viri leues, praecoces et loquaces. Hinc, cum quid absurdi narratur, prouerbum istud: *viriles esse nugae*; et, cum quid praecipitanter aut praemature actum est, dicunt incolae: *Dandam esse veniam impotentiae virili*. At, his argumentis acquiescere non potui; statum hunc peruersum, deformem ac naturae plane aduersantem iudicans. Indignatio ista, quam fastus hic muliebris animo impresserat, causa erat infelicis, quod paulo post reditum meum cepi, consilii, quodque tot mihi molestias peperit, ut suo loco dicendum erit.

Inter splendidissima huius urbis aedificia erat gynaeceum regium, trecentis qua viris, qua adolescentibus speciosissimae formae instructum. Hi omnes alebantur sumptibus reginae, cuius deliciis inferuiebant. Cum audirem, formam corporis mei a nonnullis extolli, veritus, ne in gynaeceum istud a venatoribus abriperer, iter maturavi, et

pedibus metus addidit alas.

Huic principatui vicina est regio *Philosophica*, sic dicta ab incolis, philosophiae ac subtilibus scientiis penitus immerfis.

Fla-

Flagrabam studio videndi terram, quam centrum omnium scientiarum et veram Musarum sedem mihi fingebam. Imaginabar non agros et prata, sed contiguum
- ac raris gemmantem floribus hortum,
 totusque in hac imagine gradum accelerabam, horas et momenta in digitos mittens. Semitae, per quas iter feci, lapidosae erant, ac fossis cauernisque impeditae, adeo, vt iam per loca abrupta, iam per coenosa, iisque ad vmbilicum madidus, cum pontibus essent destitutae, faucios ac luteos traherem pedes. Sed molestiis his fortiter obnixus sum, satis gnarus, per aspera iri solere ad astra. Horae spatio cum his difficultatibus luctatus, obuium habui agricolam, quem comiter interpellans interrogo, quantum adhuc abessem a *Mascattia* siue Regione Philosophica. Respondet ille: *Quaerendum potius, quantum itineris sit reliquum, cum iam in meditullio regionis versaris.* Attonitus hoc responso: *Qui fit, dicebam, vt terra a solis philosophis habitata, speciem horrentium potius lustrorum, quam cultae regionis praebeat?* Regessit ille; terrae faciem breuifore meliorem, quam primum
 tempus

tempus detur incolis; eiusmodi minutis vacandi. Nunc, ait, solis coelestibus rebus intentos omnes id agere, ut iter quoddam ad solem detegant: Excusari proinde debere, si agros ad tempus incultos relinquunt; haud enim facile esse, flare simul ac forbere. Intelligebam mox, quo collinearet oratio versuti villici; et iter persecutus, tandem ad metropolin *Caskam* perueni. In portis ciuitatis pro custodibus anseres conspexi, gallinas, nidos auium et aranearum telas. Urbis plateis porci ac philosophi passim inerrabant; sola hi corporis forma distinguebantur a porcis, caeteroquin forde ac illuue similes. Pallia eiusdem generis portabant omnes Philosophi; sed, quis color iisdem, discernere nequibam, cum puluere et luto essent obsita. Eorundem vnum, quem meditationibus defixum, recta ad me tendere videbam, ita alloquor: *Dic, quaeso, quodnam nomen huic urbi, Magister!* Ille immobilis, inconniuens, tanquam secessu mentis atque animi facto a corpore, diu stabat; tandem vero ad coelum oculos tollens, respondet: *Haud procul a meridie sumus.* Ineptum adeo respon-

responsum insignem animi aberrationem indicans, persuasit, melius esse, parce studere, quam prae nimia doctrina delirare. Urbis mox interiora penetraui, visurus, an praeter Philosophos, homines aut creaturas rationales, forte inuenirem. Forum urbis, quod valde spatiosum erat, diuersae ornabant statuae et columnae, titulis atque inscriptionibus distinctae. His accedebam, periculum facturus, ecqua forte epigrammata legere possem. Sed, dum in eo conatu desudo, tergum mihi incallescere, ac madidum fieri animaduvertebam. Hinc retrospiciens, vt fontem calidi fluminis detegerem, conspicabar Philosophum, posteriora mea permingentem. Nam meditationibus abstractus, statuum me credidit, ad quam vesicam exonerare solebat. Tantaego contumeliae impatiens, in primis cum philosophum istum albis insuper me dentibus deridere cernebam, palma excussissima alapam illi applicui. Quo facto, rabie ille percitus, in capillos meos inuasit, perque totum forum vociferantem traxit. At, cum iram satiari non posse viderem, statum praeliantis composui, par pari referens, adeo, vt ratio

K

accepti

accepti et expensi inter nos quodammodo conueniret. Tandem, post acre certamen, cadimus ambo athletae. Ad spectaculum istud accurrebant innumeri Philosophi, moreque furentium impetum facientes, pugnis ac fustibus articulatim caesum, animamque propediem agentem, totum circa forum capillis raptarunt. Caedendo tandem fessi, licet non satiati, ad spatiosam domum me ducunt, et, cum obnixis in ianuam pedibus obluclarer, meque ingressurum fidenter abnuerem, obducto me collo, ceu porcum mugientem, intro rapiunt, ac in medio pavimento supinum ponunt. Turbata omnia et confusa ibi erant, ac talis mihi visus est aedium status, qualis apud nos esse solet circa terminos Michaëlis aut Paschatis, ubi res mobiles, vasa ac vtenfilia, in nouam domum transferenda, confuse proiiciuntur. Coeperam tunc sapientes nostros suppliciter orare, vt irae modum imponerent, et ad misericordiam se flecti paterentur, docens, quam indecorum esset philosophiae et sapientiae cultoribus, more ferarum saeuire, et affectibus, contra quos declamare solent ipsi, nimium indulgere. At, surdis fabu-

fabulam narrabam. Nam Philosophus iste, qui tergum mihi perminxerat, certamen integrabat, ac memiserum, quasi incudem, tot ictibus caedebat, vt videretur, non nisi morte mea placari posse. Didici tunc, nullam iram philosophica esse fortiorem, virtutumque commentatores longe ab eandem cultura abesse.

*Nec enim minor ira rebullit
Pectore in hoc, leuiorue exurit flamma
medullas.*

Tandem domum intrarunt quatuor Philosophi, quorum pallia singularem sectam indicabant. Idem faeuientium minas, qua voce, qua manibus, interpellantes, fortem meam miserari videbantur: ac, postquam cum caeteris seorsum locuti fuerant, in aliam domum me transtulerunt. Laetabar ego, praedonum me manibus ereptum, in honestos viros incidisse, causamque harum turbarum rogantibus, fufe exposui. Subridebant illi ad fabulam adeo lepidam, dicentes, solitum esse Philosophis, in foro ambulantis, ad statuas has mingere, ac verisimile esse, aggressorem meum, in meditationibus philosophicis defixum, pro statua me

libi
K 2 cepisse.

cepisse. Dicebant porro, eundem esse magni nominis Astronomum, caeterosque, qui tanta rabie in scapulas meas fauerant, Doctores esse philosophiae moralis. In portu me iam esse credebam, et omnis periculi securus, haec et alia narrantes cum voluptate audiebam. At, suspicionem quandam mouebat formae meae examinatio nimis curiosa: Porro quaestiones de vitae genere, itineris causa, et patria, toties iteratae, nec non subsequuta secreta murmura, iustantis mali praesagia erant. Verum mens prae timore mihi paene excussa fuit, cum in cameram quandam anatomicam compingerer, ubi proiectam videbam horrendam ossium et cadauerum struem, quae foedo totam odore implebant. Credebam mox latronum esse cauernam: sed quae e parietibus suspensa erant instrumenta anatomica, metum paulo diminuebant, cum exinde pateret, hospitem meum medicinae aut chirurgiae operari. Postquam semihorae spatio in ergastulo hoc solus torpueram, intrat matrona cum prandio, quod mihi parauerat. Valde humana videbatur, ac attente me aspiciens, per interualla suspiria edidit.

edidit. Quaerenti mihi doloris causam, respondet, instans mihi fatum suspiria haec elicere: *In honestam equidem domum, ait, venisti; nam maritus meus huius insulae dominus, publicus civitatis Physicus est, et Medicinae Doctor, caeterique, quos vidisti, eius collegae sunt. At iidem insolitam corporis tui formam mirati, decreuerunt, machinam interiorum ac viscera tua penitus examinare, dissectionemque corporis facere, visuri, ecquid novi detegant, quo anatomia illustrari queat. Palpitantem animum haec verba percusserunt. Edito igitur horrendo clamore: Qui, inquam, Domina! dici possint boni viri, qui honesti et innocui hominis ventrem findere non dubitant. Tunc illa:*

Non venit in mentem, quorum confederis aruis:

In honestos viros incidisti, qui malo animo nil facturi, solo anatomiae illustrandae studio, hanc operationem decreuerunt. Ad hoc regerebam, malle me a latronibus dimitti, quam ab honestissimis viris dissecari, moxque ad genua matronae prouolutus, manantibus vbertim lacrimis, intercessionem illius implorabam. Respondet illa:

Intercessio mea parum tibi proderit contra Facultatis conclusum, quod irreuocabile solet esse, at per aliud te medium morti subducere conabor. His dictis, manu prehensum, per pseudothyrum eduxit, ac trepidantem comitata est vsque ad portam ciuitatis. Tunc seruatrici meae valedicturus, verbis conceptissimis gratum animum, vti par erat, exprimere conabar, at prooemiari incipientem interpellans, se non abituram ait, antequam videret, me extra omne periculum constitutum, meque non reluctantem comitari pergit. Dum vna ambulamus, varii de statu huius regionis feruntur sermones, et auide ego omnia audiebam. At digressa est tandem ad narrationem, quae parum grata auribus meis erat, cum exinde coniicerem, pro praestita illam opera poscere nonnulla, quae moraliter impossibilia mihi erant. Nam pathetice exposuit, iniquam in hac regione matronarum sortem, cum paedagogi hi philosophici, literis penitus sepulti, officia coniugalia prorsus negligent. „Possum, ait, iureiurando testari, actum de nobis fore, nisi vnus et alter honestus ac misericors aduena misérias nostras sub-

subleuaret, et malis, quibus excrucia-
mur, medicas identidem admoueret,
manus.“ Simulabam ego, non intelligere
scopum, ad quem collineabat. Gradum
addere coepi: at frigus meum aestuantis
desiderium auxit. Hinc,

*Consumptis precibus, violentam transit ad
iram,*

*Intendensque manus, passis furibunda
capillis*

ingratum animum mihi obiecit. At, cum
nihilominus ego iter persequor, laciniam
togae meae apprehendens, obnitentem
retinere moliebatur. Hinc vi adhibita,
e manibus matronae me eripui, et, cum
incessus celeritate praestantior essem,
breui extra conspectum illius me proripui.
Quanta tunc rabie accensa in me fuerit,
ex his verbis, quae identidem euomuit,
scil. *Kaki spalaki*, i. e. *ingrate canis*, didici.
At dicteria illius Spartana nobilitate con-
coxi, laetus, quod ex hac sapientum
terra, cuius absque horrore meminisse
nequeo, saluus quodammodo euasissem.

Proxima huic prouinciae est *Nakir*,
cognominem habens urbem, siue ingentem
vicum, de quo multa dicere nequeo, cum

maxima, qua poteram, festinatione, regiones, terrae philosophicae vicinas, transcurrerem, ad gentes, philosophiae, in primis vero anatomiae, minus studiosas, properans. Tantus enim terror animum inuaserat, ut quemuis in itinere obuium, an Philosophus esset, interrogarem, et cadauera et instrumenta anatomica quiescentis animo diu oberrarent. Incolae vici *Nakir* valde affabiles mihi visi sunt: nam obuius quisque officium non petenti offerens, de honestate sua prolixè testabatur. Ridiculas sane iudicabam has contestationes, cum nullum suspicionis indicium dedissem, nec ullius integritatem unquam in dubium vocassem. At, cum nonnullis indicarem, capere me non posse, cui usui tot contestationes easdem addito iureiurando integrarent. Egressum hoc vico, excepit viator tarde incedens, et sub pondere farcinarum gemens. Subsistit ille me viso, ac unde veneram, sciscitatur: Verum, ubi vicum *Nakir* me nuper transmisisse indicarem, glatulatur saluum me euasisse, cum incolae, technarum noti artifices, viatores deplumes a se dimittere soleant. Regerebam ego, si facta verbis respon-

respondeant, integerrimos esse debere, cum vnusquisque, haud rogatus, honestatem suam diris execrationibus praedicaret. Subridens tunc ille: *Cave, ait, ne nimium credas propriae integritatis praecognitionibus, imprimis vero iis, qui diabolum honestatis suae testem prouocant.* Admonitio ista alta mihi mente diu reposita est, didicique, recte monuisse subterraneum hunc virum. Hinc, quoties debitores de honestate iurant, contractum rescindo, ac mutuum reposco.

Eminus hanc regionem, stagnum fului coloris conspicio, ad cuius ripam parata stabat triremis meritoria, qua vetores in *Terram rationalem* modico pretio feruntur. Pactus de nauo triremem conscendo, summaque cum animi voluptate iter hoc explico: Quippe machinis quibusdam latentibus, absque ministerio remigum, impelluntur naues subterraneae, incredibilique celeritate aequora fulcant: Delatus in terram, mercenarium circumspicio, eoque duce ad ciuitatem rationalem propero. Dum iter carpimus, statum mihi ciuitatis, indolemque incolarum, comes itineris luculenter exposuit. Audiebam,

bam, ciues ad vnum omnes Logicos esse, et vrbe[m] hanc veram esse rationis sedem, indeque nomen fortitam. Ciuitatem ingressus, vera esse, quae narrauerat, expertus sum. Quiuis enim ciuis, ob iudicii acumen, grauitatem, et compositos mores, senator mihi apparuit. Hinc, sublatis in coelum manibus: O terque quaterque beatam ingemino terram, quae solos Catones parit. At, cum statum ciuitatis penitus perspexeram, multa hic segniter agi, et ob defectum stultorum rempublicam quodammodo languescere videbam. Nam, cum aequa mentis lance omnia ponderent incolae, et speciosis promissis, fucatis orationibus, et crepundiis nemo mouetur, cessant ista media, quibus ad praeclaros, et reipublicae saepe salutare conatus, facile, et absque sumptu publico, animi subditorum acui solent.

Vitia ciuitatis, quae ab exacta ista rerum ponderatione fluunt, pathetice mihi explicuit minister quidam aerarii, et quidem his verbis: *Arbor ab arbore hic non nisi solo nomine et corporis specie distinguitur. Nulla inter ciues est aemulatio, cum nulla acquiri possit distinctionis nota, et nemo vide-*

videtur sapere, cum omnes sint sapientes: Stultitiam fateor esse vitium, sed ut penitus exulet, non optandum. Sufficit cuius civitati, ut tot sint sapientes, quot sunt munera publica. Sint, qui regant, sint, qui regantur. Id, quod meris nugis ac crepundis efficiunt aliarum societatum moderatores, noster hic magistratus non nisi solidis praemiis, quae aerarium baud raro exhauriunt, perficit. Nam ob praestitam patriae operam, nucleos poscunt sapientes, stulti vero putamine placantur. Sic exempli gratia distributio honorum ac titulorum, quibus tanquam hamis blandientibus capiuntur, ac ad quosuis labores facile impelluntur stulti, parum operatur in civibus, qui, sola virtute, ac valore interno, veram existimationem et solidum honorem acquiri posse, iudicant, ac proinde speciosis promissis sibi fucum fieri non patiuntur. Porro, mentio nominis post mortem in annalibus victuri, ad quaevis pro salute patriae subeunda stimulat vestros milites: Nostri vero, mera haec esse aurium ludibria putantes, phrasin istam sc. reuera mori, et in annalibus vivere, non capiunt, cum vanam credant non audituris gloriae praedicationem: Taceo innumera alia in-

commo-

commoda, quae e nimio rerum omnium scrupulino fluunt, quaeque satis monstrant, necesse esse, ut in republica bene constituta dimidia saltem pars ciuitatis insaniat. Idem in societate est stultitiae effectus, ac fermenti in stomacho: nam, aut nimio, aut nullo fermento laboramus.

Haec perorantem summo cum animi stupore audiebam: At, cum nomine senatus ciuitatem mihi offerret, in eaque domicilium figere, iteratis precibus hortaretur, rubore suffundor, suspicans, e concepta de stultitia mea opinione, petitionem hanc procedere, et fermentum me iudicari, quo opus esset reipublicae, nimia sapientia languescenti. In ista suspicione mox confirmabar, cum audirem, statutum esse senatui, ingentem ciuium numerum in colonias mittere, ac in supplementum abeuntium, totidem stultos e vicinis gentibus mutuari. Hinc ciuitate ratiocinante subiratus egredior. Diu vero animo obuersabatur axioma istud subterraneum, politicis nostris adhuc incognitum; quod sc. *in Republica bene constituta necesse sit, ut dimidia saltem pars ciuitatis insaniat.* Mirabar, praeceptum adeo salutare nostri orbis

bis

bis Philosophos tamdiu latere potuisse. At forsitan quibusdam innotuit, sed inter axiomata politica referre noluerunt, cum stultorum apud nos plena sint omnia, et nullus, absit invidia, sit vicus, nedum civitas, quae saluberrimi huius fermenti defectu laborat.

Postquam temporis non nihil quieti dederam, itineri me reddens, peragraui regiones nonnullas, quas silentio praetereo, cum pauca ibi insolita, et a vulgaribus rebus abhorrentia, occurrerent. Credebam tunc, finem esse rerum mirabilium, quas *Globus Nazar* producit. At, cum interram *Cabac* dictam ingrederer, nova oculis sistuntur monstra, ac ea, quae fidem omnem excedere videntur. Inter huius regionis incolas nonnulli sunt acephali, sine capitibus nati. Idem per os in medio pectore positum loquuntur. Hanc ob causam, et ob istud naturae vitium, a muneribus difficilioribus, et quae cerebrum poscunt, abstineant, cum negotia maioris ponderis acephalis committi nequeant. Officia ista, ad quae admitti solent, aulica plerumque sunt. Sic cambellani, aulae magistri, gynaeceorum praefecti, et apparitores

paritores plerique, e centuriis eorum, qui absque capite sunt, desumuntur. Ex iisdem etiam creantur pedelli, aeditui, aliique, quorum officia sine cerebro peragi quodammodo possunt. In Senatum quoque nonnulli, speciali magistratus favore, et propter merita parentum, recipiuntur, id quod absque reipublicae detrimento nonnunquam fieri potest. Docet enim experientia, in paucis senatoribus totam reside-
re senatus auctoritatem, caeterosque numerum tantum implere, ac ad ea signanda, aut subscribenda, quae ab aliis concluduntur, adhiberi. Ita hoc tempore in senatu urbis duo erant assessores, sine capite nati, qui tamen senatoriis stipendiis fruebantur. Nam, licet sensibus, ob naturalem defectum, essent destituti, ad sensum tamen dabant, et suffragia cum aliis ferebant, feliciores in eo collegis, quod nemo, qui causa excideret, acephalis succenseret, sed in caeteros omnem bilem euomeret. Et patuit inde, tutius interdum esse, sine capite nasci. Ciuitas haec paucis huius globi urbibus magnificentia ac nitore cedit. Aulam habet, vniuersitatem, et splendida templa.

In

In duabus, quas mox intraui, prouinciis, *Cambara* scilicet et *Spelek*, incolae omnes sunt tiliae. In eo vero differunt, quod illi ultra quatuor annos vitae tempora non extendant, his vero longe productius aeuum contingat, nam vulgo ultra quadringentos annos vitam protrahunt. Hinc multos videas auos, proauos, abauos et atauos; audias fabulas veteres sermonesque maiorum, cumque veneris illo, putes te ante aliquot saecula natum. Quantum illorum sortem miserabar, tantum hos felices praedicabam. At, postquam statum vtriusque gentis curatius examinaueram, iudicio me deceptum animaduerti. Prouinciae *Cambarae* talis erat facies. Quiuis incola, intra paucos a natiuitate menses, ad plenam, qua corporis, qua animi maturitatem excreuit, adeo, ut primus annus formationi eiusdem sufficeret, reliqui vero viderentur concessi, ut morti se praepararent. Et cum ita res essent comparatae, speciem haec terra exhibuit reipublicae vere Platonicae, in qua omnes prorsus virtutes maturuere. Nam, cum intuitu vitae breuitatis, quasi in prociectu semper starent, aspicientes aeuum
hoc

hoc tanquam portam, per quam ad alteram vitam subito transirent, ita futuri potius, quam praesentis status imago animis inhaerebat. Unusquisque igitur tanquam verus Philosophus existimari potuit, qui rerum terrestrium securus, solum thesaurum duraturum et perennem, qui in virtute, pietate, et famae integritate constat, sectabatur. Ut breui praecidam, videbatur haec terra angelorum, aut sanctorum domicilium, ac vera schola, ubi virtus ac pietas optime doceantur. Exinde patet, quam iniqua sint murmura eorum, qui de breuitate vitae conqueruntur, eoque nomine quasi litem Deo mouent. Nam vita nostra breuis dici potest, quia maximam eius partem otio ac voluptate perdimus, longaue satis foret, si tempora melius locarentur.

At, in altera regione, ubi aetas ultra quatuor saecula producebatur, cuncta regnare videbam vitia, quae in genere humano notantur. Ante oculos tantum praesentia, tanquam aeterna, et nunquam peritura, versabantur.

*Hinc fugere pudor, verumque, fidesque
et honestum,*

In

ITER SVBTERRANEVM. 161

In quorum subiere locum dolus insidiaeque.
Porro ex ista vitae longaeuitate alius nascebatur funestus effectus. Nam ii, qui casu bonorum iacturam fecerant, quique membris mutilati erant, aut in morbos inexplicabiles inciderant, aetatis longae moram tremulis vocibus solebant accusare, ac tandem necem sibi consciscere, cum ob vitae longaeuitatem nullum malorum finem viderent: Vitae enim breuitas miseris et afflictis efficacissimum est solatium. Vtraque regio materia admirationis meae fuit, indeque egressus sum plenus meditationum philosophicarum.

Iter persequor per loca abrupta ac deserta, quae ducunt ad terram innocentem, vulgo *Spalank*. Regio haec ita dicebatur ab incolarum innocentia, ac pacifica indole. Aesculi hi omnes erant, et omnium mortalium felicissimi habebantur: nullis enim affectibus ac passionibus erant obnoxii, ac proinde ab omnibus vitiis immunes,

Sponte sua, sine lege, fidem rectumque colebant.

Poenametusque aberant: nec verba minantia fixo

L

Aere

Aere ligabantur: nec supplex turba timebant

Iudicis ora sui, sed erant sine vindice tuti.

Non tuba directi, non aeris cornua flexi,

Non galeae, non ensis erant: sine militis

usu

Mollia securae peragebant otia mentes.

In terram hanc delatus, vera esse omnia, quae fama acceperam, comperi: ingenis nempe, non legibus virtutes coli. Invidiam, cupiditatem, iram, odium, superbiam, gloriae studium, discordiam, et cuncta, quae in genere humano notantur vitia, videbam proscripta. At simul cum vitiis deerant multa, quae mortales maxime ornare, et creaturas rationales a brutis distinguere creduntur. Praeter Theologiam, Physicam, et Astronomiam, omnes ignotae erant artes et scientiae: Iurisprudentia, Politica, Historia, Ethica, Mathematica, Eloquentia, multaeque aliae scientiae, ne nomine quidem illis notae. Et cum nullum inter eos locum obtinent invidia, ac gloriae studium, nulla proinde erat aemulatio, quae ad magna ac praeclara quaevis stimulare solent. Nulla erant palatia, ac splendida aedificia, nulla fena-

fenacula aut fora, ac nullae opes, cum nullus esset magistratus, nullae lites, et nulla habendi cupido. Et vt paucis dicam: aberant vitia, et simul aberant elegantiae, artes, nitor, et innumera alia, quae virtutum nomine veniunt, quae societates ciuiles commendant, ac quae cultos ac politos reddunt homines, adeo, vt in verum potius aesculetum, quam in societatem viderer delatus. Hinc dubius diu eram, quodnam de hac gente iudicium ferrem, ecquid status iste naturalis homini optabilis foret. Tandem vero, cum considerarem, praestare incultam, quam vitiosam vitam agere, ac cum ignorantia artium quarundam abesse latrocinia, furta, caedes, et alia, quae corpus cum anima saepe perdunt, felicem hunc statum agnoui. Dum per hanc regionem incautius ambulo, sinistri pedis crus, lapidum allisum, grauiter laeditur, ac intumescit. Conspicatus hunc casum villicus, illico accurrit, ac manu decerptam vulneri imponit herbam, qua subito mitigatur dolor, ac tumor residet. Exinde coniecere licuit, in arte medendi excellere hanc gentem. Nec coniectura fefellit. Nam, cum in-

tra limites adeo angustos coarctantur *Spalankorum* studia, cortice, velut polyhistores nostri, non contenti, penitius omnia rimantur. Cum medico meo ob praestitam hanc operam gratias agerem, ac Deum huius beneficii remuneratorem dicerem, tam solide, erudite, ac pie, licet dictione tenui et agresti, ille respondit, ut virum divinum aut angelum, qui sub forma arboris mihi apparuit, imaginarer. Patuit inde, quam inique succenseamus apathiae sectatoribus, quos, dum nihil cupiunt, nihil dolent, nihil irascuntur, nihil gaudent, omnibus vehementioris animi officiis amputatis, in corpore ignavae ac quasi eneruatae vitae consensescere credimus. Patuit vero magis, quantum errent ii, qui necessitatem quandam vitiorum mortalibus imponunt, qui iram fortitudinis cotem, aemulationem industriae calcar, diffidentiam prudentiae fomitem statuunt. Nam ex malis ovis non nisi mali corui nascuntur, et virtutes quam plurimae, quibus superbiunt mortales, et quas carminibus celebramus, dedecorapotius sunt, quam ornamenta, si oculo philosophico easdem intueamur.

Relicta

Relicta hac terra, iter facio per provinciam *Kiliac*, vbi incolae nascuntur cum certis fronti impressis notis, quae numerum annorum, ac viuendi spatium produnt. Felices quoque hos praedicabam, cum neminem improuisa mors, in ipso peccandi actu, opprimat. At, cum dies mortis vnicuique esset perspecta, poenitentiam in vltimum tempus prorogabant omnes. Hinc, si quem pium inter eos ac honestum videres, is erat, quem impressae fronti notae receptui canere iuebant. Videbam obstipis passim capitibus ire per urbem nonnullos: omnes hi mortis candidati erant, qui dies ac momenta in digitos mittebant, ac cum horrore appropinquantem vltimam horam intuebantur. Hinc sapienter in eo etiam prouidisse creatorem videbam, et praestare iudicabam creaturis, vt mortis hora eas lateat.

E mensus hanc regionem, fretum quoddam; atri coloris, scapha transmisi, ac delatus sum in terram *Askarac*. Noua hic oculis sistuntur monstra: nam quemadmodum terra *Cabac* animantes generat sine capite, ita nonnulli huius regionis incolae, septem capitibus distincti, in lucem

prodeunt. Insignes hi polyhistrores sunt, quos caeteri olim ciues, ob tantum naturae beneficium, diuino propemodum cultu prosequerentur, adeo, vt ex solis eorundem centuriis imperatores, consules, senatores, quaestores desumerentur. At, cum quot capita illis sunt, tot diuersae indoles, strenue quidem et celeriter varia simul munera obierunt, nihilque, dum rempublicam gerebant, intentatum reliquerunt, sed ob istam simul polypragmosynen, et ob varias istas, et in vno incola pugnantibus ideas, omnia misere miscebant, tantaque, procedente tempore, extitit rerum confusio, vt integri saeculi labore opus fuerit, ad componendas istas, quas omniscius hic magistratus excitauerat, turbas. Cautum hinc lege est, vt aeternum a publicis ac momentosis negotiis arceantur septicipites, et vt respublica deinceps a solis simplicioribus, id est, iis, qui vnum tantum caput habent, geratur. Hinc, qui olim tanti ponderis viri, ac Diis proximi habebantur, in eodem iam fere statu sunt, quo acephali regionis *Cabac*. Nam, veluti illi, cum omnino destituti sint capite, nihil agere possunt, ita hi, ob caput multitudinem,

titudinem, omnia peruerse agunt. Igitur heptacephali nostri, ab omni munere publico remoti, in perpetua iam obscuritate consenescent. Ornamento tamen reipublicae quodammodo inseruiunt. Histriionum enim instar passim circumducuntur, ut artes exhibeant, ac ut monstrent, quam munifica in iisdem formandis fuerit natura: at, si minus prodiga fuisset, sique vno solo capite donasset, longe benignior dici potuisset. E tota hac heptacephalorum gente, tres tantum eo tempore in officiis erant, sed ad munera ista non admissi fuerunt, nisi post amputationem sex capitum, quo fit, ut vno tantum capite remanente, confusae, quibus laborabant, ideae euanescant, et ad sensum communem redigantur. Veluti arborum putatores saepe ramos quosdam abscindunt, quo remanentibus maior concilietur sanitas. Pauci tamen ex heptacephalis istud tentamen, ob dolorem et mortis discrimen, subeunt. Didici hinc, omne nimium nocere, et veram prudentiam in simplicitate cerebri, et composita mente consistere.

Ex hac regione per loca deserta itur ad principatum *Bostanki*, cuius incolae,

quoad externam corporis formam, parum differunt a *Potuanis*, intus vero istud habent anomalon, quod cor in dextro femore sit positum, adeo, ut vere dici possint corda in femoralibus gestare. Hinc inter omnes huius globi incolas, maxime timidi, et imbelles censentur. Aeger animi ob itineris molestiam, cum stabulum quoddam prope portam urbis intrarem, lentum, ac moras neccentem cauponem acriter increpui. Ille vero ingenua procumbens, lacrimis misericordiam implorabat, dextrumque femur tangendum praebuit, quo palpitationem cordis deprehenderem. Hinc ira in risum versa, lacrimas supplicantis detergeo, ac omnem metum abiicere iubeo. Surgens ille, manum meam osculatur, ac ad coenae officium digreditur. At, non ita multo post gemitibus ac, horcendo eiulatu tota perfonabat culina. Accurrens ego, cum stupore videbam, timidum nostrum cauponem flagellis ac pugnis in uxorem ancillasque saeuientem. Viso me, in pedes se illico coniecit, ac aufugit. Hinc ad plorantem familiam conuersus quaero, qua noxa, aut crimine, virum adeo mansuetum, ad tantam iram prouocassent. Illae vero

vero, oculis in terram defixis; tacitae diu
 stabant, dolorem indicare non ausae; me
 vero quaerere pergente, ac precibus minas
 addente, ita fari exorsa est matrona: „Haud,
 satis perspecta, hospes! tibi videtur mor-
 talium indoles. Ciues huius principa-
 tus, qui armati hostis adspectum susti-
 nere nequeunt, et qui ad minimum stre-
 pitum foras misere trepidare solent, re-
 gnant omnes in culinis, et in familiam,
 inermem saeue grassantur: cum armatis,
 bella non gerunt, inermes sint, quas
 oderint. Hinc vicinarum gentium prae-
 dae, ac ludibrio exposita est respublica,
 nostra. At, in gente nobis vicina, cui
 tributum pendimus, alia est virorum in-
 doles: non, nisi cum armatis hostibus,
 congregiuntur, foras imperant, sed do-
 mi seruiunt. „Mirabar prudentiam matro-
 nae, quam meliore forte dignam iudica-
 bam. Et postquam mores et ingenia hu-
 mani generis paulo curatius examinaue-
 ram, vera matronam dixisse confessus sum,
 eum innumeris euincitur exemplis, non
 solum esse Herculem, quem palla vxoris sub-
 egit, sed vulgo hanc fortium virorum es-
 se sortem, vt iugo muliebri colla patien-

ter subdant: contra timidissimos, et qui corda cum *Bostanki* incolis in femoralibus portant, in culinis esse heroës. Gens haec sub clientela vicini populi, cui vectigalis est, perpetuo viuit.

Relicta hac gente, aliam scapham conscendens, ducor ad terram, *Mikolac* dictam, in hac scapha furto mihi surripitur mantica. Postquam frustra diu cum portitore, furtum pertinaciter negante, rixatus fueram, magistratum loci adibam, indicans, ex quasi-maleficio saltem ad simplicem rei restitutionem teneri portitorem, si actio depositi, aut furti mihi negetur. Ille vero non solum negare praefracte pergit, sed insuper calumniae actionem mihi intendit. In re adeo dubia testes poscit senatus: at, cum nullos adducere possem, iusiurandum aduersario, quo se purgaret, defero. Subridens ad vocem iurisiurandi, Praetor: „Nulla, ait, ho- „spes! hic religione adstringimur, soli „nobis dii sunt leges patriae. Igitur pro- „bationes eiusmodi fieri debent modis le- „gitimis, vti expensi latione, mensae ra- „tionibus, chirographi exhibitione, ta- „bularum obsignatione, et testium inter-
cessione.

cessione. Qui hisce destituuntur, non „ solum frustra agunt, sed et de calumnia „ damnantur. Testibus rem planam red- „ de, et depositum tibi restituetur. „ Ita ob defectum testium causa cadens, non tam meam, quam reipublicae huius sortem miseratione dignam iudicabam. Nam patuit inde, quam debiles et infirmae sint societates, si solis legibus humanis nitantur, et quam exiguae durationis sint aedificia ista politica, nisi religionis caemento firmentur. Triduum hic manebam, et interea temporis in perpetuo metu versabar. Nam, quamvis saluberrimae sint leges civitatis, et crimina gravissime puniantur; nulla tamen in gente athea, et omni religionis vinculo soluta, est, aut expectari potest securitas, cum nulla non scelera, modo lateant, perpetrare non vereantur.

Relicta terra athea, et asperi montis iugo superato, deferor ad urbem *Bracmat*, in planitie, ad montis radices sitam. Incolae huius urbis juniperi sunt. Primus, quem obuium habui, tota in me corporis mole ruens, humi supinum prostravit, cumque causam huius aduentitiae quaerem, veniam conceptissimis verbis rogat.

Mox

Mox alter palum, quem textra tenebat. lateri praetereuntis impingens, elubem me paene fecit. Imprudentiam quoque hic caufatur, ingenti verborum firmate culpam deprecans. Caecam igitur aut lufcam hanc gentem suspicatus, occursum praetereuntium folicite vitabam. At vitium iftud oritur ex acuto nimis nonnullorum visu, quo fit, vt remotiora, quae alios latent, discernant, propiora vero, ac quae ante pedes polita funt, prae nimia oculorum acie non videant. Hi vulgo dicuntur *Makkari*, et ftudiis transcendentibus, et astronomiae plerumque operantur. Nam in rebus terrestribus, ob lumina nimis arguta, nullius fere vfus funt, quoniam minutiarum perfpicaciffimi obferuatores, in rebus solidis caecutiant. In metalifodinis tamen examinandis opera eorundem vtitur republica, nam qui terrae superficiem non vident, ea, quae sub cortice eiusdem latent, perfpiciunt. Didici hinc dari nonnullos, qui ob lumen nimis lynceum caecutientes plus viderent, si minus acute viderent.

Superato abrupto ac difficillimi ascensus monte, terram ingredior *Mütak*, cuius
ius

ius metropolis speciem praebet saliceti, cum incolas habeat salices. In forum delatus, robustum quendam iuuenem conspicor, sella Patrocliana sedentem, ac misericordiam senatus implorantem. Sciscitanti mihi, quid rei esset, respondetur: maleficum esse, cui hodie decima quinta dabitur dosis. Percussus hoc responso, digredior, solutionem aenigmatis ab hospite meo paulo post petens. Ille vero ita fari exorsus est: „Flagella, stigmata, cruces et „ id genus alias poenas, quibus vicinae gen- „ tes scelera coërcent, penitus nos ignora- „ mus, quippe vitia non tam punire, quam vi- „ tiosos emendare conamur. Noxius iste, „ quem in publica sella nuper sedentem vi- „ disti, auctor est insulsus, qui ob pruritum „ scribendi, quem neque legibus, neque ad- „ monitionibus coërcere potuit senatus, iam „ publicae poenae, siue medicinae subiici- „ tur, et pergunt censores vrbis, qui omnes „ medicinae Doctores sunt, crebris purga- „ tionibus eundem macerare, donec fomi- „ te libidinis restincto scribere cesset. „ Vix finito sermone, ad publicum pharmacopoli- „ um ducor, vbi cum ingenti animi stu- „ pore, ordine dispositas videbam pyxides,

his

his titulis signatas: PVLVIS AVARI-
TIAE. PILVLAE LIBIDINIS. TIN-
CTVRA SAEVITIAE. LENITI-
VVM, siue INFVSIO temperans contra
AMBITIONEM. CORTEX contra
VOLVPTATEM. etc. Exprimere non
possum, quantas hae praestigiae cerebri
vertigines mihi pepererint. Sed in ec-
stasin plane coniectus fui, cum viderem
manuscriptorum quorundam fasciculos his
titulis: SERMO MAG. PISAGI, CV-
IVS MATVTINA LECTIO SEX SE-
DES, SIVE RESOLUTIONES ALVI
PRAESTAT. MEDITATIONES DOCT.
IVKESI, QVAE IN SOMNIIS ME-
DENTVR. etc. Valde igitur paradoxam
hanc gentem videbam, et, vt virtutem
horum medicaminum curatius examina-
rem, librum primum aperui. Insulse
adeo erat scriptus, vt ad primae sectionis
lectionem oscitarem, et, cum legere per-
gerem, murmura intestinorum, et mox
tormenta sentirem. Hinc, cum optime
mihi valenti purgatione alui non esset
opus, abiecto libro, in pedes me conii-
cio. Videbam hinc, nihil in mundo pla-
ne esse inutile, et libros maxime insipi-
dos,

dos, non omni vsu esse destitutos. Didici porro, gentem hanc, licet mire paradoxam, non tamen plane stultam esse. Testatus est hospes meus, diris se infomniis diu vexatum, e sola Doct. *Iukefi* lectione conualuisse, tantamque huius libri esse virtutem, vt ipsam vigilantiam stertentem reddat. His et aliis auditis, miris cogitationum aestibus agitabar. At ne circuli pristinae meae philosophiae penitus turbarentur, terram ocius relinquo, et sane, quod commodum mihi accidit, diutius his cogitationibus immorari non permiserunt noua aliarum gentium prodigia, et occurrentia passim phaenomena. Defunctus vero itinere circa hunc globum, cum philosophiam *Mütacianam* curiosius rimarer, artem medendi, quam profitetur haec gens, non plane reiiciendam iudicaui. Saepe enim expertus sum, in Europa nostra dari libros, qui vomitionem, alui solutionem, aut somnum legentibus pariunt. At, quod ad morbos animi attinet, principiis *Mütacianis* subscribere non sustineo, quamuis fatear, dari infirmitates corporis nonnullas, quas cum morbis animi confundimus, vti prudenter monuit Poeta quidam

quidam nostri orbis, subsequenti epigrammate :

Sexte, diu mecum morbo vexaris eodem,

Humores acres nos cruciare solent.

Cum mihi sit morbus, circa praepecta ver-
sans.

Exosus, querulus, difficilisque vocor.

At, te aegrotantem, plorant, miserantur,
amici,

In pedibus morbi vis quia tota sedet.

Comiter excusant te, cum saltare recusas,

Immunem clamant, namque podagra te-
net.

Inter conuiuas at me cantare negantem,

Fastosum, querulum, difficilemque vocant.

Cum minus ardua res tibi sit saltatio, Sex-
te,

Quam sit cardiaco psallere saepe mihi.

Relicta hac terra, et stagno quodam
fului coloris trajecto, ad terram Mikrok
adpellor. At, ciuitatem cognominem in-
troiturus, portam clausam offendi. Hinc
subsistere aliquamdiu cogor, donec a so-
mno vigile, ferro et compagibus ar-
ctis obstructa, referatur. Alta per totam
urbem regnabat quies, nisi quod stertenti-
um stridor auribus ambulantis obstreperet,
adeo,

adeo, vt in somni verum domicilium, et quale fingunt Poëtae, delatus viderer. Hinc tacitus mecum: o vtinam hic nasci contigisset consulibus, senatoribus quibusdam, aliisque honestis in patria mea ciuibus, qui, cum pacis amantissimi sint, in beata hac vrbe, commode ac quiete vitam transigerent! E signis tamen ac titulis aedium, artes ac opificia coli, et iura exerceri patuit. Ducibus hisce titulis diuersorium detexi, cuius tamen nullus patebat aditus, cum fores essent clausae et oppesulatae: nam, quamuis sol medium coeli orbem traiecisset, nox erat incolis. Tandem, postquam crebris assultibus fores infestaue-
ram, intromittor. Tempora hic in viginti tres distinguuntur horas, quarum nouendecim somno dantur, reliquae quatuor vigilio. Hinc mirum rerum tam publicarum, quam priuatarum neglectum suspicatus, cibi, quicquid ad manum erat, ocius afferri iubeo, cum vererer, ne coquum in ipso prandii apparatu nox opprimeret. At, cum cuncta hic compendio fiant, et omne, quod superfluum est, reiiciatur, diecula *Mikro-
kianorum* satis longa est, et rebus peragendis sufficiens. Post prandium, quod

M

exspe-

expectatione citius mihi afferebatur, ab hospite per urbem ducor. Templum intrauimus, ubi habitus fuit sermo, breuis quidem, si temporis, satis uero longus, si ponderis ratio habeatur. Statim ad rem accessit orator, nullae erant ambages, tautologiae nullae, nihil superfluum, adeo ut, si cum longissimis Mag. *Petri* sermonibus, qui nauseam mihi saepe mouerunt, subterraneam hanc orationem comparem, altero tanto copiosior est uisa. Eadem breuitate res forenses expediuntur. Paucis multa referunt aduocati, et testes mox examinandos proferunt. Memini me tabulam initi nuper cum uicina gente foederis uidere, quod conceptum erat his uerbis: *Amicitia perpetua erit inter populum Mikrokianum et Splendikanos. Limites utriusque imperii erunt fluius Klimac, cum iugo montis Zabor. Subscriptimus etc. etc.* Ita tribus lineis absoluitur hic, quod integra volumina apud nos exposcit. Patuit hinc, minori cum strepitu et temporis dispendio ad metam perueniri posse, si superflua tollantur, uti dimidio breuiora uiaiori forent itinera, si recta semper incedere liceret. Incolae huius urbis omnes cupressi sunt,

froa-

frontibus tuberosis ab aliis arboribus distinctae. At ista frontium tubera, stasis auctibus ac diminutionibus crescunt decrescuntque, et, cum intumescere incipiunt frontes, grauedo sensim obrepens, utpote humoribus ab ulcere frontis in oculos descendentibus, noctem appropinquantem indicat.

Vnius fere diei itinere ab hac terra dirimitur *Makrok*, siue vigilantium regio: quippe incolis, nunquam dormientibus, perpetuum est peruigilium. Urbem ingressus, festinanti cuidam iuueni obuium me sisto, humillime obsecrans, ut commodum mihi aliquod hospitium monstrare dignaretur: ille vero occupatum se dicens, eodem impetu iter persecutus est. Tanta omnium erat festinatio, ut per urbis vicos ac regiones, non ambulare, sed currere, aut volare viderentur, ac si metus esset, ne nimis fero venirent. Hinc ardere urbem, aut alio improviso malo exterritos ciues suspicatus, diu solus errabam, donec ad hospitium, quod suspensa ante fores tabula indicabat, delatus sum. Videbam hic alios discedentes, ascendentes alios, alios prae nimia festinatione cespitantes, adeo,

vt horae fere quadrantem in atrio aedium starem, antequam intrmitterer. Innumeris mox et inutilibus quaestiunculis excipior. Quaerebat hic, cujas essem, quo tenderem, quam diu in hac ciuitate commorarer: ille, vtrum pransurus seorsum, an in communi, aut in qua stabuli cella, an in rubra, viridi, alba, an atra, an in superiori, an in inferiori domus contignatione, et eiusmodi generis alia. Hospes, qui simul curiae cuiusdam inferioris erat scriba, ad officium prandii digressus, paulo post reuertitur, ingentique verborum syrmate processum mihi litis, quae decem iam annos durauerat, quaeque iam coram foro decimo quarto agebatur, exponit. Spero, ait, intra biennii spatium terminandam fore, cum duo tantum supersint fora, vltra quae nulla datur appellatio. Attonitum me hac narratione reliquit, et patuit inde, in nihilo agendo hanc gentem esse occupatissimam. Dum aberat hospes, aedes passim circumreptans, in bibliothecam quandam incidi. Ampla satis ac instructa erat, si numerum, tenuis vero ac inops, si pondus librorum spectes. Inter libros, qui nitidissime compacti erant, notabam sequentes:

1) De-

- 1) Descriptio Templi Cath. 24 vol.
- 2) Obsidio arcis Pehunc - - 36 vol.
- 3) De vsu herbae Slac - - 13 vol.
- 4) Oratio fun. in obitum Senatoris Iacksi, 18 vol.

Reuersus hospes, statum mihi vrbis delineauit, vnde conieci, plura a dormientibus *Mikrokianis*, quam a perpetuo vigilantibus *Makrokianis* peragi negotia, cum nucleos illi arripiunt, hi vero in cortice et putamine ludunt. Sunt quoque cupressi huius regionis incolae, et externa corporis specie, si frontium tubera excipias, parum a *Mikrokianis* differunt. Sanguinem tamen aut succum non habent, qualem aliae huius globi animatae arbores. At loco sanguinis per venas fluit crassior quidam liquor, qui virtute mercuriali praeditus est. Et sunt, qui verum ac genuinum mercurium autumant, cum in thermometris eundem effectum producat.

Bidui itinere ab hac terra distat respublica *Siklok*, quae in duas foederatas societates, sed sub diuersis ac oppositis legibus viuentes, subdiuiditur. Prima dicitur *Mibo*, condita a *Mibac*, insigni olim legislatore, sed inter subterraneos altero Ly-

curgo. Legibus hic in primis sumptuariis rempublicam firmaturus, omnem luxum seuerè cohibuit. Hinc societas ista, ob continentiam, ac parsimoniam, noua dici meretur Sparta. At mirabar, in republica optime constituta, et legum praestantia superbiente, tot dari mendicos: nam, quocunque se vertebat oculus, arbor erat stipem petens, adeo, vt nullum iter viatori sit molestius. Curatius statum reipublicae perpendens, didici, ex ipsa incolarum continentia miserias hasce fluere. Omnium enim luxu proscripito, et opulentioribus genium defraudantibus, desidem, inertem, ac mendicam vitam agit plebs, cum nihil habeat, vnde quaestum faciet. Didici hinc, tenacitatem ac parsimoniam eundem in rebus politicis effectum, quem obstructio sanguinis in corpore humano parit, producere.

In altera societate, cui nomen *Libo*, laute ac genialiter viuitur, ac nullis sumptibus parcitur. Hinc artibus opificiisque passim florentibus, ad labores, quibus non solum paupertatem expugnare, sed et detescere queant eiuēs, acuunt. Et, si quis paupertate prematur, propriae desidiaē indigentiam

digentiam imputet, cum quaestus facien-
di nulla desit occasio. Ita opulentiorum
profusio toti ciuitati animam dat, non se-
cus, ac circulatio sanguinis membra corpo-
ris roborat, ac vegeta reddit.

Huic regioni contermina est *Lama*,
Medicorum celeberrimum domicilium.
Tanto ibi studio ars medendi excolitur,
vt genuinus Medicinae Doctor nemo cen-
seatur, nisi illustrem *Lamae* scholam fre-
quentauerit. Hinc tanta Doctorum mul-
titudine oppleta est vrbs, vt facilius sit
Doctores, quam homines inuenire. In-
tegras quoque plateas occupant pharma-
copaeorum tabernae, et instrumentorum
anatomicorum officinae. Dum semel otio-
sus per urbem ambulo, obuiam habui ar-
busculam, catalogos defunctorum huius
anni venales offerentem. Videbam non
sine stupore, natas superiore anno centum
quingenta arbores, at sexcentas esse
mortuas. Capere sane non poteram, in
ipsa Apollinis arce, tantam quotannis fieri
posse ciuium stragem. Bibliopolam pro-
inde rogo, ecqua insolita tabes aut pestis
urbem superiori anno depopulata fuisset?
respondet ille, duobus abhinc annis plures
fuisse

fuisse defunctos, solitam hanc esse proportionem inter natos ac defunctos, horumque numerum triplo plerumque esse maiorem, cum incolae huius urbis perpetuis vexentur morbis, qui mortem accelerant, adeo ut, ni quotannis supplementa mitterent prouinciae, breui vacuum fore urbem. Hinc iter maturavi, inconsumtum ducens, diutius hic haerere, maxime, cum nomen Medici, et aspectus instrumentorum anatomicorum, post ea, quae in terra philosophica acciderant, nondum animo excidissent. Igitur relicta hac terra, in itinere non substiti, antequam ad vicum, quater mille passus inde distantem, venirem, ubi incolae absque medicis, et simul absque morbis viuunt.

Post bidui iter in terram liberam delatus sum. Singuli huius terrae incolae sui iuris sunt, et constant e familiis segregibus, nullis neque legibus, neque imperiis subiectis, speciem tamen societatis seruant, et in re communi consulunt seniores, qui ad pacem ac concordiam perpetuo hortantur, et de primario isto naturae praecepto, scilicet, *quod tibi non vis fieri, alteri ne facias*, admonent. Cunctis urbium

urbium ac vicorum portis caelata stabat libertatis effigies, vineula catenasque calcans, cum hoc epigrammate: **A V R E A L I B E R T A S.** In prima, quam intrabam, ciuitate, omnia satis tranquilla videbam, at certis fasciis distincti incedebant ciues, quae notae ac symbolae erant factionum, in quas tunc descripta erat ciuitas. Aditus potentiorum domuum armatis obsepti erant custodibus, et omnes quasi in prociuctu stabant, cum finitis induciis bellum postridie recrudesceret. Hinc trepidus aufugiebam, nec liberum me credebam, antequam extra conspectum liberae terrae me proripueram.

Proxima huic terrae est *Iochtana*, ad cuius descriptionem exhorruui, cum omnia turbata magis, intuta, et confusa crederem, quam in terra libera. Erat enim haec regio omnium religionum sentina ac colluies, et cuncta, quae per totum hunc planetam sparsa erant dogmata, hic, tanquam in centro reperta, publice docebantur. Igitur ad animum reuocans, quot fluctus in plerisque Europae societatibus eiere soleat religionum diuersitas, vix ausus sum ingredi metropolin *Ioch-*

transi, ubi, quot regiones, vici ac plateae,
 tot templa, diuersae, ac oppositae sectae
 numerabantur. At euauit mox timor,
 cum summam ubique regnare viderem
 concordiam, nullis ruptam querelis. Vna
 in rebus politicis erat facies, vna omni-
 bus mens, vna quies, vnus labor erat.
 Nam, cum poena capitali sancitum esset,
 ne alter alterius sacra turbaret, aut alter
 alteri, ob dogmatum diuersitatem succen-
 seret, dissensio erat absque hostilitate,
 disputatio absque altercatione, et nullum
 enasci potuit odium, quia nulla erat per-
 secutio. Tantum perpetua, sed honesta
 inter dissentientes erat aemulatio, cum
 quaeuis secta, vitae et morum sanctitate,
 religionis suae praestantiam euincere co-
 naretur. Igitur cura magistratus effectum
 est, vt dogmatum diuersitas non maiores
 hic moueret turbas, quam diuersae in fo-
 ris mouere solent mercatorum tabernae,
 aut opificum officinae, quando sola mer-
 cium, aut opificiorum bonitate, emptores
 alliciunt, nulla adhibita fraude, nulla
 violentia, aut obtreptione, quo fit, vt
 cuncta, quae enasci queant, discordiarum
 semina suffocentur, ac sola foueatur ho-
 nesta

nestra, et reipublicae salutaris aemulatio. Hinc patuit, non e religionum varietate, sed e sola persecutione turbas, quae alibi regnare solent, oriri. Mores huius gentis, indolem regiminis, et causas tranquillitatis, fusius mihi exposuit Literatus quidam *Iochtanensis*, auideque ego perorantis verba excipiens, alta mente reposui. Diu quidem obiectionibus meis dicenti obstrepebam, tandem vero victas dare manus cogebam, cum insigni adeo experimento theses suas euinceret. Igitur non sustinens fidem sensibus abnuere, ac id, quod res facti erat, prae fracte negare, libertatem credendi, verum huius tranquillitatis, ac concordiae fontem agnoscebam: at, alio pugnae genere aduersarium adortus, officium aiebam esse legislatorum, in rebus publicis condendis, futuram potius, quam praesentem mortalium felicitatem, et non tam id, quod mortalibus in hac vita conduceit, quam quod Creatori placeat, respicere. Tunc ille hunc in modum fari exorsus est: „Falleris, ho-
 spes! dum Deum, veracitatis fontem,
 fucato cultu ac hypoerisi delectari credis. „
 In gentibus aliis, vbi ad certam credendi,
 normam

„normam publica omnes auctoritate ad-
„stringuntur, fenestras aperiri videmus
„ignorantiae aut simulationi, cum nemo
„nec velit, nec audeat, veros animi sensus
„depromere, sed plerique aliud lingua
„profitentur, aliud in pectore seruant.
„Hinc frigida adeo Theologorum studia,
„ac veritatis detegendae neglectus: hinc
„etiam profanae eruditionis cultus, cum
„ipsimet sacerdotes, ne infami haeretico-
„rum titulo notentur, a meditationibus
„sacris abstineant, ac ad alia studia, quae
„minori cum discrimine excolere possunt,
„ac quae tot compedes libertati non inii-
„ciunt, deflectant. Damnari vulgo solent
„omnes, qui a regnanti quadam opinione
„discedunt. Hypocritas vero ac simula-
„tores improbat Deus, cui erroneus can-
„dor antiquior est verae, sed simulatae
„fidei professione. „ His auditis, subti-
„cui, cum gente adeo arguta disputandi
„aleam inire non sustinens.

Duorum fere mensium spatium itineri
huic insumseram, cum tandem *Tumbac*,
regionem principatus *Potvano* confinem,
intrarem, quam tanquam patriam intue-
bar, cum molesto itinere iam prope de-
fun-

functum me viderem. Incolae huius regionis maximam partem oleastri sunt, gens deuota admodum ac aspera. In primo, quod intrabam, stabulo, binas fere horas ieiunus stare cogebam, ientaculum, quod frustra saepe flagitaueram, expectans. Causa cunctationis erat intempestiua hospitis religio, cum manum operi admouere nollet, antequam preces matutinas absoluisset. Defunctus solito pietatis officio,

Tandem intrans, magno porrexit murmure panem,

Pallidus, et caulem misero mihi ponit olentem

Lanteram.

At, ientaculum istud impendio mihi stetit, et testor, in deuotum magis, magisque simul immitem cauponem me nunquam incidisse. Hinc ita mecum: satius esse parcius precari, et paulo largius opera pietatis exercere. Dolorem tamen diffimulabam, satis gnarus, periculum esse, coelestibus animis crabrones irritare. Quot ciues in hac vrbe, tot rigidi Catones, ac morum erant censores. Cuncti per plateas ambulant obstipis capitibus, ac demissis ramis,

mis, contra vanitatem mundi perpetuo declamantes, ac quamuis innoxiam voluptatem damnantes: omnia enim seuerè reprehendunt vsque ad gestus et risus, perpetuisque censuris, ac atra verborum fuligine, sanctitatis nomen ementiuntur omnes. Et cum fessus ego, et exhaustus tot laboribus, innoxiiis ludis animum fouere ac erigere vellem, male eo nomine passim audiebam, adeo, vt quaeuis domus rigidum mihi tribunal, coram quo peccatorum confessio fieret, videretur. Nonnulli, cum monitis ac castigationibus parum me moueri viderent, tanquam pestem, aut aliam aequè contagiosam luem, me fugiebant. In morositatem huius gentis fusius commentari supersedeo: afferam vnum tantum exemplum, quod *Tumbacorum* characterem graphice exprimit, et vnde de caeteris facile fiat coniectura. Oleaster quidam, olim, dum vterque *Potu* fuimus, mihi familiaris, me forte cauponam quandam praetereuntem conspicatus, intrare iubet. Et cum audiisset, genio me nonnihil indulgere, acerbitate in mores et vitam meam inuectus est, vt comae mihi stare, membraque tremere coeperint. At, dum ista fulmina vibrat

Cato

Cato noster, vnum atque alterum poculum identidem haufimus, donec ebrii ambo in terram supini cadimus, et ab accurrentibus domum semimortui trahimur. Exhalata crapula, cum experrectus ad me ipsum redirem, indolem huius religionis serio examinabam, ac patuit tunc, zelum gentis, e vitiosis potius humoribus, acibile, quam a vero pietatis motu, fluere. Nemini tamen hic mentem meam indicaui, sed tacitus paulo post abii.

Post duorum mensium intercapedinem, domum tandem redii, valde fatigatus, nam succisi e continua ambulatione poplites, vix membra sustinebant. Ingressus urbem *Potu* decimo die mensis *Esculi*, ephemerides meas principi statim humillime obtuli, quas sua *Serenitas* mox typis euulgari iussit. (Notandum est, typographiae artem, cuius inuentores se iactant *Europaei* ac *Seres*, longe antiquiorem hic esse.) Itinerarium *Potuanis* ad palatum adeo fuit, vt crebra eiusdem lectione satiari nequirent. Currebant per cunctas urbis regiones ac vicos cum hisce ephemeridibus arbusculae, vociferantes: ITINERARIUM CURSORIS AVLICI SCABBAE CIRCA

CIRCA TOTVM ORBEM. Hoc ego
successu tumidus, ad maiora adspirare coe-
pi, munus quoddam magni ponderis mihi
pollicitus. At, cum spe mea deceptum
me viderem, nouam Principi insinuau
petitionem, in qua labores meos extol-
lens, debitum meritis meis hostimentum
flagitau. Princeps, vt erat pius ac beni-
gnus, precibus meis mouetur, curamque
se mei habituram gratiose promittit: ste-
tit equidem promissis, at totus fauor in
annui mei stipendii augmentum termina-
batur. Aliam ego laborum compensatio-
nem speraueram, quocirca isto fauore ac-
quiescere nequibam. At, cum crebriori-
bus petitionibus Principem fatigare non
sustinuerim, magno cancellario dolorem,
qui circa praecordia versabatur, exposui.
Solita querelas meas humanitate excepit
prudentissimus vir, operam suam pollic-
tus, sed monuit simul, vt desisterem a
petitione adeo absurda, iussit me buccae
meae mensuram nosse, ac tenuitatem iu-
dicii metiri: „Naturam, ait, nactus es
„nouercam, et desunt tibi animi dotes,
„quibus ad momentosa reipublicae negotia
„panditur iter. Sequi non debes, quae
assequi

assequi nequeas, aliorum naturam imi-
 taturus, omittas tuam. Porro, si ea,
 quae stulte petis, obtineres, Principem,
 ait, eo nomine male auditurum, ac
 leges infringendas: acquiescere igitur
 forte tua, ac spem, cui natura refraga-
 tur, abiicere debes. Fatetur quidem
 merita mea, et extollit labores, quos
 nouissima peregrinatione subierim: at,
 non eiusmodi, ait, esse merita, quae ad
 munera reipublicae viam sternunt; nam,
 si ob quemuis laborem, ob quoduis me-
 ritum, ad summos honores deberetur pro-
 motio, quiuis opifex, pictor, aut sculptor,
 ob dexteritatem in statua fingenda, aut
 tabula pingenda, senatoriam dignitatem,
 tanquam laboris praemium, sibi deberi
 contenderet. Merita quidem remunerari
 debere, at danda esse praemia merentibus
 conuenientia, ne respublica quid detri-
 menti capiat, aut ludibrio exponatur. His
 admonitionibus motus, rursus aliquandiu
 filui. At, cum in vili adeo occupatione
 canescere, nimis durum atque acerbum
 mihi esset, desperatum istud, quod inter-
 miseram, resumo consilium, reformatio-
 nem aliquam in rebus politicis meditatus,

N

quo

quo nouo aliquo commento, et reipublicae inseruirem, ac proprio meo commodo simul prospicerem.

Paulo ante nouissimum iter, statum huius Principatus studiose examinaueram, visurus, ecquid vitia, quibus maxime laborabat, detegerem, ac simul, quaenam remedia essent adhibenda. E statu Provinciae *Coclekuanae* didiceram, nutare rempublicam, ob mulierum ad munera publica admissionem, cum eadem natura ambitiosae, auctoritatem et potentiam in infinitum extendere laborent, nec quiescant, antequam plenum ac absolutum imperium sibi acquisuerint. Hinc ferre decreui rogationem, de excludendis, ab administratione munerum publicorum, mulieribus, sperans, me non paucos suffragatores reperturum, cum rem liquidam facere, et mala, quae exinde queant nasci, ac in quantum discrimen adduci possit sexus virilis, ni impotentiae muliebri mature nerui incidantur, ante oculos omnium ponere facile mihi foret. Et, si consuetudinis huius plena abolitio nimis ardua plerisque videretur, refraenandam saltem, et coarctiorem reddendam esse poten-

potentiam muliebrem, contenderem. Legis huius suasionis triplex erat scopus. 1) Viderer mederi velle vitio, cui respublica erat obnoxia. 2) Nobili ac prudenti commento iudicii ac ingenii specimen exhibendo, sortem meam paulo meliorem redderem. 3) Vlciscerer iniuriam, a mulieribus mihi illatam, et maculam, ab iisdem mihi saepius aspersam, diluerem. Nam fateor lubens, proprium commodum, aut vindictae desiderium, huius consilii praecipuum fuisse fomitem. Mentem tamen callide dissimulabam, ne sub praetextu publici commodi, proprio tantum velificari, ac aliorum vestigia premere viderer nouatorum, quorum consilia vtilitatem plerumque publicam prae se ferunt, quamuis curiosius rimantibus appareat, proprium commodum, primum ac praecipuum esse argumentum, quo impelluntur.

Consilium istud, ea, qua poteram, arte formatum, efficacissimisque rationibus munitum, humillime Principi obtuli. Ille, cum singulari me semper profecutus esset fauore, obstupuit ad audax adeo et stolidum inceptum, quod perniciem mihi

allaturum ominabatur. Quocirca precibus a molimine isto me deterrere conatur,

- - *precibusque minas regaliter addit.*

Mihi vero, freto non minus commenti utilitate, quam favore totius sexus virilis, quem causam communem non deserturum sperabam, mens immota manebat, adeo, ut nullis admonitionibus euerberari pertinacia potuerit. Hinc, secundum legem gentis, ad forum cum laqueo abstrahor, expectaturus ibi senatus iudicium. Coacto senatu, et latis suffragiis, sententia ad Principem mittitur confirmanda, ab eoque remissa, voce praeconis enunciatur, his verbis:

„ Habito maturo examine, iudicamus: Legem D. Scabbae, cursoris aulici primarii, de excludendo a muneribus publicis sexu sequiori latam, perferri non posse, nisi summo cum totius reipublicae detrimento, cum dimidia pars gentis, quae e sexu muliebri constat, hanc innovationem aegerrime fit latura, ac reipublicae proinde molesta, ac infensa reddatur. Porro existimamus, iniquum esse, praeclarae indolis arbores ab honoribus, quibus se dignas praebent,
omnino

ITER SVBTERRANEVM. 197

omnino remouere, maxime, cum con-,,
stet, a natura, nil temere agente, tot,,
egregiis dotibus incassum easdem non,,
esse ornatas. Credimus, salutem reipu-,,
blicaē poscere, vt ingeniorum potius,,
quam nominum respectus, in promotio-,,
nibus habeatur. Et, cum saepe inopia,,
hominum strenuorum laboret regio,,
stultum esse, vno edicto, vel senatuscon-,,
sulto, totam dimidiam partem, ob solam,,
nascendi sortem inhabilem, et officiis,,
indignam pronuntiare. Hinc re serius,,
pensitata, praedictum Scabba ob stultum,,
adeo, ac temerarium consilium, more,,
maiorum plectendum, iudicamus. ,,

Grauitè hunc casum tulit Princeps,
at, cum nunquam rescindere solet senatusconsultum, sententiam propria manu subscriptam, et solito sigillo firmatam, publicari iussit, addito tamen hoc temperamento, vt, quoniam alienigena essem, ex nouo scilicet et incognito oriundus orbe, vbi praecox ingenium inter virtutes ponitur, possem eo nomine a supplicio capitali liberari. At, ne poenae remissione leges infirmarentur, in carcere custodirer, vsque ad initium mensis Betulae,

et tunc, cum aliis legum violatoribus, ad firmamentum ablegarer.

Sententia publicata, in carcerem compingor. Suafores mihi tunc erant nonnulli amicorum, vt contra sententiam hanc protestarer, cum inter iudices meos tot matronae aut virgines fuissent, quae in propria causa iudicassent. Aliis vero tutius videbatur, culpam agnoscere, factumque stoliditate natiua, ac gentilitia excusare. At, consilium hoc constanter reieci, idque respectu hominum superterraneorum, quorum existimationi tali confessione non leuis macula inureretur.

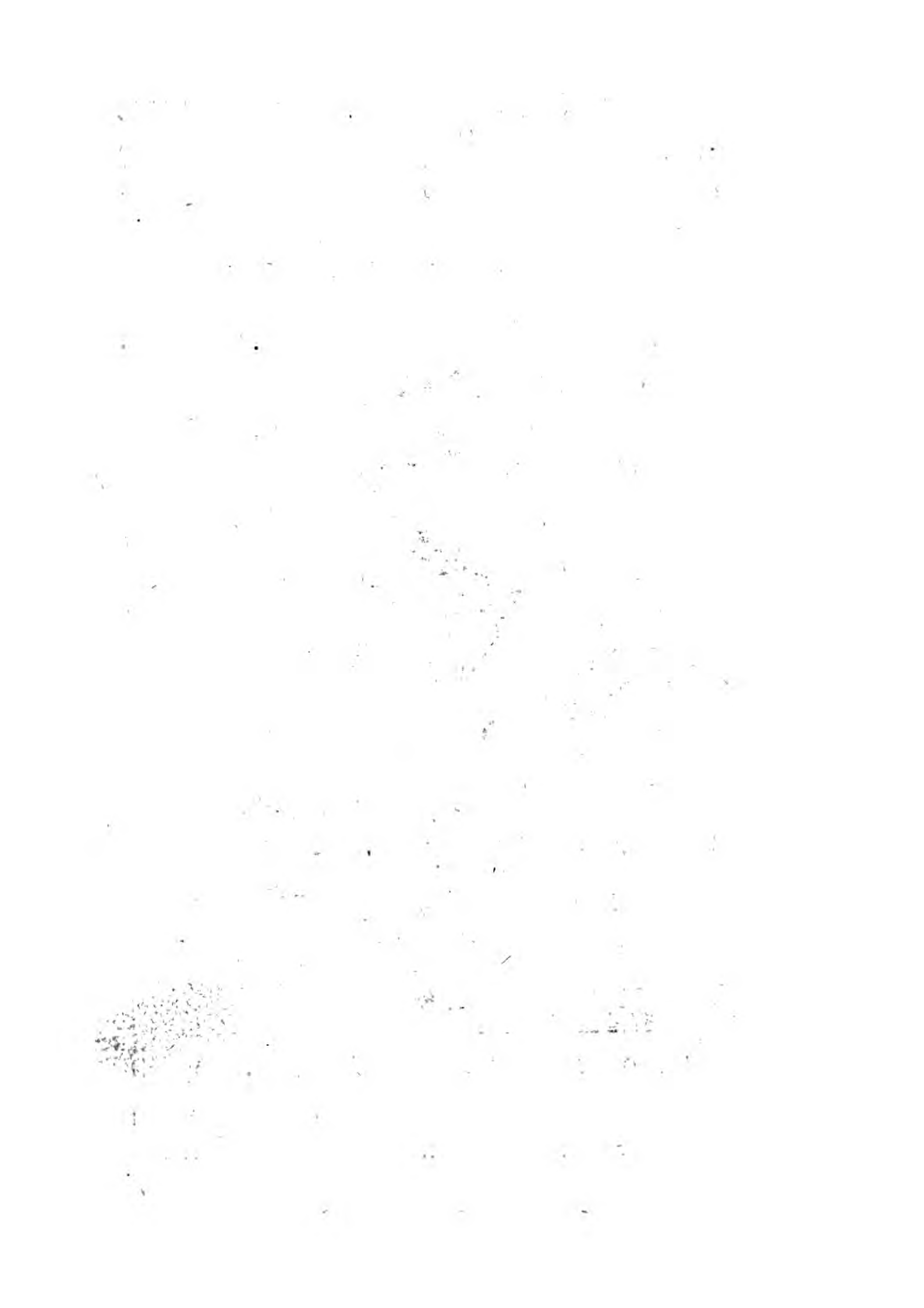
Audiui mox, decreuisse Principem, ab omni me poena liberare, modo simpliciter gratiam illius implorassem, delictique veniam petiissem, quamuis *Rabagna*, siue aerarii praefecta, manibus pedibusque libertati meae obniteretur. At, vt verum fatear, sententiam non aegre ferebam. Nam munus istud, quod exercebam, morte mihi acerbius erat, ac pigebat, me diutius conuersari cum arboribus hisce, nimia sapientia turgidis. Sperabam quoque, meliorem sortem in firmamento, vbi omnes, sine discrimine, aduenas benigne recipi audiueram.

CAP.

Fig. III.

Incola Martinianus
cum Casaria

CAPVT X.

ITER AD FIRMA-
MENTVM.

Nihil a me haecenus dictum est de stupenda ista ad firmamentum relegatione, quocirca hic, tanquam loco maximo idoneo, itineris huius conspectum dabo. Solent bis quouis anno apparere alites quaedam, inusitatae magnitudinis: dicuntur hae *Cupac*, siue (*Postvögel*), quae statis temporibus veniunt, ac reuertuntur. In statu huius reditus ac abitus causis detegendis, diu desudarunt Physici subterranei. Quidam putant, illectas insectis quibusdam, aut ingentis magnitudinis muscis, quarum hoc anni tempore ingens est proventus, et quarum appetentissimae sunt hae alites, in planetam hunc descendere, nec me poenitet horum sententiae esse. Rem liquidam inde fieri putant, quod evanescentibus his muscis, statim versus firmamentum reuolent. Istud ductu quodam naturae fieri posse, euincitur exemplis aliarum auium, quae statis temporibus pro-

cul dubio, iisdem ex causis, in certis terris apparent. Alii credunt, alites has ab incolis firmamenti ita esse instructas, ac exercitatas, vt emitti ab iisdem queant tanquam falcones, ac aues venaticae, praedam ab aliis terris reportaturae. Nititur hypothesis haec extrema ista solitudine ac dexteritate, qua vtuntur itinere hoc defunctae, cum praedam, siue vectores deponant. Monstrant quoque ex aliis circumstantiis, aut studio instructas esse has aues, aut rationis non expertes: nam, cum abeundi tempus instat, mansuetae adeo et cicures redduntur, vt iniici sibi patiantur retia, aut plagas, sub quibus quietae ac immobiles aliquot dies latent, intereaque, quasi e manibus incolarum, pascuntur insectis, quorum ingens eum in finem coacta est copia. Nam opus est, vt hac esca retineantur, donec praeparentur ea, quae in exilium abituris sunt necessaria. Apparatus huius profectiois hunc in modum fieri solet: Plagis istis, quibus illaqueatae tenentur alites, casula siue arca restibus firmata annectitur. Quaeuis arca vni tantum arboris siue hominis est capax. Appropinquante iam profectiois tempore,
et

et deficientibus infectis, quae pabulo aui-
 um inferuierant, pennis assurgunt alites,
 ac per aetheris regionem iter remetiuntur.
 Talis erat mirabilis haec vectura, quam
 hi cum aliis captiuis opus erat in nouum
 orbem transferendis. Tunc temporis in
 procinctu itineris mecum stabant duo ci-
 ues *Potuari*, qui ob alia crimina exilio
 damnati erant. Horum alter erat *Meta-*
physicus, qui legem infregerat, disputando
 de essentia Dei, et spirituum natura. Au-
 daciam hanc poena venaesectionis expia-
 uerat, mox vero cum deprehensus fuisset
 in proposito persistere, relegatus ad fir-
 mamentum fuerat. Alter *Fanaticus* erat,
 qui dubia de rebus sacris, et iure potestatis
 ciuilibus mouendo, vtriusque fundamenta
 subruere videbatur. Legibus hic publicis
 parere noluit, obedientiam ciuilem con-
 scientiae suae aduersari causatus. Tenta-
 runt amici, efficacissimis argumentis hanc
 pertinaciam expugnare, monstrando, quot
 illusionibus conscientiae dictamia, ac ima-
 ginariae inspirationes sint obnoxiae: saepi-
 us aiebant, zelum, conscientiam, aut inspi-
 rationem, cum melancholia, aut corruptis
 corporis humoribus confundi, monstra-
 bant

bant porro, quam stolidum sit, ad auctoritatem conscientiae prouocare, et quam iniquum, contendere, vt motus animi mei norma credendorum sit aliis, qui iisdem argumentis vti, et conscientiam conscientiae opponere queant. Tandem ostendebant, neminem, qui huic principio mordicus adhaeret, conscientiae velum tenacitati obtendens, iure ciuitatis frui posse, cum boni ciuis sit, caece legibus publicis obsequi, obedientiam vero talem praestare, nec velle, nec posse fanaticum, cui sola in rebus politicis norma sit animi dictamen. At, cum argumenta et probationes parum operentur in fanaticis, tanquam obstinatus, et incorrigibilis proscribitur, et ad firmamentum relegatur. Ita eodem tempore tres fuimus, huic itineri destinati, scilicet Nouator, Metaphysicus et Fanaticus.

Circa initium mensis Betulae, singuli e carcere ad loca separata ducimur. Haud mihi constat, quid collegis meis porro contigerit; nam de me ipso tantum sollicitus, alia non curabam. Perductus ad locum destinatum, statim in arcam, siue casulam trudor, cum alimento, quantum itineri

neri aliquot dierum sufficere poterat. Non ita multo post, cum nullum sibi pabulum afferri senserint alites, de abitu quasi admonitae, globum relinquunt, incredibili celeritate aethera secantes. Credunt vulgo subterranei, centum milliarium spatio planetam *Nazar* a firmamento diremptum. At, quantum temporis itineri insumpserim, dicere nequeo, visa vero est nauigatio haec aetherea viginti quatuor horas durasse. Post diuturnum silentium tandem confusus clamor aures meas ferire coepit, vnde coniciebam, haud procul a terra me abesse. Videbam tunc, studiose instructas ac exercitatas esse has alites; nam tanta cura ac arte arcam terrae imposuerunt, vt illaesa omnino manserit. Ingenti mox multitudine simiorum cingor, quorum adspectus metum mihi haud leuem incussit, quoniam ab his animantibus, in planeta *Nazar*, maxime fueram vexatus. Augetur iniectus stupor, cum simios hofce sermones serere audirem, cumque versicoloribus indutos vestibus, compositisque gradibus incedere conspicerem. Coniciebam tunc, incolas huius terrae esse. At, quoniam in ista rerum, quibus iam dudum

dum

dum infueueram, paradoxarum farragine, nihil nouum amplius ac insolens videri debuerit, animum resumo, maxime, cum viderem, simios hos mira vrbantate procedere, ac e casula nouum me hospitem humaniter educere. Nam vix pluribus caeremoniis in nostro orbe recipiuntur gentium Legati. Vnusquisque ordine accedens, alloquitur his verbis; *Pul Affer.* Postquam hanc aduentitiam saepius iterauerant, verbaque eadem ego tandem regesseram, immodicos edebant cachinnos, comicisque gestibus indicabant, vocis istius repetitione mire se delectari. Animaduvertebam mox, incolas hos esse leues, nouitatis auidos, ac loquaces: Crederes tympana pulsari, cum loquebantur, tanta volubilitate, ac vno spiritu quasi torrente, contorquebant verba. Vt paucis dicam, erant cultu, moribus, loquela, et corporis forma, *Potuanis* e diametro oppositi. Videbantur ad primum formae meae aspectum obstupescere, causa vero stuporis praecipua erat caudae defectus: Nam, cum inter omnia animantia bruta nulla sunt, quae corporis humani figuram magis exscribunt, quam simii, ita, si cauda mihi

mihi fuisset, sui generis animal me credidissent, praesertim, cum incolae, qui adhuc a planeta Nazar huc aduecti fuerant, prorsus sibi dissimiles animaduertissent. Tempore eodem, quo in has terras delatus sum, tumida vbique erant maria, ob viciniam planetae Nazar: Nam sicuti apud nos aestus oceani cum curriculo lunae congruit, ita firmamenti huius oceanus, quasi planetae Nazaris comes, cum eo simul senescit, adolescitque.

Ducor ego mox ad spatiosam domum, lapidibus, specularibus, marmore, vasis pretiosis, ac peristromatis insigniter ornata. Ad portam excubabant custodes, vnde coniecere poteram, non plebeii simi esse domicilium. Et audiui mox, consulis esse aedes. Ille auidus mecum loquendi, magistros quosdam conduxit, qui in lingua me instruerent. Trimestre fere spatium huic institutioni datum est, quo elapso, cum satis expedite loqui didicissem, credebam, me ob celeritatem ingenii, ac memoriae dexteritatem, omnium admirationem emeruisse. Magistris vero meis tardior visus sum ac hebetior, adeo, vt prae impatientia discipulum identidem dese-

deserere minarentur. Hinc, veluti in planeta Nazar, ob animum praecocem vocatus per ludibrium fueram *Scabba*, siue praecox, ita simii hi, ob hebetudinem, ac tarditatem, nomen mihi dederunt *Kakidoran*, id quod denotat stupidum, siue lentum. Nam soli hic aestimantur, qui celeriter rem assequuntur, ac inuolucra sensuum, verborumque volumina, vocumque turbas fundunt. Dum in lingua simiorum instruebar, hospes meus saepe me circumduxit per urbem, quam omni luxus ac magnificentiae genere diffuere videbam; nam multitudine vehiculorum, quadrigarum, pedissequorum impediti, et turba vndique confluentis fluctuantisque populi iactati, vi nobis iter facere cogebamur. At hoc nihil erat, si cum luxu isto, qui in metropoli regnat, comparatur, vbi tanquam in centro cernere licet, quicquid mortalium vanitas comminisci solet. Linguam edoctus, ad metropolin ducor ab hospite, qui hoc nouo, ac insolito dono fauorem senatoris cuiusdam emercurum, se facile sperabat: Nam forma regiminis hic aristocratica est, adeo, vt maiestas reipublicae sit penes magnum
Sena-

Senatum; et senatores ad vnum omnes sunt Patricii generis. Nam, qui e plebeia stirpe sunt, non nisi centurionatus, aut praeturas in prouinciis, et minoribus ciuitatibus sperare possunt. Ad consulatus etiam nonnunquam promouentur, sed promotio haec fieri non solet, nisi praecedente aliquo insigni merito. Et eo nomine consulatum obtinuerat hospes meus; tanta enim ei erat ingenii vbertas, vt vnus mensis spatio, viginti octo nouas leges, siue edicta (*Projecten*) commentus sit. Et quamuis nouationes hae, quas meditatus erat, tales essent, quae cum vtilitate publica stare nequiuerant, specimina tamen foecundi erant ingenii, quibus monstrabilem se fecerat: nam in toto subterraneo orbe, nusquam nouatores tanti aestimantur, quam in hac republica. Metropolis huius reipublicae dicitur *Martimia*, vnde nomen sortita est tota regio. Ciuitas est situs opportunitate, operum nobilitate, nauigandi solertia, et nauium bellicarum apparatu celebratissima. Magnitudine credo, et incolarum numero, Lutetiae haud cedere: tanta stipatione cunctae vrbis plateae tenebantur, vt fustibus ac pugnis
 iter

iter nobis patefacere cogeremur, ituri ad eam vrbis regionem, vbi habitabat Syndicus magni Senatus. Nam hic vir erat, cui me dono oblaturus erat consul.

Cum prope aedes syndici ventum esset, hospes meus diuersorium ingreditur, vestimenta ibi compositurus, cum vellet nitido ac decenti habitu syndico se sistere. Accurrebant cateruatim mercenarii quidam, vulgo dicti *Maskatti*, siue exornatores, quorum opera vti solent omnes, antequam palatia senatorum ingrediuntur. Vestimenta hi verrunt, maculas abstergunt, et turbata, vsque ad minimas plicas, mira arte et sollicitudine componunt. Vnus ex his *Maskattis* arreptum mox consulis gladium terfit, et nitidum reddidit. Alius fascias versicolores caudae illius annexit: nam nihil est, quod hisce simiis cordi adeo fit, quam ornatus caudarum. Erant senatores, maxime vero senatorum vxores, quarum caudae, festis diebus, vix mille thalerorum sumptu, nostrae monetae, decorari poterant. Tertius *Maskatti*, siue exornator cum instrumento aderat geometrico, quo dimensionem vestium fecit, visurus, an apta et symmetrica essent omnia.

Quartus

Quartus accurrit cum lagena aquae fucatae, qua faciem illius adulteravit. Quintus pedes examinabat, paronychia ingentibus subtilitate tollens. Sextus aquam apportabat redolentem, qua manus ac pedes consulis asperfit. Et, ut breui me expediam, iste linteum tersui, ille pectinem frictui, hic speculum visui obiecit, cunctaque haec non minori cura, ac studio facta sunt, quam quo mappas geographicas apud nos dimetiri, et illuminare solent Geometrae. Tunc ego mecum: Quantum non temporis, quantum non sumptus postulabunt ornatus mulierum, cum in viris ornandis et expoliendis, fingendis et pingendis, tanto opus sit, molimine. Et sane mulieres *Martinianae* omnem modum excedunt, tantoque vitia corporis fuce oeculant, ut prae nimio nitore sordeant. Nam, ubi sese sudor cum unguentis confociet, ilico itidem olent, quasi cum multa iura confundit cocus: quid oleant, nescias, nisi id vnum, ut male olere intelligas.

Hospes meus hunc in modum tersus, pictus, comptus, et pumicatus, ad palatium Syndici tendit, tribus tantum pedisse-

O

quis

quis stipatus. Cum in atrium ventum est, calceos deposuit, ne pavimentum marmoreum luto vel pulvere feriret. Integram fere horam suspensus stare cogebatur, antequam de aduentu eius certior fieri posset syndicus, nec intromissus est, nisi praeuiis munusculis, quibus fauor custodum in hac regione emi solet. Syndicus, aurata sella sublimis, postquam me, cum hospite introëuntem, conspicatus est, in risum immodicum effunditur, ac mox tot stultas, et ineptas quaestiones proponit,

*ut mihi sudor ad imos
Manaret talos*

Ad quamvis responsionem

Ingeminat tremulos, naso crispante, cacchinnos.

Credebam, histrioniam agere, hic inter virtutes poni, cum virum adeo comicum Syndicum, siue eum, qui secundum in senatu locum tenet, respublica fecisset, mentemque de ea re mox hospiti meo indicabam. At testatur ille, virum esse dotibus animi maxime conspicuum. Nam quanta illi esset ingenii vis, patuit e multitudinem negotiorum diuersae naturae, quae

quae in viridi etiam aetate gesserat. Tanta enim illi perceptionis erat facilitas, vt inter pocula res maximi momenti perageret, imo prandens, aut coenans, inter quoduis ferculum, legem aut edictum scribere soleret. Quaerebam tunc, quantae durationis esse solerent edicta, celeriter adeo concepta: regessit ille, vulgo durare, donec visum fuerit senatui eadem rescindere, ac antiquare.

Syndicus, postquam semihorae spatio mecum fabulatus erat, verbaque effuderat, ea fere loquacitate, qua tonsores nostri Europaei, ad hospitem meum conuersus, inter seruos, ait, suos me quidem receptum iri, quamuis animaduerneret, me ob ingenii tarditatem

Veruecum in patria, crassoque sub aere natum,

ac proinde ad munus aliquod insigne vix esse idoneum: *Ego etiam, ait hospes, notavi insitum illi quendam torporem: at, si spatium detur diutius rem perpendendi, haud insulse iudicat.* Regessit Syndicus: „Hic, opus est ministris promptis et expeditis, cum negotiorum multitudo nullam cunctationem patiatur.„ Hoc dicto, sedulo

examinare coepit vires corporis mei, iustitque graue pondus humo tollere; id quod cum absque molestia fecissem: „Natura, inquit, quam in dotibus animi nactus est nouercam, defectum istum robore corporis quodammodo compensauit.„ Iubeor deinde paulisper discedere in alium locum, vbi a ministris, ac seruis, mira quidem comitate excipior, at simul, nimia eorundem garrulitate, ac gesticulationibus, misere vexor. De orbe nostro tot mihi fecere quaestiones, vt, quid amplius dicerem, in promptu non esset, adeo, vt vera falsis miscere tandem coactus, curiositatem tamen eorum satiare nequirem.

Tandem reuersus hospes indicat, inter Excellentiae suae aulicos me locum accepisse. E praecedenti Syndici sermone coniiicere quodammodo poteram, munus istud, mihi destinatum, non magni ponderis fore. Ominabar, aut custodis aulici, aut dispensatoris officium, mihi conferendum, at, roganti hospitem, quodnam istud esset munus, respondet: *Excellentia sua gratiosissime te constituit vehiculi sui baiulum primum (Porteur) cum annuo stipendio*

pendio viginti quinque stercolatarum, (quae-uis stercolata *Martiniana* respondet duobus thaleris nostrae monetae). Pollicitus est insuper, nemini hanc operam se praestiturum, nisi sibi ipsi, et nobilissimae coniugi. Hoc responso, tanquam fulmine percussus, pathetice exposui, quam indignum hoc esset ingenuo homine, et honestis parentibus nato. At, loquentem interruperunt aulici, cateruatim accurrentes, ac ineptis gratulationibus seminecem conficientes. Nam *Martiniani* omnes leues, futiles, ac importuni locutores, nullo rerum pondere nixi, verbis humidis et lapsantibus diffluunt. Tandem in dormitorium introducitur, ubi coena parata stabat, et postquam modice coenaueram, cubile mihi monstratur, ubi quiescerem.

In lectum me subito conieci, sed in isto animi aestu somnum capere nequibam. Fastus, quo a simiis his exceptus fueram, mentem mihi paene excusserat, et sane Spartana opus erat patientia ad concoquendam insignem adeo contumeliam. Deplorabam sortem meam, quam in hac regione duriores videbam illas, quam expertus fueram in planeta *Nazar*,

moxque mecum ita loquebar: „ Quid si
 „ in has oras delatus fuisset magnus prin-
 „ cipatus Potuani *Kadokus*, vir graphicus
 „ et quantiuis pretii, perexigua sane ratio
 „ haberetur viri, cui integro opus est
 „ mense, edictum scripturo. Quamnam
 „ sibi fortem promitteret, *Palmka* in hac
 „ regione, ubi inter coenandum edicta
 „ meditantur, et conscribunt senatores?
 „ Animaduvertebam post seriam meditatio-
 „ nem, a terra sapientum in histrionum do-
 „ micilium me esse translatum. Tandem
 „ his curis fatigato somnus obrepit. In-
 „ certum est, quamdiu dormiuerim, cum
 „ nullum hic dierum ac noctium sit discer-
 „ men; nam tenebrae non sunt, nisi quae
 „ fiunt stato tempore, quando, per interpo-
 „ sitionem planetae *Nazar*, eclipsin patitur
 „ sol subterraneus. Notabilis maxime haec
 „ eclipsis est, cum planeta *Nazar*, qui
 „ haud procul a firmamento, natat, umbra
 „ sua solem plane offuscet. Est quoque ob-
 „ sideris perpetuam praesentiam eadem sem-
 „ per anni tempestas. Hinc variis inuentis,
 „ lucorum scilicet umbra, ambularis refri-
 „ gerantibus, et cellis subterraneis, caloris in-
 „ commoda propulsant incolae.

Vix somno experrectus eram, cum intrat cubiculum cercopithecus quidam, qui se collegam meum profitetur, cum restibus, ac cauda fictitia, quam natibus meis applicuit, vt ad figuram aliorum simiorum effingeret: iubet deinde me paratum esse, quoniam Syndicus, intra horae spatium, ad Gymnasium, quo, inuitatus publico programme, cum aliis senatoribus fuerat, esset portandus. Promotio erat Doctoralis, hora decima quarta ante meridiem. Notandum hic est, quanquam ob perpetuam lucem, dies a noctibus discriminari nequeant, dies tamen in certas descriptos esse horas, semihoras, et quadrantes, idque ope horologiorum, siue clepsydram, adeo, vt dies cum nocte viginti duas horas Martinianas complectatur. Hinc, si cuncta ciuitatis horologia simul deficerent, impossibile esse oppidanis, horas restituere, antequam e locorum vicinorum horologiis defectum suorum emendarent. Solaria enim nec sunt, nec esse possunt, ob perpetuam ymbrarum absentiam, rectos semper, et supra verticem sidere vibrante radios. Hinc, vbicunque puteum foderis, totus illuminatur. Quod

vero ad annum attinet, is ad cursum planetae *Nazar* dirigitur, ac ordinatur, qui altero tanto citius, quam firmamentum subterraneum, periodum circa solem absoluit.

Hora decima quarta vehiculum auratum succollantes, ad Gymnasium portamus Excellentiam suam. Intrans in auditorium, ordine sedentes conspicamur Doctores ac Magistros, quorum quisque praetereunti Syndico assurrexit, ac caudam illi obuertit. Reuerentiae hoc signum est. Hanc ob causam adeo studiose caudas exornant. Mihi vero stultae, ac ridiculae visae salutationes hae inuersae. Nam tergum alicui obuertere, aut frigoris, aut indignationis indicium apud nos est: at suus cuique genti gustus. Praedicti Doctores ac Magistri ab utroque auditorii latere sedebant. Et in extrema auditorii parte posita erat cathedra, quam Doctorandus ornabat. Ante promotionis actum habita fuit disputatio, cui hic titulus: *Dissertatio physica inauguralis, in qua examinatur, ac discutitur grauissimum istud Problema: An sonus, quem reddunt muscae, aliaque insecta, per os, vel per posteriora egre-*

egrediatur. Praefes priorem sententiam defendendam in se suscepit, quae tanto ardore ab opponentibus impugnata est, ut periculum esset, ne iurgium istud in pugnam cruentam abiret. Et sane ad manus res venisset, nisi Senatus assurgens, auctoritate sua aestum hunc temperasset. Durante disputatione, tibiis canebatur: Nam aderat moderator certaminis tibiicen, qui sonis tum placidis, tum citatis, aut demissam, iacentemque orationem erigeret, aut saeuientem, ferocientemque cohiberet. At, his et aliis mediis saepe nihil effectum est. Difficile enim est modum tenere, cum de rebus grauissimis disceptetur. Id quod in nostro orbe saepe sumus experti, ubi, non minori animorum motu, controuersia multiugae et sinuosae quaestionis feruet. Verum rixa haec, quae caedem ac sanguinem minari visa est, terminatur subito mutuis encomiis ac gratulationibus: haud secus ac in Academiis nostri orbis, ubi secundum consuetudinem passim receptam, e cathedra victor descendit Praefes.

Finita disputatione, actus creationis procedit his ritibus: Candidatum in me-

dio auditorii positum, compositis gradibus
 adeunt tres pedelli, siue ministri academici,
 integrumque aquae frigidae modium su-
 per caput eius effundunt, mox thuris
 fumo asperguunt, ac vomitorium haurien-
 dum porrigunt. Ministerio hoc, summa
 cum veneratione, ac caput inclinacione,
 defuncti tandem legitime creatum Do-
 ctorem pronuntiant. Obstupefcens ego
 ad tot miras, et ignotas caeremonias, cer-
 eopithecum quendam literatum, prope me
 stantem, quid rei esset, rogabam. Idem
 ignorantiam meam miseratus: per aquam,
 ait, thus et vomitorium innui, diluendas
 esse veterum vitiorum maculas, ac novos
 mores, a vulgo distinctos, esse induendos.
 Hoc audito, damnaui stuporem meum,
 et admiratione satur, nihil amplius inter-
 rogavi, ne viderer, nunquam inter hone-
 stos vixisse. Tandem tympanorum, tibiarum, ac
 tubarum strepitu omnia personabant,
 egressusque ex auditorio nouus Doctor,
 prasinatus et cingulo fuccinctus, comitem
 habuit totum Heliconem, vsque ad domum
 suam. At, cum plebeiae tantum fortis
 esset, non sella vehabatur, sed chiramaxio
 trahe-

traheretur, praecedentibus togatis cursoribus. Actus, vti vulgo fieri solet, terminatus est lautissimis epulis, et temulentia conuiuiarum. Nam tantum vini effusum fuit, vt plerique ebrii domum abstraherentur, nec, nisi ope medicaminum, post aliquot dies conualescere possent, adeo, vt in toto isto actu nihil desideraretur, quin ab initio ad finem valde solennis fuerit, et testor, me nullam promotionem magis academicam, nec vllum Candidatum magis legitime creatum Doctorem, in nostro orbe vnquam vidisse.

In Curiis iustitiae causae mira celeritate diiudicantur, adeo, vt non possem non ingenii velocitatem, et facilem istam apprehensionem, huic genti peculiarem, admirari. Nam, antequam telam actionis absoluerint aduocati, consurgunt saepe iudices, et suffragia non minus expedite, quam eleganter ferunt. Curias has identidem frequentavi, auditurus modum procedendi *Martinianum*. Sententiae mihi initio videbantur solidae, et aequitate naturali nixae: at, paulo curatius examinanti, iniquae, stultae, ac contradictoriae apparere, adeo, vt lusui aleae rem com-

mittere,

mittere, quam sententiis iudicum *Martianorum* causam subiicere fatius duxerim. De legibus huius gentis nil dicere possum, ob ingentem, cui obnoxiae sunt, vicissitudinem; nam leges, ac iura hic vestium instar, quouis anno mutantur. Hinc multi ob crimina puniuntur, quae non crimina erant eo tempore, quo committebantur: multi etiam ob id solum condemnantur, quod actiones eorum, quae secundum leges licitae erant, postea, noua edita lege, factae sunt illicitae. Eo intuitu a Tribunalibus inferioribus ad superiora appellant omnes, sperant quippe, lite pendente, antiquatum iri legem priorem. Vitium hoc nascitur ex prompta nimis legum conceptione. Huc adde, quod gens haec nouitatis audissima, ob solam antiquitatem, vtilissimas leges et consuetudines nauseat. Nec minorem in cultu corporis, ac vestibus notaui leuitatem. Aduocati hic magni aestimantur ob disputandi subtilitatem: et sunt inter illos, qui rota, vt aiunt, figulari versatiores, non nisi dubiae, aut iniustae causae patrocinium in se suscipiunt, monstraturi, quanta illis in disputando sit dexteritas, et

et qua arte atrum in candidum vertere valeant. Ob istam ingenii subtilitatem, saepe iniquae causae patrono fauent iudices, quibus sufficit, logice ac methodice ventilatam esse litem. Hinc dicere solent: „Causae quidem iniquitatem perspici-
 mus, attamen, cum tanta arte, ac metho-
 do fit defensa, non possumus, quin ob
 patroni dexteritatem, ab aequo paulisper
 dilcedamus. „ Iura hic a Doctoribus, diuerso pretio, pro causarum natura, docentur: ex. gr. qui docent auditores malam et iniquam causam tueri, aut, vt Graeci aiunt, τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν, viginti stercolatas, qui vero aequam, decem tantum stercolatas pro labore exigunt. Formalia iuris tot ac tanta sunt, vt in immenso aliarum super alias aceruatarum legum cumulo, fundum perspicere non liceat. Nam cum *Martiniani* indolis maxime sublimis, et celerrimae perceptionis sint, omne, quod simplex ac nudum est, nauseant, subtilia tantum, nodosa, atque implicita suspicientes.

Eadem est religionis facies, quae non in praxi, sed vanis speculationibus consistit. Ita ducentae ac triginta sunt opiniones

niones diuersae de forma, quae Deo fit attribuenda, et 396 de animarum natura et qualitate. Tempa, siue auditoria sacra, in quibus Theologia docetur, non frequentant *Martiniani*, vt audiant, quid vsui esse possit, et vt discant praecepta bene viuendi, ac moriendi, sed tantum vt audiant, qua arte, et qua ingenii subtilitate se exprimant oratores sacri, qui, quo obscurius loquuntur, eo audentius applauduntur, adeo, vt aegre audiant *Martiniani*, nisi ea, quae non intelligunt. Maior verborum cura est, quam rerum, oratoribus comptam magis phrasin, et teretem periodum, quam rationum neruos, ac iudicii limam affectantibus, et auditoribus non nisi blandimentis, ac sonantibus verbis attentionem commodantibus. Hinc nihil ausus sum dicere de religione christiana, quae nuda ac simplex est, et quam maxime commendat veritas non fucata.

Nusquam plaris aestimantur nouatores, quam in hac republica: quo difficilius, ac absurdus sit commentum, eo commendatius. Cum certo cuidam cercopitheco semel exposuissem naturam orbis terraquei, monstrassemque, superficiem eius-

eiusdem inhabitatam esse, confilium mox ille proposuit de perfodienda telluris crusta, et via ad superterraneos aperienda. Commentum istud mox omnium applausum tulit, et instituta est societas, siue *superterranei commercii consortium*, ad quod cateruatim mox accurrebant incolae, collatisque symbolis, *Actiones*, uti mercatores loqui amant, emercati sunt. At, turbata his motibus tota regione, variisque familiis per hasce *Actiones* ad extrema redactis, stoliditatem commenti tandem perspicientes, ab incepto destiterunt. Ob istam tamen stultitiam, quae reipublicae tanti steterat, nil mali passus est nouator, quin insuper, ob nobilitatem facinoris, omnium laudes emeruerit, adeo, ut dicere solerent Martiniani: *quamuis conatus successu destitutus fuerit,*

magnis tamen excidit ausis.

Perscrutatus indolem huius gentis, conabar iisdem mediis aestimationem mihi aliquam apud *Martinianos* parere, nouoque commento fortem meam paulo meliorem reddere. Igitur postquam statum reipublicae huius examinaueram, vitia non pauca detexi. Videbam artificum sub-

subtiliorum omnia esse plena, opificiorum vero inopia regionem hanc laborare. Hinc legem proposui, de instituendis quibusdam opificiis, quae usus essent publico. At, cuncta huius indolis commenta, nil, nisi risum et contemptum, apud vanam istam gentem, quae crepundiis solis delectatur, pepererunt. Hinc ego in propriam meam stupiditatem inuectus sum his verbis: *Stupidus ac iners es, ac dignus, qui in facultate baiulorum ignobili canescas.* Animum tamen non plane despondebam, et cum animaduernerem, consiliis salutaribus me nil proficere, statui tentare, stultone an inepto aliquo commento difficultatem hanc eluctarer. Consilium aperio prudenti cercopitheco, qui sponte currentem stimulat his verbis:

Aude aliquid breuibus gyaris ac carcere dignum,

Si vis esse aliquid.

Et cum monstraret, non paucos hic fuisse, qui per solas nugas, ac per ea, quae pueri in faba se reperisse clamant, se commendabiles reddiderant, maxime vero per nouas quasdam vestimentorum formas, statui necesse mihi esse cum insanientibus furere.

furere. Igitur omnes artes ad signa vocans, Europaeorum stultissima commenta sedulo examinabam, tandemque, habito eorundem delectu, capitum ornamenta, quae nos *Peruccas* vocamus, hic commendare decreui. Videbam, caprarum in hac regione esse magnam copiam, e quarum lana *peruccae* quodammodo effingi possent. Et cum istud opificium beatus meus tutor diu exercuisset, artis eiusdem non plane rudis eram. Comparatis igitur lanis caprinis, effinxi *peruccam*, capiti meo conuenientem, ac ita ornatus, Syndico me sistebam. Obstupefcens ille ad nouum et insolitum phaenomenon, quid rei esset, rogat, moxque capiti meo ademptam, suo imponit, ad speculum properans, vt se ipsum eo ornatu intueretur. Tantum sibi ipsi tunc, cum nouo isto capitis tegmento, placuit, vt praee gaudio alte exclamauerit: *Diis proximus sum!* Coniugem suam mox arcessiuit, vt gaudii sui participem faceret. Illa non minori laetitia exultans, maritum amplexa, testatur, nil lepidum magis, ac gratum oculis suis fuisse, cui sententiae tota etiam familia suffragatur. Tunc ad me conuersus Syndi-

cus: *Si istud tuum commentum, inquit, o Kakidoran! Senatui aequè arriserit, ac nobis, summos in nostra republica honores tibi polliceri poteris.* Ego verò gratias humillimas agens, Excellentiae suae petitionem mox obtuli, ad Senatum deferendam. In eadem petitione commenti mei nobilitatem exaggeravi his verbis:

EXCELLENTISSIMI, GENERO-
SISSIMI, ILLVSTRISSIMI,
NOBILISSIMI, CON-
SVLTISSIMI

SENATORES,

„Naturalis ista propensio, qua feror in
„utilitatem publicam promouendam, im-
„pulsit me, ad excogitandum, et effingen-
„dum nouum istud, et adhuc ignotum ca-
„pitis tegmentum, quod hic humillime
„offero, et examini grauissimi vestri tri-
„bunalis subiicio, nullus dubitans, quin
„gratiosè excipiatur, maxime, cum com-
„mentum istud, ad gentis gloriam, ac or-
„namentum tendat, efficiatque, vt toti
„orbi innotescat, inclytam Nationem
„Martinianam, quantum inter omnes mor-
„tales virtute, ac animi dotibus eminent,
tantum

ITER SVBTERRANEVM. 227

tantum cultu quoque, et vestimentorum,,
ornatu, qui corpori venerationem ac,,
maiestatem conciliat, distingui. Testor,,
sancte, proprio me commodo non ve,,
lificari, ac proinde nullam laboris mer,,
cedem exigere: sat mihi erit, vtilitatem,,
publicam, ac gloriam gentis, pro modulo,,
virium mearum, promouisse. Si vero,,
hanc meam operam praemio aliquo di,,
gnam decernat Per- illustris Senatus, fa,,
uorem in me collatum, grato animo lae,,
tus amplectar, quo toto orbe munificen,,
tia eiusdem enitescat, aliique ad similia,,
aut maiora opera excudenda, acuantur.,,
Eo solo intuitu liberalitati Senatus popu,,
lique Martiniani non obnitor. Quod,,
reliquum est, fauori excellentium viro,,
rum me commendo.

PER ILLUSTRIS SENATVS

Martiniae,

die 7mo

Mensis Astral.

Seruus humillimus

Kakidoran.

P a

Tra-

Traditam hanc petitionem vna cum capitis tegmento, in Senatum iturus, secum portabat Syndicus. Audiui, eodem die cessasse omnes res forenses, tantum huius commenti examen omnium animos occupauerat. Cum suffragia ferrentur, laudatur species operis, commendatur manus artificis, acceptatur deuotio donantis, et praemium statuitur. In toto senatu tres tantum senatores erant, qui huic sententiae refragabantur: at male eo nomine audiebant, ac tanquam indocti, et inurbani, munereque senatorio parum digni, notabantur.

Facto senatusconsulto, in curiam arcessor, vbi senior cercopithecus assurgens, postquam nomine totius reipublicae gratias mihi egerat, simulque indicauerat, remunerandam pro merito fore operam meam, rogabat, quanto temporis spatio mihi opus esset, ad effingendum simile capitis ornamentum. Respondebam ego, sat mihi mercedis esse, quod artificium tantorum virorum applausum, et totius Senatus niueos emeruerit calculos: pollicitus sum aliam *peruccam* bidui spatio perficiendam, et, modo alii, in opere manuario exercitati simii, quos artem

tem docerem, mihi adiungerentur, posse vnus mensis intercapedine formari *peruccas*, quae toti ciuitati sufficerent, asseuerabam. At, hoc responso commotus, in haec verba prorupit Syndicus: „Absit, Ka-
kidoran, vt ornatus hic, toti ciuitati sit,
communis, et ob vsum nimis frequen-
tem vilescat! necesse enim est, vt eo,
nobilitas a plebe distinguatur. „ Iudicio
grauissimi viri omnes adstipulantur, ac iu-
bentur ciuitatis censores curam agere, ne
senatusconsultum violetur, neue promi-
scuo *peruccarum* vsum, nobilitas quid detri-
menti capiat, et insigne adeo ornamentum
plebeio contagio polluat. At, edictum hoc
eundem habuit effectum, quem cunctae
sumptuariae leges, cum discrimine ciuium
latae; nam eo maiorem transgrediendae le-
gis ardorem in plebe concitabat. Et cum
ornatus hicce mire omnibus placeret, ci-
ues e plebe ditiores, aut commendatione
amicorum, aut pecunia, titulos ac diplo-
mata nobilitatis a Senatu sunt emercati,
adeo, vt dimidia ciuitatis pars breui nobi-
litaretur. Tandem, cum e prouinciis etiam
supplices libelli afferrentur, consultum
duxit Senatus, edictum antiquare, et vni-

cuique *peruccarum* vsum permittere, adeo, vt cum voluptate totam gentem *peruccatam* (sit venia verbo!) viderem, antequam Martinia egressus sum. Lepidum sane spectaculum erat, crinitos hos simios intueri. Tantum toti genti placuit commentum, vt nouam epocham statuerit; nataque inde est aetas crinita in annalibus Martinianis.

At, vt ad me ipsum redeam, encomiis cumulatus, ac purpureo tectus pallio, vehiculo Syndici domum reportor; adeo, vt baiulus iste, qui nuper collega meus fuerat, iam equi officium mihi praestiterit. Ex eo quoque tempore ad propriam Syndici quadram fui admissus. Post laetum istud fortunae meae praeludium, inceptum opus perficere aggressus sum, sociaque eorum opera, qui mihi adiuncti erant, tot breui adornavi *peruccas*, quot toti Senatui erat opus: et, postquam integrum mensem in isto opere desudaueram, affertur mihi Nobilitatis Diploma, his verbis conceptum:

„Ob praeclarum istud, et reipublicae
 „salutare commentum, quo sibi totam
 „Martinianam gentem deuinctam reddi-
 dit

dit Kakidoran, e ciuitate, Europa dicta, oriundus, decreuimus, eundem nobilitate donare, adeo, vt ipse cum haeredibus suis, ex hoc tempore, veri et genuini Nobiles censeantur, cunctisque priuilegiis, iuribus, ac immunitatibus, Nobilitati Martinianae propriis, fruantur. Porro statuimus, nouo auctorem nomine ornare, adeo, vt loco Kakidoran, nominetur, *Kikidorian*. Denique, cum nouus iste status, nitoris quandam necessitatem imponat, annum stipendium 200 Patarorum, quo nouam dignitatem tueatur, statuimus. Datum in Senatus Curia, Martiniae, 4to die mensis Merian, sub maiori Senatus sigillo.

Ita a vili baiulo in virum nobilem transformatus, in summo honore, et felicitate aliquandiu viuebam. Et cum animaduenterent *Martiniani*, gratia me apud Syndicum valere, amicitiam meam, ac fauorem, omnes venabantur. Adulatio captantium eo vsque progrediebatur, vt carmina panegyrica mihi certatim offerrent, ignotasque mihi virtutes affingerent. Nonnulli, quamuis scirent, me ignoti orbis ciuem esse, maiores meos longa

deducere virga, ac genealogiam a primis saeculis deriuare non dubitarunt. At, parum gratae mihi erant eiusmodi computationes, cum gloriosum non putarem, a simiis descendere. Porro, cum solitum sit *Martinianis*, caudas optimatum laudibus celebrare, eodem fere modo, quo Poëtae nostri formas virginum praedicare solent, vates quidam, gratiam meam aucupantes, caudae meae praestantiam, quamuis nulla mihi esset, carminibus celebrarunt. Breuis ero: adulatio eorum in tantum excreuit, vt quidam non infimi ordinis vir, quem tamen respectu familiae nominatim indicare supersedeo, vxorem suam vtendam, fruendamque mihi offerre non erubuerit, stipulatus pro ista liberalitate intercessionem meam apud D. Syndicum. Sordida haec assentatio, cui tota gens dedita est, efficit, vt annales Martiniani legi vix mereantur ratione materiae, quae nil nisi encomiorum insulsam farraginem complectitur, quamuis dictio nitida vbi-que ac elegans sit: Hinc terra haec meliores Poëtas quam Historicos producit. Et constat, nusquam dari Poëtas sublimiores; id quod insigni *Martinianorum* imaginationi adscribitur. Pro-

Prospera satis valetudine in hac terra diu vsus fui, quamuis aestus, quem perpetua solis praesentia parit, haud parum mihi molestus esset. Aluo quidem cita, et accedente febris rapida, semel decumbentem; at exiguae durationis erat febris: et testari possum, Medicum, cuius opera tunc vsus sum, ipso morbo molestiorem mihi fuisse, ob garrulitatem, quae huic genti propria est. Cum in isto statu opus mihi esset Medico, sponte mihi officium obtulit Doctor quidam medicinae, ad cuius adspectum risum continere nequibam, cum idem esset, quo tondente nuper mihi barba sonuerat. Roganti mihi, qui tam subito e tonsore in Doctorem medicinae transformari potuisset, respondet, se ex vtraque arte quaestum facere. Hoc audito, cum dubius essem, an salutem meam tali polyhistori tuto committerem, diceremque, malle me Medicum, qui solam medendi artem profitetur, sancte ille iurabat, talem Medicum in hac ciuitate non dari. Hinc curationi eius me subicere cogor. Auxit admirationem meam Medici festinatio, nam potionem, quam haurirem, mihi praescripta, subito semel

abiit, indicans, se diutius mecum commorari non posse, cum aliis negotiis, quibus distractus, eodem tempore tenebatur, auocaretur. Cum rogarem, quaenam essent negotia, tantam festinationem poscentia, respondit, adesse iam horam, qua in curia ciuitatis minori solitum munus obiret, cum simul Notarius aut scriba esset. Istam polymathiam passim in hac terra exerceri videbam, vbi nemo dubitat, multa simul opposita munera suscipere. Confidentiam istam dat mira ista ingenii velocitas, qua negotia celeriter expediunt. At, e variis erroribus, ac soloecismis hic commissis, didici, ignea haec ingenia reipublicae ornameto potius quam vsui esse.

Postquam biennii tempus in hac regione, qua baiulus, qua Nobilis, transegeram, incidi in casum quendam inopinatum, qui paene exitialis mihi fuit. In palatio Excellentiae suae mirum fauorem adhuc expertus eram, et singulari beneuolentia me prosecuta fuerat coniux Syndici, adeo, vt inter amicos eius primum locum tenere viderer. Saepe me priuato colloquio dignata erat, et, licet praesentia mea videretur mire delectari, attamen

ea me semper allocuta erat verecundia, ut officia eius non nisi in bonam partem interpretarer, nec suspicari possem, fomittem huius benevolentiae impurum esse amorem, maxime in matrona, quae inter simias non minus virtute, quam maiorum imaginibus spectabilis erat. At, procedente tempore, e sermone eiusdem aequiuoco non nihil suspicionis mihi natum est: hanc auxerunt

*Et color, et macies, et vultus, et humida
saepe*

Lumina, nec causa suspiria mota patenti.
Tandem oculorum caligo discutitur, cum virgo quaedam epistolam mihi afferret huius sententiae:

DVLCISSIME KIKIDORIAN!

„Praeclari natales, ac insita sexui nostro verecundia, amoris scintillas sub corde meo diu latitantes, ne in incendium prorumperent, adhuc cohibuerunt. Iam vero penitus oppressa, amoris violentiae resistere ulterius non valeo.

*Miserere fatentis amorem,
Et non fassuræ, nisi cogeret ultimus ardor.*

P T A R N V S A.

Haud

Haud verbis exprimere possum, in quantum me aestum coniecerit inopina haec amoris testatio. At, cum satius ducerem, vindictae furentis matronae exponi, quam infami, cum creatura heterogenea, commercio, iura naturae turbare, responsum dedi his fere verbis:

CLEMENTISSIMA DOMINA!

Perpetuus iste fauor, quo me profectus est excellentissimis Syndicus, ampla, quae in immerentem contulit beneficia, petiti morales impossibilitas, et innumerae aliae causae, quas enumerare supersedeo, exposcunt, ut irae et indignationi Dominae meae potius me subiiciam, quam, ut in rem consentiam, omnium bipedum nequissimum, et improbissimum me reddituram. Solicitor ad ea, quae morte mihi acerbiora sunt; officium mihi iniungitur, quod absque ignominia illustrissimae Familiae praestari nequit: Nam officium est, quod ipsi imperanti maxime officit. Testor igitur sancte, voto Dominae me annuere non posse, quamuis in omnia alia caecam obedientiam pollicear

Kikidorian.

Finis

Finitae epistolae hoc monitum subnexui:

*Aspice, quantum
Aggrediare nefas; et, dum licet, effuge
crimen.*

*Ante oculosque tuos rectum, pietasque pu-
dorque*

Consistent, et terga dabit deuicta Cupido.

Responsum hoc, annulo meo signatum, ei-
dem virgini referendum Dominae tradidi.
Effectum habuit, quem ominabar; nem-
pe quod amor in acerbissimum odium fu-
erit versus,

*Dolor ora repressit,
Verbaque quaerenti satis indignantia lin-
guae*

*Defuerunt: nec flere vacat, sed fasque
nefasque*

*Confusura ruit, poenaeque in imagine to-
ta est.*

Aliquamdiu tamen vindictae tempus di-
stulit, donec epistolam amatoriam, quam
mihi scripserat, reciperet. Reddita epi-
stola, subornauit nonnullos, qui iureiu-
rando testarentur, absentis me Syndici tha-
lamum

lamum polluere voluisse. Fabula haec tanta arte, ac verisimilitudine acta fuit, ut Syndicus de rei veritate non dubitans, in carcerem me conici iusserit. In isto rerum articulo vnica mihi salutis via erat falsi criminis confessio, ac misericordiae dominicae imploratio, qua aut iram frangendam, aut poenam mitigandam sperabam. Nam cum domo potentissima litigare, praesertim in ea regione, vbi non merita causae, sed sola personarum qualitas respicitur, stultum mihi videbatur. Hinc omissa omni defensione, in fletus et abiectissimas preces me conieci, non poenam deprecatus, sed mitigationem poenae implorans.

Ita confessione criminis, quod nunquam somniaueram, a poena capitali liberatus, ad perpetuam captiuitatem damna-
bar. Diploma Nobilitatis mox mihi ademptum, a carnifice discerptum fuit, ipse ergastuli naualis candidatus, in triremem abstrahor, seruilibus ministeriis initiandus. Nauigium publicum erat, quod paratum stabat itineri in *Mezendoros*, siue terras paradoxas; quod iter statò anni tempore,
scil.

scil. mense *Radiv*, suscipi solet. Aduentantur ex his terris merces, quas *Martinia* non patitur; adeo, vt terrae istae *Mezendoricae* *Martinianis* quasi *Indiae* quaedam sint. Societatem commercii *Mezendorici* componunt mercatores, tam nobiles, quam plebei, inter quos merces redeuntis nauigii pro rata, siue pro numero *Acti-
onum*, siue symbolarum diuiduntur. Nauigia velis ac remis impelluntur, et biga captiuorum vnique remo assignatur. Ad tale ego ministerium in hoc itinere damnabar. Quo animo iugum istud subirem, facile est conicere, maxime, cum nulla noxa commeruerim inter sceleratos, feruili labori, ac flagris exponi. Inter *Martinianos* varia, pro diuersis animorum motibus, de hoc casu erant iudicia. Hi meruisse me quidem poenam credebant, at, quem premebat atrocitas criminis, peractae damnationis miseratio tuebatur. Illi meritorum meorum aliquam rationem habendam, eoque nomine poenam saltem mitigandam iudicabant. Honestissimi simii, falso me accusatum, inter se mussitabant, at, nemo ausus est, palam causae meae patrocinari, metu potentium accusatorum. Calamita-
tem

tem igitur patienter ferre decreui, et maximum afflicto solatium erat futura nauigatio; cum nouitatis auidissimus sperarem, in hoc itinere miras ac stupendas res visurum, quamuis cunctis, quae a nautis narrabantur, fidem non haberem, nec in animum inducere possem, tot ac tanta in rerum natura dari portenta. In naui nostra diuersi erant interpretes, quorum opera societas Mezendorica in hisce expeditionibus utebatur; nam horum ministerio emptionis venditionis contractus fiebant.

CAPVT XI.

NAVIGATIO IN TER-
RAS PARADOXAS.

Antequam ad descriptionem huius nauigationis progredior, censores tetricos, ac rigidos moneo, ne frontem nimis contrahant ad narrationem rerum, quae naturae aduersari, ac proinde omnem fidem excedere videbuntur.

*Non equidem hoc studeo, bullatis ut mihi
nygis*

*Pagina turgescat; dare pondus idonea
sumo:*

Refero incredibilia, sed vera, et quorum ipse oculatus testis sum. Rudes ac indocti, qui extra limina patriae pedem non protulerunt, cuncta iudicant fabulosa, quibus ab infantia non assueuerunt. Docti vero, maxime rerum Physicarum gnari, qui experientia didicerunt, quam ferax varietatum sit natura, aequiora de rebus, quae narrantur, insolitis, ferunt iudicia.

Q

Quis

Quis tumidum guttur miratur in Alpibus?

aut quis

In Meroë crasso maiorem infante mamillam?

*Coerula quis stupuit Germani lumina,
flauam*

*Caesariem, et madido torquentem cornua
cirro?*

*Nempe, quod hoc illis natura est omnibus
vna.*

*Ad subitas Thracum volucres nubemque
sonoram*

*Pygmaeus paruis currit bellator in ar-
mis;*

*Mox impar hosti, raptisque per aëra
curuis*

*Vnguibus a saeua fertur grue. Si videas
hoc,*

*Gentibus in nostris risu quatiare: sed
illic,*

*Quanquam eadem assidue spectentur prae-
lia, ridet*

*Nemo, ubi tota cohors pede non est altior
vno.*

Inuenti sunt olim in Scythia homines, vnum
oculum in medio frontis habentes, dicti
Arimaspi. Alii sub eadem coeli plaga
vesti-

vestigia pedum habentes retro porrecta. In Albania nati fuere homines, qui in pueritia canescebant. Sauromatae tertiis semper diebus cibum capiebant, medio abstinentes. In Africa celebrantur certae familiae hominum, voce, ac lingua effascinantium. Fuere in Illyriis, qui interimebant videndo, quos diutius irati aspiciebant, quique pupulas in singulis oculis binas habebant. In montibus Indiae reperti sunt homines caninis capitibus, et latrantibus, aliique, oculos in humeris habentes. In extremis Indiae detecti sunt quidam, corporibus hirtis, et auium ritu plumantibus, nullo cibatu vescentes, sed spiritu florum, naribus hausto, victitantes. Quis haec et similia credidisset, nisi Plinius, autor grauissimus, non audisse, neque legisse, sed vidisse se omnia, sancte testatus fuisset? Ecquis denique credidisset, terram esse concauam, ac in visceribus eiusdem contineri solem, et planetas, nisi experientia mea mysterium istud fuisset detectum? Quis credidisset, terram dari, ab arboribus ambulantiis, ac ratione praeditis, inhabitatam, nisi eadem experientia omnem dubitationem excussisset?

Nemini tamen ob incredulitatem dicam scribam; nam fateor, eundem mihi ipsi, ante susceptum hoc iter, fuisse scrupulum: splendidas esse fabulas, et meras credebam nugas, quae a nautis narrabantur.

Initio mensis Radir

Vela damus, vastumque caua trabe currimus aequor,

prospero aliquot dies vento vsi; quocirca ferias egimus remiges, cum plenis euntibus velis, remigio non esset opus. Quarto vero die

Vela cadunt, remis insurgunt haud mora nautae,

Adnixi torquent spumas, et coerulea verunt.

Laborem hunc valde mihi esse molestum cum animaduerneret nauclerus, vacationem mihi per interualla concessit, et tandem a feruili hoc ministerio me penitus liberauit. Cur istam exercuerit humanitatem, an, quia infontem me credebat, an vero, quod ob insigne *peruccarum* inuentum, meliori me sorte dignum iudicabat, dicere nequeo. Ipse tres *peruccas* secum

secum duxerat, quas mihi crispandas, et comendas tradidit, adeo, vt subito e remige in crinium concinnatorem transformerer. Ista naucleri in me humanitate effectum est, vt quoties portum quendam intrauimus, in eorum semper numero essem, qui exscensionem in terram fecerunt. Quo facto, data mihi fuit occasio curiositati meae abunde satisfaciendi.

Sulcantibus mare, diu nihil memorabile obuium fuit; at, postquam conspectum litoris amisimus,

Emersere feri cano de gurgite vultus.

Sirenes erant, quae, quoties venti posuerant, et subsederant vndae, rati adnabant, eleemosynam petentes:

*Prima hominis facies, et pulcro corpore
virgo*

*Pube tenus, postrema immuni corpore
Pristis.*

Lingua earum Martinianae erat confinis, adeo, vt nautarum nonnulli, absque interprete, cum iisdem fabulari potuerint. Vna earum, cum offam carnis petenti

dedissem, attentius me aspiciens, exclamabat:

Heros euades, cunctis dominaberis oris!

At, ad omen istud, tanquam ad vanam adulationem, subridebam, quamuis sancte testarentur nautae, in praedictionibus raro falli sirenes. Post iter octidui tandem conspicati sumus terram, quam nautae *Picardaniam* vocabant. Intrans portum, circumuolabat pica, quam telonii inspectorem generalem asseuerabant, et virum quidem grauissimum. Vix ego risum continui, cum audirem picam tanto munere fungentem, cumque viderem, aerarii ministrum

*per liquidum sublimibus aëra
pennis
Currere, et aethereo corpore librare vo-
latu.*

E forma telonii praefecti iudicabam, muscas fore custodes, ac telonii ministros.

Postquam nauim nostram ter circumuolauerat, terram repetens, mox cum tribus minoribus picis reuertitur, ac in pro-ram nauis se demittit. Cachinnis mihi
ilia

ilia fere soluebantur, cum viderem, vnum ex interpretibus nostris cum veneratione has picas accedere, et longos cum iisdem sermones serere. Aduentus earum causa, erat mercium examen; ex more enim inquirere debebant, ecquid mercium prohibitarum, in primis herbae vulgo dictae *Slac*, sub sarcinis lateret. Herbae huius inuestigandae causa omnes nauigii angulos perreptare, sarcinasque, ac loculos excutere solent, quoniam inuectio eiusdem a magistratu seuerè prohibita est. Nam cum hac herba multas egregias, et necessarias merces commutare solent incolae, quo fit, vt herbarum *Picardanarum*, quae tamen eidem vsui inseruire possunt, pretium diminuatur; adeo, vt *Picardani* in eo Europaeis nostris sint similes, qui res appetunt, ob id solum, quod e remotis terris apportantur, ac sub alio coelo nascuntur. Telonii inspector generalis, postquam cum interpretibus nostris diu fabulatus erat, sub nauis tabulata cum reliquis, quae aderant, picis descendit, indeque reuersus, torue nos adspexit, indicans, commercium nobis cum *Picardanis* prohibitum fore, quoniam contra foedera

egimus, merces vetitas asportando. At, nauclerus experientia edoctus, quibus mediis ira inspectorum telonii mitigetur, frementi aliquot libras herbae *Slac* dono dedit, moxque deferbuit bilis, et licentiam nobis concessit exonerandae navis.

Hoc facto, ingens picarum caterua aduolat. Mercatores hae omnes erant. Nauclerus vero exscensionem in terram facturum, me cum nonnullis aliis sequi iubet, adeo, ut quatuor numero fuerimus, qui naui egrediebamur, nempe ipse nauclerus, ego, et duo alii simii, quorum alter erat Consiliarius commercii, alter vero interpretes. Ad prandium inuitati fuimus ab inspectore generali; at nulla erat mensa, cum sedilibus uti nequeant *Picardani*, quocirca in medio pavimento mappae sternuntur. Lautae et magnificae apponebantur fercula, sed patinis minutissimis, et, cum culina posita esset in superiori aedium contignatione, cum singulo ferculo picarum quadriga, quasi per impluuium descendebat. Finito prandio, Praefectus vectigalium ad bibliothecam suam nos ducit. Ingens erat librorum
appa-

apparatus, sed minuti omnes, adeo, ut volumina maiora, et in folio, calendaria nostra vix magnitudine exaequant. Vix mihi temperabam, cum viderem Bibliothecarium ad superiores loculos euolare, ut libellos in octavo, ac duodecimo depromeret. Quod reliquum est, parum ab aedibus nostris, structura et apparatu, differunt aedes *Picardanae*; cubilia vero prope tectum suspensa, veluti auium nidi stant. Quaeret hic quispiam, qui fieri possit, ut a picis, quae inter aues minorum gentium sunt, tantae molis aedificia exstruantur? At patuit e domo, tunc temporis e fundamentis exstruenda, rem fieri posse; nam opus simul vrgebant aliquot operariorum millia, adeo ut multitudo ac facilitas volandi, virium defectum quodammodo supplerent. Hanc ob causam eadem fere celeritate, qua domus nostrae, *Picardana* aedificia eriguntur. Vxor inspectoris non apparuit, utpote puerperio impedita; nam non egrediuntur puerperae, quam diu inuolucres adhuc sunt infantes, sed breui, plumantibus iam iam pullis, in publicum prodituram ait maritus.

Haud diu in hac regione haesimus, quo circa statum regionis, incolarumque indolem ac mores delineare nequeo. Ingens tunc temporis animorum erat motus, ob bellum, inter *Picardanos* et vicinos Turdos, nuper conflatum, maxime cum postridie aduentus nostri nunciaretur, ingenti praelio aërio a Turdis fusos fuisse Picardanos; quocirca dux exercitus, cognita causa, sententiam tulit, ut alarum sectionem pateretur, quae poena hic grauis existimatur, et parum a capitali supplicio differt. Facta mercium permutatione, vela ventis damus. Vidimus haud procul a litore plumis constratum aequor, ac, e pennis, quas per maria inanis spuma torquebat, coniecimus, locum eum esse, ubi praelium habitum fuit inter Picas et Turdos.

Post tridui prosperam nauigationem, adpulimus litori terrae musicae. Iacta ancora, terram petimus praeunte interprete nostro cum instrumento musico, quod vulgo dicimus *Bassum*. Valde ridiculum id mihi videbatur, cum, quem in finem hac sarcina se onerasset, non caperem. Cum omnia deserta videremus, et
 nullum

nullum creaturae vestigium vsquam appa-
 reret, iubet nauarchus aere canoro aduen-
 tum nostrum incolis indicare, moxque ad
 tubae sonitum accurrebant circiter triginta
 instrumenta musica, siue *Bassi* vnipedes.
 Vera mihi incantatio hoc videbatur, cum
 nihil in toto itinere stupendum magis vi-
 dissem. *Bassi* isti *Violini*, quos esse inco-
 las huius terrae comperiebam, hunc in
 modum formati erant. Superne collum
 erat oblongum cum capite minuto, ipsum
 corpus angustum et contractum, cortice
 quodam laeuigato erat obductum, adeo,
 vt inter corticem istum ac corpus, vacuum
 esset relictum spatium. Supra ventris
 vmbilicum natura posuerat pectinem, siue
 fellam cum quatuor chordis. Tota ma-
 china vno tantum pede nitebatur, adeo, vt
 cuncti singulis cruribus saltuatim curren-
 tes, viuacissima pernitate campos trans-
 mitterent. Ut verbo me expediam: vera
 crederes instrumenta musica, ob figurae si-
 militudinem, nisi quod duas haberent
 manus ac brachia. Altera manu tenebant
 plectrum, altera chordas pulsabant. In-
 terpres noster ad colloquium incolas pro-
 uocans, instrumentum, quod secum por-
 tauerat,

Susti-

*Sustinet a laeua, tenuit manus altera
plectrum,*

*Artificis status ipse fuit: tum stamina do-
cto*

Pollice sollicitans,

mox responsum e chordis sonantibus tulit, adeo, vt alternis vicibus, diu modulando, sensus exprimerent. Initio non nisi *Adagio* modulantur, idque satis harmonice, mox vero ad dissona dilabuntur, quae auribus obstrepunt. Tandem vero musica in dulcisonum, et gratum *Praesto* terminatur. Id quod cum nostri audirent, gaudio exultabant, dicentes, de pretio mercium iam esse conuentum. Patuit mox, primum *Graue* nil nisi sermonis denotasse praeludium, ac in mutuis salutationibus constitisse. Durantibus vero dissonantiis, de pretio fuisse disputatum, ac tandem dulcisonum *Praesto* significasse negotiorum felicem transactionem: nam paulo post exonerata fuit nauis. Inter merces, quae huc afferuntur, maximi momenti est colophonium, quo plectra, siue arcus, loquelae instrumenta, oblinunt terrae musicae incolae. Hinc criminis

con-

conuicti, plectri priuatione ex iudicis
 sententia mulctari solent, et perpetua ple-
 ctri priuatio instar poenae capitalis est.
 Cum litem, foro nobis vicino, iudicari
 audirem, eo accurrebam, processum iuris
 musici auditurus. Caufidici loco sermo-
 nis plectra mouebant, e chordis ventri
 impositis sonum elicientes. Durante
 actione, non nisi dissonantiae exaudie-
 bantur, adeo, vt in argutis, ac gestuosis
 manibus omnis eloquentia resideat. Finita
 vero litis disceptatione, exurgens iudex,
 arrepto plectro, *Adagio* modulabatur, quod
 idem est, ac sententiam pronuntiare; nam
 aduolarunt subito sententiae executores,
 damnato plectrum adempturi. Pueri hic
 speciem praebent instrumentorum, quae
 nos vocamus *Stokviolon*. Iisdem nulla
 dantur plectra, antequam tertium annum
 impleuerint. Quartum annum ingressi,
 in scholas mittuntur, vt a praceptoribus
 discant, plectrorum reciprocatione sonos
 chordarum elicere, hoc est, quod nos
 dicimus, in literis erudiri, manentque sub
 informatorum ferulis, donec rite modu-
 lari, ac absque chordarum stridore plectra
 reciprocare didicerint. Mire passim ab
 his

his pueris, modulando nos persequentibus, vexabamur. Interpres noster loquelae musicae gnarus, colophonium emendicare afeuerabat symphonicos pueros. Dum mendicabant, sonum grauem siue *Adagio*; cum vero compotes votorum facti essent, celerem et acutum sonum, seu *Praesto* ediderunt: nam ita gratiarum actio exprimi solet. Repulsa vero omnem istum Heliconem exanimat.

Rebus nostris bene, et ex voto peractis, circa finem mensis *Cusan*, terram musicalem relinquimus, ac post aliquot dierum nauigationem conspicamur noua litora, e quorum foetido odore coniecimus, *Pyglossiam* esse. Incolae huius terrae hominibus haud sunt dissimiles; distant in eo, quod ore destituti, per posteriora loquantur. Primus, qui ad nauim nostram accessit, opulentus erat mercator. Ille, secundum gentis consuetudinem, per posteriora nos salutabat, moxque de pretio mercium pacisci incipiebat. At, magno meo malo tunc aegrotabat tonsor noster, quocirca *Pyglossiani* tonsoris opera uti cogebam. Nam, cum tonsores hic loquaciores fere sint

sint Europaeis, tetro, dum barbam rade-
 bat, odore stabulum repleuit, adeo, vt
 post discessum eiusdem thura adolere coa-
 cti fuerimus. Adfuetus iam adeo eram
 rebus stupendis, ac naturae aduersis, vt ni-
 hil paradoxon amplius videretur. Cum
 ingrata ac molesta ob hoc vitium nobis
 esset conuersatio cum *Pyglossianis*, iter
 maturantes, paulo ante tempus definitum
 ancoras soluimus, maxime, cum a diuite
 quodam *Pyglossiano* ad coenam inuitati fu-
 erimus. Ad inuitationem enim humeros
 contraximus omnes, et nemo condicere
 voluit, nisi sub lege perpetui, dum coe-
 naremus, silentii. E portu abeuntibus,
Pyglossiani in litore stantes, felicem nauig-
 ationem per posteriora optabant, et cum
 ventus e litore flaret, nutu et manuum
 signis, vt salutationibus parcerent, mo-
 nebamur. Nam et nimia vrbalitas mole-
 stiam parere potest. Merces, quas huc
 afferunt *Martiniani*, sunt aquae rosarum,
 balsamum, et diuersa aromatum fragran-
 tium genera.

Cursum hinc dirigimus ad terram
 glaciale, foedam adeo horrendamque ad-
 spectu, vt nulla vnquam regio infelicio-
 rum.

ac miseratione dignior mihi sit visa, cum non nisi montes, perpetua niue tecti, oculis sistuntur. Inter montium cacumina, vbi nullus admittitur sol, sparsim habitant incolae, qui omnes e glacie sunt formati. Nam quicquid inter vertices rupium est, infesto rigore, et aeterno gelu premitur omne. Hinc quoque perpetua est caligo; et, si qua lux detur, sola pruina albicans est. At, subiectae valles exustae flammis, et crematae vapore torrentur. Hinc incolae in valles descendere, nisi turbido et caliginoso coelo, non audent; et quam primum minimum solis radium conspiciantur, aut ad montes reuertuntur, aut in cauernas se praecipites dant. Saepe vsu venit, vt e montibus descendentes, in itinere aut liquecant, aut aliud malum subeant. Hinc legum ruptores, aethere caligante, in planitiem deducti, palo alligantur, incendio fideris exponendi. Terra haec omnigena producit mineralia, excepto auro. Mineralia haec cruda ab aduenis mercatoribus auferuntur; nam indigenae caloris impatientes, metalla excudere nequeunt. Creditur commercium glaciale omnium *Mezendoricorum* maxime fructuosum. Omnes

Omnes hae terrae, quarum conspectum dedi, parent magno Imperatori regionis *Mezendoricae* proprie sic dictae; vnde reliquae a nauigantibus vulgo cognominantur insulae *Mezendoricae*, quamuis propriis nominibus a se inuicem discriminentur, vti in itinerario hoc monstratum est. Istud non minus amplum, quam mirabile imperium, huius itineris terminus est ac centrum. Post nauigationem octidui, ad metropolin imperialem peruenimus, vbi, quicquid de societatibus animalium, arborum, ac plantarum cecinerunt Poëtae, hic reuera existereprehendimus. Nam *Mezendoria* tanquam communis patria est animalibus, arboribus, ac plantis, ratione praeditis. Quoduis ibi animal, quaeuis arbor, ius ciuitatis acquirit, modo regimini, ac legibus publicis se subiiciat. Crederes quidem, mixturam tot creaturarum diuersae formae, et diuersae oppositaeque naturae, confusionem ac turbas parere debere. At, ipsa contrarietas felicissimum producit effectum, virtute prudentissimarum legum ac constitutionum, quae miscellaneis his subditis, pro naturae ac ingenii modulo, ne-

R

gotia

gotia ac munera, vnicuique apta et conuenientia assignant. Ita ex. gr. e gente leonum, ob insitam magnanimitatem, desumuntur imperantes: Elephanti, ob iudicii acrimoinam, membra magni senatus fiunt: ad aulica officia admouentur chamaeleontes, cum variabiles sint, ac temporarii. Militiam terrestrem componunt vrsi, tigres, et id genus bellicosa animalia: in militiam vero naualem cooptantur boues et tauri. Nam cum simplices ac honesti, at parum simul morati, duri, et inflexibiles sint nauatae, cumque vitam sectentur, rudi elemento, cui subsunt, conformem, nautica ministeria iisdem assignantur. Seminarium quoque est vitulorum, siue tyronum militiae nauticae (*Zee-Cadetten*), e quibus nauarchi ac praefecti maritimi desumuntur. Arbores, ob natiuam temperiem, vulgo fiunt iudices: Anseres summorum tribunaliu sunt aduocati, et picae in curiis inferioribus causas agunt. Vulpes plenipotentarii, legati, consules, agentes, ac secretarii legationum fiunt. Corui bonorum haereditariu, siue iacentis haereditatis administratores vulgo fiunt. Capri sunt Philosophi, in primis vero Grammatici,

matici, idque respectu qua cornuum, quibus aduersarios, ob res leuissimas impetere, ac arietare solent, qua barbarum venerabilium, quibus inter omnes creaturas sunt spectabiles. Equi sunt consules ac senatores ciuitatum: Proprietarii, siue fundorum ruralium domini, ac agricolae serpentes, talpae, glires ac mures. Aues cursorum et nuntiorum munera implent. Asini, ob vocis stridorem, sunt diaconi. Lucinae cantorum ac tibicinum officiis funguntur. Galli gallinacei urbium sunt vigiles, qui excubias agunt. Canes portarum custodes. Lupi sunt quaestores aerarii, teloniorumque inspectores, et accipitres eorundem sunt ministri.

Egregiis his institutis efficitur, vt muneribus publicis optime sit prospectum, ac, vt omnia strenue, et concinno ordine agantur. Debet igitur hoc imperium exemplar esse, quod in rebus publicis constituendis exscribant Legislatores. Nam, quod tot alibi dentur miseri, et muneribus impares viri, oritur non tam a subditorum hebetudine, quam a prauo ac peruerso ingeniorum delectu: hoc vero rite ac solite habito, ac viris prudentibus et stre-

nais, non ob quoduis meritum, sed ob fingularem, ad certa munera aptitudinem, promotis, publica passim munera egregie administrabuntur, et aeternum florebit respublica. Quam salutare hoc institutum sit, imperii huius exemplum euincit. Testantur annales *Mezendorici*, trecentis abhinc annis, ab imperatore *Lilako*, antiquatam hanc legem, muneraque publica promiscue collata in omnes, modo praecelari aliquid fecissent, aut virtute aliqua conspicui essent. At, promiscua haec munerum distributio, tot tantasque turbas eiebat, ut actum breui de republica videretur. Ex. gr. Lupus rebus aerarii egregie administratis, ob meritum istud maiorem sibi dignitatem deberi contendens, fit senator: arbor vero, ob vim iudicandi spectabilis, idem ob meritum, aerario praeficitur. Promotione ista praepostera, duo simul strenui viri, reipublicae prorsus inutiles redditi sunt. Porro caper, siue Philosophus, qui ad coelum a scholasticis, ob constantiam in defendendis mordicis thesibus suis, tollitur, laudibus his inflatus, splendidum aliquod munus aucupatur, et primum in aula vacantem locum petit, ac obtinet.

obtinet. Chamaeleon vero, ob morum urbanitatem, et quod tempori obsecundare nouerit, ob istud meritum professione academica, quam ambit ob lucrum, donatur. Hoc efficitur, vt ille non minus absurdus fiat aulicus, quam strenuus fuerat Philosophus: hic vero ex optimo Philosopho, in aulicum ineptissimum transformetur. Nam constantia ista in defendendis opinionibus, quae philosophum ornauerat, aulicum deformat, cum leuitas ac fluctuatio in aulis sint virtutes cardinales, et aulicus, non tam id, quod verum est, quam id, quod tutum, sectans, prout ad spectus aulici sunt, varias induit formas. At, quod vitium est in aulis, virtus audit in scholis, vbi ardor iste sententiam mordicus propugnandi, strenui ac gnauis viri sit nota. Vt breui praecidam: cuncti simul subditi, etiam ii, qui ob certas animi dotes inter alios eminuerant, hac legis mutatione redditi sunt nauci, ac nullius vsus, ac respublica nutare coepit. Quocirca, cum in praecipua omnia ruerent, prudentissimus quidam elephas, siue senator, nomine *Baccari*, malum istud Imperatori pathetice exposuit. Impera-

tor de rei veritate conuictus, vitio huic mox obicem ponere decreuit. Reformatio hunc in modum processit: non omnes simul officiis remouebantur; nam ita agendo, remedium morbo peius fuisset: at, vacantibus officiis, vnusquisque, relicto, cui impar erat munere, ad nouum, cui aptior erat, transferebatur. Ob hanc patriae praestitam operam, cuius egregius mox innotuit effectus, *Baccari* posita fuit statua, quae adhuc in foro *Mezendorico* conspiciendam se praebet. Ex eo tempore antiquae leges sancte obseruantur.

Testatus est interpretes noster, historiam hanc narratam sibi fuisse ab ansero quodam, quem arcta familiaritate complectebatur, quique inter consultissimos totius vrbs cauidicos numerabatur. Multa in hac regione insolita, imo prorsus stupenda occurrunt phaenomena, quae alienigenarum, ac peregrinantium oculos in se conuertere queant. Solus iste adspectus diuersi generis animalium, scil. vrforum, luporum, anserum, picarum etc. regionibus ac vicis vrbs inerrantium, ac sermones

mones ferentium, admirationem simul ac voluptatem apud infuetos id genus spectaculorum excitat. Primus, qui nauem nostram ingressus est, lupus erat macilentus, siue telonii inspector, stipatus quatuor accipitribus, siue ministris, quos Europaei *Visitatores* nominant. Hi e mercibus auferebant, quicquid ad palatum erat, eo que satis indicabant, in arte, quam profitebantur, bene esse institutos, ac ad vnguem omnia scire. Nauarchus, pro solita sua benignitate, quoties naui egrediebatur, me sibi comitem adiunxit. In terram exscendentibus, primus obuius fuit gallus gallinaceus, qui, postquam pro more causam itineris, ac patriam sciscitatus fuerat, aduentum nostrum telonii praefecto indicabat. Humaniter ab eodem excepti, ad coenam inuitamur. At, vxor illius, cuius formam inter lupos celebrari audiimus, non aderat. Absentiae causa, prout ab aliis accepimus, erat zelotypia mariti, qui non consultum duxit, tantae formae mulierem conspiciendam praebere aduenis, maxime vero nautis, qui longa continentia exhausti, ac esurientes, matronas ac virgines, in portum delati, ardenter ve-

nari solent. Variæ tamen aliæ matronæ ad coenam admittebantur: inter easdem erat vxor cuiusdam nauarchi (Commen-
deur) quæ vacca erat, candida, atris ma-
culis interstincta. Proxima huic accum-
bebat felis nigra, vxor scil. venatoris re-
gii, quæ nuper e prouincia in urbem ve-
nerat. Inter conuictores proxima mihi
erat scropha versicolor, vxor inspectoris
cloacarum (*Renouations-Inspecteur*) nam,
qui eiusmodi munera obeunt, e gente
porcia vulgo sumuntur. Erat illa sordida
quidem, ac illotis manibus vescebatur,
id quod in ista gente frequens: at officiosa
admodum mihi simul videbatur; nam ci-
bum e patina communi identidem mihi
porrigebat. Mirabantur omnes insolitam
istam humanitatem, in primis cum scro-
phis morum elegantiae non sint gentilitiae.
At, mallet ego, minus cultam, cum e
scrophae manibus cibum capere valde ef-
set molestum. Notandum hic est, incol-
las Imperii *Mezendorici*, quamuis brutis,
quoad corporis formam, sint similes, ma-
nibus tamen esse praeditas et digitis, qui
e pedibus anterioribus prominent, in quo
solo a quadrupedibus nostris differunt, et
cum

cum obfita fint corpora aut pilis, aut pennis, vestibus non indigent. Tantum diuites a pauperibus distinguuntur certis ornamentis, ex. gr. collaribus, ex auro vel margaritis confectis, siue fasciis, cornua tortuoso volumine ambientibus. Tot fascium compagibus ornatum erat caput vxoris nauarchi, vt cornua eiusdem vix discernere liceret. Excusabat illa absentiam mariti, dicens, lite, qua nuper implicitus erat, distentum, domi teneri, senatumque habere cum duabus picis, siue causidicis, qui postridie causam illius in foro agerent.

Coena finita, varia ista porca, vxor inspectoris cloacarum, cum interprete nostro secretum habuit colloquium, in quo amore se mei captam testatur: patientem ille solatur, ac remedium amoris pollicitus, me expugnare aggreditur: et, cum verbis se nihil proficere cerneret, fugam hortatur, cum sciret, omnem lapidem moturam matronam, vt voti compos fieret. Ex eo tempore in nauis me continui, maxime, cum audirem, veterem huius matronae amasium, scil. philosophiae quendam studiosum, zelotypia accensum

vitae meae infidiari. At, ipsum navis munimentum, aduersus matronae iteratos impetus, me vix tutabatur, quippe iam per internuncios, iam per epistolas, ac amatoria carmina, cordis mei duritiem emollire tentabat. Nisi subsequenti naufragio perditae fuissent literae istae, specimen poëseos porcinae exhibere potuissem. At, memoria mea cuncta exciderunt, nihilque retinui, praeter carmina ista, quibus forinam suam semel ita praedicat:

*Nec, mihi quod rigidis horrent densissima
setis*

Corpora, turpe puta. Turpis siue frondibus arbor;

*Turpis equus, nisi colla iubae flauentia
velent:*

Pluma tegit volucres; ouibus sua lana decori est;

*Barba viros, hirtaeque decent in corpore
setae.*

Mercium permutatio tanta celeritate facta est, vt intra paucos dies vela facere potuerimus: at, iter nostrum non nihil remorabatur, exorta eodem tempore lis,
inter

ITER SVBTERRANEVM. 267

inter nautas nostros, in procinctu iam stantes, et ciues quosdam *Mezendoricos*. Causa litis haec erat: b nautam quendam *Martinianum*, forte per urbem ambulanti, cuculus quidam dicteris petens, per ludibrium *Peripom* vocitabat, id quod denotat histrionem apud nos. Nam, cum baatrones, et comoedi in hac regione vulgo simiae sint, nautam hunc pro histrione cepit cuculus. Ille vero, iniuriae impatiens, derisorem fustuario salutatur, icuque duplicato paene elumbat. Fidem *Quiritium* mox inclamans cuculus, circumstantes prouocabat testes, quos postride in foro examinandos stitit. Testibus examinatis, rem ad senatum urbis detulit. Nauta igitur, linguae ac iuris *Mezendorici* ignarus, picam, siue caufidicum, causae suae patrocinatorum, conducere cogitur. Acta sic causa fuit coram senatu, et, post vnus horae iurgium, lata est senentia huius tenoris: *Vt cuculus, tanquam aggressor, culpaе suae pretium ferat, ac litis aestimationem praestet; quam tamen, uti fieri vulgo solet, salarium caufidici absorpsit.* Senatores, qui hanc causam diiudicabant, erant equi, quorum
duo

duo consules dicebantur, et quatuor senatores. Iudicio aderant totidem puli, qui vota tantum deliberatiua, non vero decisiva habebant, et ad eiusmodi actus admittebantur tanquam tyrones, ac iuris candidati. Audiui, in aliis collegiis eadem esse seminaria, e quibus desumi solent tyrones maturiores, ut vacua loca impleant.

Negotiis prospere peractis, ac nauigio rebus pretiosissimis onusto, reditum in patriam meditamur. Postquam in altum delati fuimus, repentina tranquillitas intermisit cursum: hinc alius exultans fuscina quaerebat pisces, alius hamis blandientibus conuellebat repugnantem praedam. Mox modicum ventum nacti,

*castra mouemus
Tentamusque viam, et velorum pandimus
alas.*

Postquam diu prospera aura, ac ferentibus ventis mare sulcaueramus, nouas conpicamur Sirenes,

*quae multa aspergine rurant,
Emerguntque iterum, redeuntque sub aequore rursus,*

horren-

*Abstulit: ingeminant abruptis nubibus
ignes.*

*Excitimur cursu, et caecis erramus in
vndis.*

Disrumpitur mox media navis arbor, quam secutae sunt caeterae. Hinc mortis imago omnium oculis obuersabatur. Hic uxorem et pignora inclamavit, ille amicos ac necessarios, totumque nauigium lugubri vlulatu exsonuit. Igitur gubernator navis, quamvis ex spes ipse, verbis eosdem demulcere cogitur, ac monere, ut cessarent, nil profuturis gemitibus pectora diducere. At, perorantem in mare ventus excussit, repetitumque infesto gurgite procella circumegit ac hausit. Idem fatum subierunt et tres alii, inter quos erat consiliarius commercii, cum duobus nautis. Vniuersalem istam calamitatem solus ego patienter tuli, cum pertaesus vitae, nullo reuertendi in *Martiniam* studio ducebar, ubi libertatis ac existimationis iacturam feceram, ac proinde in eorum numero eram,

*Quos neque pauperies, neque mors, neque
vincula terrent.*

Tantum miseratus nauarchum nostrum, ob praestitam mihi, in toto hoc itinere, benevolentiam, verbis conceptissimis demissum illius animum erigere conabar: at, frustra eloquentiam exercui, nam in gemitibus, et muliebri eiulatu perseuerabat, donec ab ingruente vnda decumana, in pelagus excuteretur. Ingrauescente tempestate, nulla nauis vltior erat cura, non arbor erat relicta, non gubernaculum, non funis aut remus, sed quasi rudis ac infecta materies ibat cum fluctibus. Integrum triduum, a procellis istis ita iactamur, metu mortis, ac ieiunio torpentes. Serenius quidem coelum per interualla apparuit, at eadem semper erat tempestatis pertinacia. Superstitibus nautis tandem nonnihil solatii attulit conspecta procul terra, rupibus ac montibus aspera, et, cum in litora ventus ferretur, spes erat, breui nos eo appulsiuros. Fieri id quidem nequibat absque naufragio, ob litorum asperitatem: at, verisimile erat, si non omnes, tamen nonnullos, ope tabularum naufragarum, mortis discrimen pro tempore euasuros. At, dum ista nos spectamus, in medio maris latenti scopulo
alli-

alliditur ratis, idque tanto impetu, vt tota soluta compage, in centum fere fragmenta scindatur. In hoc aestu tabulam ego arripui, comitum meorum securus, nam de propria tantum salute anxius eram, et quamnam fortem illi experti sint, etiamnum quaero. Verisimile est, omnes misere periisse, cum neminem in hanc terram delatum audiuerim. In litora ego beneficio fluentis, ac vndarum magna celeritate feror, id quod saluti mihi fuit; nam, si aliquanto diutius in illo statu mansissem, fame ac labore extenuatus sine dubio periissem. Postquam intra promontorium quoddam delatus eram, detumuit vnda, turbatique maris sonus tantum, isque iam languidus ac desinens audiebatur. Tota haec regio montana est: hinc montium flexus crebrique vertices, con fracta in humeros iuga, et concaui vallium sinus, inaequaliter aërem scindunt; quae causa etiam voces multis in locis reciprocas facit. Cum litus me prope iam attigisse cernerem, altum exclamaui, sperans, ad clamorum excitatos litoris accolas, auxilio mihi venturos. Ad primum clamorem nulla redditur echo: at,
cum

cum integrarem, sonus quidam e litore exauditur, ac procurrere e sylvarum latebris videbam incolas terrae, ac scapha quadam mihi obuiam ire. Facta erat scapha ex arbuteis virgis, et vimine querno, id quod satis indicabat, non valde moratam et excultam esse hanc gentem. At, adspectus remigantium mero me gaudio affecit; nam quoad formam corporis nihil ab hominibus differebant, et soli erant homines, quos in toto hoc itinere subterraneo videre mihi contigerat. Similes sunt hominibus nostri orbis, sub zona torrida degentibus; nam barbas habent nigras, et capillos vibratos, et qui flauos et promissos habent crines, inter monstra referuntur. Tandem ad fragmentum nauis, quo ferebar, appellunt, manusque suppliciter me tendentem excipiunt,

Et sale tabentes artus in litore ponunt,

vbi cibo ac potu, quamuis rudi ac plebeio, refocillatus, (nam integrum triduum cum fiti ac inedia pertinaciter depugnaueram) breui conualui.

* * * * *

CAPVT XII.

APPVLSVS AD LITTO-
RA QVAMITICA.

Interea ingens vndique fit hominum confluxus. Iidem ad colloquium me identidem prouocabant, sed ignarus sermonis, quid responderem, nesciebam. Verba, quae saepius repetebant, scilicet *Dank Dank*, cum germanica esse viderentur, respondebam primum germanice, mox danice, ac tandem latine: sed ignotas sibi has linguas esse capitum concussione monstrabant. Tentabam denique linguis subterraneis scilicet *Nazarica* et *Martiniana*, mentem indicare, sed frustra. Hinc coniciebam, gentem hanc esse insociabilem, ac nullo commercii foedere cum aliis subterraneis iunctam, ideoque necesse mihi esse, etiam in hac regione repuerascere, ac ludo literario rursus initiari.

Postquam diu sermones miscueramus, sed ita, vt alter alterum non intelligeret, deducor ad casulam vimineam: nullae ibi
erant

erant sellae, nulla scamna, nullae mensae: nam humi sedentes cibum capiebant, defectuque cubilium, solo interiecto stramento, promiscue pavimento pernoctabant, id quod eo maiorem mouit admirationem, cum densissimis syluis regio abundet. Sola alimenta erant lac, caseus, panis hordaceus, et caro, quam pruinis imponere solebant, rei coquinariae omnino ignari. Breui: tales fere erant, quales primi homines,

*Quis neque mos, neque cultus erat; nec
iungere tauros,*

*Nec componere opes norant, aut parcere
parto;*

*Sed rami atque asper victu venatus ale-
bat.*

Hinc Cynicam vitam hic diu traduxi, donec in lingua tantum proficerem, vt cum incolis loqui, ac ignorantiae eorum succurrere possem. Et sane minima, quae dabam praeepta, tanquam oracula habita fuerunt. Hinc cuncti, e pagis circumiacentibus nominis mei fama exciti, cateruatim ad me, tanquam ad insignem Doctorem, de coelo sibi missum, confluebant.

Et audiebam, nouam temporis epocham, ab aduentu meo, a nonnullis statui. Haec omnia eo gratiora mihi erant, quoniam in *Nazar* ac *Martinia*, illic ob velox ingenium ac temeritatem, hic ob hebetudinem, omnibus ludibrio fueram. Animaduvertebam tunc, verum esse tritum istud, scilicet inter coecos regnare strabones. Nam in terram veneram, vbi triuiali eruditione, ac rebus fere nihili, illustrem me reddere, ac ad summos honores ascendere poteram. Et ampla erat occasio, vires meas experiundi, cum omnia large ad vsus humanos suggereret haec regio: nam terra sponte quam plurima fundit, creditum foenus optima fide reddit, et tam deliciis, quam necessariis famulatur. Non indociles quidem erant huius terrae incolae, neque ingeniis plane destituti: at, cum nil didicissent, in spississima caligine versabantur. Narranti mihi genus, patriam, naufragium, et alia, quae in itinere meo expertus eram fata, nemo fidem habuit. Credebant potius, me solis esse incolam, et ab hoc astro descendisse: quocirca vulgo me *Pikil-Su*, id est, legatum solis, vocitabant. Existentiam quidem
Dei

Dei non negabant, sed de probatione tanti dogmatis non erant solliciti, sufficere sibi credebant, maiores ita credidisse: hoc solo dogmate tota eorum theologia absoluebatur. In studio morali solum istud praeceptum didicerant: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Nullis suberant legibus, sola Imperatoris voluntas lex erat, ac nulla proinde, nisi publica crimina, puniebantur. Alia si quis facinora perpetraverat, praesentiam illius fugiebant caeteri, et contemptus iste nocentibus tam grauis ac intolerabilis erat, vt non pauci, aut aegritudine animi, occumberent, aut violentas sibi manus prae taedio vitae inferrent. Chronologiam ac temporum computationes ignorabant, tantum ab eclipsi solis, quae per interpositionem planetae *Nazar* fit, annos computabant: Adeo, vt, cum de aetate alicuius quaeretur, tot eclipses vixisse responderetur. Physica eorum ieiuna admodum et absurda erat: credebant, solem esse auream laminam, ac planetam *Nazar* caseum. Cum quaererem causam, cur stasis vicibus cresceret, ac decresceret planeta *Nazar*, respondebant, istud se nescire. Diuitiae

et facultates maxime in porcis consistebant, quos in syluam missos, notis ac characteribus distinguebant, et aestimabantur vniuscuiusque opes e numero porcorum. Ingratas arbores, ac glandem non ferentes, flagellis caedere solebant, quoniam sterilitatem istam ab inuidia ac malitia earundem fluere stolide credebant.

Talis erat status miserae huius gentis, quam artibus, ac praeceptis ad humanitatem perduci posse mox desperabam, at, ad animum reuocans istud

*Nemo adeo ferus est, ut non mitescere
possit,*

*Si modo culturae patientem praebeat au-
rem,*

in gentis barbarae cultura omne studium posui, eamque ob operam, tanquam diuinus homo, inter illos habitus sum, tantaque de sapientia mea erat praesumptio, ut nihil mihi impossibile crederent.

*Hinc ubi oves furto, morbo periere ca-
pellae,*

*Spem mentita seges, bos est enectus aratro,
Offensi damnis media de nocte ruebant*

ad

ad tugurium meum, opem humiliter implorantes. Ante postes ianuae meae procumbentem vidi villicum quendam, in lacrimas effusum, ac manibus, vsque ad articulorum strepitum, contritis, opem meam implorantem. Doloris causam me quaerente, de arborum suarum contumaci sterilitate queritur, humillime petens, auctoritate mea efficerem, vt glandem illae pro more ferrent. Audiebam, totam hanc terram parere regi, cuius sedes eodem tempore octo dierum itinere distabat a vico, vbi tunc commorabar; dico eodem tempore, quoniam ambulatoria erat metropolis, et pro aedibus fixis tentoria habebat, quae cum familia regia ac subditis, ex vna in alteram prouinciam, transferri solebant. Rex, qui tunc scepra tenuit, erat vir aetate profectus, et dicebatur *Casba*, id quod magnum Imperatorem denotat. Merebatur quidem regio haec, respectu terrarum, quas ingenti tractu perreptat, regnum dici, sed ob ignorantiam incolarum, viribus vti nescientium, exigui ponderis habita fuit, ideoque vicinorum insultibus ac ludibriis exposita, saepe gentibus maxime ignobilibus tributum pendere coacta fuit.

Fama nominis mei, ac virtutum mearum, per cunctas breui prouincias diffundebatur. Nihil, nisi me, tanquam oraculo, consulto, ex eo tempore suscipiebant incolae, et quoties res susceptae destituebantur successu, a maleuolentia et frigore meo id oriri credebant. Hinc erant, qui sacrificiis iram meam placare conabantur. Stupidissimae gentis ineptias omnes enumerare supersedeo: sat erit, vnam vel alteram afferre, vnde de caeteris facilis erit coniectura. Grauida mulier effici posse opera mea credebat, vt foetus, quem in vtero gestabat, sexus virilis foret: alius, vt parentibus senio effoetis, aetatem et annos redderem iuueniles, orabat: tertius, vt per aethera se efferrem ad regionem solis, e cuius gremio, auri, quantum opus esset depromeret, ac thesauro onustus inde reuerteretur. His et multis aliis petitionibus eiusdem farinae misere vexatus, seuera oratione stultitiam eorum saepe castigare cogebam; nam verebar, ne nimia ista de potentia et virtutibus meis praesumptio in cultum tandem diuinum terminaretur. Tandem

- - - - *longaevi regis ad aures*
Nun-

*Nuntius ingentem peregrina in veste re-
portat*

Advenisse virum,

qui solis legatum se dixerat, quique sapi-
entissimis, et fere diuinis praeceptis *Qua-
mitas* aliquot (ita vocabantur incolae hu-
ius regionis, cui nomen *Quama*) imbu-
endo, homine se maiorem ostenderat.
Hinc legatos illico ablegavit cum man-
datis, vt ad regiam urbem me inuitarent.
Erant legati numero triginta, tecti omnes
pellibus tigrum, qui ornatus in his terris
honoratior censetur, quoniam vsus ea-
rundem pellium nemini conceditur, nisi
praeclare rem gesserit in bellis contra *Ta-
nacbitas*. (Tigres hi erant rationales, et *Qua-
mitarum* infensissimi hostes.) Interea tem-
poris in vico isto, vbi tunc haerebam, sa-
xeam domum, duarum contignationum, ad
exemplar aedificiorum Europaeorum, ex-
strui curaueram. Istam domum, tanquam
stupendam molem, et vires humanas exce-
dentem intuebantur legati, ideoque reli-
giosa eandem veneratione, tanquam san-
ctuarium, intrabant, mandatum imperato-
ris ad me perlaturi. Formula mandati,
qua utebantur, his verbis concepta erat:

„Cum magnus Imperator Casba, clemen-
„tissimus eorum Dominus, maiores suos
„et profapiam deduceret a Spynko, solis fi-
„lio, qui primus Quamae scepra tenuer-
„rat, nil gratius sibi accidere potuisse hac
„legatione, maxime cum tenderet ad
„summam imperii vtilitatem, et spes es-
„set, sub insigni adeo et coelesti Doctore,
„totius regni mox aliam fore faciem,
„sperabat igitur, eo lubentius in aulam
„regiam venturum legatum, quo maior
„et spatiosior in metropoli daretur campus,
„virtutes suas exserendi. „ Finita ora-
„tione, humillimas ego gratias agens, cum
„legatis in regiam proficiscor. Itineri huic
„quatuordecim dies insumpserant legati:
„at, reuertentibus quatruidui tempus sat
„erat, id quod arte mea effectum est:
„Nam, cum animaduertissem, ingentem in
„his terris esse equorum prouentum, eos-
„demque oneri potius, quam vsui esse in-
„colis, cum syluis ferarum instar inerra-
„rent, monstraui vtilitatem, quae ex vsu
„generosissimorum animantium comparari
„potuit, artemque domandi docui. Do-
„miti fuere mox aliquot equi, et cum
„adessent legati, tot iam habebam paratos
„et

et instructos, quot reuersuris in itinere esset opus. Ad equorum aspectum stupentes legati, in eosdem conscendere diu dubitarunt: at, cum me, vna cum aliis, absque metu et periculo eosdem capistris moderari, ac fraenis circumagere viderent, post leue quoddam tentamen animum resumunt, et vecturae huic se accommodant. Et haec erat causa, cur abitu triplo celerior fuerit reditus. Cum prope locum ventum est, vbi regia vrbs credebatur, audiuius, in aliam prouinciam metropolin esse translata: hinc iter remetiri, et cursum alio flectere cogimur.

Vix exprimi potest, quanto cum stupore nos, eo ornatu incedentes, intuiti fuerint *Quamitae*. Nonnullos tantus terror inuasit, vt regiam urbem deserere molirentur. Ipse Imperator intra limina tentorii se trepidus continuit, nec foras egredi ausus est, antequam vnus legatorum, equo descendens, mysterium istud explicuerat. Paulo post in tentorium Imperatoris solenniter, et ingenti comitatu introducitur. Sedentem ibi peristromate conspiciebam *Casbam*, aulicorum corona cin-

cinctum. Ingresso tentorium, ac humillimis verbis benignitatem Imperatoriam praedicanti, assurrexit Imperator, rogans, quid ageret solis Monarcha, familiae Quamiticae auctor, et primus parens. Ad quaestionem hanc, cum opus esset, veterem Quamitarum errorem fouere, respondebam: a Monarcha Solis me in terram demissum, ut praeceptis salutaribus rudes Quamitarum mores emollirem, artesque patefacerem, quibus non modo ferociae finitimarum gentium resisterent, sed et fines imperii proferrent, datumque mihi in mandatis esse, perpetuo hic vitam agere. Grata erat Imperatori oratio: iussit illico tentorium mihi erigi, ac prope suum statui, adsignati mihi etiam sunt quindecim apparitores, quorum ministerio vterer, nullaque in re Domini supercilium induebat, sed amici quaerebat obsequium.

CAPVT XIII.

PRIMORDIA QVINTAE
MONARCHIAE.

Ex eo tempore totus in eò eram, vt re-
gioni huic nouam formam darem, et
iuuentutem in re militari erudirem.

*Ante urbem hinc pueri, et primaeuo flore
iuuentus*

*Exercentur equis, domitantque in puluere
currus;*

*Aut acres tendunt arcus, aut lenta la-
certis*

Spicula contorquent.

Ab equis vero domandis, et vsui bellico
aptandis, initium sumpsi, sperans, solo
equitatu finitimos in officio continendos.
Assidua mea cura effectum est, vt breui
sex equitum millia Imperatori sisterentur.
Et cum eodem tempore, *Tanachitae* no-
uam inuasionem meditarentur, ob dilatio-
nem annui tributi, cuius solutionem fru-
stra vrferant, rogatu Imperatoris, cum
nouo

nouo equitatu, cui pedestris exercitus addebatur, hostibus obuiam iui. Copias pedestres hastis armaueram ac iaculis, quibus eminus cum Tanachitis pugnarent: nam breuibus tantum gladiis, aut pugionibus, adhuc vsi fuerant. Quamitae; quam ob causam cominus semper cum ferocissimis hostibus, qui corporis viribus valentiores erant, impari semper Marte congressi fuerant.

Dux exercitus iam constitutus, cum animaduertentem, Tanachitas haud procul ab imperii nostri finibus paratos stare, copias in eosdem duxi. Inopinati exercitus adspectu commoti Tanachitae, aliquandiu substiterunt: nostri vero ulterius progressi, quam primum ad teli iactum ventum esset, hastas ac iacula vibrarunt, ac ita pugnando, ingentem hostium stragem ediderunt. Animum tamen non despondebant hostes, sed ingenti impetu in pedites nostros ferebantur: at, cum latera eorum inuaderet nouus equitatus, desertis ordinibus, in fugam se coniciebant, adeo, vt impetus hic totius praelii fortunam traxerit. Magna tunc hostium
fit

fit caedes, et Dux exercitus Tanachitici, vna cum viginti nobilibus tigribus, viuis capitur, Quamam in triumphum ducendus. Vix exprimi potest, quantam laetitiam insignis haec victoria per totum imperium excitauerit: nam in prioribus bellis vulgo succubuerant Quamitae, et non nisi iniquissimis conditionibus pacem emendicauerant. Iussit mox Imperator, captiuos, pro more, ad capitale supplicium abstrahi: ego vero morem hunc detestatus, in custodia seruandos suasi, quieturos iudicans Tanachitas, quibuscum pro tempore nec pax, nec bellum erat, donec viderent, quid de captiuis statueretur: porro indicabam, opus mihi esse induciis, vt alia, quae meditatus eram, executioni darem. Animaduenteram, nitri feracissimas has terras, ingentemque iam dudum nitri vim coaceruaueram, ex quo puluerem pyrium conficerem. Nemini tamen, nisi soli imperatori, consilium detexeram, cum illius auctoritate mihi opus esset, ad officinas instituendas, in quibus tubi, aliaque id genus tela cuderentur. Et sperabam, hisce instrumentis omnes imperii huius hostes breui debellari posse.

Post-

Postquam aliquot centena sclopetorum, vna cum glandibus confici curaueram, publicum commentum mei specimen edidi summo cum omnium stupore. Certus mox militum numerus huic militiae generi adscriptus, in sclopetis rite tractandis assidue exerceatur. Facto hoc experimento, et sclopetariis probe exercitatis, ab imperatore proclamor *Iachal*, siue totius exercitus Dux, cui dicto obediens essent omnes legionum, cohortium, ac turmarum Praefecti. Dum haec aguntur, cum Duce Tanachitarum, *Tomopoloko*, cuius integritas in familiaris amicitiae adduxit iura, crebra habui colloquia, exploraturus statum, indolem, et mores istius gentis. Comperiebam non sine admiratione, prudentem eum esse, bene moratum, ac in literis probe instructum: audiebam, in terra Tanachitica literas et artes non perfunctorie coli: indicabat porro, versus orientem populum esse bellicosissimum, propter quem perpetuo excubias agere cogebantur Tanachitae. Incolae quidem exiguae erant staturae, ac viribus corporum Tanachitis longe inferiores, at iudicio pollebant, ac dexteritate iaculandi, eamque ob causam
saepe

saepe ad pacem petendam compulerant Tanachitas. Didici mox, gentem istam compositam esse e felibus, eandemque inter totius firmamenti incolas, prudentia politica, ac vi iudicandi esse spectabilem. Ego sane non sine aegritudine animi audiebam, sapientiam, literas, ac morum vrbanitatem in cunctis subterranei huius orbis creaturis inueniri, solos vero homines, nempe *Quamitas*, barbaros esse ac incultos. At sperabam, breui cessaturum hoc opprobrium, ac *Quamitas* imperium istud, quod hominibus natura in caetera animalia concessit, recuperaturos.

Post nouissimam stragem diu quieti manserant Tanachitae: at, cum per speculatores explorassent indolem, ac statum noui equitatus, quod scilicet Centauri isti, qui tantum nuper terrorem incusserant, nil aliud essent, quam domiti ac exercitati equi, animos obfirmant, nouasque copias contrahunt, quas ipse Tanaquitarum Rex contra *Quamitas* ducit. Totus exercitus constabat e vicies millenis tigribus, cunctis veteranis, exceptis duabus legionibus, quae nuper conductae erant. At,

T

subi-

subitarii hi milites nomina verius erant, quam auxilia. Hi omnes, spe victoriae inflati, Quamitico imperio ex integro infesta signa inferunt. Obuiam eunt nostri pedites duodecies mille, inter quos sexcenti erant sclopetarii, equites vero quater mille. Et cum de successu pugnae non dubitarem, ne debita victoriae gloria defraudaretur imperator, exorabam senem, ut ipse copiis praeesset. Ea modestiae simulatione nihil existimationi meae detractum est, cum totus exercitus me, tanquam verum ductorem, aspiceret. Consultum mox duxi, a primo impetu sclopetarios arcere, periculum facturum, ecquid absque iisdem, solo equitatu, victoria parari posset. At consilium istud impendio mihi stetit. Nam Tanachitae tanta ferocia pedites nostros aggressi sunt, ut fugam eosdem arripere cogere. Impetum quoque equitatus dum fortiter sustinent, neutro diu inclinatur pugna, adeo, ut nunquam acrius sit pugnatum.

*Iam pendebat adhuc belli fortuna, diu-
que
Inter utrumque volat dubiis victoria pen-
nis;*

cum

cum sclopetarios in aciem eduxerim. Ad primum tormentorum ictum stupentes Tanachitae substiterunt. Nam, vnde fulgura ista ac tonitrua procederent, capere nequibant: at, cum funestum eorundem effectum cernerent, panico fere terrore correpti sunt. Prima hac salutatione ducentae sternuntur tigres, inter quas duae erant sacerdotes castrenses, quae, dum milites sermone paraeneticum ad virtutem acuerent, glandibus sclopetorum perforatae occubuerunt. Casum earum acerbè tulerunt omnes, quoniam inter optimos et disertissimos concionatores numerabantur. Istum hostium terrorem cum animaduenterim, fulmina integrari iubeo. Secundam salutationem maior strages insecuta est: caedebantur tunc plures cum ipso rege. Hinc abiecta omni salutis spe, terga vertunt hostes: insequuntur equites nostri, tantaque fugientium fit caedes, vt prae multitudine cadauerum, quibus campi tegebantur, progredi ulterius nequirent. Finito certamine, cum numerum caesorum hostium inirent nostri, 13000 cadauera inuenta sunt militum, quos praelium et fuga hauserant. Ita fufis

ac profligatis hostibus, regionem Tanachin victor exercitus intrans, post aliquot dierum iter ad metropolin castra posuit. Tantus tunc terror animos omnium occupauerat, vt, quamuis oppidum situ, moenibus, ac munimentis validum esset ac instructum, reque cibaria copiosum, supplex tamen obuiam processit magistratus, claues vrbis victoribus offerens. Urbem non minus amplitudo, quam platearum, ac aedificiorum nitor, commendabat. Et sane mirum erat, Quamitas, gentibus adeo excultis vndiquaque cinctos, in ista caligine tam diu desiderare potuisse. At, idem illis accidisse credo, quod populis nonnullis, qui rerum exoticarum securi, domestica sola extollunt, ideoque ab aliorum commercio remoti, semper in eodem luto haerent, id quod exemplis gentium quarundam Europaearum facile euinci potest. Ab insigni hac clade nouam epocham statuunt Tanachitae: et, cum pugna haec decretoria secundum eorundem computationem habita fuerit, die tertio mensis *Torul*, diem hunc inter atros numerant. Eodem anni tempore, mense, scilicet *Torul*, ab hac firmamenti regio-

regione, maxime remotus est planeta *Nazar*, cuius circa solem subterraneum cursus tempora ordinat, ac anni tempestates discriminat. Voluitur etiam circa solem totum firmamentum: at, cum motus planetae sit velocior, decrescere et augeri videtur *Nazar*, prout huic vel illi hemisphaerio propior est. Ex huius planetae diminutione et incremento, item ex eclipsibus solaribus, sumuntur astronomicae observationes. Calendaria Tanachitica semel per otium examinata, concinna atque optime digesta mihi sunt visa.

Expugnationem regiae vrbis totius regni deditio secuta est, adeo, vt contemptus iste, quo huc vsque notati fuerant *Quamitae*, in gloriam sit versus, et imperium *Quamiticum*, deuictae huius gentis accessione, duplo fere potentius euaserit. Igitur, cum felicitatem hanc, prudentias ac industriae meae, acceptam omnes ferrent, veneratio, quam erga me iamdudum conceperant, in diuinum fere cultum abiit. Subiugata *Tanachitica* gente, et praefidiis, quibus populus ferox ac bellicosus in officio contineretur,

passim vrbibus impositis, telam, quam exorsus eram, pertexere, ac barbariem, qua adhuc torpuerant Quamitae, penitus extirpare conabar. Artium tamen liberalium studium mox introducere arduum erat: nam, quod ego ipse in Europa didiceram, nempe linguam latinam, et cunctos quosdam linguae graecae, nullius hic vsus esse. Hinc ab hostili terra, scilicet Tanachitica, duodecim literatissimas tigres, arcessere cogor. Professores hi primi constituti, iubentur Vniuersitatem fundare, ad exemplar Scholarum suae gentis. Porro, bibliothecam regiam Tanachiticam, *Quamam* transferri iubeo. Statutum tamen animo erat, vt, quam primum in literis eum Quamitae fecissent progressum, vt proprio cortice natare possent, aduenas hos rursus dimittere.

Auidus eram regiam bibliothecam Tanachiticam inspiciendi, quoniam a captiuo Duce *Tomopoloko* didiceram, inter eiusdem bibliothecae codices manuscriptos asseruari, librum, compositum ab autore, qui in nostro orbe versatus fuerat, eiusdemque varias regiones, in primis Euro-

Europaeas descriperat, istiusque operis compotes factos fuisse Tanachitas, dum in regione remota bellum gesserant: suppressum tamen esse nomen auctoris, nec adhuc sciri, cuius esset, aut qui in loca superterranea esset delatus. Perspectis libris, verum esse, quod de hoc scripto mihi narrauerat Tomopoloko, comperiebam, ideoque candide illi genus meum et patriam detegebam, testatus, id ipsum Quamitis me initio aduentus mei indicasse, at narrationi nullam fidem habuisse stupidissimos homines, qui potius legatum me solis crediderant, ac in eo errore adhuc tenaciter persistere. Addidi porro, cum nefas ducerem, vanum adeo titulum diutius retinere, decreuisse me tandem, veram nascendi sortem omnibus aperire, qua ingenua confessione nil detrimenti existimationem meam passuram iudicabam, maxime eum sperarem, quod e libri huius lectione omnibus innotesceret, quantum caeteris mortalibus virtute ac prudentia, praestent Europaei. Displicuit consilium viro prudentissimo, mentemque suam his verbis patefecit: „Necesse est, „ *inquit*, Serenissime Heros! vt prius in- „

„spicias librum, cuius lectio te forsitan
 „a consilio isto dimouebit; nam, aut
 „mendax sit autor, aut stultis ac ineptis
 „moribus sint superterranei, legesque ac
 „instituta sectentur, risu potius quam ve-
 „neratione digna; perlecto vero opere,
 „quod lubitum erit, facias: moneo tan-
 „tum, ne titulum temere abiicias, qui
 „tantam venerationem animis Quamita-
 „rum impressit. Ad mortales enim in offi-
 „cio continendos, nihil est efficacius opi-
 „nionem ista, quam de natura ac splendidis
 „natalibus concipit vulgus,

*Quod stupet in titulis et imaginibus gene-
 rosis.*

Consilium istud secutus, interprete
 Tomopoloko, librum perlegere decreui.
 Titulus operis est: ITINERARIUM
 TANIANI (quod nomen creditur fictum)
 SUPER TERRAM, sive DESCRIPTIO
 REGIONVM AC TERRARVM, MA-
 XIME VERO EVROPAEARVM. At,
 cum liber iste diutino situ squalidus, in-
 iuriaque temporis valde esset mutilatus,
 istud, cuius noscendi maximo ducebar
 studio, scilicet, qua via ad nos ascende-
 rit,

ITER SVBTERRANEVM. 297

rit, et rursus, quomodo ad inferos redierit, desiderabatur.

Contenta huius operis haec sunt:

FRAGMENTA ITINERARII TANTIANI SVPER TERRAM, EX INTERPRETATIONE TANACHITICI DVCIS, PERILLVSTRIS, STRENI AC GENEROSI DOMINI TOMOLOKI.

* * * Regio haec (scil. Germania) dicitur imperium Romanum: sed solus est titulus, cum monarchia Romana aliquot abhinc saeculis plane sit extincta. Lingua, qua vtuntur Germani, haud facile intelligitur, ob peruersum styli ordinem: nam quod prius in aliis linguis solet esse, hic ponitur posterius, adeo, vt nihil intelligas, antequam ad finem paginae perueneris. Forma regiminis est valde paradoxa. Credunt Germani, se Regem habere, et tamen nullum habent: dicitur Germania vnum imperium esse, et tamen in varios separatos principatus est discerpta, qui omnes sui iuris sunt, adeo, vt alter alteri saepe bellum legitimum inferat. Regnum dicitur semper augustum, quamuis

interdum valde diminuatur: sanctum, absque vlla sanctitate: inuictum, licet vicinorum vexationibus saepe expositum. Nec minus stupenda sunt gentis iura ac priuilegia, cum multi iuribus gaudeant, quorum exercitium interdicitur. Infiniti editi sunt commentarii in statum imperii Germanici, at, in re adeo intricata commentatores nil adhuc profecerunt: nam ****

* * huius Regni (scil. Galliae) metropolis, quae amplissima est, et dicitur *Lutetia*, potest quodammodo totius Europae caput vocari; nam certam exercet iurisdictionem in caeteros Europae populos: ex. gr. ius habet iisdem regulas viuendi, ac vestium formas praescribendi, adeo, vt nullum vestimenti genus tam ridiculum sit ac incommodum, quin ad idem, modo *Lutetiae* incolis placuerit, omnes aliae gentes adstringantur. Quomodo vero, aut quando ius istud acquisuerint Parisini, melatet. Dediti tamen, ad alias res imperium istud non extendi; nam gentes aliae Europaeae saepe bella gerunt cum Gallis, iisdemque duras nonnunquam pacis conditiones extorquent: at, seruitus ista circa vesti-

vestitus ac viuendi modos perennis est, adeo vt, quicquid in ea re comminiscitur Lutetia, ad eiusdem obseruationem tota Europa sancte teneatur. Celeritate apprehensionis, nouitatis studio, ac ingenii fertilitate Martinianis admodum similes sunt *Parisini*.

* * * Relicta *Bononia*, *Romam* proficiscimur. Paret haec vrbs sacerdoti, qui, quamuis regnum illius valde sit angustum, Regum tamen ac principum Europaeorum potentissimus habetur. Nam, cum alii Principes tantum in corpora subditorum, ac bona eorundem dominantur, hic et animas perdere potest. Credunt vulgo Europaei, claues coelorum apud hunc sacerdotem custodiri. Auidus eram tanti palladii videndi, at operam perdidi; nam quamnam habeant formam, et in quo scrinio asseruentur, adhuc quaero. Iura, quae exercet, non solum in proprios subditos, sed etiam in totum genus humanum, haec praecipue sunt, vt, quos Deus damnat, absolueret, quosue absoluit, damnare possit: enormis sane autoritas! quam subterranei nostri in neminem mortalem

talem cadere posse iurarent. At, facile est, Europæis pro lubitu imponere, ac absurdissima commenta iisdem obtrudere, quamuis se solos sapere credant, eaque persuasione inflati, reliquos mortales, quorum mores barbari illis sunt, cum supercilio intuentur. Ego sane mores, consuetudines, ac instituta subterraneorum nostrorum tueri nolo. Afferam tantum, mores et consuetudines nonnullas Europæorum, e quibus patebit, quam immerito aliarum gentium instituta vellicent.

Vsu passim in Europa receptum est, capillos, ac vestes frugibus terræ in farinam tritis, quas in alimentum hominibus dat natura, aspergere. Farina hæc vulgo dicitur Puluis, (*Poudre*) quam magno labore ac cura, quavis vespera euerriculo excutiunt, vt nouam farinae portionem ex integro disseminent. Alia consuetudo, quæ non minus ridicula mihi visa est hæc erat: Operculis siue pileis vtuntur, quibus capita aduersus vim frigoris muniunt, at ista capitum opercula vulgo sub brachiis, etiam tempore hyberno, gestant, id quod æque ridiculum mihi videbatur,

ac si quem vidissem tunicam, vel femoralia, manu per urbem portantem, corpore, cui ista velamenta parauerat, iniuriae aëris exposito.

Sacra Europaeorum dogmata sana sunt, ac rectae rationi conuenientia. Libri, quibus credenda ac facienda continentur, iubent diurna nocturnaue manu eosdem versare, ac verum eorundem sensum scrutando elicere: suadent porro indulgentiam in errantes, ac infirmos: at, si quis rem aliter capit, quam maxima ciuium pars, carcere, flagellis, ac nonnunquam ignis supplicio, ob istam iudicii imbecillitatem, punitur. Hoc idem mihi videbatur, ac strabonem siue lippum fustibus caedere, ob id solum, quod obiecta, quae mihi quadrata, illi rotunda apparerent. Didici, hanc ob causam, aliquot hominum millia, iussu Magistratus, iugulata aut combusta.

In plerisque urbibus ac vicis reperies homines, locis conspicuis stantes, ac peccata, quae ipsi quotidie exercent, in aliis seuerè notantes, id quod idem esset, ac si ebrium vidissem in ebrietatem declamantem.

Qui

Qui gibbosus, curuus, aut claudus hic nascitur, titulum optime formati (Wohlgebohrn) ambit: qui sordidos habet natales, titulum nobili loco nati (Edelgebohrn) captat. Id quod non minus absurdum, ac si pumilio gigas, aut senex iuuenis vocari vellet.

In ciuitatibus maioribus passim consuetudo inualuit, vt post prandium ad computationem iusculi nigri, e fabis combustis confecti, inuitentur amici. Iusculum hoc vulgo dicitur *Caffée*. Ad loca computationis trahuntur a duabus robustissimis feris, inclusi pyxidi quatuor rotis impositae: nam parum honestum Europaeis existimatur pedibus incedere.

Primo anni die morbo, qui nobis subterraneis ignotus est, corripuntur Europaei. Symptomata huius morbi sunt animorum mirae turbae ac procellae: nam nemo eodem die vno se loco diu continere potest. Currunt tunc quasi lymphati ab vna domo ad aliam, nescii ipsi, quem in finem. Morbus hic nonnullos quatuordecim integros dies tenet. Tandem vero continuo cursu fatigati et exhausti,

sti, ad se redeunt, et pristinae sanitati restituantur.

Cum innumeri sint animi morbi, quibus Europaei vexantur, innumera quoque reperta sunt medicamina. Nonnullos inuadit dirus ardor, ita per urbem ambulandi, ut sinistra eorum latera dextris aliorum lateribus obuertantur. Quo propius septentrionem accedas, eo maiorem huius morbi vim reperies: unde patet, ex aëris intemperie nasci istud malum. Tollitur morbus chartis signatis, quibus characteres nonnulli imprimuntur. Chartas has, dum tanquam talismannos gestant aegri, sensim resipiscunt. Alia rabies depelli solet sonitu tintinabulorum, siue campanarum. Ad harum strepitum turbae animorum sistuntur, ac aestus animorum deferuet. At medicina haec exiguae durationis est: nam post duas horas redit ac ingrauescit malum.

In Italia, Gallia et Hispania, tempore hyemali, infrenis passim furor aliquot septimanas grassatur. Furor hic sistitur cineris aspersione in aegrotorum frontes. In septentrionali tamen Europae parte, cineris

neris huius nulla virtus: solo igitur naturae beneficio curantur boreales.

Plerique Europaei, ter vel quater quouis anno, testibus adhibitis, ineunt cum Deo pactum solenne, mox rumpendum, quod vocant *Communionem*, adeo, ut videantur eum solum in finem pacisci, ut monstrent, statutum sibi esse, ter vel quater quotannis pacta violare.

Cum crimina confitentur, et misericordiam Dei implorant, certa verborum caesura, ac modis musicis, id vulgo fieri solet: adhibentur nonnunquam tibiae, tubae, ac tympana, pro magnitudine criminis, cuius poenam modulando deprecantur.

Cunctis fere Europae gentibus doctrinam iniunctum est confiteri, quam complectitur sacer quidam Liber. At, lectio istus libri in regionibus meridionalibus penitus interdicitur, adeo, ut ad credenda homines obstringantur, quae legere ac inspicere sine crimine nequeunt.

In iisdem regionibus prohibitum est, Deum colere ac adorare, nisi ignota dialecto,

lecto, adeo, vt solae illae preces legitimae, ac Deo gratae censeantur, quae fiunt ab illis, qui nesciunt, quid dicant.

In magnis passim ciuitatibus paralytici fiunt omnes, qui ad honores ac dignitates ascendunt, adeo, vt tanquam clinici, lecticis, ad pyxidum figuras aedificatis, per plateas gestentur.

Plerique Europaei capillos nouacula abradunt, et crinibus peregrinis ac adscititiis caluitiem tegunt.

Controuersiae, quae in Gymnasiis Europaeis vulgo discutuntur, de rebus sunt, quarum naturam indagare nec interest hominum, nec capit humanae coniecturae mentis. Doctissimae vero materiae, in quas commentantur Europaei, sunt de veterum et emortuarum quarundam gentium crepidis, calceis, monilibus, ocreis aut togis. Porro de scientiis, tam sacris, quam profanis, non iudicant plerique, sed iudiciis aliorum subscribunt. Ad quamcunque enim sunt disciplinam quasi tempestate delati, ad eam, quasi ad saxum, adhaerescunt. Nam quod dicant, omnia se credere ei,

V

quem

quem iudicent fuisse sapientem, probarem, si id rudes ac indocti iudicare potuissent: statuere enim, qui sit sapiens, vel maxime videtur esse sapientis.

In regionibus meridionalibus, per vrbes ac vicos portantur collyrides siue placentae, quas sacerdotes dicunt Deos esse: et quod maxime mireris, ipsi etiam pistores, qui farinam monstrant, e qua confectae sunt, collyrides easdem mundum creasse iurant.

Angli libertatis amantissimi sunt, solis vxoribus seruientes. Iidem religionem, quam heri profitebantur, hodie reiciunt: et quam heri tota gens reiecit, hodie tota amplectitur. Fluctuationem hanc deriuabam e situ regionis, quod Angli insulari, ac maritimi sint, multumque ex indole fluxi et inconstantis elementi hauserint.

Quaerunt solícite Angli de salute ac sanitate hominum sibi occurrentium, adeo, vt Medicos omnes crederem. At, quaestio ista: *How do you do*, siue, quomodo vales? vanum tantum est locutio, et sonus nullius significationis.

In

In eadem insula mentem ac ingenii vires tanta cura limant et expoliunt, vt denique perdant.

Versus septentrionem respublica est e septem prouinciis composita. Prouinciae hae vnitae dicuntur, quamuis nullum vnitatis aut concordiae vestigium appareat. Iactat hic potentiam suam plebs, quod penes se tota reipublicae potestas sit, cum tamen plebei nusquam a publicis negotiis magis excludantur, et summa rerum in paucis familiis resideat.

Incolae harum prouinciarum auide ac solícite corradunt opes, quibus tamen non vtuntur, adeo, vt plenae illis sint cruminae, sed vacui ventres: nam viuere videntur e solo fumo, quem per fistulas, siue tubos argillaceos, absorbent.

Dandum est huic genti, quod omnium mortalium sit nitidissima: omnia enim solícite lauat, praeter manus.

In ciuitatibus ac vicis Europaeis sunt nocturni vigiles, qui, dum dormientibus quietem cantando, vel potius rudendo optant, desomnes quauis hora faciunt.

Quaeuis regio suas habet leges, suas quoque habet consuetudines, legibus saepe e diametro oppositas: ita ex. gr. secundum leges vxor marito est subiecta, secundum vsum vero in virum dominatur.

Maxime inter Europaeos aestimantur ii, qui sumptuosissime viuunt, et fruges terrae deglutiunt: soli terrae cultores, et qui heluones hosce nutriunt, spernuntur.

Quot, et quantae sint Europaeorum pravae inclinationes, patet ex crucibus, patibulis, et carnificinis, quae passim viuuntur. Quaeuis ciuitas suum habet carnificem. Excipitur tamen Anglia, vbi nullos dari credo carnifices, cum incolae se ipsos suspendant.

Antropophagos suspicor Europaeos; nam ingentem robustissimorum hominum multitudinem in claustra quaedam, quae monasteria dicuntur, compingunt, idque eum solum in finem, vt nitidi fiant, ac pinguescant: nam dum in istis asseruantur viridariis, ab omni labore exempti, soli fere gulae obsequi iubentur.

Aquam

Aquam mane bibere solent Europaei, vt aestum stomachi temperent: at, vix isto aquae beneficio deserbuit venter, cum vinum adustum hauriant, vt referuescat.

Religio Europaea in duas sectas diuiditur, alia est Protestantium, alia Romanorum: illi vnum solum Deum, hi plures adorant, cum, quot vrbes ac vici sunt, tot Dii Deaque simul visuntur. Cunctos hos Deos Deasque creauit summus Romae Pontifex: hunc vero creant Presbyteri, vulgo dicti Cardinales. Patet inde, quanta sint Cardinalium iura, cum Deorum formatores forment.

Itali antiqui totum olim orbem subegerunt, vxoribus subditi: hodierni vero in vxores saeuientes, cunctis populis foede seruiunt.

Distinguuntur animalia Europaea in terrestria et aquatica. Dantur etiam amphibia, vt Ranae, Delphini et Bataui; nam in paludibus hi habitant:

Terras atque aequora miscent

Eadem Europaeis sunt alimenta, quae nobis. Hispani vero sola aura vescuntur.

Passim in Europa floret mercatura, et multa ibi sunt venalia, quae hic in commercium non veniunt: ita Romani vendunt coelum; Heluetii se ipsos; in **** coronae, sceptrum, et regia dignitas sub hasta venduntur.

In Hispania honesti hominis nota est desidia, et nihil est, quod nobilitatem magis commendat, quam somnus.

Fideles ac vere credentes dicuntur ii, qui nesciunt, quid credant, quique ea, quae audiunt, ad examen vocare operae pretium non ducunt. Sunt etiam, qui ob solam segnitiam, incuriam, ac neglectum examinis, in numerum sanctorum referuntur: aeternum vero damnati dicuntur ii, qui de salute solliciti, cautius et curatius omnia examinando, a regnante quadam opinione discedunt.

Porro, non ex operibus, et virtutum pietatisque exercitio, aut neglectu, sed e solo natiuitatis loco futuram salutem aut damnationem aeternam fluere, vulgo existimant Europaei. Fatentur enim omnes, si in alio loco, et ex aliis parentibus geniti fuif-

ITER SVBTERRANEVM. 311

Fuissent, se alia sacra secuturos. Hinc non tam ob ipsam religionem, quam ob locum, ac nascendi sortem, damnare mihi sunt visi. At, opinionem hanc, cum iustitia et bonitate diuina conciliare nequeo.

Inter literarum cultores maxime aestimantur ii, qui naturalem vocum ordinem ita inuertunt, vt id, quod in se planum et perspicuum erat, obscurum ac inuolutum reddatur. Dicuntur hi poëtae, et vocum ista delocatio Poësis. At, in sola styli peruersitate non consistit virtus poëtae, requiritur, vt summe simul mendax sit. Hinc diuino fere honore colitur antiquus Poëta Homerus, cum in vtraque arte excelluerit. Hunc in phrasibus euertendis, ac in veritate peruertenda multi imitantur, nemo vero assecutus est.

Librorum auidi emptores sunt literati Europaei, at, libros non tam ob materiam, quam ob formam, ac nitorem emunt. Hinc, cum animaduernerint bibliopolae, meris crepundiis, ac, quae oculos magis quam animum pascunt, duci doctos emptores, libros alia forma, aliis typis, characteribus, et effigiibus recudunt, accen-

cuplo carius vendunt; artes enim liberales hic in commercium veniunt, et inter mercatores maxime subdolos numerantur philosophi, ac librorum autores. Stulti potissimum libros scribunt, ac si verentur, vt stultitiae fama ad posteros propagetur.

Academiae Europaeae sunt bonarum artium, ac honorum mercaturae, siue tabernae, vbi aequo ac modico pretio prostant gradus, promotiones, dignitates, eruditionis multiiugae tituli, ac aliae doctae merces, quae non sine sudore, ac multorum annorum diurnis nocturnisque studiis, in orbe nostro subterraneo comparantur. Doctores dicuntur ii, qui summum eruditionis culmen attigerunt, aut, vt aiunt Europaei, in apicem montis cuiusdam Parnassi, quem nouem Virgines incolunt, sunt enixi. His proximi sunt Magistri, qui sumptu paulo minori titulos eruditionis acquirunt, ac proinde minus docti cluent. Patet hinc, quanta a scholis superterraneis in genus hominum exerceatur benignitas, cum planum adeo ac facile ad doctrinam pandant iter. Paulo morosiores in eo sunt scho-

ſcholæ ſeptentrionales, cum non absque praeuio examine ſummos largiantur honores.

Docti ab indoctis, moribus et cultu, maxime vero religione distinguuntur: quippe hi vnum ſolum Deum, illi vero plures Deos Deasque colunt. Praecipua Doctorum Numina ſunt Apollo, Minerua, nouem Muſae, alique minorum gentium Dii, quos ſcriptores, maxime vero Poëtae, cum furere geſtiunt, inuocare ſolent. Ipsi literati, pro varietate ſtudiorum, in varias claſſes deſcribuntur: ſunt vel Philoſophi, Poëtae, Grammatici, Phyſici, vel Meta-phyſici, etc.

Philoſophus eſt Mercator literarius, qui certo pretio, praecepta de ſui abnegatione, temperantia, ac paupertate venalia offert, et contra diuitias tam diu declamat, ac ſcribit, donec ipſe ditelcat. Pater Philoſophorum eſt Seneca quidam, qui ita agendo regias cumulauit opes.

Poëta eſt, quem nugae ac furor commendabilem reddunt. Hinc furor praedicatum eſt, quod optimae notae vatibus

dari solet. Omnes enim, qui simpliciter et perspicue mentem exprimunt, aureis coronis indigni iudicantur.

Grammatici componunt certum genus militiae, pacem publicam turbans. Differunt ab aliis bellatoribus in eo, quod pro chlamyde togis, pro gladio stylo utantur. Aequè pertinaciter hi pro literis ac syllabis, ac alii pro libertate, pro aris, ac focis dimicant. Credo, ab imperantibus eum solum in finem ali, ne tempore pacis nimia tranquillitate genus humanum torpeat. Nonnunquam tamen, cum bella ista interneccionem minantur, auctoritatem suam interponit senatus, uti non ita pridem Parisiis factum audiui, ubi, ingrauescente de literis Q et K enata inter Doctores controuersia, usum utriusque literae indulgit grauiissimus senatus Parisiensis.

Physicus est, qui viscera terrae, naturam bipedum, quadrupedum, reptilium, ac insectorum scrutatur, quique omnia nouit praeter se ipsum.

Metaphysicus est, cui soli ea patent, quae alios latent, quique essentiam spirituum,

tuum, animarum, entia, non entia nouit, describit, definit: at, qui prae nimia oculorum acie, quae ante pedes posita sunt, non cernit.

Talis in Europa est reipublicae literariae status. Possem plura afferre: sed sufficit praecipua delibasse. Vnde facile iudicet Lector, iurene an iniuria se solos sapere credant Europaei.

Istud tamen donandum est Doctoribus ac Magistris Europaeis, quod in iuuentute instruenda subterraneis nostris sint longe dexteriores, quippe dantur artium ac linguarum Magistri, qui non modo ea, quae ipsi didicerunt, sed etiam, quae penitus ignorant, alios docent. Magnae res molis est, ea dextre tradere praecepta, quae ipsi nouimus, maioris vero docere, quae ipsi ignoramus.

Sunt inter literatos Europaeos, qui Theologiam ac Philosophiam pari ardore colunt. Idem, qua philosophi, de omnibus dubitant, qua vero theologi, nihil negare sustinent.

Pari cum subterraneis nostris studio in literas feruntur Europaei: sed longe celerius docti euadunt, idque ob infigne ac magicum aliquod commentum, (a) quo efficitur, vt centena librorum volumina vno die perlegere valeant.

Religiosi admodum sunt superterranei, et in votis precationibusque assidui: tempora vero precationum non motibus cordis, sed sonitui campanarum, horologiis, ac solariis fere accommodant, adeo, vt deuotio eorum plane mechanica fit, vtpote e signis potius externis, consuetudine, et statis dierum horis, quam e cordis penetralibus fluens.

Quanta eorundem in precando fit assiduitas, inde patet, quod plerique lignum caedendo, vasa tergendo, ac alias operas manuarum exercendo, hymnos sacros effundant.

In Italiam delatus, tanquam totius regionis Dominum me intuebar: nam quiuis obuius se mancipium meum (*Schiauo*) testabatur: at, periculum facturum obedientiae

(a) Ephemerid.

tiae istius feruilis, quam prae se ferebant, nocte quadam hospitis vxorem mihi afferri iubeo. At, excandescens ille, sarcinas me colligere iussit, morasque nectentem, foras eiecit.

In regionibus Borealibus rerum, quas non possident, titulos auide captant incolae, dextreque incedendi studio omnes ferre insaniunt. Porro ***

Haecenus patiens auditor fui: tunc vero indignatione accensus, lectorem interpello, indicans, figmenta esse iniqui et atrabile perciti scriptoris. At, deferuescente primo impetu, paulo clementius iudicium de itinerario hoc ferre coepi, cum autorem, quantumuis in plerisque mendacem et iniquum, non semper a vero deflexisse, sed quaedam acu tetigisse, cernerem. Caetera secutus sum consilium *Tomopoloki*, errores *Quamitarum*, de natalibus meis solicite fouendo, cum rebus meis conducibilius iudicarem, Legatum solis extraordinarium, quam ciuem Europaeum, salutari.

Postquam vicini omnes diu quieti se
tenue.

tenuerant, et beneficio exoptatae pacis rempublicam ex voto ordinaueram, nuntiatur tandem, tres potentissimas gentes arma in Quamitas sociasse. Populi hi erant *Arctonii*, *Kispuciani* ac *Alectoriani*. Gens *Arctonia* ex vrsis, loquela ac ratione praeditis, composita, aspera admodum, ac bellicosa cluebat. *Kispuciani* mirae magnitudinis feles, ob sagacitatem, et vim iudicandi, magni inter subterraneos nominis erant: hinc non tam viribus corporis, quam arte, et bellicis commentis, hostes potentissimos in officio continebant. *Alectoriani*, cum non minus in aëre, quam in terra, bella gererent, hostibus sat negotii facebant. Hi Galli gallinacei erant, armati arcibus, ac spiculis veneno tinctis, quae mira dexteritate vibrantes, letalia vulnera infligebant.

Haec gentium triga Quamitarum insolito successu, et Tanachitici belli contagione irritatae, inito foedere, gliscentem Quamitarum potentiam, antequam latius serperet, sociis viribus reprimere decreuerunt. Sed antequam ad belli declarationem procedebant, legatos *Quamam* miserunt,

ferunt, libertatem Tanachiticam vindicatos, bellumque solenne imperatori, si postulatis non annueret, denuntiaturus. Exsequuntur illi mandata, meoque consilio tale responsum tulerunt: Tanachitas, pacis ac foederum violatores, propriae stultitiae ac superbiae acceptum ferre debere, quod in istam calamitatem inciderint: decreuisse imperatorem, totis viribus eam, quam iure belli nactus est, possessionem, contra quemuis aggressorem, constanter tueri, minas denique foederatarum gentium non metuere. Hoc dato responso, dimittuntur faciales, ac nos ad belli ingruentis curam animum vertimus. Breui temporis spatio exercitum 40000 militum, in quibus octies mille equites, ac bis mille sclopetarii numerabantur, coëgi. Ipse imperator, quamuis senio esset confectus, expeditioni tamen huic interesse decreuit, tantaque gloriae cupidine inflammatus erat, vt neque a me ipso, neque a coniuge ac liberis, qui iunctis viribus pertinaciam hanc expugnare conabamur, a consilio dimoueri posset. Quod in isto rerum statu maxime me anxium habuit, erat dubia ac suspecta Tanachita-

chitarum fides, et verebar, ne nouae feruitutis impatientes, iugum data occasione excuterent, ac hostium partibus accederent. Nec falsus opinione fui: quippe paulo post belli solennem indictionem nuntiatum nobis fuit, 12000 Tanachitas, arreptis armis, in castra hostium transgressos. Hinc cum quatuor potentissimis inimicis rem simul nobis fore videbam.

Exercitus noster rebus necessariis instructus, initio mensis *Kilian*, hosti obuiam ire iubetur, occupaturus bellum facere. Iter facienti nuntiant speculatores, Tanachitarum regionem iam ingressas foederatas copias, arcem *Sibol*, in confinio *Kispucianorum* positam obsidione cingere. Oppugnata fuit arx tanta vi ac impetu, vt deditionem iam moliretur Praefectus. At, cum de aduentu nostro certiores fierent hostes, soluta obsidione, signa nobis inferunt. Pugna habita est in planitie haud procul ab obsesso munimento, vnde dicta fuit praelium *Sibolense*. *Arctonii*, qui in sinistra ala stabant, in equites nostros irruentes, ingentem eorum stragem ediderunt, et, cum impetum hunc adiuuarent

uarent rebelles Tanachitae, actum fere de nobis videbatur. At, cum laborantibus nostris adessent sclopetarii, ac binis salutationibus ordines hostium disturba-
rent, mutata mox fuit certaminis facies: adeo ut, qui nuper victores equitatum nostrum grauiter premebant, iam pressi ipsi, pedem retrahere, ac denique terga vertere coeperint. Dum haec aguntur, acriter pedites nostros vrgebant Kispuciani. Iidem tanta arte, ac successu spicula torquebant, ut breui temporis spatio sexcenti Quamitae aut grauiter vulnerati fuerint, aut lethali ictu transfixi occuberint. At, accurrente simul cum sclopetariis equitatu, fugam arripere cogebantur, ita tamen, ut, seruatis ordinibus, potius viderentur cedere, quam fugere, idt quod prudentiae ac peritiae debitum fuit. Ducis Kispuciani, *Monsonii*, qui in bellis artibus, ea tempestate, cunctis subterraneis ducibus dubiam facile palmam facere credebatur. Supererant iam *Alectoriani*, quibus victoriam extorquere difficile erat: nam, quoties sclopetum in eosdem dirigebant nostri, alarum verberibus in altum ferebantur, indeque sagittas in vertices nostros

firos tanta dexteritate contorquebant, ut paucae inanes in terram caderent. Certos hi semper dirigebant ictus, cum procliuior faciliorque iactus sit ex supernis in infima, quam ex infimis in superna: nostri vero ob hostium volatum, ac perpetuam mobilitatem, a scopo saepius aberrabant. In ipso certaminis aestu, dum imperator tela strenue vibrat, ante signa procedit, ac media in pugnae mole versatur, eollum eius spiculo venenato transfigitur: hinc equo delapsus, e pugna aufertur, et in tentorium deducitur, vbi paulo post exspirabat. In isto tam lubrico statu consultum duxi, omnibus, qui funestum hunc casum viderant, silentium indicere, ne pugnantium ardor morte Imperatoris remitteretur. Iubeo igitur bono animo esse, sopitum fuisse Regem subito ictu: ferrum haud alte in corpus descendisse, inspectum vulnus, absterfo cruore, omnia salubria esse, confidere, propediem ipsum eos visuros. Ita ignorantibus plerisque, quid Imperatori accidisset, pugna protrahitur vsque ad noctem: at, cum Alectoriani, labore ac vulneribus exhausti, in castra sua se receperint, inducias aliquot dierum

dierum, quot opus esset ad corpora cae-
 forum humo mandanda, cum hostibus pa-
 ciscor. Interea temporis, cum animad-
 uertissem, nouo opus esse commento ad
 debellandos Alectorianos, globulos sclo-
 petorum in grandines refundi curabam.
 Commentum istud tantum habuit succes-
 sum, vt Alectoriani, insequenti praelio, mu-
 scarum instar ex aëre praecipites caderent,
 et dimidia exercitus pars misere periret.
 Hinc superstites arma abiicientes pacem
 suppliciter petierunt. Exemplum eorum
 secuti *Arctonii* et *Kispuciani*, se ipsos cum
 armis ac vrbibus munitis nostrae fidei per-
 misere.

His rebus feliciter peractis,

- *Concilium magnum, primosque viro-
 rum*

Imperio accitos, alta intra limina cogo:

Olli conuenere, fluunt ad regia plenis

*Tecta viis; postquam sunt facta silentis
 linguis,*

Farier incipio:

Non dubito, Viri Perillustres, Nobilissi-
 mi, ac Fortissimi, quin vestrum plerisque,
 notum sit, quam anxie ac solícite Augu-
 stissi-

„stissimo nostro Imperatori hanc expe-
„ditionem dissuaserim. At insita illi for-
„titude, ac imperterritus animus domi-
„desidem, dum nos pectora hostibus op-
„poneremus, manere non permiserunt.
„Testari possum, solam hanc esse petitio-
„nem, in qua ab imperatoria Maestate
„repulsam tuli. Vtinam Augustissimus
„Imperator in concedendis aliis rebus diffi-
„cilio, in hac vero sola indulgentior fu-
„isset! ita in calamitatem istam, quam
„inopina eius mors nobis peperit, non in-
„cidissemus, sed reditus noster in urbem
„imperatoriam vere triumphans, ac gau-
„dia nostra, ob tot praeclaras res gestas
„plena, ac nullo dolore turbata fuissent.
„Non possum, nec decet diutius celare
„funestum illum casum, quo tantum no-
„bis vulnus inflictum est. Scitote igitur,
„fortiter dimicantem Imperatorem ictu
„sagittae in praelio confixum, paulo post
„animam reddidisse. Quot non luctus,
„quot non curarum aestus excitabit tanti
„Principis amissio? Ex meo dolore satis
„coniicere possum, qualis iam sit animus
„vester. At, animum hinc non despon-
„dete: nam mors non est, qua tanti he-
rois

rois mortalitas magis finita est, quam,,
 vita; non vobis exstinctus est Impera-,,
 tor, qui duos reliquit Principes adultos,,
 ad exemplar optimi Parentis expressos, ac,,
 non minus virtutis paternae, quam re-,,
 gnorum haeredes. Igitur non tam Re-,,
 gem, quam nomen regis mutabitis. Et,,
 cum primogenitus Princeps Timuso iu-,,
 re nascendi ad scepra paterna sit admo-,,
 uendus, sub illius auspiciis iam exerci-,,
 tui impero. Ille est, in cuius verba iu-,,
 rabimus, cui fidem et obedientiam,,
 iam praestabimus omnes.,

CAPVT XIV.

KLIMIVS MONARCHA
SVBTERRANEVS.

Finita oratione, altum exclamarunt omnes: *Imperatorem volumus Pikiisu!* Quo audito, attonitus ego, et in lacrimas effusus, ardentem omnes orabam, vt memores essent fidei, regiae domui debitae, et beneficiorum, quibus, qua singulos, qua vniuersos, sibi deuinxerat defunctus Imperator, quorum obliuio existimationi eorum notam inureret nunquam delendam. Addebam denique: si quis vsus mei, nihilo minor ex priuato capietur. At verbis nihil proficio.

*Namque incensa meis Procerum sententia
dictis,
Iam magis atque magis, serpitque per
agmina murmur.*

Plebis accessione augetur clamor Ducum, adeo, vt verbis his identidem repetitis, tota personarent castra. In Praetorium hinc
obuo-

obuoluto capite me recepi, custodibus imperans, vt nemini aditum permitterent; quippe sperabam, ad sanio rem mentem redituros milites, cum aestus primi impetus exsaeuaret. At Duces, vna cum gregario milite in tentorium vi irrumpentes, imperatoriis insignibus frustra obnitentem ornabant, eductumque praetorio, tubarum ac tympanorum sonitu Imperatorem me proclamabant *Quamae*, Regem *Tanaqui*, *Arctoniae*, *Alectoriae*, et Magnum Ducem *Kispucianorum*. Hinc, cum viderem, aliter fieri non posse, fortunae diutius non obluētatus, torrentem sequor, et fateor, non prorsus inuitum me ad hoc fastigium euectum: nam imperium cum tribus Regnis, ac magno Ducatu res sunt, quae vnicuique saluam mouere queant. Legatos quidem ad Principem statim misi, qui rerum actarum eum certio rem facerent, simulque monerent, vt iura, per natales quaesita, fortiter tueretur, factamque hanc nouam electionem, vtpote legibus aduersantem, irritam pronuntiaret. At, animo simul statutum erat, Imperium, quod mihi sponte oblatum erat, non temere deserere: adeo, vt legatio haec facta

etiam sit eum potius in finem, ut mentem
 Principis explorarem. Princeps, ut erat
 egregiae indolis, et acerrimi iudicii iuue-
 nis, satis gnarus, quot latebras, et quot
 altos recessus vita hominum habeat, fuc-
 tam hanc modestiam coniiciens, necessi-
 tati prudenter cessit, exemplum exer-
 citus secutus, in regia vrbe me quoque
 Imperatorem proclamauit. Eo mox Du-
 eibus exercitus stipatus, in triumphum, ac-
 clamante toto populo, ducor, ac, inter-
 iectis aliquot diebus, diadema capiti mo-
 re solenni imponitur. Ita e misero nau-
 frago in Monarcham transformatus, ut
 Quamitas, quos veteris prosapiae regiae
 amore ac veneratione duci animaduerte-
 ram, mihi deuincirem, ac non publicis ma-
 gis quam priuatis consiliis opes munirem,
 defuncti Imperatoris filiam in matrimoni-
 um adsciui: dicebatur haec *Ralac*, et erat

*Iam matura viro, iam plenis nubilis an-
 nis.*

Tot tantisque rebus perfunctus, no-
 uas meditabar artes, quibus imperium hoc
 ad eminentem, et toti orbi subterraneo timen-
 dum fastigium, perducerem. In eo mox

totus

totus eram, vt deuictas nuper gentes in fide ac officio continerem, quem in finem arcibus passim munitis, valida imposui praefidia, deuictos humaniter habui, ac nonnullos eorum ad splendida munera in ipsa regia vrbe euexi. Tanto in primis fauore profecutus sum Duces captiuos *Tomopolokum* ac *Monsonium*, vt apud *Quamitarum* nonnullos haec beneuolentia inuidiam mouerit, quamuis indignationem pro tempore suppresserint; diu enim latuit scintilla sub cinere, donec tandem, vt mox dicitur, in incendium eruperit. Quod ad domestica attinet, liberalia studia, ac artes bellicas ad summum fastigium perducere conabar. Et cum regio haec densissimis obsita esset syluis, quae ligna affatim suggererent, ad classem condendam, et bellicas naues, more Europaeo struendas, mentem tanto feruore adieci, vt, quamuis onerum mole distractissimus, huic tamen vni negotio animus vacare videretur. In isto apparatu vsus sum praecipue opera *Kispucianorum*, cum in rebus maritimis non perfunctorie essent versati, Ducemque *Monsonium* summum Classis Praefectum constitui.

Caeduntur mox syluae, instrumenta
 fabrilia cuduntur, tantoque studio infisto
 operi, vt sexagesimum intra diem, quam
 caesa materia fuerat, classis viginti nau-
 um in ancoris staret. Cunctis his ex vo-
 to confectis, egomet me ipsum, tanquam
 alterum Alexandrum subterraneum intue-
 bar, qui easdem hic turbas mouerem,
 quas olim ille in nostro orbe mouerat. Do-
 minandi vesana libido se ipsam in infini-
 tum propellit, nec reperit locum consi-
 stendi. Aliquot abhinc annis Diaconi,
 Scribae aut Clerici, tenue munus, summa
 votorum meorum fuerat, nec ad maiora ad-
 spirabam: iam quatuor vel quinque regna
 nimis mihi angusta sunt visa: adeo, vt
 respectu cupidinis, quae cum opibus et
 potentia augebatur, nunquam magis pau-
 per ac indigus fuisset.

Cum a nautis Kispucianis statum ac in-
 dolem tam marium, quam circumiacenti-
 um terrarum edoctus fuisset, ac comperis-
 sem, octidui prospera nauigatione ad litora
 imperii *Mezendorici* perueniri posse, vnde
 per nota mihi et nuper eremigata maria in
Martiniam facilis foret traiectus, iter accele-

rari

rari iubeo. Et erat Martinia scopus prae-
cipuus, in quem collineabam. Stimula-
bant animum tam immensae gentis opes
ac diuitiae, quam artes ac rei nauticae stu-
dia, in quibus eminebant Martiniani; cum
res tantas molienti opus esset magistris.
Erat et alius stimulus, nempe vindictae
cupido, quae ad subiugandam hanc gen-
tem acuebat. E binis Principibus regiis,
natu maiorem huius expeditionis socium
mihi adsumsi, fingens, fertilissimum Cel-
situdini suae fore campum, vbi fortitudi-
nem ac virtutes exereret. At, verus sco-
pus erat, vt in eo obsidem haberem et
pignus fidei Quamitarum. Remansit qui-
dem iunior Princeps, sed cura imperii, me
absente, commissa fuit imperatrici, iam vte-
rum ferenti. Tota classis bellica e vi-
ginti nauibus, tam maioribus, quam mino-
ribus constabat, et structae erant omnes
ad formam nauium Martinianarum, ex con-
silio et directione Ducis Kispuciani, *Monso-
nii*, cui concessum erat omne rei nauti-
cae arbitrium, quique icones earundem
propria manu expresserat. Tales enim
inter subterraneos erant Martiniani, quales
Tyri ac Sidonii, aut nostro tempore Angli
ac

ac Bataui, imperium marium sibi vindicantes. At, cum in Martiniam ventum est, videbam, quantum in formandis his nauibus ab archetypo aberrauerimus.

Vela dedimus ea anni tempestate, vbi planeta *Nazar* mediae magnitudinis est. Postquam maria triduum sulcaueramus, ingentem conspicamur insulam, cuius incolis, ob discordiam, qua in factiones scissi erant, facile erat iugum imponere: et, cum destituti essent armis, eorundemque vsum ignorarent, solis conuiciis ac maledictionibus certabant. Eo omnis poena, omnis ira belli vertit. Legum violatores in carcerem trahuntur, vnde post criminis discussionem in forum pertrahi solent, conuiciis ac maledictis exponendi. Certi huic muneri destinati sunt ministri, qui dicti sunt *Sabuti*, siue conuiciatores, seu maledicentes, iidemque sunt, qui carnifices apud nos aut lictores. Quod ad formam corporis attinet, in eo tantum ab hominibus distant, quod mulieres barbatae, viri vero sint imberbes: praeterea pedum vestigia habent retro porrecta, non, vt caeterorum hominum, prospectantia. Postquam

quam exscensionem in hanc terram feceramus, trecentos circiter *Canaliscas* (ita vocantur insulani) obuios habuimus. Hi hostiliter nos adorti, solitis telis utebantur, maledictiones ac dicteria euomendo. Tanta acerbitate (prout audiuius ab Alectoriano quodam linguae Canaliskae gnaro) concepta erant dicteria, quae eiaculabantur, vt monstrarent, in isto pugnandi genere magisterium se adeptos, et orbis nostri Grammaticis non cedere. At ego satis gnarus,

vanam sine viribus iram,

genti inermi vim inferre prohibui, tantum, vt terrorem quendam incuterem, tormentum explodi iubebam, quo effectum est, vt in genua procumbentes, misericordiam implorarent. Aderant mox supplices praecipui insulae Reguli, qui se ipsos cum subditis dedentes, totam insulam mihi vectigalem faciebant, praefati, non esse turpe ab eo vinci, quem vincere esset nefas, neque ei inhoneste aliquem submitti, quem fortuna super omnes extulisset. Ita insula hac, cuius accessione aucta quidem fuit potentia mea, sed nil quic-

quicquam gloriae, ob mollitiem incolarum, adstructum fuit, stipendiaria facta, ancoras soluimus, ac tandem, post aliquot dierum felicem nauigationem, ad litora *Mezendorica* deferimur. In consilium tunc Duces adhibui, perquisiturus, quid factum esset optimum, vtrum consultius foret hostiliter statim agere, an vero, missis legatis, mentem Imperatoris explorare, pacem ac deditioem mallet, an bellum? Plerisque tutius ac honestius visum, vt legati mitterentur: quocirca legationem hanc suscipere iussi sunt quinque viri, scil. *Quamita*, *Arctonius*, *Alectorianus*, *Tanachita* et *Kispucianus*. Hos in regiam urbem intromissos, nomine Imperatoris, interrogat Praefectus urbis:

*Quid petitis? quae causa rates aut cuius
egentes*

Ad Mezendores tot per vada coerulea vexit?

Huic respondent legati:

*Nec fluctibus aëros,
Atra subegit hyems vestris succedere ter-
ris,*

Nec sidus regione viae, litusque fefellit:

Consi.

*Consilio hanc omnes animisque volentibus
urbem*

Afferimur

Et mox literas Imperatori offerunt, huius tenoris:

Nicolaus Klimius, solis Legatus, Imperator Quamae, Rex Tanachi, Arctoniae, Alectoriae, Magnus Dux Kispucianorum, et Dominus de Canalisca, Mezendorico Imperatori Miklopolatu salutem! Notum tibi erit, consilio Numinis immutabili statutum esse, vt cuncta orbis imperia ac regna Quamiticae ditioni subiiciantur, et, cum consilium Numinis sit irreuocabile, necesse est, vt tuum imperium eandem sortem subeat. Hortamur igitur ad spontaneam ditionem, et monemus, ne aleae belli regna tua subiicias, victricibus nostris armis temere te opponendo. Matura obedientia sanguini innocentum parcas, et sortem propriam meliorem reddas. Datum in classe nostra tertio die mensis Rimat. „

Post aliquot dierum intercapedinem
reuer-

reuertuntur legati cum feroci ac superbo responso. Hinc, abiecto pacis consilio, exscensionem fecimus. Explicatis copiis, et in aciem instructis, speculatores mittimus, statum hostium exploraturos. Iidem mox reuerſi indicant, ingruere hostilem exercitum, compositum e 60000 leonibus, tigris, elephantis, vrsis, toruisque ac praedatoriis auibus. Hinc in loco opportuno consedimus, aduentum hostium ibidem excepturi. Cunctis iam paratis, et dato pugnae signo, mittuntur ab hoste quatuor vulpes, siue legati, de foedere ac pace nobiscum acturi. At, postquam aliquot horas cum Ducibus nostris collocuti fuerant, infecta re discedebant. Et patuit mox, speculatores potius, quam legatos fuisse, eumque solum in finem missos, vt statum exercitus nostri expiscarentur. Simulabant quidem, cum mandatis mox amplioribus reuersuros: at, cum paulo post totum hostilem exercitum, citato in castra nostra gradu tendere cernimus, nullam esse pacis spem animaduertentes, signa conuellimus, citato gradu ad hostes tendentes. Pugnatum est diu acriter, et mira vtrunque pertinacia. Nam licet

licet a sclopetariis nostris mox ingens edita fuerit hostium caedes, ordines tamen constanter seruabant elephanti, globorum ob corporis duritiem securi. At, postquam tormentis maioribus fulminari coeptum est, funestumque eorundem effectum viderunt elephanti, immenso percussi terrore, passim dilabuntur,

Ignauaque fuga pugnam famamque relinquunt.

In hoc praelio caesi fuerunt 33000 Mezendorii, et 2000 viui in manus nostras inciderunt; qui e pugna elapsi sunt, ad metropolin, urbem munitissimam, se receperunt, terrore omnia implentes. Nos vero victoriam profecuti, ad regiam urbem tertiis castris peruenimus, quam terrestribus simul ac maritimis copiis obsedimus. Appropinquantibus nobis occurrit noua legatio, cum pacis conditionibus paulo aequioribus. Petit Imperator, vt filiam, quae omnium leaenarum formosissima erat, nuptiis mihi adiungerem, dotemque pollicetur dimidiam imperii partem. Duplicuit mihi conditio, maxime quae de nuptiis filiae erat oblata; nam intutum si-

mul ac turpe mihi videbatur, repudiata Imperatrice, quam grauidam reliqueram, cum leaena sociari. Hinc legati absque responso reuerti iubentur. Tormenta mox maiora dirigimus in moenia vrbis, quae, quamuis lapidea essent, passim lacerantur, ac sternuntur. Et, cum ciuitas diuersi generis animantibus esset oppleta, mirus exauditur stridor rugientium, vllantium, boantium, rudentium, balantium, ac sibilantium. Serpentes in fissuras terrae se receperunt,

Secretisque diu latuere cauernis.
Aues pennis se per aëra librantes, vrbe tandem obseffa relicta, rupes ac edita loca petunt. Tremunt arbores, foliisque earum decidentibus plateae vrbis operiuntur. Audiuius, viginti fere virgines aulicas, quae rosae ac lilia erant, ad primum tormentorum explosionem stupentes, subito exaruisse. Ingens colluuius omnis generis animantium, et vrbanos et agrestes, confertos in arcta tecta aestu et vigiliis angebat, ministeriaque inuicem et contagio vulgabant morbos. Elephantis quidem animus magis constabat: at tandem maiorum tormentorum

Per-

Perculsi sonitu, moerentia tecta relinquunt.
 Hinc de salute desperans Imperator Me-
 zendoricus, concilio habito, ita dicere ex-
 orsus est:

Bellum importunum, ciues! cum gente De-
orum

Inuictisque viris gerimus, quos nulla fati-
gant

Praelia, nec victi possunt absistere ferro:
Consulite in medium, et rebus succurrite
nostris.

Tunc omnes vno ore clamabant:

Nulla salus bello, pacem te poscimus
omnes.

Hinc Imperator se ipsum, cum cunctis,
 quibus imperauerat, terris dedidit, adeo,
 vt vno die amplissimum Imperium, cum
 decem fere regnis et principatibus, ditioni
 meae subiecerim. Nam exemplum Im-
 peratoris secuti sunt omnes reguli, ac pro-
 vinciarum praefecti, certatimque fidei se
 nostrae permiserunt.

Post stupendum adeo successum, prae-
 sidio sexcentorum sclopetariorum vrbi re-

giae imposito, captiuum Imperatorem in classem nostram transferri iubeo. Humaniter in hoc itinere habitus fuit, et post reditum in *Quamam*, donatus a me fuit integra prouincia, cuius reditus tanti erant, vt sumptibus captiui Regis quodammodo sufficerent. Solutis ancoris, litora *Mezendorica* radimus, et iter faciendo, e plerisque gentibus, quae Imperatori *Miklopolatu* paruerant, obsides exposcimus, adeo, vt singulis oppidis bellum ostentando, omne nomen *Mezendoricum* breui domuerim. Gentes hae maximam partem eadem erant, quarum in itinere meo *Martiniano* conspectum dedi. Relictis tandem terris *Mezendoricis*, cursum dirigimus in *Martiniam*, cuius litora tandem post felicem, sed longam nauigationem, conspiciamus. Nullius terrae adspectus gratior mihi vnquam fuit; et, cum animo reputarem, Imperatorem me iam ac multarum gentium domitorem redire in terram, vbi inter mancipia ad triremes damnatus fueram, ingenti perfundebar animi laetitia. Decreueram mox, me ipsum profiteri, vt eo maiorem Martinianis terrorem iniicerem: at consilium istud mutavi, cum consultius

sultius iudicarem, antiquum de natalibus meis errorem, inter gentes deuictas semel disseminatum, fouere, ac pro solis Legato me gerere.

Sperabam quidem, breui me ac nullo negotio *Martinianos*, quorum perspecta mihi erat mollities, subacturum. Nam prona semper gens in voluptatem, non ingeniorum modo vitiis, sed et affluentium omnium rerum copia, illecebris omnis amoenitatis, maritimae terrestrisque, longaque felicitate et indulgentia fortunae luxuriabatur. At, experientia didici, rem esse magnae molis: nam respectu merciorum, quae longe lateque in orbe subterraneo exercebant, immensas cumlauerant opes, quibus auxilia bellicosissimarum gentium ad nutum parata habebant. Huc adde, quod peritia rei naualis nulli genti subterraneae *Martiniani* tunc cederent, nauesque nostrae prae hostilibus inconditae essent, et tardius se mouerent. Nam facile est coniecere, quanti essent momenti machinae istae nauales, a Philosophiae Baccalaureo tumultuario ope formatae, quaeque iudicium subirent, si

examini Batauorum, Anglorum, aut Danorum fuissent expositae. At defectum hunc abunde supplebant tormenta, Martinianis adhuc incognita.

Antequam hostile quid tentarem, legatos ad Senatum misi, iisdem fere pacis conditionibus, quas Imperatori *Mezendorico* nuper obtuleram. At, dum responsum expectamus, plenis in nos velis ferri conspicamur classem instructissimam, et talem, qualem nobis fingere non potuimus. Hinc classe, quantum in ista festinatione fieri potuit, ordinata, pugnae navalis signum damus. Certatum diu utrinque fuit pari ardore et constantia. Martiniani pro tormentis machinas habebant, immensi ponderis lapides eiaculantes, quibus haud leue damnum nauibus nostris inferebatur. Aderant porro rates incendiariae, pice, bitumine, sulphure, aliisque ignis fomitibus onustae, a quibus maxima nostra nauis incensa fuit ac deleta. Hinc dubius diu mars, inter pugnae fugaeque consilium trepidantibus nostris. At, horrenda tormentorum nostrorum fulmina animos *Martinianorum* tandem fregerunt,

gentibus compositum, recta in nos ferri cernimus. Hostium ista confidentia, etiam postquam improspere mari pugnaerant, non exiguam nobis sollicitudinem iniicit. Sed copiae hae meteora tantum erant, quae apparent, ac euanescent simul; nam

- *ante tubam tremor occupat artus,*

Et mox, ad primam tormentorum explosionem, effulse fugiunt Martiniani. Nos fugientium tergis inhaerentes, ingentem eorum stragem edimus. Quanta hostium tunc caedes facta fuerit, patuit e copia *peruccarum*, quas post pugnam colligimus: nam numero earum quas cepimus inito, quinque fere millia Martinianorum caesa fuisse coniecimus. Formas earundem post abitum meum mutauerant: nam ultra viginti diuersas *peruccarum* figuras notavi, quippe ingeniosissima gens commenta in infinitum propellit.

Post prosperum istud praelium vel potius stragem, metropolin Martiniam, nemine impediante, obsedimus. At, patatis oppugnationi necessariis, ac tormentis

tis dispositis, in castra nostra supplices ve-
 niunt ipsi Senatores, urbem cum tota Re-
 publica dedentes. Hinc pace mox facta,
 triumphantium more urbem splendidiffi-
 mam ingredimur. Cum intrauimus por-
 tas, non quidem fuit tumultus ille nec
 pavor, qualis captarum esse urbium solet,
 sed silentium triste, ac tacita moestitia ita
 defixit omnium animos, vt prae metu ob-
 liti, quid relinquerent, quid secum fer-
 rent, deficiente consilio, rogitantes alii
 alios, nunc in liminibus starent, nunc er-
 rabundi domos suas, tanquam vltimum il-
 las visuri, peruagarentur. At parsum est
 deditae vrbi: quo facto, tristitia in gau-
 dium versa est. Aerarium Reipublicae
 intrans, stupebam ad visum immensi the-
 sauri: huius magnam partem inter mili-
 tes distribui, quod reliquum erat, aera-
 rio meo inferri iubeo. Praesidio Marti-
 niae imposito, obsides aliquot e numero
 senatorum in classem nostram abducti sunt.
 Inter hos erat Syndicus vna cum vxore,
 quae crimen istud, ob quod damnatus eram,
 mihi affinxerat. Contumeliam tamen
 hanc non vindicabam, indecorum existi-

mans tanto Monarchae, iniuriam baiuli vindicta persequi.

Debellatis Martinianis, vicinas huic Reipublicae gentes sub iugum quoque mittere decreui. At, in procinctu iam stanti, occurrunt legati quatuor regnorum, ditio- ni meae se subiicientes. Tot iam regio- nibus imperabam, vt de nomine dedito- rum regnorum quaerere operae pretium non ducerem, contentus eadem sub ge- nerali titulo Regnorum Martinia- norum complecti.

* * * * *

CAPVT XV.

C A T A S T R O P H E.

Rebus tot stupendis peractis, classeque nostra nauium *Martinianarum* accessione insigniter aucta, vela facimus in patriam, vbi reduces facti, summa magnificentia, et qualem nunquam exaequarunt Romani, triumphum egimus. Et sane, rerum gestarum magnitudo tanta erat, vt nulla festiuitas, nulla pompa nimia videri posset. Quid enim praeclarius, quid vero heroismo dignius, quam gentem nuper contemptam, et omnium insultibus expositam, in totius subterranei Orbis Reginam ac Dominam, exiguo temporis spatio, transformasse? Quid homini mihi, inter tot creaturas heterogeneas viuenti gloriosius, quam generi humano istud asseruisse imperium, quod natura in reliqua animantia concessit? Magnificentia huius triumpho, quo occursum, quo fauore omnium hominum, aetatum, ordinum exceptus fuerim, ne in operis quidem iusti materia, nedum huius tam recisi, digne exprimi potest.

potest. Ex eo tempore noua in historiis epocha statui, et quinque Monarchiae numerari possunt, scil. Assyriaca, Persica, Graeca, Romana et Quamitica subterranea: et videtur nouissima haec priores magnitudine ac potentia superare. Hinc titulum *Koblu* siue Magni, qui tam a *Quamitis*, quam a deuictis gentibus certatim mihi oblatus fuit, recusare nequibam. Elatum sane ac superbum fateor nomen istud *Magni*: at, si conferant se veteres illi Cyri, Alexandri, Pompeii, Caesares, qui infra laudes Klimii iacebunt, modicus et demissus hic titulus videri potest. Orientem quidem subegit Alexander, at, quibus copiis? militibus veteranis, perpetuisque bellis induratis, quales erant Macedones tempore patris Philippi. Ego vero longe plures, et Persis ferociores gentes, minori temporis spatio, cum populo nuper rudi ac barbaro, quem ipse formaueram, imperio meo subieci. Titulus, quo postea usus sum, hic erat: NICOLAUS MAGNUS, SOLIS LEGATUS, IMPERATOR QVAMAE ET MEZENDORIAE, REX TANACHI, ALECTORIAE, ARCTONIAE, REGNORVM MEZENDORI-

DORICORVM ET MARTINIANO-
RVM, MAGNVS DVX KISPVCIAE,
DOMINVS MARTINIAE ET CANA-
LISCAE etc. etc.

*Ingens iam stabat Regnum, poteramque
videri*

*Exilio felix; sed scilicet ultima semper
Exspectanda dies homini, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera de-
bet.*

Postquam enim iam ad eam, quae vix vo-
to humano concipi potest, felicitatem et
potentiam perueneram, idem mihi acci-
dit, quod iis, qui e sordidis initiis ad
summa crescunt. Nam immemor pri-
stinae fortis, ad fastum dilabor, et pro po-
plicola et omnis aerae popularis captatore,
trux ac saeuus omnium ordinum insectator
fio, subditos, quos adhuc comitate ac popu-
laritate mihi deuinxeram, tanquam manci-
pia despiciens, adeo, vt nemo, nisi prae-
uia quadam adoratione, ad colloquium
meum admitteretur, et admissi constricta
fronte altoque supercilio exciperentur: id
quod omnium animos a me breui aliena-
bat, amoremque in frigus ac terrorem
mutabat.

mutabat. Quali tunc in me animo fuerint subditi, expertus sum paulo post e petitione, seu potius mandato, quod literis regiis Quamitis infinuaueram. Imperatrix, quam grauidam reliqueram, absente me, Principem enixa fuerat. Principem hunc mihi successorem designare gestiens, comitia indixi, Quamitas, vna cum deuictarum gentium praecipuis, ad solennem pueri inaugurationem inuitans. Nemo quidem huic mandato obniti ausus est, quocirca ingenti pompa celebrata fuit inauguratio. At, vultus subditorum in simulationem esse compositos, et ficta esse, quae prae se ferebant, gaudia, haud difficile mihi erat internoscere. Confirmabant suspicionem disseminati eodem tempore, ab incertis autoribus filli, in quibus iniuria, Principi *Temuso* hac electione facta, false monstrabatur. Tantam istud sollicitudinem ac aestum in animo ciebat, vt requiescere non possem, antequam optimum Principem e medio sustulissem. Palam tamen filium Regis, de me bene meriti, interficere inconsultum videbatur. Hinc quosdam subornabam, qui proditionis eundem arcefferent. Et cum criminum regionum

nunquam defint ministri ac adiutores, inuenti sunt, qui iureiurando testabantur, male animatum Principem turbas meditari, ac vitae meae infidias struere. Hinc in carcerem coniectus, a iudicibus, quorum maximam partem corruperam, capite damnatus fuit. Executio tamen clam in custodia, ne turbis ansam daret, facta est.

Quod ad Principem secundo genitum attinet, cum adhuc infra annos pubertatis esset, tempus caedi eiusdem destinatum prorogabam. Tutus sic ad tempus contemptu erat aetatis, cum in iure nihil praesidii esset. Pollutus hoc parricidio, seuerè adeo ac impotenter regnare coepi, eoque demum saeuitia mea processit, vt diuersos, tam Quamitas, quam alios, quorum fides dubia mihi videbatur, morti dederim. Nulla fere dies incruenta, ac a caede aliqua immunis erat, id quod rebellionem, quam diu iam machinati erant Proceres, vti mox narrabitur, accelerabat.

Fateor hinc, mala ista, quae postea expertus sum, haud immerito mihi accidisse. Honestius sane, ac Principe Christiano

ano

ano dignius fuisset, rudem ac idololatram
populum ad veram Dei notitiam perduce-
re, quam bella e bellis serendo, innocua-
rum gentium sanguine manus cruentare.
Et facile mihi fuisset, totam gentem con-
uertere: nam quicquid statuebam, aude
amplectebantur, et dictata mea totidem
oracula erant. At, Dei ac mei ipsius obli-
tus, nil nisi vanum ac inanem splendorem
potentiaeque incrementum cogitabam:

*Arma, cruor, caedes, incendia totaque
bella*

Ante oculos volitare. - - -

Praeterea ad pessima consiliorum conuer-
sus, augere causas offensionum quam tol-
lere malui, quasi quod per iniustitiam pec-
catum fuerat, emendari seueritate posset.
Ad amicorum admonitiones respondere
solebam:

*Res dura, et regni nouitas me talia co-
gunt*

Moliri. - - -

Hinc ad malum innumerae res malae se
agglutinarunt, ac in tantam calamitatem
incidi, vt ex meo exemplo discant mor-
tales

tales, quanta sit rerum humanarum vicissitudo, et quam exiguae durationis sit durum ac violentum imperium.

Cum seueritate regiminis mei creuit frigus subditorum, tam Quamitarum, quam deuictarum gentium: et cum animaduertent, vitia ista, quibus deditus eram, absona esse fidei diuinae originis, et homini coelesti, ac legato solis non conuenire, curatius omnia, in primis vero causam aduentus mei, et statum istum, in quo deprehensus eram, cum ad oras has delatus fui, ad examen vocare coeperunt. Videbant stupendas istas res, quas gesseram, ignorantiae potius Quamitarum, quam artibus meis deberi, maxime, cum post discussas veteris ignorantiae nebulas, in multis me errasse offenderant. Seueri in primis actionum mearum censores fuerant *Kispuciani*, gens perspicax, et viribus iudicii pollens. Notauerant, inter edicta, quae publicaueram, varia cruda adeo ac incondita esse, vt crassam in rebus politicis inscitiam manifesto proderent. Nec iniusta erat crisis: nam, cum thronum ac sceptrum non somniauerint vitae et studiorum

meorum moderatores, institutionem nactus fueram, candidato potius Ministerii, siue Diaconatus, quam regnatura Principi conuenientem, et studia mea, quae ultra systema quoddam theologicum, ac terminos quosdam metaphysicos, non extendebantur, parum congrua erant statui praesenti, vbi de duobus imperiis, et viginti fere regnis rite gubernandis agebatur. Porro notauerant *Martiniani*, naues, quas struxeram, bellicas informes adeo esse, vt in praeliis contra ordinatas classes nullus earum esset vsus, ideoque tropaea ista naualia soli tormentorum commento esse adscribenda. Has et alias acerbas crises disseminantes, ad animum simul reuocabant modum appulsus mei in haec litora, nempe quod tabula naufraga, laceris vestibus, et siti inediaque paene enectus, a litoris accolis deprehensus fuerim, qui status in solis Legatum cadere non poterat. Huc adde, quod iidem *Martiniani*, cum physicae coelestis apprime essent gnari, elementa quaedam astronomica inter *Quamitas* disseminassent, monstrassentque, solem esse corpus inanimatum, ab omnipotenti Deo in centro coeli locatum, vt

lucem

lucem rebus ministret, ac calore creaturas foueat, et cum igneae esset naturae, animalium terrestrium domicilium esse nequire.

[His et aliis sinistris rumoribus quotidie differebar. At, murmura tantum erant, cum nemo, metu potentiae meae, palam loqui, ac mentem aperte detegere ausus sit. Hinc diu nesciebam, eo usque maturuisse malevolentiam subditorum, vt status quaestionem mihi mouerent, donec tandem omnem mihi dubitationem excussit Libellus, lingua Canaliscana compositus, sub hoc titulo: FELIX NAVFRAGIVM. Nam antea notavi, in dicteriis eiaculandis exercitatissimos esse Canaliscas, cum maxima eorum bella solis conuiciis gererentur. Complectebatur libellus cunctas istas accusationes, quarum nuper conspectum dedi, scriptusque erat stylo arguto ac dentato, secundum genium Canaliscarum, qui in eo scribendi genere excellunt.

At, tanta tunc erat animi mei impotentia, tanta virium mearum fiducia, vt nullis admonitionibus flecti, ac ad saniorum mentem perduci potuerim. Salu-

berrima enim consilia fomites potius, quam sufflamina seueritatis erant. Quocirca quosdam, quos maxime suspectos habebam, arreptos exquisitissimis tormentis, ad prodendum libelli autorem, impellere tentabam. At, cruciatus mira constantia sustinebant omnes, adeo, vt nihil aliud hac crudelitate effectum sit, quam vt odium in furorem verterem. Ita praeualebant fata consiliis, et in praecipitia pronus ibam.

In isto rerum statu, superstiti Principi *Hicoba*, manus iniicere decreui. Consilium istud magno Cancellario *Kalac*, cui maxime fidebam, aperui. Pollicitus quidem ille omnem operam et obedientiam, mox digreditur, exsecuturus quod decreueram. At, consilium istud clam detestans, Principi insidias detexit, amboque in vrbs arcem munitissimam se receperunt, vbi, praesidiariis militibus in concionem vocatis, statum praesentem pathetice exposuit, et, cum lacrymae ac gemitus periclitantis Principis haud leue pondus orationi illius adderent, arma capiunt omnes, polliciti, pro salute Principis pectora oppositu-

posituros. Hinc sagacissimus Cancellarius animis, dum calerent, vsurus, in verba Principis omnes iurare adegit, nuntiosque, clam ad alios, quos in me male animatos nouerat, illico misit, eosdemque ad arma capienda contra tyrannum, qui veterem stirpem regiam penitus exscindere moliebatur, acuebat. Igitur armati

Conueniunt, quibus aut odium crudele ty-
ranni

Aut metus acer erat,

ac cum praesidiariis arma focia iungunt.
Dum reditum Cancellarii expectabam,

Nuntius ingenti per regia tecta tumultu
Ecce ruit, magnis arcem terroribus im-
plet!

Indicat, armatos totis descendere campis,
Regem ad supplicium praesenti morte pe-
tentes.

Suadet tunc Tomopoloko maturum in Tachin receptum: *agedum!* inquit, *con-*
scribamus in patria mea exercitum, et hic,
quo nunc omnia ardent, conticescet furor.
Haec audita instabilem animum variae
mouerunt, alternantibus timoris ac fidu-

eiae causis, Tandem monitis illius obtemperans, *Quamam* sine obstaculo, cum causa gliscentis seditionis adhuc plerosque lateret, reliqui. Postquam ad limites Tanachitarum perueneram, omnes, qui arma ferre poterant, adesse iubeo. Hinc exercitu 40000 militum, quorum plerique Tanachitae erant, parato, iter remetior, sperans ex accessione *Quamitarum*, qui in fide permanferant, infigne exercitus mei incrementum. At, vana me spe lactabam: nam pro copiis auxiliaribus, quas stolide mihi pollicebar, obuium habui feccialem cum literis, nomine Principis scriptis. In hisce bellum mihi legitimum, tanquam fraudulento inuasori, indicitur, simulque nuntiatur, in vinculis teneri coniugem cum filio ex ea nato. Paulo post discessum feccialis exercitum *Quamiticum* cum principe rebelli conspiciamur. Et cum exercitus hic ingenti tormentorum copia instructus esset, aleam certaminis subire non sustinui, antequam auctae forent vires: quocirca subsistens, castra aggeribus ac munimentis firmaui. At, cum animaduernerem, milites meos ad hostes clam transfugere, ac hostilem exercitum noua expectare supple-

plementa, hortantibus Ducibus, nec re-
 fragante *Tomopoloko*, configere decreui.
 Pugnatum est in eadem planitie, vbi aliquot
 abhinc annis decretorio isto certamine
 profligati fuerunt *Tanachitae*. Hostium
 tormentis ordines nostri mox turbabantur,
 doluitque me valde, propriis commentis
 impugnari, ac armis, quae ipse formaue-
 ram, vinci. Aliquandiu tamen milites
 mei impetum rebellium sustinuerunt, do-
 nec *Tomopolokus*, fortiter dimicans, globo
 tormenti traiectus caderet. Tunc versis
 tergis, latebras montium ac sylvarum
 quaerimus. Ipse in rupem enixus, inde
 in vallem subiectam me praecipitem dedi.
 Ibi aliquandiu subsistens, calamitatem
 meam, seu potius stultitiam, seris lacrimis
 ac suspiriis damnabam. Et tanta tunc
 erat animi mei perturbatio, vt diadema,
 seu tegumentum capitis, radiis solaribus
 interstinctum, et quod me proderet, ab-
 iicere negligerem. Postquam dimidiam
 fere horam in ista conualli trepidus con-
 federam, audiebam voces rupem scanden-
 tium, ac cum fremitu fugientem ad poe-
 nam deposcentium. Fugam hinc circum-
 spectans, latebras quaerebam.

*Sylua fuis late dumis atque ilice nigra
Horrida, quam densi complebant undique
fentes.*

Illuc properantem

Rara per occultos abduxit sonita calles

vsque ad cauervam, ante quam paulum
substiti, aegre ex cursu animam recipro-
cans: mox vero in eandem, more ser-
pentis humum corpore verrens, irrepsi,
et, cum cauernam valde profundam ac
deuexam, licet non praeruptam, animad-
uerterem, vltima adyta penetrare decreui.
At spatium centum circiter passuum emen-
sus, in locum abruptum incido, vnde
tanquam fulmine deturbatus per spissas fe-
ror tenebras et perpetuam noctem, donec
tandem creperum quoddam lumen,

*Quale per incertam lunam sub luce mali-
gna*

reddi solet, conspikor. Cum luminis
istius augmento sensim diminuitur cadentis
impetus, adeo, vt leui nisu, tanquam ex
vndis onatans, inter rupes quasdam saluus
emerferim, quas summo cum animi stu-
pore easdem esse videbam, e quibus ante
ali-

aliquot annos in subterranea praecipitatus fueram. Causam vero languescentis impetus, didici post aliquam meditationem, nasci e qualitate atmosphaerae superioris, quae pondere suo magis grauis est quam subterranea: nam nisi grauior esset nostra, eandem sortem in ascensu habiturus fuisset, quam in descensu, et sublimis forsitan per aërem vsque ad regionem lunae delatus fuisset. Hanc tamen hypothesein maturiori Physicorum examini submitto.

* * * * *

CAPVT XVI.

REDITVS IN PATRIAM,

ET

FINIS QVINTAE MO-
NARCHIAE.

Iacebam diu inter rupes omni sensu destitutus, magnas enim in cerebro turbas ciebant tam lapsus ipse, quam mira ista metamorphosis, qua breui me e fundatore quintae Monarchiae in pauperem et famelicum Baccalaureum transformatum videbam. Et sane casus iste stupendus adeo ac poëticus erat, vt vel optime constituti cerebri compagem facile posset turbare. Interrogare igitur animum coepi, an vera essent, quae videbam, an vero somnium errantes luderet oculos. Deferuescente non nihil aestu, postquam paulo ad me redire coepi, stupori succedunt dolor ac indignatio.

*Tunc duplices cum voce manus ad sidera
tendo:*

Omni-

ITER SVBTERRANEVM. 363

*Omnipotens Genitor! tanton' me crimine
dignum.*

*Duxisti? et tales voluisti expendere poenas?
Quo feror? unde abii? quae me fuga,
quemque reducet?*

Et sane, si reuoluantur Annales, ac Historiae tam remotioris, quam nostri aevi, vix exemplum tanti casus occurret, nisi forte in Nabocodonosore, qui e maximo terrae Monarcha, in feram, syluis inerrantem, transformatus fuit. Eadem ego fortunae ludibria expertus sum: extorquentur mihi paucis horae momentis duo magna Imperia, cum viginti fere Regnis, quorum solae umbrae ac vanae imagines supererant; Monarcha nuper fueram, iam scholarchae aut ludimagistri munus in patria vix sperare poteram: solis Legatus vocabar, iam vero ob inopiam famulum Episcopi vel Praepositi cuiusdam fore verebar: comites me nuper tenebant gloria, spes, salus, victoria, iam vero cura, miseriae, aegritudo, lacrymae, lamentatio. Denique quasi solstitialis herba paulisper fui: repente exorsus sum, repente occidi. Vt breui praecidam: dolor, indignatio, sollicitudo, ira,

ira, desperatio, tot in animo fluctus cie-
bant, vt modo

- - *crudum per costas exigere ensem,*

modo in cauernam, ex qua emerferam,
me rursus praecipitem dare non dubitaue-
rim, exploraturus, ecquid melius succe-
deret secunda expeditio subterranea:

*Ter conatus utramque viam, ter utram-
que reliqui.*

A consilio maxime reuocarunt cura ani-
mae, ac religionis Christianae principia,
quae prohibent indemnatum spiritum, an-
tequam fata poscunt, effundere.

Descendere igitur de monte per aspe-
rum istum et angustum callem, qui in
Sanduicum ducit, conabar. At, cum pro-
fundis meditationibus distracta mens esset,
identidem in itinere cespitabam: nam in
contemplatione quintae istius Monarchiae
totus animus defixus erat. Haec vanis
imaginibus, recentibus tamen, pertinaciter
adeo animo oberrabat, vt mentem mihi
penitus excuteret. Et sane, iactura digni-
tatis ac potentiae tanta erat, vt nullis in
patria

patria emolumentis compensari posse iudicarem. Fingebam, Prouinciae Bergensis, aut, quod maius esset, totius Noruegiae Praefecturam mihi deferendam: at qualis compensatio? quale solatium tot Imperiorum nuper Monarchae, ac Conditori? decreui tamen, praefecturam, si qua forte mihi in patria offerretur, non omnino respuere. Postquam medium itineris emensus eram, pueros quosdam in conspectu habui, quos nutu ad me inuitans, opem eorum implorabam his verbis: *Ieru Pikal Salim*, id quod lingua Quamitica denotat: *monstrate mihi semitam*. At pueri ad visum hominis, vestibus peregrinis amicti, ac pileum radiis solaribus fulgentem gestantis, trepidantes, edito horrendo clamore, e rupibus se praecipitant, adeo, vt tardius me incedentem, ac per rupium fragmenta saucios pedes trahentem occupent, horaque citius in Sanduicum veniant, vbi totum vicum terrore complent, sancte iurantes, vidisse se inter rupes errantem sutorem Hierosolymitanum, solaribus radiis coruscum, et crebris suspiriis vulnus animi prodentem. Quarentibus paganis, vnde scirent, sutorem esse Hierosolymitanum,

num, respondebant, me ipsum nomen et patriam indicasse. Errorem hunc natum coniciebam e male intellectis verbis *Ieru Pikel Salim*. Totus hinc vicus commouetur, nemine de rei veritate dubitante, maxime cum nuper recocta esset fabula de isto ambulante sutore, idemque diceretur non ita pridem *Hamburgi* apparuisse.

Inclinante ad vesperam die, cum ipse *Sanduicum* venerim, conglobatos in vnum conspicabar totius tractus incolas, quos insitum mortalibus studium, inusitata noscendi, vndique exciuerat. Hi nouum hospitem excepturi, ad radices montium diu suspensi steterant, statim vero ac loquentem me audirent, panico quasi terrore perciti, diffugiunt omnes, praeter vnum senem, qui caeteris audacior, loco non mouit. Hunc mox alloquor, rogans, velletne hospitio errantem excipere. Quaerebat ille:

Quibus orbis ab oris?

Quid genus? vnde domo?

Ad haec ego:

Suspirans, imoque trabens a pectore vocem:

Si

*Si vacet annales nostrorum audire labo-
rum,*

Ante diem clauso componet vesper olympto,

quam haec absolvero, intra limina ve-
ro tecti receptus, seriem pandam fato-
rum, quae fidem superare videntur, et,
quorum exemplum nulla suppeditabit,
historia. " Nouitatis auidus senex, manu
tunc prehensum, me ad tectum ducit, da-
mnans intempestiuum popularium metum,
qui ad quamuis ignotam faciem, tanquam
ad aspectum cometae, trepidant. Ad-
missus intra tecti limina, frigidam posco,
qua sitim depellerem. Ipse mihi mox po-
culum zytho plenum affert, cum nec vxor,
nec ancillae prae metu adesse sint ausae.
Exhausto poculo, ac sitis ardore sedato,
ita loqui exorsus sum: Vides hic homi-
nem, diris iactatum procellis, ac tot for-
tunae ludibria, quod nemo mortalium,
vnquam subierit, expertum. Constat qui-
dem, puncto temporis maximarum sae-
pe rerum momenta verti: at ea, quae
mihi acciderunt, omnem fidem exsu-
perant. "

Nam-

*Namque meus casus nec multis cognitus
est, nec
Tritus, et e medio fortunae ductus aceruo.*

Ad haec regessit hospes, sortem hanc esse diu errantium: quot enim vicissitudines, quot casus 1600 annorum peregrinatio non pariat? Non cepi mentem illius, quocirca rogabam, quid per istos mille et sexcentos annos sibi vellet. *Si fides, inquit ille, historiis sit adhibenda, iam 1600 anni sunt, ex quibus deleta fuit Hierosolyma: non dubito, vir summe venerabilis, quin tempore istius excidii aetate iam prouectior fueris; nam, si ista, quae de te narrantur, vera sint, possunt natales tui ad principatum Tiberii referri.* His dictis, obmutui, senem delirare putans, moxque indicaui, huic orationi Oedipo opus esse coniectore. At affert ille tabulam, in qua expressa erat imago Templi Hierosolymitani, rogans, ecquid multum ab archetypo abberret pictura. Hinc in summo meo dolore a risu non temperans, causam perplexi adeo sermonis rogo. Respondet ille: „vtrum in „errore verser, necne, ignoro. Testan- „tur huius loci incolae, te esse illum in histo-

histo-

historiis decantatum futorem Hierosoly-
mitanum, qui a Christi tempore totum,
orbem pererras. At, quo attentius te in-
tueor, eo magis ad animum reuoco ve-
terem amicum, qui duodecim abhinc an-
nis in apice huius montis periit. Ad
haec verba dissipata oculorum caligine,
veterem meum amicum *Abelinum*, cuius
domum *Bergis* saepe frequentaueram, agno-
sco. In amplexus mox ruo, collumque
ipsius ambobus lacertis inuadens: te-
neone te, *inquam*, *Abeline!* vix hoc iam,
oculis meis, vix manibus credo: vides,
iam Klimium tuum, ex orco redeuntem:
idem sum, qui ante hos duodecim an-
nos in cauernam praecipit iuerim. Ille
insperato hoc phaenomeno confusus,

Non aliter stupuit, quam qui Iouis ignibus
ictus

Viuit, et est vitae nescius ipse suae.

Video, ait, Klimii mei faciem, nota vox
aures meas ferit: nam

Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat.

At, quamuis neminem Klimio magis ge-
minum viderim, sensibus tamen meis,
fidere nec possum, nec debeo, mortui,

A a enim

enim hodie non resurgunt: efficaciori-
bus opus est testibus ac argumentis, vt,
verbis tuis fidem adhibeam.

Hinc, vt incredulitatem illius expugna-
rem, exerte partiteque recensebam ea,
quae inter nos acta olim fuerunt. Quo
audito, animi tandem nubes remouetur,
in amplexus mei ac lacrymas simul ibat,
altum exclamans. „Video iam ipsum ho-
minem, cuius laruam me videre crede-
bam: at, expone mihi, vbinam gentium,
tanto temporis spatio delituisti, et vbi-
nam mirum istum et barbarum habitum,
nactus es.“ Tunc ego ordine omnia,
quae casum meum infecuta sunt, pandere
exorsus sum, attenteque ille perorantem
audiuit, donec ad planetam *Nazar* et Arbo-
res, loquela ac ratione praeditas, ventum sit.
Tunc impatiens: „quicquid, *ait*, vel ine-
ptire possunt somnia, vel fabricare insania,
vel delirare temulentia, id omne in te pro-
miscue conspicitur: crederem potius cum
plebe nostra, in manus lemurum te ceci-
disse: nam verisimiles hae nugae plebeiae
prae tuo itinere subterraneo videntur. Sup-
pliciter orabam, vt patienter aures praebe-
ret,

ret, donec telam orationis, quam exorfus eram, pertexerem, et, impetrato silentio exponere pergebam, quae in subterraneis mihi porro acciderant, diuerfa quae expertus eram fata, et tandem, quod maximae, quae vnquam in terris extiterit, Monarchiae Conditor fuiſſem. Haec omnia ſuſpicionem, quam de commercio meo cum Faunis aut Satyris conceperat, adauxit, crediditque, praestigiis eorundem me illuſum, nubem pro Iunone amplexum. Et, quo certius exploraret incantationis aut veneficii huius effectum, aut quo vsque deliria mea procederent, coepit de ſtatu beatorum et damnatorum, de campis elyſiis, aliisque id genus rebus quaerere. Animaduertens ego, quorſum tenderet oratio: non iniquo, inquam, animo iſtam tuam incredulitatem fero, cum, narratio mea cuius homini fabuloſa ac poëtica videri debeat; ea enim, quae mihi acciderunt, portentofa adeo ſunt, vt omnem fidem humanam proſcribant. Iureiurando ſancte teſtor, nihil a me fictum aut additum, ſed cuncta, prout mihi euenerunt, ſimpliciter ac ingenuè, expoſuiſſe.“ Ille vero in incredulitate ſua

perseuerans petiit, vt aliquot dies quieti
darem, cum speraret, interea temporis
exsaevituras has in cerebro motas procel-
las.

Postquam integrum octiduum in do-
mo illius delitueram, sat mihi quietis
concessum iudicans hospes, ad lustrandam
capitis insaniam, ad historiam itineris sub-
terranei, cuius perpetuum interea tem-
poris indictum fuerat silentium, relabitur.
Sperabat tunc, in fumum abiisse quintam
Monarchiam, cum subiectis viginti regnis
ac principatibus, penitusque adeo euanu-
isse, vt ne minimi quidem oppidi aut vici
imago remaneret. At, cum eadem qua
singula, qua vniuersa, et eodem ordine,
me repetere audiret, cumque narrationis
epilogo pertinacem hanc illi exprobrarem
incredulitatem, ac insuper facta quaedam
opponerem, quae ipse mihi concedere
cogeretur, nempe, quod duodecim abhinc
annis in cauernam praeceps iuissem, et
quod ignoto ac peregrino cultu tandem in
patriam rediissem, animi pendere coepit,
nec quid regereret in promptu habuit.
Attonitum iam, ac pedem retrahentem scri-
ter

terf vrgeo, monſtrando, longe abſurdius itinere hoc eſſe hypotheſin illius, de monſtris ac lemuriſ, antra montium inhabitantibus: nam mera haec eſſe ſomnia, ad aniles fabulas releganda, diuerſos vero magni nominis Philoſophos, concauam eſſe terram, et alium orbem minorem noſtro contineri, ſtatuiſſe: veritatem huius ſententiae experientia me edoctum, ſenſibus propriis obniti nequire.

His tandem argumentis victus: tua inquit, conſtantia in affirmandis his, quorum fictio nullum tibi emolumentum aut commodum afferat, indocilem meum, animum iam plane expugnauit. Ita de veritate perſuaſus, narrationem hanc fuſius integrare iuſſit. Mire illi placuit, quod de planeta *Nazar* narrabam, in primis de principatu *Potuano*, cuius leges ac inſtituta normas aiebat, ad quas omnes Reipublicae effingi deberent. Animaduertat, deſcriptionem optime concinnati Principatus, e turbidi hominis cerebro fluere non poſſe: dictata enim diuina verius quam humana videbantur; quocirca, ne, quae audiuerat, animo exciderent, in literas omnia, me dictante, miſit.

Postquam penitus iam conuictum senseram, de me ipso sollicitus, quid porro in isto rerum statu faciendum, aut quamnam in patria sortem, post tot in orbe subterraneo res gestas, mihi ominaretur, quaerebam. Tunc ille: „ Suadeo, vt nemini mortalium hos casus aperias,

Queis placeas pueris et declamatio fias.

„ Nostine zelum sacerdotum nostrorum: hi,
 „ quoniam proscribere solent eos, qui motum terrae ac quietem solis statuunt, te,
 „ de sole ac planetis subterraneis dissertantem, impium, ac Christiana ciuitate indignum, pronuntiabunt. Quot non lapides mouebit, quot non fulmina in te vibrabit solus Magister Rupertus? ille, qui anno superiori, ciuem ad publicam damnabat poenitentiam, ob id solum, quod Antipodes statuerat: ignis supplicio expiandam iudicabit doctrinam istam de nouo orbe. Suadeo igitur, ac moneo, vt aeternum sepulta haec sint, et vt quiete aliquamdiu apud me maneat. “
 Vestes mox subterraneas me abiicere iubet, cum nouis commutandas: porro omnes, qui studio videndi sutoris Hierosolymitani
 accur-

accurrebant, ab introitu domus sollicitè arcebat, indicans, futorem istum subito disparuisse. Attamen rumor iste per totam regionem breui percrebuit, et omnes templorum suggestus, et pulpita praedictionibus, vaticiniis, et imminentibus malis, hanc apparitionem secuturis, personabant. Nam dicebatur in *Sanduicum* venisse futor Hierosolymitanus, irae coelestis praeco, populum ad poenitentiam hortaturus. Et cum eundo crescere soleat fama, variis additionibus interpolatur fabula. Ita nonnulli narrabant, mundi interitum praedixisse futorem, terminumque S. Iohannis posuisse, intra quem omnia, nisi resipiscerent mortales, conflagrarent, et id genus alia. Tantos haec vaticinia motus in certa quadam parochia ciebant, vt rustici agros incultos relinquerent, cum ob mundi interitum nullam exspectarent messem. Hinc parochiae eiusdem Pastor Mag. *Nicolaus*, veritus, ne decimis, aliisque redditibus defraudaretur, paganis indicabat, in annum sequentem prorogatum esse diem extremi iudicii, quocirca non dubitarent, ad solitos labores redire. Et cum solis mihi et hospiti meo causa harum

nugarum nota esset, perpetua nobis risui materia dabatur.

Tandem, cum diutius in aliena domo delitescere nequirem, opusque esset, vt in publicum tandem prodirem, studiosum me *Nidrosiensem*, sanguine sibi iunctum, qui nuper in hanc prouinciam diuerterat, fingit hospes. Mox tanto ardore me Episcopo Bergensi, qua verbis, qua literis commendabat, vt Vir summe venerabilis primum scholae vacantem Rectoratum mihi tandem polliceatur. Munus istud ad palatum maxime mihi erat, cum statui isti, quo excideram, quodammodo conuenire videretur. Nam scholae Rectoratus est imago ac simulacrum regni Imperii. Ferulae scholasticae saepe cum sceptris confunduntur, et cathedra thronus, siue solium non raro audit. At, cum diu nulla esset vacatio, et matura opus esset promotione, quo famem e labris abigerem, statui, quicquid primum mihi oblatum foret, amplecti. Paulo post commodum moritur aedituus Templi Crucis, cui successorem me nominabat Episcopus. Ridicula videbatur promotio tot Imperiorum nuper

nuper Monarchae. At, cum homines nil magis ridiculos faciat, quam paupertas, et stultum sit, aquam turbidam respicere, vbi sitis fauces tenet, munus hoc, gratiose mihi oblatum non recusans, quiete ac philosophice in eodem officio iam conuenesco. Paulo post istam transformationem honestum mihi matrimonium offertur cum filia mercatoris cuiusdam Bergensis, nomine *Magdalena*. Placuit mihi virgo: at, cum verifimile esset, adhuc viuere Imperatricem *Quamae*, verebar, ne Magdalenam ducens, polygamiae crimine me polluerem. At Dominus *Abelinus*, in cuius sinum, quicquid circa praecordia erat, effundere consueueram, scrupulum hunc damnauit, ac stoliditatem dubitationis tot argumentis euicit, vt virginem tandem istam thalami sociam mihi deligere non dubitauerim.

Cum hac Magdalena

Coniugium per sex annos sine crimine con-

cors

Vnum habeo.

Fata tamen mea subterranea eidem nunquam indicavi. At, cum splendoris istud fastigium, vnde decideram, animo penitus delere nequeam, signa quaedam per interualla emicuerunt et actiones, quae statui praesenti parum conueniunt. Geniti sunt ex hoc connubio tres filii, *Christiernus*, *Ianus*, et *Casparus*, adeo, vt in totum quatuor mihi sint, modo Princeps *Quamiticus* adhuc in viuis sit.

ITER SVBTERRANEVM. 379

HVC VSQVE

MANVSCRIPTVM

NICOLAI KLIMII.

SEQVITVR

ADDITAMENTVM ABELINI.

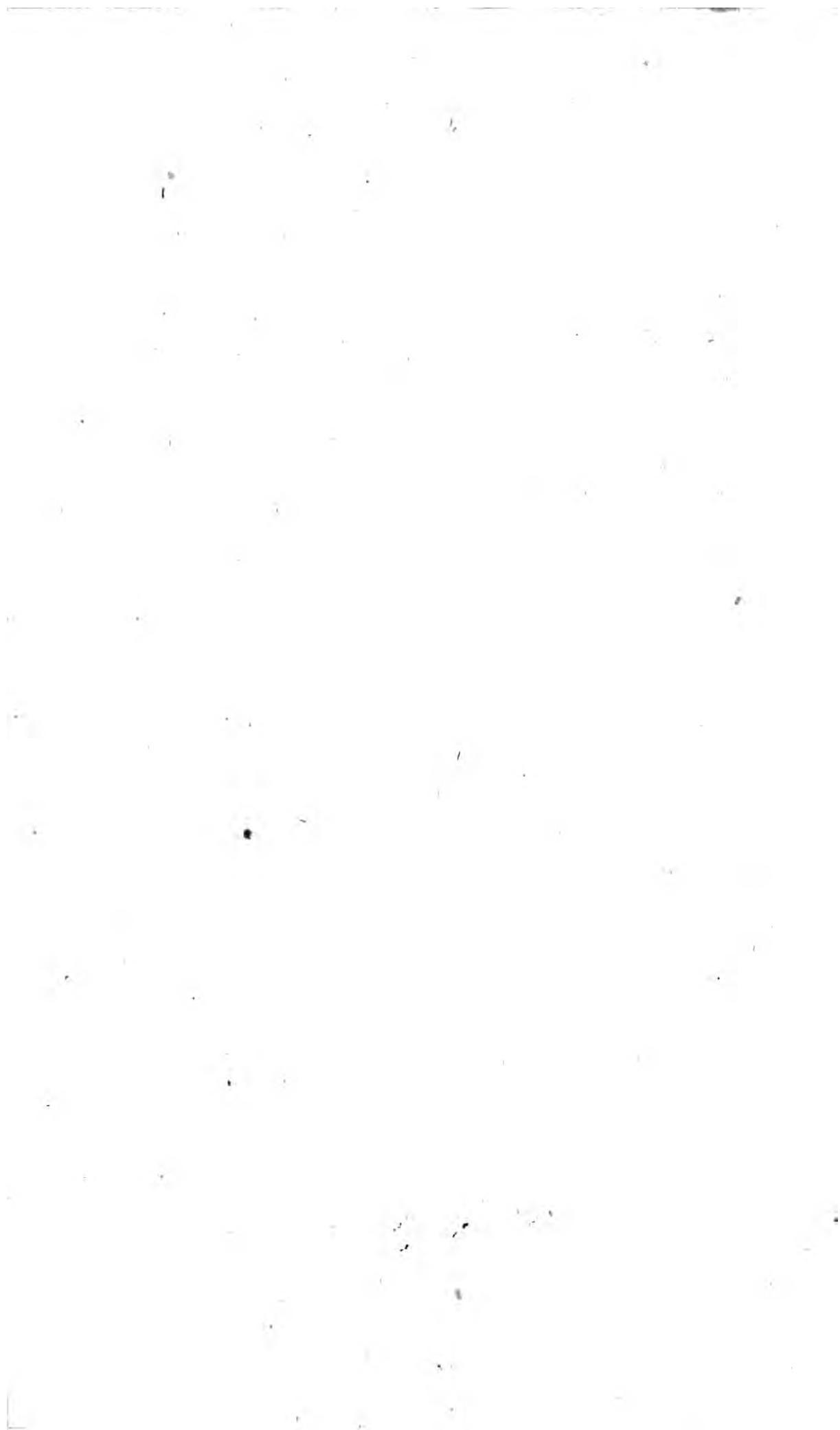
Vitam protraxit Nicolaus Klimius usque ad annum 1695. Interea temporis integritate, ac morum sanctitate omnes sibi deuinctos reddidit. Succensuit illi tantum per interualla Pastor Templi Crucis, ob nimiam grauitatem, quam e fastu ac supercilio venire autumabat. Ego vero, cui fata viri erant perspecta, mirabar potius modestiam, humilitatem, ac patientiam, quae tot imperiorum Monarcha ignobili adeo munere sit functus. At apud alios, quibus stupenda huius viri metamorphosis incognita erat, superbiae notam penitus effugere nequibat. Solebat statis anni temporibus, dum vires permitterent, montem ascendere, ibique cauernam istam, vnde emerferat, aude intueri. Et notarunt amici, madente lacrymis

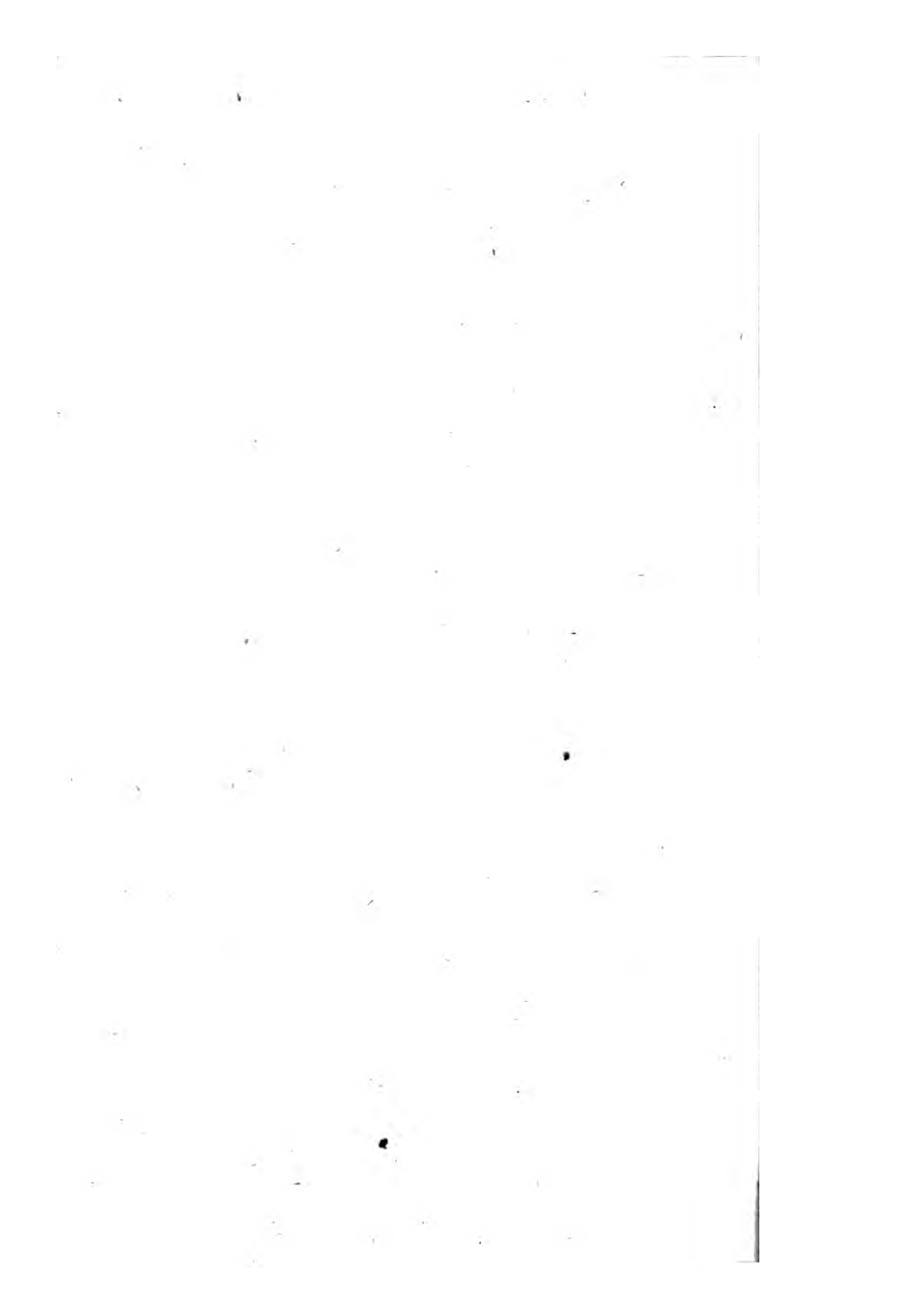
mis vultu ac tumidis oculis inde eum redire solitum, integrumque mox diem in museo solum, et a commercio omnium remotum delituisse. Vxor somniantem quoque de exercitibus terrestribus ac navalibus locutum testabatur. Mentis auocatio eo vsque progrediebatur, vt Prouinciae Bergensis Praefectum semel ad se illico venire iusserit. Has animi turbas a nimio studendi ardore fluere iudicans vxor, de fanitate eius, quam dubiam suspicabatur, valde anxia erat. Bibliotheca eius maximam partem e libris politicis constabat, et cum eiusmodi librorum apparatus aedituo parum conuenire crederetur, eo quoque nomine reprehensus a nonnullis fuit. Itinerarii huius, propria autoris manu exarati, vnicum tantum exemplar, quod in custodia mea asseruatur, extat. Saepetypis hoc opus euulgare molientem variae praegnantes causae a consilio auocarunt.

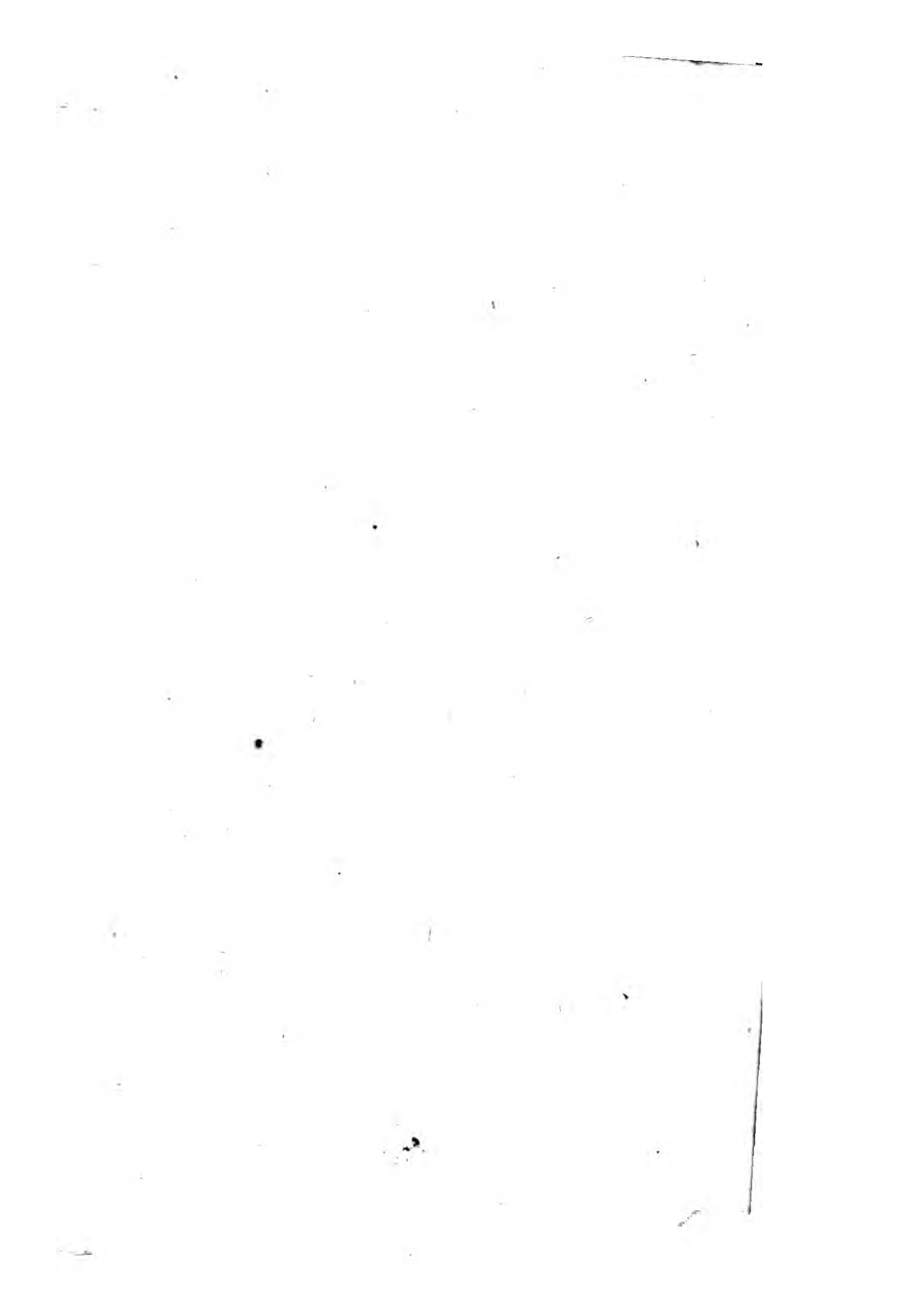
F I N I S.

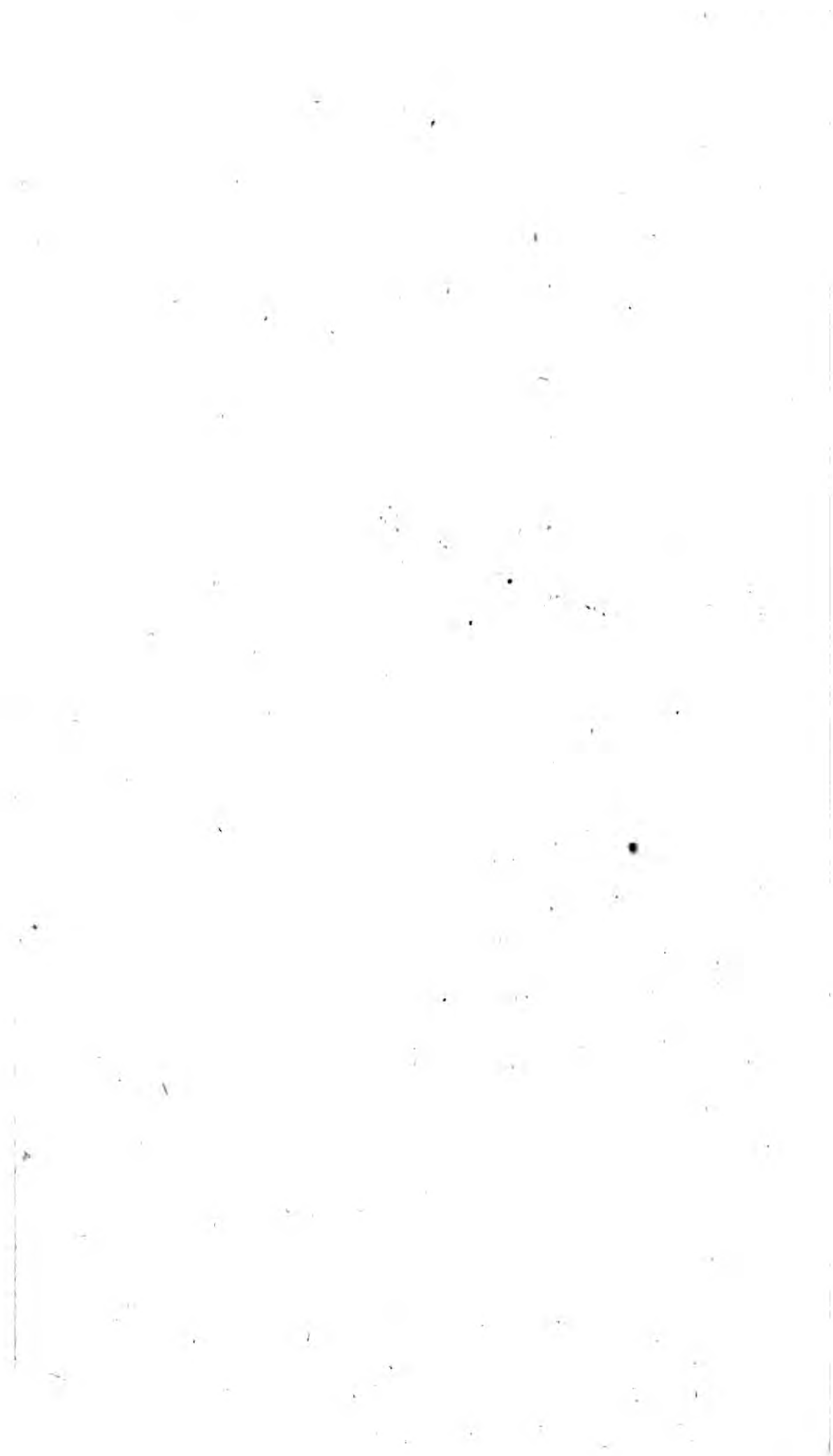
~~p. 321. lin. 14. lege transfixi.~~

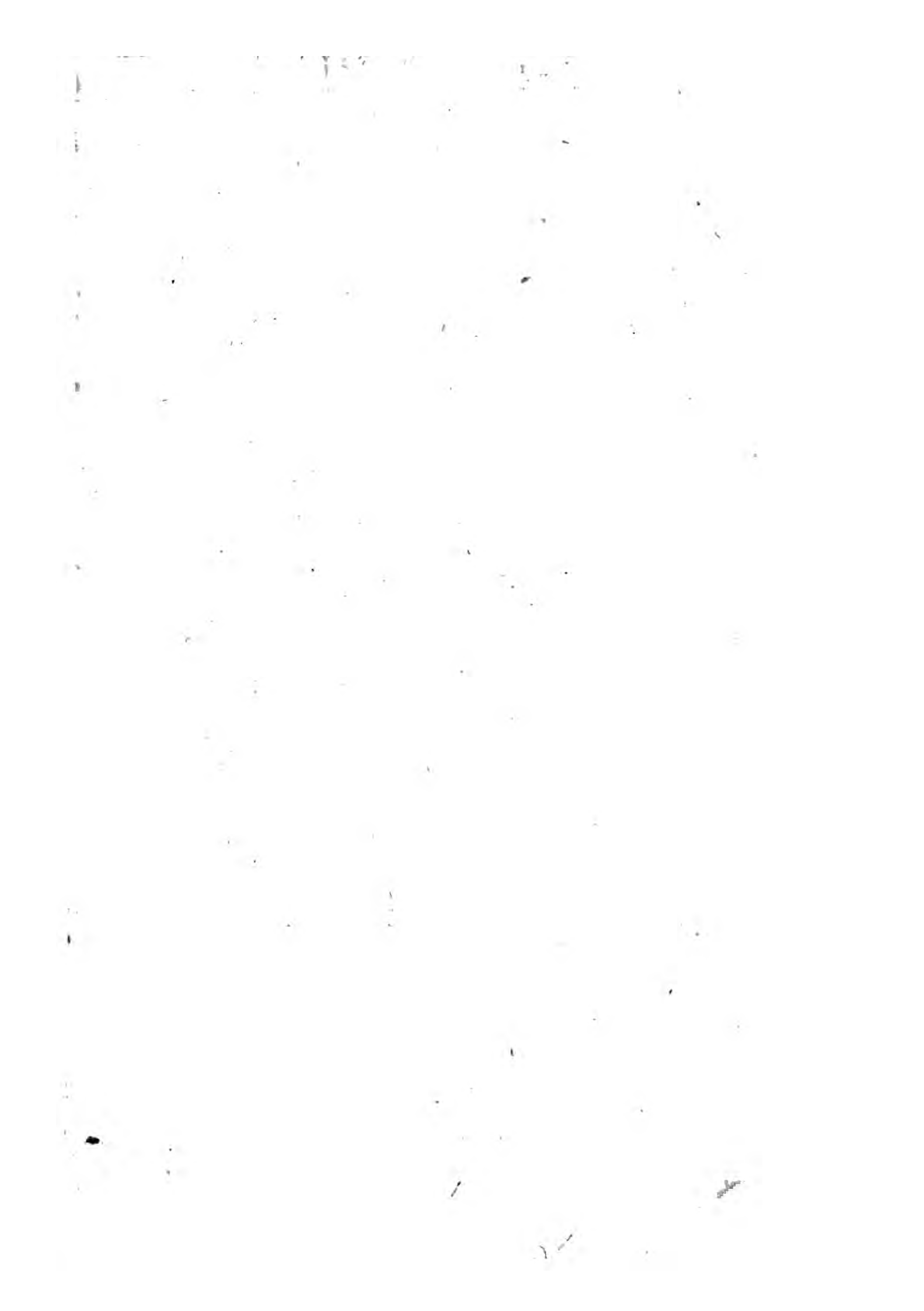

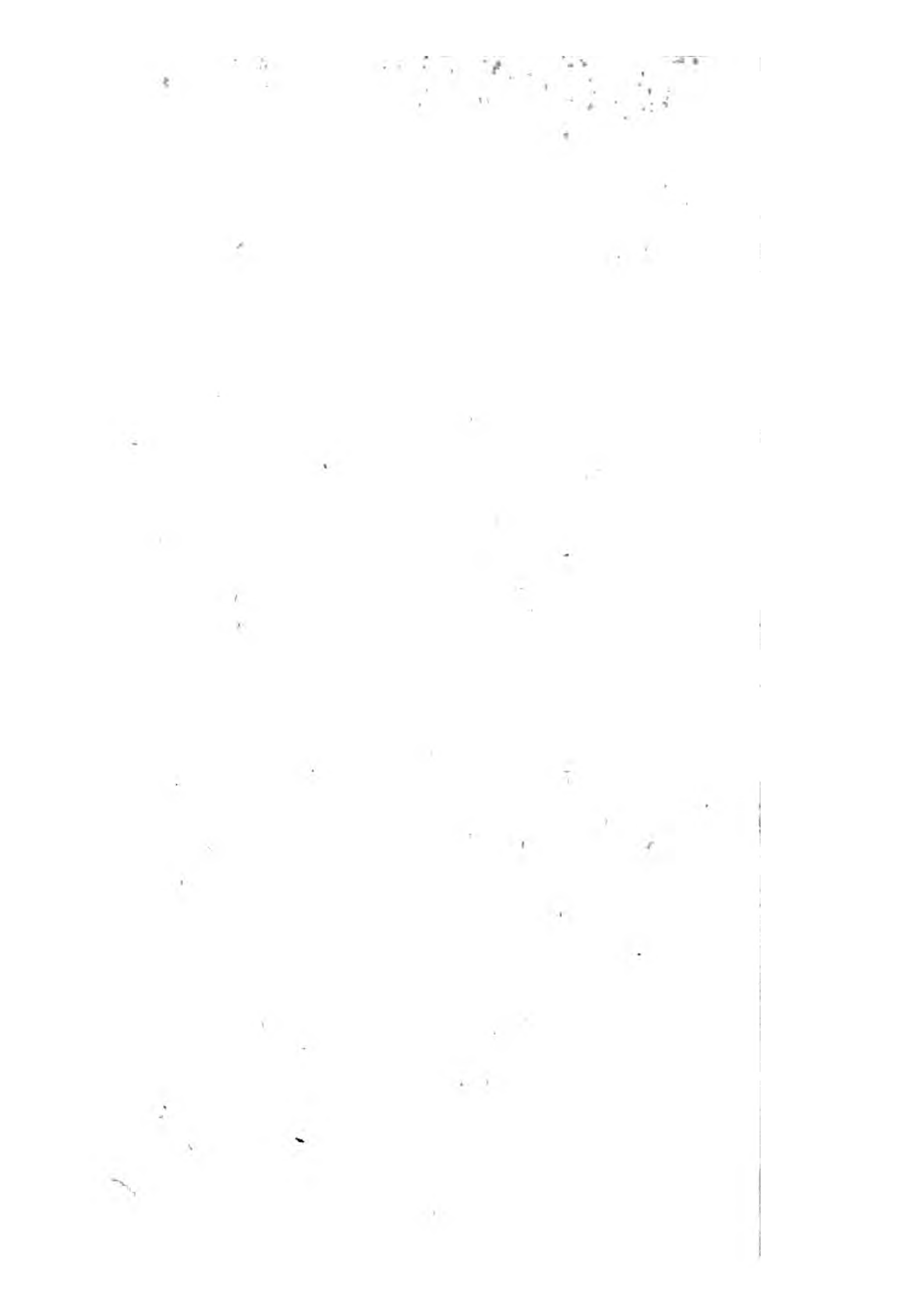

[The page contains extremely faint and illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the document. The text is scattered across the page and cannot be transcribed.]

